Č.j.: MZE-44155/2025-10044

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

STRATEGIE RESORTU MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY 2030+

Praha 2025

OBSAH **2**
MANAŽERSKÉ SHRNUTÍ **6**
1 POSLÁNÍ A RÁMEC STRATEGIE RESORTU MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ **8**
2 STRATEGIE ZEMĚDĚLSTVÍ A POTRAVINÁŘSTVÍ **15**
2.1 ÚVOD A VÝCHODISKA PŘÍSTUPU 15
2.2 STAV SEKTORU 20
2.2.1 Zemědělství 20
2.2.2 Potravinářský průmysl 32
2.2.3 Agrární zahraniční obchod 42
2.3 OČEKÁVANÝ VÝVOJ VNĚJŠÍCH PODMÍNEK 43
2.3.1 Společenské, národohospodářské a klimatické podmínky 43
2.4 STAV A POTENCIÁL HLAVNÍCH ODVĚTVÍ 58
2.4.1 Obiloviny, olejniny 59
2.4.2 Mák setý 63
2.4.3 Cukrová řepa – cukr 64
2.4.4 Brambory – konzumní, škrobárenské 66
2.4.5 Chmel 67
2.4.6 Ovoce a zelenina 68
2.4.7 Víno – vinohradnictví 72
2.4.8 Mléko (kravské) a dojený skot 75
2.4.9 Jatečný skot a hovězí maso 78
2.4.10 Ovce a kozy 80
2.4.11 Prasata 81
2.4.12 Drůbež 82
2.4.13 Chov vodní drůbeže 83
2.4.14 Zpracování masa (hovězího, vepřového, drůbežího, skopového a kozího) 84
2.4.15 Ekologické zemědělství 85
2.4.16 Precizní zemědělství 87
2.4.17 Sociální zemědělství 89
2.4.18 Krmiva 91
2.5 STAV MARGINÁLNÍCH ROSTLINNÝCH KOMODIT 93
2.5.1 Okrasné rostliny, školkařství 93
2.5.2 Léčivé, aromatické, kořeninové rostliny 94
2.6 STAV MARGINÁLNÍCH ŽIVOČIŠNÝCH KOMODIT 94
2.6.1 Chov koní 95
2.6.2 Chov králíků 96
2.6.3 Farmové chovy zvěře 96
2.6.4 Chov běžců 97
2.7 STRATEGICKÉ A ROZVOJOVÉ CÍLE 97
2.7.1 Zemědělství 99
2.7.2 Potravinářství 109
2.7.3 Oblast agrárního zahraničního obchodu 113
2.8 INDIKATIVNÍ UKAZATELE 115
2.9 PROJEKCE STRATEGIE PŘI IMPLEMENTACI SZP 119
2.9.1 Období 2014–2020(2) 119
2.9.2 Období 2023–2027 121
2.10 PROJEKCE STRATEGIE DO HIERARCHIE PRIORIT SZP 124
3 STRATEGIE LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ, RYBÁŘSTVÍ, VČELAŘSTVÍ A MYSLIVOSTI **126**
3.1 LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ 126
3.1.1 Úvod a východiska přístupu 126
3.1.2 Stav sektoru 127
3.1.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek 129
3.1.4 Stav a potenciál hlavních odvětví v sektoru 131
3.1.5 Strategické cíle a opatření 133
3.2 RYBÁŘSTVÍ 134
3.2.1 Úvod a východiska přístupu 134

3.2.2 Stav sektoru ... 135
3.2.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek ... 136
3.2.4 Stav a potenciál hlavních odvětví v sektoru ... 137
3.2.5 Strategické cíle a opatření ... 140
3.3 Včelařství ... 144
3.3.1 Úvod a východiska přístupu ... 144
3.3.2 Stav sektoru ... 146
3.3.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek ... 146
3.3.4 Stav a potenciál hlavních odvětví v sektoru ... 147
3.3.5 Strategické cíle a opatření ... 148
3.4 Myslivost ... 149
3.4.1 Úvod a východiska přístupu ... 149
3.4.2 Stav sektoru ... 150
3.4.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek ... 151
3.4.4 Stav a potenciál hlavních odvětví v sektoru ... 152
3.4.5 Strategické cíle a opatření ... 153
3.5 Indikativní ukazatele ... 154

4 STRATEGIE VODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ ... 157

4.1 Úvod a východiska přístupu ... 157
Směrnice rovněž zpřísňuje podmínky na výpustě odpadních vod ze stokových sítí (řešení odlehčovacích komor). ... 160
4.2 Stav sektoru ... 160
4.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek ... 165
4.4 Stav a potenciál hlavních odvětví v sektoru ... 166
4.5 Strategické cíle a opatření ... 169
4.6 Indikativní ukazatele ... 174
4.6.1 Zkvalitnění prevence před povodněmi ... 174
4.6.2 Zmírnění následků sucha v souvislosti se změnou klimatu ... 174
4.6.3 Udržitelná péče o vodní zdroje ČR ... 176
4.6.4 Podpora a regulace oboru VaK pro zabezpečení vodohospodářských služeb obyvatelstvu ... 176
4.6.5 Opatření na zlepšení stavu vodních ekosystémů prostřednictvím plánů povodí ... 177
4.6.6 Zkvalitnění činnosti státní správy, zajištění veřejně dostupných informací o vodním hospodářství a rozvoj „public relations“ ... 177
4.6.7 Udržitelné financování státních podniků Povodí ... 177

5. STRATEGIE VĚDY, VÝZKUMU A VZDĚLÁVÁNÍ ... 178

5.1 Úvod a východiska přístupu ... 178
5.2 Stav sektoru ... 179
5.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek ... 180
5.3.1 Očekávaný technologický rozvoj a inovace ... 180
5.3.2 Vzdělávací a poradenská podpora ... 182
5.4 Stav a potenciál ... 184
5.5 Strategické cíle a opatření ... 186
5.5.1 Oblasti prioritního zaměření výzkumu ... 187
5.5.2 Strategické cíle ke zvýšení kvality, efektivnosti a zrychlení aplikace výsledků výzkumů do praxe 191
5.6 Indikativní ukazatele ... 193

6 SPOLEČENSKY ODPOVĚDNÉ ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK ... 194

6.1 Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek ... 194
6.1.1 Úvod a východiska přístupu ... 194
6.1.2 Stav v sektoru ... 195
6.1.3 Strategické cíle a opatření ... 195

7 IMPLEMENTACE STRATEGIE ... 197

7.1 Způsob implementace Strategie ... 197
7.2 Plán implementace Strategie ... 197
7.3 Řídicí struktura a systém řízení implementace Strategie ... 197
7.4 Monitoring a hodnocení realizace Strategie ... 197

8 VYHODNOCENÍ PLNĚNÍ STRATEGIE RESORTU MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ V OBDOBÍ 2016–2023 199

8.1 ZEMĚDĚLSTVÍ 199
8.2 POTRAVINÁŘSTVÍ 202
8.3 AGRÁRNÍ ZAHRANIČNÍ OBCHOD 202
8.4 LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ 203
8.5 RYBÁŘSTVÍ 205
8.6 VČELAŘSTVÍ 206
8.7 MYSLIVOST 207
8.8 VODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ 208
8.9 VÝZKUM, VZDĚLÁVÁNÍ A PORADENSTVÍ 208

9 SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ 210

9.1 SEZNAM TABULEK 210
9.2 SEZNAM GRAFŮ 210
9.3 SEZNAM OBRÁZKŮ 210

10 SEZNAM ZKRATEK 211

MANAŽERSKÉ SHRNUTÍ

Strategie resortu Ministerstva zemědělství České republiky 2030+ představuje klíčový strategický dokument, který aktualizuje a rozšiřuje předchozí koncepční rámec rozvoje českého zemědělství, potravinářství, lesnictví a vodního hospodářství. Její ambicí je vytvořit dlouhodobě udržitelný, konkurenceschopný a podnikatelsky pestrý agrokomplex, který bude schopen reagovat na globální výzvy, jako jsou klimatická změna, geopolitická nestabilita, demografické změny a tlak na environmentální standardy. Dokument je zároveň nástrojem pro implementaci Společné zemědělské politiky (SZP) a dalších národních i evropských politik v období do roku 2030 a výhledově i dále.

Strategie definuje základní dlouhodobou prioritu v rámci perspektivy trvale udržitelného rozvoje, které jsou dále konkrétně a v odpovídající míře komplexnosti implementovány do strategických priorit jednotlivých sektorů a dílčích oblastí:

- **Konkurenceschopné a udržitelné podnikatelsky pestré zemědělství, potravinářství, lesní a vodní hospodářství.**

Této základní dlouhodobé priority bude dosaženo i prostřednictvím dalších následujících dlouhodobých priorit:

- **Trvale udržitelné potravinové zabezpečení a přiměřená soběstačnost;**
- **Udržitelné hospodaření s přírodními zdroji, ochrana a podpora biodiverzity, mitigace a adaptace na klimatickou změnu;**
- **Vyvážený územní rozvoj hospodářství a komunit včetně vytváření pracovních míst;**
- **Omezování vnosu emisí do životního prostředí;**
- **Zpracování produkce.**

Strategie vychází z premisy, že zemědělství není pouze produkčním sektorem, ale plní i významné mimoprodukční funkce – environmentální, sociální a kulturní. V tomto kontextu je hlavní vizí dokumentu dosažení stavu, kdy bude Česká republika potravinově soběstačná v klíčových komoditách, a to při zachování vysoké kvality produkce, environmentální šetrnosti a ekonomické životaschopnosti podniků.

Z hlediska prioritních oblastí se strategie zaměřuje na podporu živočišné výroby, zejména chovu mléčného a masného skotu, ovcí a koz, a na citlivé komodity rostlinné výroby, jako jsou ovoce, zelenina, cukrová řepa, brambory a chmel. Tyto sektory jsou považovány za klíčové nejen z hlediska výživy obyvatelstva, ale i z hlediska zaměstnanosti a udržení života na venkově. Strategie rovněž akcentuje potřebu generační obměny v zemědělství, která je podmíněna vytvořením atraktivních podnikatelských a pracovních příležitostí pro mladé lidi, a zaváděním moderních technologií, včetně precizního zemědělství, digitalizace a automatizace.

V oblasti potravinářství je cílem strategie podpora diverzifikovaného, konkurenceschopného a moderního sektoru, který bude schopen zpracovávat domácí zemědělskou produkci do výživově hodnotných, bezpečných a cenově dostupných potravin. Dokument upozorňuje na nutnost investic do zpracovatelských kapacit, podpory krátkých dodavatelských řetězců a zlepšení postavení producentů na trhu. Zvláštní pozornost je věnována mikro, malým a středním podnikům, které tvoří páteř českého potravinářství. Strategie rovněž zdůrazňuje

potřebu zvyšování přidané hodnoty v celém produkčním řetězci a podporu exportu potravin s vyšší mírou zpracování.

Z hlediska environmentálního rámce strategie reaguje na probíhající klimatickou změnu a její dopady na zemědělskou krajinu. Dokument se zaměřuje na mitigaci emisí skleníkových plynů, zejména oxidu dusného, a na podporu adaptačních opatření, která zohledňují regionální specifika. Významnou roli hraje ochrana zemědělského půdního fondu, přičemž strategie navrhuje vymezení tzv. „nezastavitelné zemědělské půdní rezervy“, která by měla sloužit jako garance potravinového zabezpečení a zachování mimoprodukčních funkcí krajiny. V oblasti půdní ochrany dokument upozorňuje na rizika eroze, utužení, acidifikace a ztráty organické hmoty, přičemž klade důraz na potřebu zvýšení podílu organického hnojení a podporu pěstování krmných plodin.

Lesní hospodářství je v dokumentu prezentováno jako klíčový sektor pro mitigaci klimatické změny, ochranu biodiverzity a rozvoj venkova. Strategie podporuje přechod k přírodě bližším způsobům hospodaření, diverzifikaci druhové skladby lesů a zvyšování jejich ekologické stability. Významná pozornost je věnována také zpracování dřeva a podpoře dřevostaveb jako nástroje pro ukládání uhlíku a rozvoj domácího průmyslu. Strategie rovněž akcentuje potřebu zlepšení struktury lesních majetků, podpory lesnického výzkumu a zajištění dostatečné produkce sadebního materiálu.

Vodní hospodářství je vnímáno jako strategická oblast s přímým dopadem na kvalitu života obyvatel a odolnost krajiny vůči extrémním klimatickým jevům. Strategie se zaměřuje na zajištění dostatku kvalitní pitné vody, povodňové ochraně, zlepšení stavu vodních útvarů a zvýšení retence vody v krajině prostřednictvím investic do vodohospodářské infrastruktury a přírodě blízkých opatření. Dokument rovněž upozorňuje na potřebu modernizace kanalizačních sítí, zlepšení čištění odpadních vod a podporu modrozelené infrastruktury. V této souvislosti je nutné připomenout zásadní význam snížení spotřeby pitné vody v posledních 30 letech na polovinu, což evidentně zabránilo krizovým situacím v nedostatku pitné vody v letech 2014–2021.

Při hledání nových směrů výzkumu a inovací je třeba rozvíjet efektivní český výzkum, zejména technologický, s širokým potenciálem výsledků, které budou nabízeny hlavně menším a středním podnikům bez vlastního výzkumu. Pozitivní příklady provázanosti výzkumu (při zapojení SŠ i VŠ) s domácími podniky již existují. Pokračující změna klimatu, jejíž dopady jsou v současnosti regionálně významné, se v dlouhodobějším horizontu může projevovat zvyšováním četnosti sucha a intenzitou povětrnostních výkyvů v průběhu roku spojeného také s vyššími riziky sucha a záplav. S ohledem na probíhající změny klimatu je nutné zaměřit výzkum na systémy hospodaření, tvorbu a udržení úrodné, funkční, stabilní a estetické krajiny, nové druhy a odrůdy odolnější vůči změně klimatu, a s tím spojené inovace zpracovatelských postupů, funkční a spravedlivé formy organizace trhu a kontroly bezpečnosti a kvality produktů, pozitivního marketingu a rozvoje monitoringu a informačních systémů.

Z hlediska implementace je strategie koncipována jako otevřený dokument, který bude průběžně aktualizován na základě vyhodnocení dosažených výsledků a nově vznikajících výzev. Střednědobé vyhodnocení je plánováno na rok 2028, závěrečné pak v roce 2033. Dokument rovněž zdůrazňuje význam digitalizace, vzdělávání, poradenství a marketingové podpory jako nástrojů pro posílení vnitřních kapacit sektoru a zajištění jeho dlouhodobé udržitelnosti.

1 POSLÁNÍ A RÁMEC STRATEGIE RESORTU MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ

Ministerstvo zemědělství předkládá aktualizovanou Strategii resortu Ministerstva zemědělství ČR 2030+ jako dlouhodobý strategický a koncepční dokument s jasně definovanou vizí. Nejedná se tedy o zcela nový dokument, nýbrž o jeho aktualizovanou verzi s vyhodnocením za období 2016–2022. *Dlouhodobou vizí resortu Ministerstva zemědělství (MZe) je konkurenceschopnost a udržitelnost českého zemědělství, potravinářství, lesnictví a vodního hospodářství.*

V souladu s naplněnou vizí je Česká republika v roce 2030 dostatečně potravinově soběstačná v pro obyvatelstvo a ekonomiku strategických komoditách. Součástí konkurenceschopnosti a udržitelnosti českého zemědělství jsou exportní příležitosti komodit a z nich vyrobených potravin na zahraniční trhy tam, kde je dovedeme kvalitně a udržitelně vyrobit i s přihlédnutím k celoplanetárním výzvám, vč. klimatické změny, ztrátě biodiverzity, populačních a společenských trendů apod. V rámci podílu českého zemědělství na stírání regionálních disparit systematicky uplatňuje podporu tvorby nových podnikatelských příležitostí, pracovních míst a zlepšování kvality života především ve venkovském prostředí.

Hlavním účelem Strategie resortu MZe 2030+ (dále jen „Strategie“) je posílení společného strategického rámce rozvoje celého komplexu odvětví agrárního sektoru umožňující nastavit principy a cíle nejen pro formování koncepčního přístupu v aplikaci společné zemědělské politiky EU, ale i pro oblasti potravinářství, lesního a vodního hospodářství a rozvoje venkova včetně aktualizace a doplnění indikativních ukazatelů jako žádoucích trendů dalšího rozvoje a navazující optimalizace procesů strategického řízení v rámci resortu MZe.

Zemědělská politika vždy sledovala, a i do budoucna musí sledovat zásadní priority nejen na národní úrovni, ale rovněž na úrovni EU – zajištění dostatečného množství kvalitních potravin a krmiv v souladu s environmentálními a welfare standardy za použití moderních technologií, a především vytváření odpovídajících podnikatelských podmínek jako naprostý existenční základ každé fungující společnosti. To je třeba mít na paměti v souvislosti se všemi výzvami, které zemědělský sektor v budoucnu čekají. Současně jde rovněž o představení tohoto sektoru veřejnosti jako perspektivního oboru pro podnikání, který využívá nejmodernější technologie. Do zemědělství je třeba přilákat mladé lidi, čehož lze dosáhnout pouze tvorbou atraktivních podnikatelských a pracovních příležitostí a odpovídajících podmínek pro život. Zajištění generační obměny tak bude jednou z pokračujících výzev pro budoucí období a musí jít ruku v ruce s intenzivním zavádění inovativních technologií včetně precizního zemědělství.

Při nastavování všech požadavků a standardů nelze opomenout na potřebu zachování a posilování konkurenceschopnosti a udržitelnosti zemědělství, efektivnější výroby a životaschopnosti aktivně hospodařících subjektů prostřednictvím vhodně nastavených dotačních i nedotačních politik, včetně zajištění podpory strategických sektorů.

Cílem Strategie je nastavení základního rámce, který bude podporovat vytvoření pestrého, konkurenceschopného, perspektivního a moderního zemědělství při současném respektování „společenské poptávky“. Je třeba hledat rovnováhu mezi naplňováním „zelených“ cílů a zachováním potřebného rozsahu zemědělské činnosti a produkce. S ohledem na neoddiskutovatelný význam zemědělství z produkčního i environmentálního hlediska je třeba zajistit také nezbytný objem finančních prostředků, které umožní realizaci předkládané

strategie v krátko i střednědobém horizontu a zemědělcům kompenzovat povinnosti naplňování náročných společenských, environmentálních a welfare standardů.

Prioritními strategickými oblastmi resortu MZe bude živočišná výroba (mléčný a masný skot, ovce a kozy), citlivé komodity rostlinné výroby (zejména ovoce, zelenina, cukrová řepa, brambory, chmel) a výzkum a inovace.

Druhým cílem Strategie je nastavení základního rámce, který bude podporovat zachování a další rozvoj tradičního, konkurenceschopného, perspektivního a moderního potravinářství při současném respektování diverzity oboru představujícího pestrou strukturální skladbu, od živnostenského podnikání, přes mikro, malé a střední podniky včetně rodinných zemědělských hospodářství až po velké podniky. Při respektování cílů udržitelnosti je třeba zajistit zachování potřebného rozsahu zpracování produktů s využitím krátkých dodavatelských řetězců, primárně tuzemské zemědělské produkce a její konverzi na výživově hodnotné, cenově dostupné, konkurenceschopné a bezpečné potraviny. S ohledem na neoddiskutovatelný význam produkce potravin pro fungování společnosti z hlediska zajišťování jejích základních potřeb, je třeba zajistit také nezbytný objem finančních prostředků, které umožní realizaci předkládané strategie v krátko i střednědobém horizontu a který zajistí, mikro, malým a středním podnikům možnost dalšího rozvoje podporou investic, inovací, vědy a výzkumu, dalšího vzdělávání a dostupností finančních zdrojů. Současně bude Strategie 2030 základem pro společenský a politický konsensus významu produkce potravin v ČR, který vytvoří příznivé podnikatelské klima pro zamezení odchodu zpracovatelských firem do zahraničí, ale naopak povede k přilákání investorů do oboru a k urychlení jeho další rozvoje.

Strategie zároveň reaguje na probíhající klimatickou změnu a bezprostřední i dlouhodobé strategické úkoly, které vyplývají z vládou schválených dokumentů Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR a Koncepce ochrany před následky sucha v ČR. Zintenzivnění výskytu extrémních jevů nepříznivých pro vodní režim krajiny a potřeby společnosti, zejména četnější výskyt povodní, sucha a s ním spojeného nedostatku vody si vyžaduje odpovídající pozornost vlády ČR a provázaný komplexní meziresortní přístup k řešení. Hrozba sucha je zesilována i náchylností naší krajiny na tento extrém, kdy od druhé poloviny 20. století byla jednoznačně preferovaná intenzifikace zemědělství a zvýšení produkční funkce krajiny (scelování pozemků, likvidace mezí, remízků, což vedlo ke zvýšení eroze a utužení půdy masivní odvodňování). Strategií MZe bude využít vysokého mitigačního potenciálu zemědělské půdy a lesních porostů směrem k dlouhodobému ukládání uhlíku, omezení nadměrného uvolňování dalších skleníkových plynů (především oxidu dusného) při aplikaci zemědělských technologií a maximálně tak přispět k posílení sektoru LULUCF. Souběžně podporovat komplex adaptačních opatření vůči dopadům změny klimatu s důrazem na regionální podmínky a jejich synergii vůči produkčním i mimoprodukčním ekosystémovým službám krajiny. Současná zemědělská rostlinná výroba je více než v předchozích letech závislá na tržních cenách vypěstovaných komodit, protože reálný podíl dotací na celkových výnosech v posledních letech klesá. Proto je aktuální orientace rostlinné výroby (RV) u zemědělců, kteří z pěstování rostlin produkují komodity, podřízena na prvním místě rentabilitě, dále pak dodržení všech legislativních požadavků, kterých však poslední roky přibývá. Specifickou situaci je nutné přiměřeně zohlednit u tak citlivých oborů, jako je pěstování ovoce a zeleniny, přičemž obzvláště v případě zeleniny nelze často nalézt kompatibilitu všech specifik pěstování s nastavením národní legislativy pro oblast citlivých oblastí a podmíněnosti.

Dalším cílem je podpora rozvoje výroby energie (agrovoltaiky), rozvoje výroby obnovitelného plynu (biometanu), energetického využití zemědělské biomasy a biologicky rozložitelných odpadů a využití biopaliv v dopravě jako další forma diverzifikace příjmů.

V tomto kontextu je třeba připomenout, že ochrana životního prostředí (ŽP) a přírodních zdrojů nemůže být zajištěna pouze na základě finanční kalkulace nákladů a výnosů v podobě maximalizace zisku. ŽP a přírodní zdroje jsou jedním ze statků, které tržní mechanismy nejsou schopny odpovídajícím způsobem chránit a rozvíjet. Snahy o trvale udržitelné využívání přírodních zdrojů přitom nejsou ztrátou, ale investicí, která může nabídnout jiné střednědobé i dlouhodobé ekonomické výhody v podobě diverzifikované inovativnější produkce a podporu řady mimoprodukčních služeb s pozitivním environmentálním dopadem spolu s vytvořením dalších pracovních příležitostí a růstem celkové kvality života na venkově. V souvislosti s externími vlivy se zaměřit i na jiné formy obhospodařování orné půdy (např. pásové střídání plodin, regenerativní zemědělství) se zřetelem na diverzifikaci příjmů pěstování plodin na orné půdě (např. chřest, křen, sója, meloun, čirok).

Dále je vhodné zabývat se problematikou nevyužívaných odvodňovacích systémů, které často zbytečně a v nežádoucí míře odvodňují pozemky a narušují retenci vody. V této věci je nutné zohlednit, že v ČR neexistuje průběžný monitoring, které odvodňovací systémy jsou využívány a které ne. V ČR je odvodněno cca 1,2 mil. ha pozemků. Hlavní odvodňovací zařízení (cca 9 tis. km liniových staveb, vč. souvisejících čerpacích stanic a nádrží) spravuje stát prostřednictvím SPÚ, podrobné odvodňovací zařízení je součástí pozemků a spravují je tak vlastníci.

Ve světle výše uvedeného je však zcela nezbytné rovněž nadále prohlubovat nástroje ochrany zemědělského půdního fondu (ZPF) před záborem pro nezemědělské využití a střednědobým cílem by mělo být v tomto smyslu vymezení „nezastavitelné zem. půdní rezervy v ČR“, jež by byla zárukou nejen racionálního zachování potravinového zabezpečení, ale také zachování mimoprodukčních funkcí, jež jsou zmíněny výše. Zde bude třeba hledat meziresortní konsensus, neboť se takový ochranný mechanismus dotkne rozvojových aktivit jiných odvětví i rozvoje infrastruktury.

Strategie rovněž reflektuje prioritní oblasti a přístupy regionální politiky ČR ukotvené dříve ve střednědobém koncepčním dokumentu Ministerstva pro místní rozvoj pod názvem Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020, nyní ve Strategii regionálního rozvoje 2021+.

Zásadním participačním dokumentem je Strategický rámec Česká republika 2030.

K naplnění požadavků Strategického rámce Česká republika 2030 definuje tato Strategie **základní dlouhodobou prioritu v rámci perspektivy trvale udržitelného rozvoje**, které jsou dále konkrétně a v odpovídající míře komplexnosti implementovány do strategických priorit jednotlivých sektorů a dílčích oblastí:

- Konkurenceschopné a udržitelné podnikatelsky pestré zemědělství, potravinářství, lesní a vodní hospodářství.

Této základní dlouhodobé priority bude dosaženo i prostřednictvím dalších následujících dlouhodobých priorit:

- Trvale udržitelné potravinové zabezpečení a přiměřená soběstačnost[1];
- Udržitelné hospodaření s přírodními zdroji, ochrana a podpora biodiverzity, mitigace a adaptace na klimatickou změnu;
- Vyvážený územní rozvoj hospodářství a komunit včetně vytváření pracovních míst;
- Omezování vnosu emisí do životního prostředí;
- Zpracování produkce.

Tyto základní jednotící dlouhodobé priority jsou s ohledem na svoji dosažitelnost a udržitelnost implementovány prostřednictvím hlavních cílů v rámci perspektivy rozvoje hospodaření a kvality života na venkově a uplatnění hlediska spotřebitelů:

- Podpora podnikání se zvláštním zřetelem na mikro, malé a střední podniky, včetně rodinných zemědělských hospodářství se zohledněním specifické struktury zemědělských podniků v ČR.
- Podpora mikroregionů a lokálních ekonomik, lokální produkce s co nejširší paletou různě velkých subjektů, včetně těch nejmenších, které jsou významnými potenciálními zárodky nové zemědělské generace.
- Funkční a spravedlivá organizace trhů, podpora propojení výrobní vertikály zemědělec – zpracovatel.
- Kvalitní a bezpečné potraviny.
- Přiměřená potravinová soběstačnost a plná potravinová bezpečnost.
- Podpora zpracování a exportu zejména s ohledem na vyšší přidanou hodnotu.
- Obnova úrodné, funkční a estetické krajiny, podpora jejích mimoprodukčních funkcí.
- Vyšší přidaná hodnota v celém produkčním řetězci.
- Kvalita života a podnikatelského prostředí na venkově.
- Podnikatelské příležitosti a zaměstnanost na venkově.
- Diverzifikace příjmů v oblasti energetiky.
- Mitigace a adaptace krajiny, lesního, vodního a zemědělského hospodaření na klimatickou změnu.

Tyto hlavní cíle jsou v rámci jednotlivých zemědělských podnikatelských příležitostí a sektorů a dílčích oblastí v návaznosti na konkrétní priority těchto oblastí dále rozpracovány do strategických cílů, dílčích cílů a jednotlivých opatření, které budou v rámci implementace průběžně vyhodnocovány, aktualizovány a případně doplňovány. Strategie zároveň pro každý sektor a dílčí oblast rozšiřuje současné a doplňuje nové indikativní ukazatele, které budou v rámci monitoringu sloužit k průběžnému vyhodnocování trendu žádoucího vývoje.

Strategie se dále v rámci jednotlivých sektorů a podnikatelských příležitostí zabývá kontextem přímých a nepřímých nástrojů státní a veřejné správy pro zajištění stanovených priorit, cílů a opatření, mezi něž počítá zejména – legislativní nástroje, nelegislativní nástroje optimalizace

[1] Přiměřená soběstačnost se dle této strategie pohybuje na úrovni 70 % u potravin/komodit, které se v ČR produkují a této soběstačnosti v posledních 40 letech dosáhly. Jestliže se bude nacházet některá z potravin/komodit pod 60 % hranicí soběstačnosti, bude MZe vypracovávat postupy, jak případně tuto soběstačnost navýšit.

organizace procesů státní a veřejné správy, finanční nástroje a podporu exportu spolu se zahraniční politikou. V podobném smyslu Strategie dále zdůrazňuje význam dlouhodobých nástrojů zajišťujících dlouhodobý růst vnitřních schopností společnosti, mezi něž také patří VaV, vzdělávání a poradenství, podpora inovací v oblasti způsobu hospodaření a technologií, posílení monitoringu a rozvoj informačních systémů a marketingová podpora a osvěta. Detailní rozpracování aplikace těchto nástrojů včetně dojednání příslušných rozpočtových a finančních rámců je předmětem příslušných programových dokumentů, strategií dílčích oblastí a dalších legislativních a nelegislativních postupů a bude součástí implementační fáze.

Strategie je koncipována jako otevřený živý dokument a základní podklad pro strategické řídicí procesy v rámci resortu MZe a podklad pro spolupráci s ostatními resorty kladoucí důraz na snižování byrokratické zátěže. Priority, cíle a jednotlivá opatření Strategie budou implementována v rámci příslušných programů a jejich aktualizací v souladu s jejich přirozenými implementačními a aktualizačními horizonty (opatření v rámci SZP, národních dotačních programů, programů Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, a.s. (PGRLF) a dalších) a v rámci strategických dokumentů jednotlivých dílčích oblastí a resortních organizací (Koncepce výzkumu, vývoje a inovací MZe, Plány povodí apod.) a rovněž dalších projektů a dílčích opatření, v rámci kterých budou také pro odpovídající rozpočtové horizonty stanoveny a dojednány příslušné rozpočtové a finanční rámce.

Pro naplnění cílů Strategie je nutné, aby SZP zůstala samostatnou a adekvátně financovanou politikou, která bude jako doposud postavena na dvou pilířích a nadále zůstane jednou z rozpočtových priorit EU. Finanční prostředky musí odpovídat požadavkům kladeným na zemědělce a také výzvám, které musí naplňovat. Přímé platby a podpora citlivých komodit budou i nadále hrát důležitou roli v příjmech zemědělců. V souvislosti se specifickou velikostní strukturou zemědělských podniků bude uplatňována degresivita plateb. Současně je nutné vyvážit cíle a proporcionalitu podpor SZP tak, aby podpora investičních aktivit nebyla zastíněna cíli v oblasti životního prostředí. Ministerstvo zemědělství se na základě evropského právního rámce k SZP bude otázce degresivního zastropování věnovat v rámci přípravy nové SZP, a to včetně provedení detailních analýz dopadů a vyhodnocení vhodného metodického přístupu ke sledování majetkové propojenosti.

V oblasti národních podpor bude Ministerstvo zemědělství i nadále realizovat svou politiku také prostřednictvím programů PGRLF. V následujících letech bude hlavní důraz kladen na podporu formou úhrady části úrokových nákladů u investičních úvěrů jako způsobu finanční podpory, která významně přispívá ke zvýšení konkurenceschopnosti podnikatelů v oblasti zemědělské prvovýroby, potravinářského sektoru i lesního hospodářství, a to včetně podpory při nákupu zemědělské půdy. Tento typ pomoci bude tvořit klíčovou část celkového objemu poskytovaných podpor a bude směřovat především na investiční úvěry poskytované komerčními bankami. Fond bude rozvíjet také podporu prostřednictvím finančních nástrojů.

Neméně důležitou úlohu bude PGRLF plnit v oblasti podpor pojištění. Předpokládá se zachování přímé podpory zejména pro citlivé sektory, jakými jsou například pěstitelé ovoce a zeleniny, kteří čelí obtížně pojistitelným rizikům souvisejícím se změnou klimatu. Významnou výzvu nadále představuje zjednodušení administrativních procesů, zejména prostřednictvím digitalizace a těsnější spolupráce mezi PGRLF a pojišťovnami.

Materiál je dlouhodobým strategickým výhledem a jako takový předpokládá použití různých nástrojů vč. rozpočtových nástrojů. Dokument neurčuje závaznou alokaci prostředků.

Z hlediska dopadů dokumentu na veřejné rozpočty uvádíme, že se rozpočtové výdaje budou odvíjet od způsobu implementace navrženém v rámci implementačního plánu strategie, který bude zpracován po schválení dokumentu Vládou České republiky.

Finanční nároky na implementaci opatření se budou odvíjet od zvolené varianty řešení a rozsahu aktivit. Tato informace bude uvedena v implementačním plánu, konkrétně u každého opatření bude uvedeno očekávané financování, a to jak z národních zdrojů (státní rozpočet, státní fondy, místní rozpočty) nebo ze zdrojů Evropské unie.

Detailní plán implementace Strategie bude specifikovat spolupráci s ostatními resorty a jeho součástí bude rovněž nastavení kontinuálního procesu řízení implementace a zajištění systému pro monitorování a jejího vyhodnocování a zajištění vazeb na ostatní systémy plánování a řízení.

V roce 2028 bude realizováno vyhodnocení plnění cílů v rámci „Střednědobého vyhodnocení Strategie“. Na základě zjištění spolu s vývojem a v kontextu nových výzev v prioritních oblastech proběhne, v případě potřeby, návazná aktualizace znění strategického dokumentu. Na konci platnosti pro zhodnocení pokroku v životním prostředí a účinnosti dokumentu, proběhne na konci platnosti v roce 2033 závěrečné vyhodnocení Strategie a příprava navazujícího dokumentu.

Celkový rámec Strategie je patrný z následujících schémat, kde jsou zdůrazněny hlavní priority, cíle resortu a cesty k jejich dosažení.

Obrázek 1 Rámec Strategie dle metody BSC

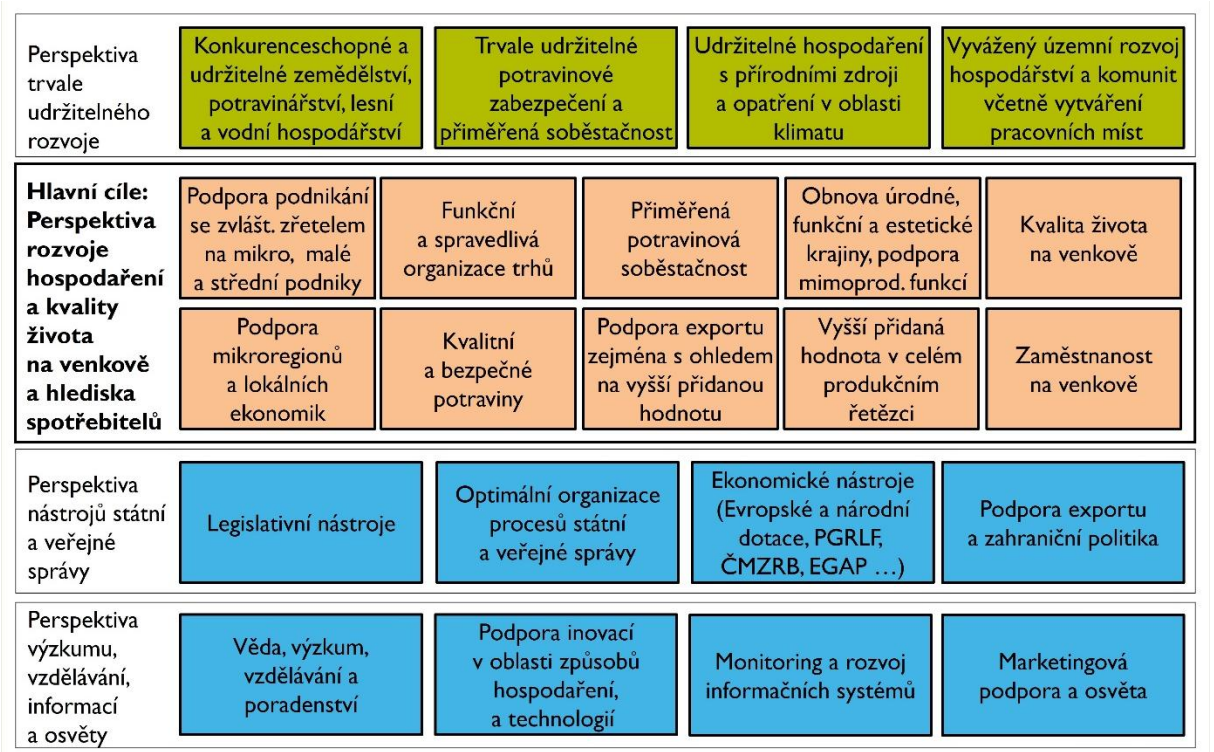

Obrázek 2 Schéma celkového rámce Strategie

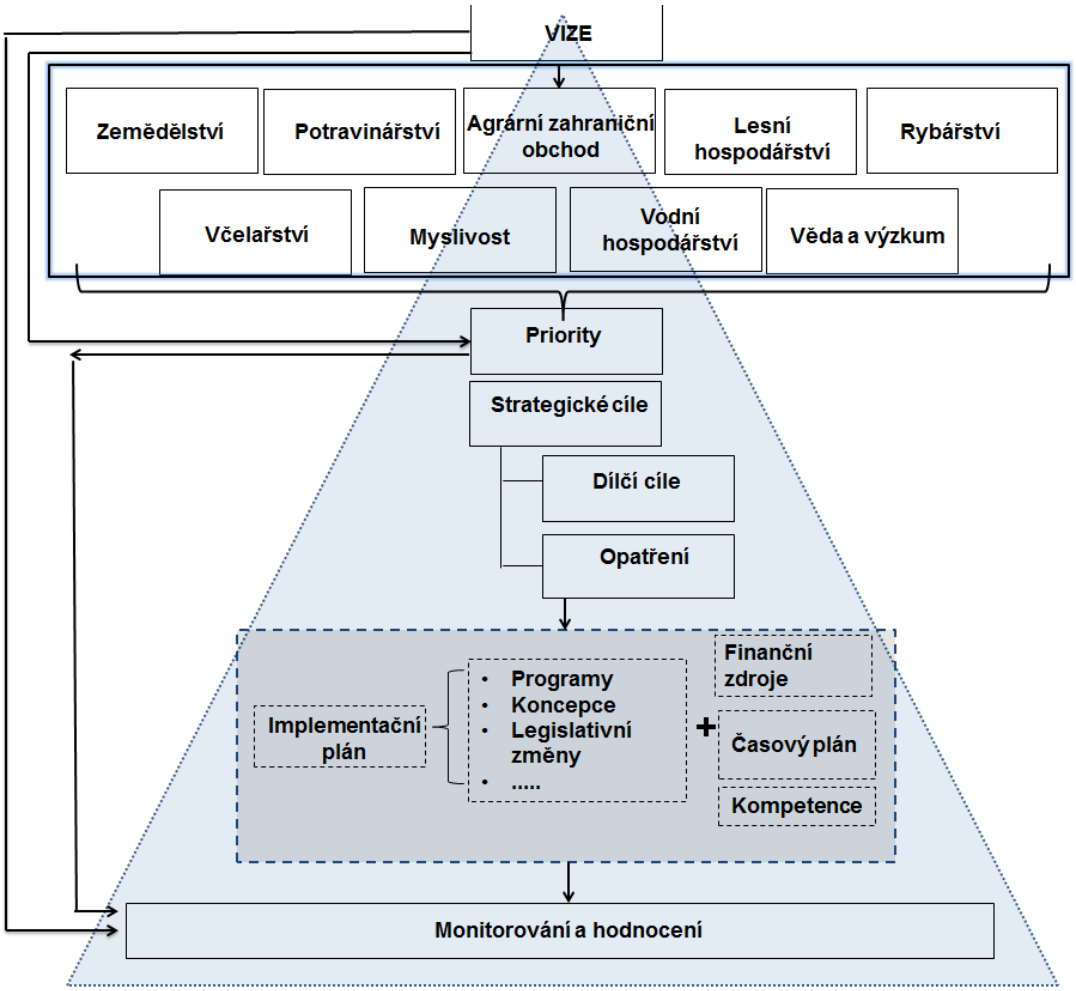

2 STRATEGIE ZEMĚDĚLSTVÍ A POTRAVINÁŘSTVÍ

2.1 Úvod a východiska přístupu

Hlavním záměrem aktualizované Strategie je dosažení efektivního a výkonného zemědělství ve venkovském prostoru adaptovaného na změnu klimatu, které bude poskytovat dostatečné množství zemědělských surovin a potravin dostupných pro všechny, které lze reálně v České republice vyprodukovat, a to i s ohledem na dostupné suroviny, ekonomické parametry a výrobní kapacity. Respektovat přírodní podmínky a udržitelně využívat přírodní zdroje povede ke zlepšování životního prostředí a potřebnému rozvoji venkova. Původní Strategie sloužila jako výchozí koncepční dokument a byla prověřena s ohledem na vývoj v hlavních makroekonomických a společenských trendech, jakož i vytyčených změn v koncepčních dokumentech ČR.

Východiskem pro aktualizaci Strategie resortu MZe 2030+ je Strategie resortu ministerstva zemědělství s výhledem do roku 2030 a nová SZP 2023–2027.

Pro další směrování agrárního sektoru Evropská komise zveřejnila dne 19. 2. 2025 sdělení s názvem Vize pro zemědělství a potraviny. Vize se věnuje jak podobě Společné zemědělské politiky (SZP) po roce 2027, tak i oblastem jako jsou potraviny, zemědělský obchod, dobré životní podmínky zvířat, využívání zemědělských vstupů a dále klimatickým otázkám. Součástí je rovněž problematika generační obměny, posilování inovativních přístupů a technologií nebo krizové řízení.
Vize vymezuje čtyři prioritní oblasti:

- Atraktivní odvětví
- Konkurenceschopné a odolné odvětví
- Odvětví, které obstojí i v budoucnu
- Spravedlivé životní a pracovní podmínky ve venkovských oblastech

Budoucí společná zemědělská politika (SZP) bude jako součást nadcházejícího návrhu víceletého finančního rámce jednodušší a cílenější a bude více zaměřena na zemědělce, kteří se aktivně podílejí na produkci potravin. Zvláště se pak zaměří na mladé zemědělce a zemědělce působící v oblastech s přírodními omezeními. Budou upřednostňovány spíše pobídky než podmínky.

Ve Strategickém plánu SZP zůstávají zachovány dva zdroje financování (Evropský zemědělský záruční fond – EZZF a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova – EZFRV), v rámci, kterých jsou intervence zaměřeny na devět specifických plus jeden průřezový cíl. Mezi cíle reformované SZP patří větší důraz na šetrný přístup k životnímu prostředí, generační obměnu na venkově prostřednictvím podpor pro mladé zemědělce, stejně jako podpora odvětví nebo regionů, které čelí určitým obtížím či jsou důležité z ekonomického, sociálního nebo environmentálního hlediska. Nové nastavení SZP zároveň umožňuje členským státům větší míru rozhodování o zacílení finančních prostředků, včetně přesunu mezi pilíři pro přímé platby a rozvoj venkova. Průřezový cíl spočívá v modernizaci odvětví prostřednictvím podpory a sdílení znalostí, inovací a digitalizaci zemědělství a ve venkovských oblastech a napomáhání k jejich realizaci v praxi.

V SZP pro období 2014–2020(2) zůstaly zachovány 2 pilíře, které mezi sebou měly ovšem více vazeb, a zajišťovaly tak provázanější efekt vynakládaných finančních prostředků prostřednictvím podpory vhodného zemědělského hospodaření.

Podstatnou součástí SZP byl I. pilíř – přímé platby.

Způsob rozdělení finanční obálky pro přímé platby byl v programovacím období 2014–2020 velice odlišný od předchozího nastavení. Vnitrostátní strop byl rozdělen na několik částí v závislosti na rozhodnutí jednotlivých členských států, přičemž dodržování ozelenění a podpora mladých zemědělců byla povinná. Na plnění podmínek ozelenění členské státy vyhradil 30 % finančních prostředků s ohledem na dodržení diverzifikace plodin, zachování trvalých travních porostů a vyhrazení ploch využívaných v ekologickém zájmu. Na podporu mladých zemědělců členský stát vyčerpal maximálně 2 % svého vnitrostátního stropu. Členské státy mohly rozhodnout o podpoře oblastí ANC Tyto oblasti byly cíleně podporovány z II. pilíře za přispění prostředků přesunutých z I. pilíře v rámci flexibility. Dále se členské státy mohly rozhodnout o použití dobrovolné podpory vázané na produkci s cílem alokovat finanční prostředky do citlivých odvětví. ČR této možnosti využila a v období 2015–2020 rozhodla zacílit podporu na tyto citlivé sektory: brambory určené pro výrobu škrobu, chmel, ovoce a zelenina, konzumní brambory, cukrová řepa, bílkovinné plodiny s návazností na živočišnou výrobu, telata masného typu, krávy chované v systému s tržní produkcí mléka a ovce a kozy.

II. pilíř SZP – Program rozvoje venkova ČR na období 2014–2020.

Strategický dokument zohledňuje nastavení politiky rozvoje venkova pro období 2014–2020. Dotační nástroj II. pilíře SZP – Program rozvoje venkova ČR na období 2014–2020 – měl jako nejdůležitější strategický cíl definováno zajištění udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu. Strategie Programu rozvoje venkova (PRV) v této oblasti reagovala zejména na úbytek druhové početnosti rostlin i živočichů, špatný stav půd a zdravotní stav lesů a navazuje na další strategické dokumenty v oblasti ŽP na úrovni ČR, ze zásadních např. Strategie pro ochranu biologické rozmanitosti 2016–2025, Státní program ochrany přírody a krajiny ČR, Prioritní akční rámec pro soustavu Natura 2000 v ČR, Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR a další. Podpory PRV v oblasti zemědělství, lesnictví a výroby potravin dále řešily zvýšení konkurenceschopnosti českého zemědělství a potravinářství. Dalším z cílů bylo zajistit posílení investic do prvovýroby a následného zpracování, především v oblasti živočišné výroby, ovocnářství, zelinářství a zahradnictví, a to s důrazem na produkci s vyšší přidanou hodnotou. Na základě provedených analýz venkova, vedly nástroje implementované v rámci PRV k naplnění identifikovaných potřeb zejména v oblasti podpory dosažení vyváženého územního rozvoje venkovských hospodářství a komunit. V tomto směru a s ohledem na možnosti PRV byla zohledněna rozsáhlost problematiky venkova a množství a závažnost zjištěných potřeb. Strategie podpory venkova z PRV se rovněž zaměřila na vybrané potřeby zejména v oblasti diverzifikace zemědělských podniků a tvorbu pracovních míst.

Politika rozvoje venkova byla těsněji koordinována s jinými politikami (ŽP, regionální rozvoj, zaměstnanost, hospodářská politika atd.) díky společnému strategickému rámci. Doplňkovost politik ostatních resortů je zřetelná ze strategického dokumentu pro období 2014–2020 – tzv. Dohody o partnerství. Prostřednictvím tematických cílů Společného strategického rámce byla opatření PRV provázána s cíli Strategie EU 2020.

Reforma SZP pro období 2023–2027 sloučila oba pilíře v rámci jednoho nástroje – Strategického plánu SZP (dále jen „SP SZP“).

Základní členění SP SZP je podle druhu intervencí, tj. na přímé platby, sektorové intervence (financované z EZZF) a rozvoj venkova (financovaný z EZFRV).

V červnu 2021 předložila Evropská komise dlouhodobou vizi pro venkovské oblasti EU do roku 2040, která stanovila deset společných cílů a čtyři oblasti opatření na cestě k posílenému, propojenému, odolnému a prosperujícímu venkovu do roku 2040. V této souvislosti toto sdělení předkládá dlouhodobou vizi pro venkovské oblasti EU do roku 2040. Určuje oblasti, v nichž je třeba podniknout kroky k posílení, propojení, odolnosti a prosperitě venkovských oblastí a komunit. Pakt pro venkov mobilizuje veřejné orgány a zúčastněné strany, aby jednaly podle potřeb a přání obyvatel venkova. Doprovodný akční plán EU pro venkov otevírá cestu k podpoře územní soudržnosti a vytvoří nové příležitosti pro přilákání inovativních podniků, zajistí přístup ke kvalitním pracovním místům, podpoří nové a lepší dovednosti, zajistí lepší infrastrukturu a služby a posílí úlohu udržitelného zemědělství a diverzifikovaných hospodářských činností.

Strategie dále reaguje na vybrané klíčové sektorové dokumenty. Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem 2050 a Politika ochrany klimatu představuje strategii v oblasti ochrany klimatu do roku 2030 a současně plán rozvoje nízkoemisního hospodářství do roku 2050. Naproti tomu Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR představuje národní adaptační strategii a je v souladu s Adaptační strategií EU. Jejím cílem je prostřednictvím navrhovaných opatření a úkolů „zvýšit připravenost České republiky na změnu klimatu – snížit zranitelnost a zvýšit odolnost společnosti a ekosystémů vůči změně klimatu a omezit tak její negativní dopady“. Předkládaná Strategie také reaguje na Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství (navýšení zemědělské půdy v EZ), Státní program ochrany přírody a krajiny ČR pro období 2020–2025 (upozorňuje na hrozby a nepříznivé dopady intenzivního hospodaření na složky životního prostředí a nezbytnost změny způsobů hospodaření půdu vlivem hospodaření a intenzifikace a požaduje směnit systémy hospodaření na půdě). Strategický rámec cirkulární ekonomiky ČR je dlouhodobý zastřešující strategický dokument pro posílení principů oběhového hospodářství v ČR a zdůrazňuje oběhové hospodářství jako prioritu ČR. Cílem rámce je nastavit další směřování rozvoje cirkulární ekonomiky v ČR do roku 2040.

Strategie je zaměřena na řešení podmínek pro zvýšení soběstačnosti ČR v některých základních zemědělských komoditách, zvýšení ochrany spotřebitelů a bezpečnosti potravin v ČR. Strategie je v souladu s cíli Strategie bezpečnosti potravin a výživy do 2030, v oblasti výroby a uvádění pouze bezpečných a kvalitních surovin a potravin na trh včetně poskytování ověřených informací o potravinách a tím i posílení ochrany spotřebitelů.

Zemědělský poradenský systém vychází z požadavků Společné zemědělské politiky vyjádřených platnými právními předpisy EU a ČR. Ucelený systém resortního poradenství, zaměřený na oblast zemědělství, lesnictví, rybářství, vodního hospodářství a rozvoj venkova, je popsán v Koncepci poradenského systému Ministerstva zemědělství na léta 2017–2025. Strategie zemědělského aplikovaného výzkumu vychází z Koncepce výzkumu vývoje a inovací Ministerstva zemědělství na léta 2023–2032, která byla schválena vládou ČR usnesením č. 724 ze dne 24. 8. 2022. Koncepce VaVaI MZe 2023+ vytváří základní rámec pro směřování resortního výzkumu v období let 2023–2032 v souladu s aktuálními společenskými výzvami, globálními trendy a směry intervencí ve strategických dokumentech jak na evropské, tak národní úrovni. Nástrojem pro naplňování uvedené koncepce je Program aplikovaného výzkumu Ministerstva zemědělství na období 2024–2032, ZEMĚ II schválený usnesením vlády ČR ze dne 1. února 2023 č. 83.

V oblasti poskytování národních podpor bude politika MZe nadále naplňována také prostřednictvím programů PGRLF. Programy podpor budou připravovány v úzké koordinaci

s MZe a ostatními zainteresovanými subjekty s cílem zvýšit konkurenceschopnost českého zemědělství, lesnictví, potravinářství, přispět k rozvoji venkova, podpořit zaměstnanost ve venkovských oblastech a v neposlední řadě zabezpečit potravinovou bezpečnost ČR.

S ohledem na dosažení uvedených cílů budou voleny takové nástroje, respektive formy podpor, které budou pro každou z jednotlivých oblastí nejvhodnější a nejefektivněji povedou k naplnění deklarovaných cílů.

V současné době zahrnuje nabídka podpůrných programů PGRLF široké spektrum programů určených pro zemědělské prvovýrobce, zpracovatele zemědělské produkce a výrobce potravin, podnikatele v oblasti zpracování dřeva a lesního hospodářství. Vedle primárních podpor ve formě subvence částí úroků z komerčních úvěrů je dnes poskytována přímá podpora pojištění, podpora ve formě zvýhodněných úvěrů poskytnutých přímo PGRLF.

Také v budoucích letech bude preferována podpora ve formě subvence části úroků z investičních úvěrů, tedy jedné z forem finančních nástrojů, které efektivně připívají ke zvýšení konkurenceschopnosti podnikatelů v oblasti zemědělské prvovýroby, potravinářství či odvětví lesního hospodářství, včetně podpory nákupu půdy. Tento typ formy podpory bude tvořit zásadní část objemu poskytovaných podpor a bude zaměřen zejména na podporu investičních úvěrů, poskytnutých komerčními bankami.

Další významnou roli bude PGRLF plnit prostřednictvím podpor pojištění. V této rovině se předpokládá nutné zachování přímých podpor především pro citlivé sektory, jako je pěstování ovoce a zeleniny především s ohledem na těžko pojistitelná rizika při změně klimatu. Výzvou je další zjednodušení procesu administrace poskytování těchto podpor, a to zejména prostřednictvím digitalizace a užší spolupráce mezi PGRLF a pojišťovnami

Rovněž se předpokládá zachování možnosti poskytování úvěrů přímo od PGRLF, přičemž tato podpora bude primárně nasměrována k podpoře pořízení zemědělské a lesnické techniky. V rámci přípravy dalších programů podpor, bude bráno na zřetel, že právě podpory ve formě úročených úvěrů, respektive na ně vynaložené finanční prostředky, jsou již částečně využívány opakovaně a otevírají prostor k vícezdrojovému financování.

V neposlední řadě bude PGRLF pokračovat v nastaveném trendu digitalizace a elektronizace procesu spojeného s poskytováním podpor v rámci všech programů. Celý uvedený proces, jehož jednotlivého kroky jsou již nyní částečně realizovány by měl vyústit ve vytvoření klientského portálu jako univerzálního rozhraní pro veškerou komunikaci a výměnu informací mezi PGRLF a klientem. Cílem je poskytnout klientům veškeré služby, produkty a informace na jediném místě s maximální mírou elektronizace a digitalizace a při zajištění vysoké úrovně bezpečnosti a důvěrnosti.

Zemědělství a potravinářství je normativně usměrňováno ve dvou úrovních – evropské a národní.

Součástí národní úrovně jsou také národní dotační programy pro zemědělství a potravinářství. Stát jimi přispívá k udržování a rozvoji výrobního potenciálu zemědělství a potravinářství, jeho podílu na rozvoji venkovského prostoru a k zajištění konkurenceschopnosti českého zemědělství a potravinářství na evropském i světovém trhu. Prioritou při nastavení rozpočtu programů je preferovat zejména programy zaměřené do odvětví živočišné výroby. Zároveň však dotační programy zahrnují programy zaměřené proti rozšiřování nebezpečných nákaz hospodářských zvířat (např. Nákazový fond), dále programy, jejichž výsledek a zisk nelze přímo kvantifikovat, a přesto je jejich existence pro jednotlivé komodity nezbytná. Mezi další

národní dotační podpory náleží dotační program „Národní program konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin a agrobiodiversity“.

21. století přináší nejen zemědělcům, ale i výrobcům potravin celou řadu výzev i příležitostí, na které bude nezbytné v blízké době reagovat. Z těch významnějších je to Zelená dohoda pro Evropu (Green Deal), kde jsou mezi prioritami zdravé, cenově dostupné potraviny, obnova biodiverzity v zemědělské krajině, snížení užívání pesticidů a průmyslových hnojiv, rozvoj ekologického zemědělství zlepšení označování potravin a snížení množství potravinového odpadu produkovaného v EU. Oblast potravinářství je v současné době regulována na evropské úrovni tzv. Hygienickým balíčkem, kam patří např. nařízení o hygieně potravin, nařízení, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu atd., a který je doplněn dalšími předpisy, např. v oblasti úředních kontrol, označování, společné organizace trhu (dále SOT) atd. Na národní úrovni je sektor potravin upraven především zákonem o potravinách a tabákových výrobcích a jeho prováděcími vyhláškami. Mezi strategické dokumenty pro tuto oblast patří především „Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2030“, která byla schválena vládou ČR v březnu 2021. Cílem tohoto dokumentu je stanovit strategické priority ČR v oblasti zajištění bezpečnosti potravin a v oblasti výživy do roku 2030. V roce 2023 byl schválen dokument Národní politika kvality České republiky 2023–2030. Materiál, který zpracovalo Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) ve spolupráci s Radou kvality České republiky zároveň navazuje na předchozí strategické dokumenty k této problematice.

Významnou součástí Zelené dohody pro Evropu s přesahem do sektoru zemědělství (zemědělské, lesní a vodní ekosystémy) je dále Strategie EU v oblasti ochrany biologické rozmanitosti do roku 2030. Na tuto strategii navazuje Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1991 ze dne 24. června 2024 o obnově přírody, které stanovuje závazné cíle v oblasti ochrany a obnovy přírody za účelem zastavení úbytku biologické rozmanitosti a obnovy přírodních stanovišť v EU do roku 2050. Uvedené nařízení stanovuje konkrétní cíle, kterých má být dosaženo prostřednictvím realizace opatření na obnovu přírody. Jejich účelem je zlepšit stav krajiny a zajistit obnovu přírodního prostředí nejen ve vybraných územích nebo pro jednotlivé typy ekosystémů, ale v rozsahu krajiny jako celku. Nařízení proto zahrnuje oblasti, jako je obnova přírodních stanovišť, zemědělských a lesních ekosystémů včetně podpory populací opylovačů a polních a lesních druhů ptáků, zlepšení kontinuity říční sítě nebo zajištění dostatečného podílu zeleně v sídlech.

Oblast proexportní politiky ČR je stanovena dokumentem Exportní strategie na období 2023–2030, která byla schválena vládou v roce 2023. Nová koncepce státní podpory exportu představuje posun k zaměření se na kvalitu, která má předpoklad zajistit dlouhodobě udržitelný růst exportu. Uvedená strategie schválená vládou si klade za cíl diverzifikovat export, posílit ambice českých exportérů a zlepšovat jejich pozici v dodavatelských řetězcích. Podíl českého vývozu na HDP dosahuje více než 70 procent HDP, což svědčí o mimořádné otevřenosti a zapojení české ekonomiky do globálních dodavatelských řetězců. Export je tak důležitou součástí národního hospodářství. Důraz je také kladen na rozvoj a vytvoření komplexního ekosystému, který pomáhá zvyšovat přidanou hodnotu výrobků a služeb a tím zvýšit konkurenceschopnost na mezinárodních trzích.

Rodinné farmy jsou funkčním a trvale udržitelným modelem pro venkov v Evropě i ve světě a představují plošně nejrozšířenější způsob obdělávání půdy a zemědělského hospodaření vůbec. Jsou postavené na principu zodpovědnosti farmáře a jeho rodiny nejen k prostému ekonomickému postavení farmy, ale také odpovědnosti mezigenerační, tedy k předkům

i budoucím generacím, odpovědnosti k přírodě a jejím zdrojům. Zemědělci z rodinných farem prokázali schopnost rozvíjet nové strategie a inovativní reakce na vznikající problémy a výzvy globalizovaného světa. Nejsou pouze efektivními producenty kvalitních potravin, ale plní také nejrůznější environmentální, sociální a kulturní funkce. Jsou tvůrci kulturních hodnot a uchovateli know-how v zemědělství, zárukou ochrany životního prostředí a rozmanitosti druhů. Rodinné farmy, předávané z generace na generaci, jsou mnohem citlivější k environmentálním problémům a ochraně půdy a krajiny. Jejich majitelé plně respektují základní pravidlo – předávat půdu alespoň v tak dobrém stavu, v jakém ji zdědili po svých předcích.

2.2 Stav sektoru

2.2.1 Zemědělství

Zemědělství představuje národohospodářské odvětví, které kromě své funkce v produkci potravin, krmiv a surovin pro nepotravinářské využití sehrává svou společensky mimořádnou úlohu ve vztahu ke všem složkám životního prostředí, k formování a údržbě české krajiny a v neposlední řadě k zachování a rozvoji českého venkova a podnikatelských příležitostí na venkově. Trvale udržitelný rozvoj zemědělství, představující vyvážený rozvoj jeho tzv. produkčních i mimoprodukčních funkcí, se zejména v souvislosti s dopady klimatické změny, nových geopolitických změn a napětí a dalších předpokládaných společenských změn stále ostřeji stává naprostou strategickou nezbytností. Ekonomický význam zemědělství v národním hospodářství je tak nutno vnímat i v kontextu jeho mimoprodukčních funkcí. S trvale udržitelným využitím ZPF, který zabírá zhruba 53 % výměry republiky, představuje proto zemědělství jedno ze strategických odvětví národního hospodářství.

Význam zemědělství v národním hospodářství, měřený jeho podílem na hrubé přidané hodnotě a zaměstnanosti, obdobně jako ve všech ostatních členských zemích EU, od roku 2014 osciluje v závislosti zejména na vývoji cen zemědělských výrobců (CZV) mezi 1–2 %. V důsledku rychlejšího poklesu počtu pracovníků v zemědělství a jejich podílu v celkové zaměstnanosti (v současnosti kolem 1,9 %) v porovnání s vývojem produkce se produktivita práce v zemědělství postupně přibližuje průměru národního hospodářství.

Pokud se sektor zemědělství bude měřit včetně dodavatelských a odběratelských odvětví (výrobky, které byly vyrobeny pro sektor zemědělství a výrobky, které jsou vyrobeny sektorem zemědělství pro potřeby ostatních sektorů), význam zemědělství, jakožto samotného sektoru dle CZ NACE 01, vzroste na průměrných 5 % a v případě součtu sektorů zemědělství (01), lesnictví (02) a rybolov a akvakultura (03), je podíl sektoru dlouhodobě na hodnotách HDP kolem 6,5 %. V nejširším měřítku tzv. Agrokomplexu, kdy se k zemědělskému sektoru, lesnictví, rybolovu a akvakultuře ještě připočítávají i sektory výroby nápojů a potravin (CZ NACE 10 a 11), potom tvoří tento podíl včetně dodavatelských a odběratelských odvětví přes 11 % na celkovém HDP.

Celková výměra ZPF dosahuje 4,2 mil. ha. Hlavní produkční potenciál českého zemědělství, který je spojen s dotacemi a je registrován v LPIS, však při každoročním snižování představuje výměru zhruba 3,5 mil. ha z. p., při více než 70 % zornění. Stupeň zornění zůstává v porovnání se zeměmi EU s obdobnými půdně klimatickými podmínkami vyšší. Zhruba 57 % z. p. se nachází v oblastech s přírodním znevýhodněním (LFA, resp. ANC). Stupňující se dopady

klimatické změny však postupně odkrývají další problémové oblasti, zejména oblasti s dlouhodobějšími negativními účinky sucha (jižní Morava, Žatecko, Polabí).

Vývoj domácí soběstačnosti, tj. úrovně produkce českého zemědělství v porovnání s domácí poptávkou u rozhodujících komodit viz následující Graf 1 a Graf 2.

Graf 1 Vývoj míry soběstačnosti hlavních rostlinných komodit v ČR v %

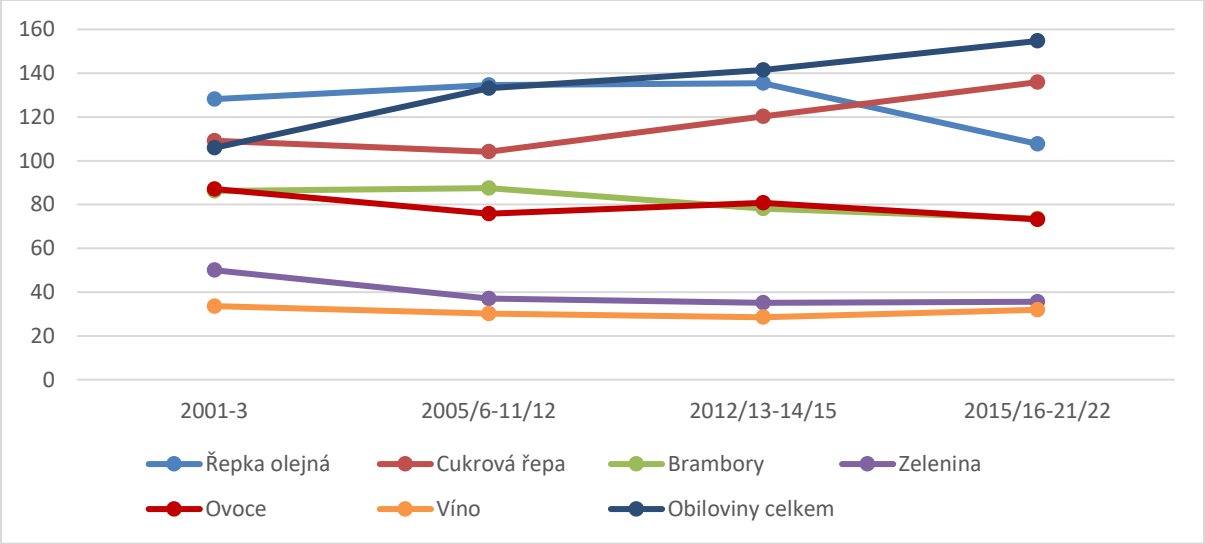

Zdroj: Zprávy o stavu zemědělství ČR (MZe, 2009–2014), výpočty ÚZEI, 2023

Graf 2 Vývoj míry soběstačnosti hlavních živočišných komodit v ČR v %

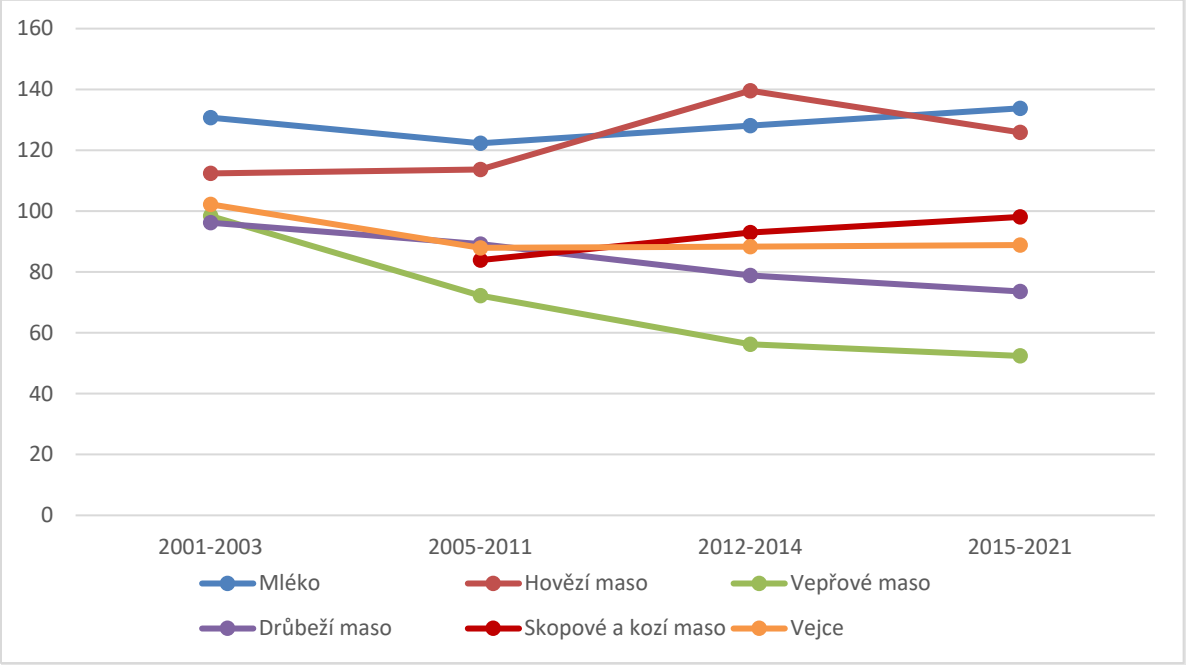

Zdroj: Zprávy o stavu zemědělství ČR (MZe, 2009–2014), výpočty ÚZEI, 2023

Z grafů 1 a 2 a z tabulky 1 je zřejmé, že od vstoupení ČR na jednotný trh EU a do rámce podpor a dalších podmínek Společné zemědělské politiky EU (SZP) dochází od roku 2004, při jinak výrazném zlepšování důchodové situace zemědělských podniků a životní úrovně českých zemědělců, k prohlubování strukturální nerovnováhy. Jde zejména o změny ve struktuře výroby a do značné míry i o změny ve vztahu zemědělství k přírodním zdrojům.

Positivním jevem je pokračující mírně se zvyšující produktivita a efektivnost českého zemědělství. Podíl mezispotřeby (tj. zejména variabilních vstupů) na produkci se z více než 72 % v roce 2012 snížil v letech 2020–2021 na zhruba 65 %. Intenzita využití zdrojů měřená hodnotou produkce v běžných cenách na ha z. p. se proti průměru let 2012–2014 zvýšila z 27 tis. Kč na 42 tis. Kč v průměru let 2018–21, i když stále nedosahuje průměru zemí EU.

Připisování odstupu od zemí EU15 v těchto oblastech nerovné výše přímých plateb není v souladu s podílem podpor na tvorbě hrubé zemědělské produkce, kde se ČR nijak nevymyká (kolem 22–24 % v posledních letech) míře podpory v uvedeném regionu EU15. Podobně to platí při vyjádření výše podpor v paritě kupní síly.

Přímé podpory zemědělským podnikům ovšem významně ovlivňují vývoj struktury a efektivnosti českého zemědělství. Tyto podpory se v období 2018–2021 (v průměru kolem 50 mld. Kč) nominálně proti období před vstupem ČR do EU téměř čtyřikrát zvýšily (viz graf 3). Strukturálně jde přitom o mimořádně vysoký podíl podpor příjmů a vstupů na celkových podporách (73–80 % po roce 2012). Podíl všech provozních podpor v čisté přidané hodnotě zemědělských podniků (55–60 % v období 2018–2021) je v porovnání s naprostou většinou zemí EU vysoký a svědčí o pokračující ekonomicky „nezdravé“ závislosti českých podniků více na podporách než na podmínkách trhu, kde obecně převažuje tržní síla podniků zpracovatelských odvětví.

Graf 3 Podpory zemědělským podnikům (mil. Kč, b. c.)

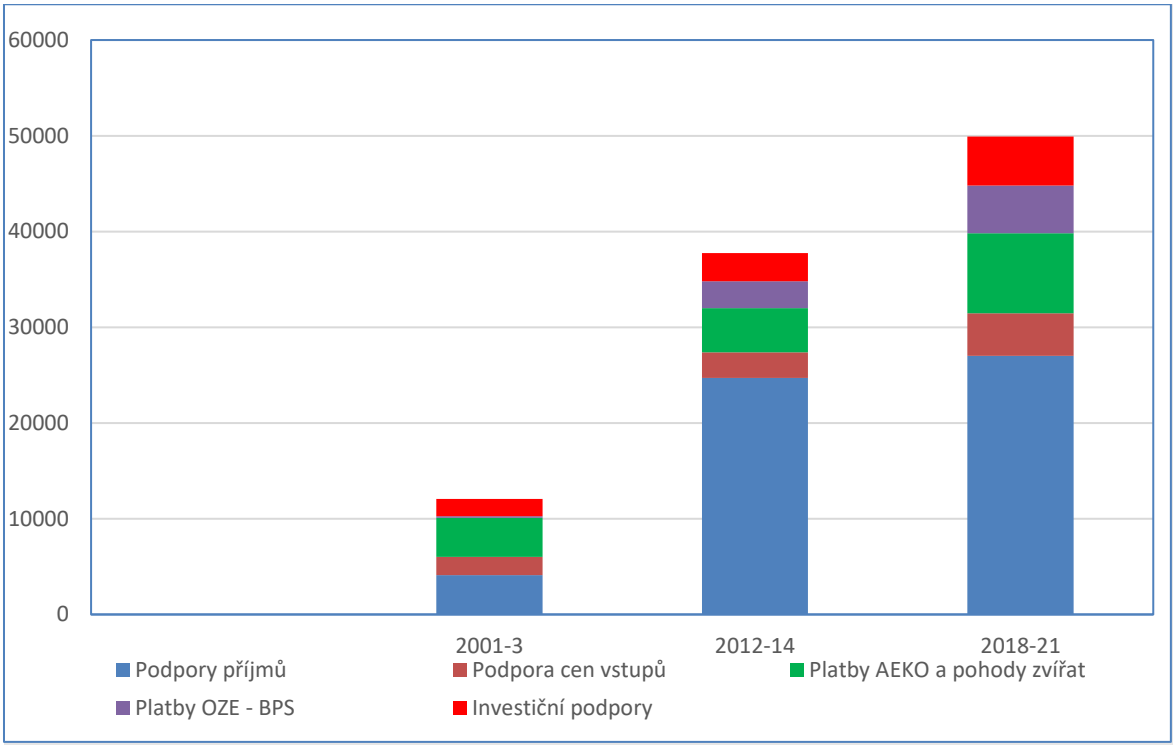

Poznámka: Podpora obnovitelných zdrojů energie (OZE) – BPS není podporou zemědělství, ale podporou výroby energie z obnovitelných zdrojů, v tomto případě z BPS v režimu 24 hodin denně, která není v současnosti schopna tržně konkurovat bez podpory.

Zdroj: Zprávy o stavu zemědělství ČR 2002–2022, MZe, databáze podpor ÚZEI

Chování podniků se tak do značné míry přizpůsobovalo zaměření a podmínkám získávání podpor, což mj. ústilo do změn ve struktuře výroby (viz tab. 1), tj. celkového snižování rozměru

živočišné výroby, výměry rostlinných komodit, více náročných na množství a kvalitu práce, včetně nároků na pracovní síly (zelenina, ovoce), a v důsledku snižování rozsahu živočišné výroby (ŽV) také výměry krmných plodin na orné půdě (o. p.).[2] Důsledkem vysokého podílu provozních podpor bylo snižování tlaku na zvyšování efektivnosti a produktivity výroby, sdružování podniků pro zlepšování jejich pozice na trhu apod. Naproti tomu investiční podpory, i když zdaleka nedosahují úrovně provozních podpor, přispěly k technické a technologické modernizaci českého zemědělství.

Celkové podpory jsou přitom z hlediska regionálního, velikosti podniků a struktury výroby nerovnoměrně alokovány, což se promítá jak do výraznějších rozdílů v úrovni ČPH/AWU mezi jednotlivými kategoriemi podniků, tak do rozdílů mezi souhrnnými rentabilitami hlavních komodit, což je patrné z grafu 4.

Graf 4 Porovnání souhrnné rentability vybraných komodit RV a ŽV u 1/3 nadprůměrných a 1/3 podprůměrných podniků (průměr za roky 2018–2021)

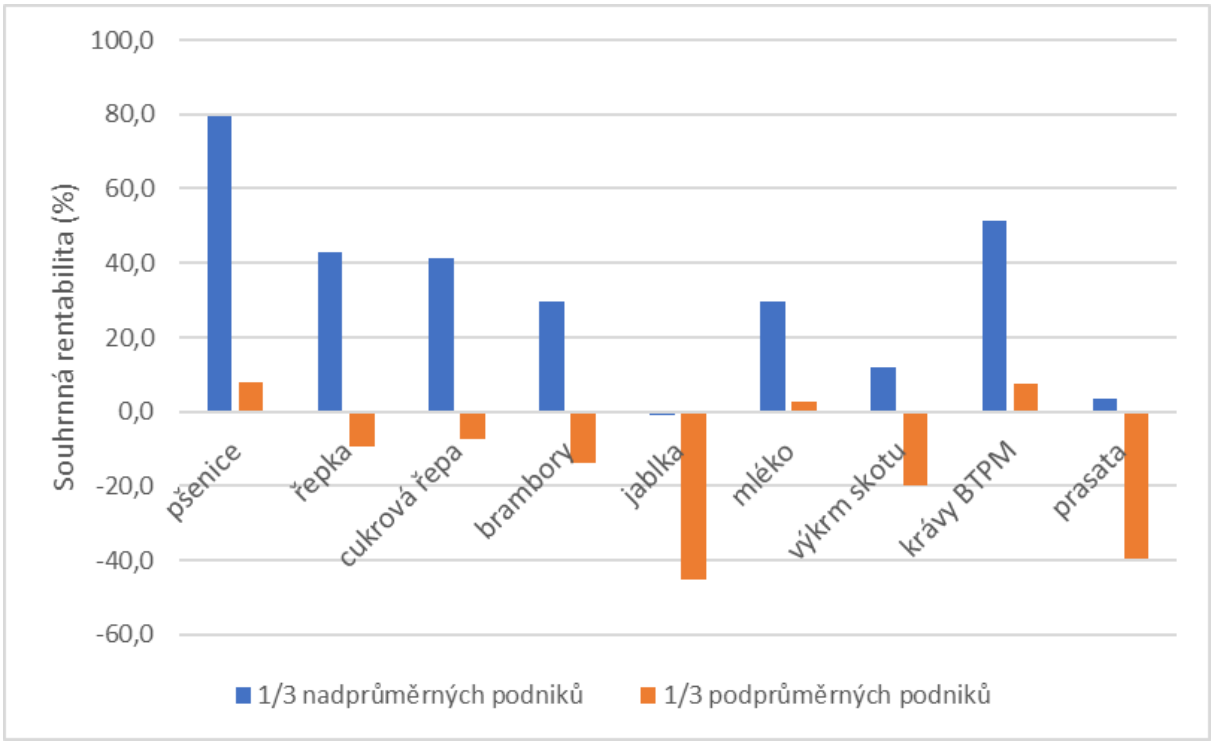

Pozn.: Souhrnná rentabilita = (CZV (tržby) + provozní podpory) /náklady.
Zdroj: Databáze výběrového šetření nákladů komodit ÚZEI

Zhruba jedna třetina českých podniků má u hlavních komodit dobrou, v EU dostačující konkurenční výkonnost a rentabilitu. V této souvislosti hraje v porovnání s vyspělejšími zeměmi EU roli i dosavadní relativně nízká, neustále se však zvyšující cena práce a zejména

[2] Pokud jde o změny v produkci, podle údajů Souhrnného zemědělského účtu ČSÚ vzrostla (ve stálých cenách roku 2000) produkce RV v průměru let 2018–2021 proti průměru let 2012–2014 pouze o 0,35 %, zatímco produkce živočišné výroby vzrostla o 6,87 %.

půdy[3] (pachtovné na úrovni 43,1 % průměru EU v roce 2021). Proti tomu působí v českém zemědělství stále asi třetina podniků, která v podstatě přežívá jen díky důchodovým podporám. Významnou roli zde hraje mj. úroveň managementu, kde přetrvává nezbytnost generační obměny.

Tabulka 1 Změny ve struktuře výroby po vstupu do EU

Plodiny, kategorie zvířat	MJ	2001-3	2012-14	2015-21	Index 2015-21/2001-03	Index 2015-21/2012-14
Obiloviny celkem	tis. ha	1548,5	1425,7	1355,1	87,5	95,0
- pšenice	tis. ha	806,8	826,9	820,6	101,7	99,2
- ječmen	tis. ha	511,1	360,6	331,8	64,9	92,0
- kukuřice	tis. ha	72,6	105	85,5	117,8	81,4
Luskoviny	tis. ha	34,3	19,4	38,0	111,1	196,1
Brambory	tis. ha	77,5	29,8	29,2	37,7	98,0
Cukrovka	tis. ha	77,5	63,2	62,0	80,0	98,1
Pícniny na o. p.	tis. ha	292,8	171,2	199,2	68,0	116,4
Olejniny	tis. ha	421,1	474	461,8	109,7	97,4
Mák modrý	tis. ha	33,7	21,9	35,3	104,7	161,2
Len setý olejný	tis. ha	3,6	1,7	1,5	41,7	88,2
Zelenina	tis. ha	12,6	8,7	10,5	83,1	120,7
Trvalé kultury	tis. ha	33,9	36,6	33,9	100,0	92,6
TTP	tis. ha	872,6	958,5	968,0	110,9	101,0
Dojnice	tis. ks	473,3	370,7	363,7	76,8	98,1
Krávy BTPM	tis. ks	102,2	184,7	218,9	214,2	118,5

[3] *Cena půdy je ovlivněna vysokými podporami vztaženými na 1 ha z. p. Průměrné pachtovné na 1 ha z. p. v roce 2021 činilo 3 517 Kč a bylo tak nominálně o 69 % vyšší než v roce 2014. Průměrná cena z. p. určené k dalšímu zemědělskému užití činila v roce 2021 328 500 Kč/ha a proti roku 2014 vzrostla o 155 %. Přesto jak pachtovné, tak cena z. p. je stále podstatně nižší než např. v sousedním Německu či Rakousku.*

Prasata	tis. ks	3 424,5	1 594,2	1 539,9	45,0	96,6
Ovce a kozy	tis. ks	109	246	240	220,2	97,6
Drůbež	mil. ks	28,6	21,8	22,7	79,4	104,0

Zdroj: ČSÚ, 2023.

Vysoký, avšak postupně se snižující podíl pronajaté půdy (v průměru 72,7 %; přičemž vyšší než v ČR je jen v malém počtu zemí EU, např. na Slovensku, ve Francii a Belgii) a najaté práce (podle Eurostat 2021 70,2 %, zatímco v EU 27 kromě Slovenska s nejvyšším podílem přesahuje hranici 50 % ještě Dánsko, Estonsko a Španělsko, blíží se jí Německo a Nizozemsko) v českých podnicích obecně omezuje do určité míry jejich „manévrovací prostor" zejména při řízení peněžních toků a zvyšuje nároky a náklady na management práce a půdy. Tyto podíly se zvyšují započtením půdy pronajaté od osob, jež jsou spoluvlastníky podniků (akcionářů, členů družstev, společníků) a podobně je tomu u pracovního vstupu prováděného spoluvlastníky (jedná se v tomto případě *de facto* o sebe zaměstnané osoby). Provedené analýzy ukazují, že podíl najaté práce ve většině zemí EU narůstá a úzce souvisí s ekonomickou velikostí podniků[4] (tato se v období 2016–2020 v ČR snížila, v drtivé většině zemí vzrostla, ekonomicky největší podniky jsou v Nizozemsku, Dánsku a Belgii, ČR je na čtvrtém místě). Úroveň mezd v českém zemědělství se dlouhodobě pohybuje kolem 80 % průměru národního hospodářství a tento podíl (určitá příjmová disparita) patří v EU mezi nejvyšší. Rostoucím problémem je nedostatek pracovníků, zejména v odvětvích více náročných na množství a kvalitu práce (ovoce, zelenina ad.), které se snaží podniky řešit cestou automatizace a robotizace, tzv. samosběry produkce apod. Pro řadu ovocných a zeleninových druhů nejsou technologie pro robotizaci a automatizaci dostupné, a proto práce zůstává téměř výhradně ruční.

Náklady zemědělských komodit jsou stále výrazněji ovlivňovány environmentálními požadavky na produkční postupy, nutnými investicemi do moderních technologií a vztahy k dodavatelům vstupů, zejména energií a hnojiv. Trh zemědělské produkce ovlivňují vztahy k navazujícím článkům řetězce, jejich efektivnost, míra vzájemné konkurence navazujících článků a rozsah i kvalita jejich koncových trhů. Jde především o prvotní zpracovatele komodit (jatka, mlékárny ad.), logisticky vázané větší měrou na domácí surovinu, jejichž kapacita, ale i efektivnost ve srovnání s vyspělejšími zeměmi EU je stále nižší a přenáší se někdy do nižších CZV nakupované domácí suroviny. Zemědělci proto hledají také jiné cesty odbytu své produkce, včetně vývozu suroviny, využívání segmentů trhu typu „krátkých řetězců" či vertikál v podnicích holdingového charakteru. V rostlinné výrobě, obzvlášť v sektoru ovoce a zeleniny, kde je naprostá většina produkce čerstvé zeleniny a ovoce uváděna na trh prostřednictvím řetězců a velkoobchodů, je vyjednávací síla zemědělců i přes koncentraci v organizacích producentů velmi nízká a neumožňuje tak realizaci za rentabilní cenu. Na druhou stranu je charakteristická

[4] Na rozdíl od velikosti podniků měřené výměrou obhospodařované zemědělské půdy ekonomická velikost podniků je založena na hodnotě tzv. standardního výstupu (produkce).

relativně malá rozvinutost odbytových organizací prvovýrobců, avšak při existenci několika dobře fungujících odbytových organizací v sektorech mléka, ovoce, a zeleniny.

Produkce z českého ekologického zemědělství a navazující trh biopotravin se neustále rozvíjí, ačkoli podíl dovážených biopotravin zůstává nadále vysoký. Většina EZ se v ČR realizuje extenzivním chovem dobytka na TTP, přičemž bohužel stále významná část produkce EZ se realizuje z ekonomických důvodů bez označení „bio“. Dlouhodobě dochází k nárůstu ploch obhospodařovaných v režimu ekologického zemědělství.[5] V EZ dominují trvalé travní porosty (TTP), což je dáno strukturou oblastí, v nichž se EZ provozuje[6], v posledních letech je však patrný pozitivní trend nárůstu ploch orné půdy, jejíž výměra se za posledních 10 let více než zdvojnásobila. Ke konci roku 2023 tvořila orná půda již pětinu celkové výměry v EZ (120 531 ha), což je zatím nejvyšší dosažený podíl v historii vývoje EZ v ČR. V posledních letech meziročně narůstají stavy skotu, avšak podíl dojnic zůstává stále nízký. U chovu ovcí a koz dochází v posledních letech k poklesu, který koreluje i s poklesem jejich celkových stavů v ČR. Dochází ale k nárůstu ekologických chovů prasat a zejména drůbeže – od roku 2017 vzrostly jejich stavy v EZ o více než polovinu. Objem produkce bioproduktů a biopotravin se tak zvyšuje, přičemž roste i poptávka, avšak nabídka českých zemědělců je stále limitována[7]. Navíc v důsledku chybějících zpracovatelských kapacit a efektivních odbytových cest je i nadále část české bioprodukce zpracovávána jako konvenční[8], případně vyvezena jako surovina do zahraničí. Rozvoji domácího zpracování a vybudování fungujících distributorských sítí brání zejména nízká poptávka po biopotravinách ze strany spotřebitelů[9],negativně ovlivněná vysokou inflací, pandemií covid-19, válkou na Ukrajině, životními náklady a snižující se koupěschopností obyvatelstva.

Pozitivní skutečností je rostoucí podíl integrované produkce v citlivých komoditách, především u zeleniny a ovoce. Zároveň se integrovaná produkce stále zkvalitňuje a zpřísňuje a je tak přínosným směrem trvale udržitelné zemědělské produkce šetrnější k životnímu prostředí a zároveň bezpečnější pro spotřebitele (snižování použití POR, rozbory a sledování

---

[5] *Plochy obhospodařované ekologickými zemědělci vzrostly od roku 2014 z 494 tis. ha na 595,2 tis. ha v roce 2023 (tedy během sedmi let o 20,5 %). Plochy orné půdy v EZ se od roku 2014 více než zdvojnásobily (nárůst z 56,4 tis. ha na 120,5 tis. ha v roce 2023, tj. o 113,65 %). Plochy trvalých travných porostů se zvýšily od roku 2014 z 412,6 tis. ha na 468 tis. ha v roce 2023 (tj. o 13,4 %). Plochy trvalých kultur se snížily od roku 2014 z 7,8 tis. ha na 5,8 tis. ha (tj. pokles o 25,6 %).*

[6] *90 % ekologicky obhospodařovaných ploch se nachází v horských a podhorských méně příznivých oblastech, přičemž se zhruba třetina ploch v EZ nachází v některém ze zvláště chráněných území, tzn. cca 45 % zemědělské půdy chráněných území ČR je v ekologickém režimu. V produkčních oblastech zůstává zastoupení EZ naopak na nízké úrovni.*

[7] *Existuje nadbytek kravského mléka či hovězího masa, naopak není dostatek produkce ovoce a zeleniny.*

[8] *Jako konvenční je zpracována většina produkce kozího masa, přes 80 % skopového masa, cca 60 % vepřového masa a více než 50 % hovězího masa. U rostlinné produkce je prodej na konvenčním trhu zaznamenán zejména u ovoce (kolem poloviny), u ostatních kategorií není tak významný.*

[9] *V roce 2022 činily roční výdaje za biopotraviny 642 Kč/obyvatele/rok, podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů činil 1,65 %, což je výrazně méně než v západních zemích. Více než polovina spotřebovaných biopotravin v ČR je zahraničního původu.*

kontaminantů – těžkých kovů, reziduí pesticidů v produktu apod.). Roste také podíl certifikované produkce – integrovaná produkce v rámci NNO – Ovoce a zelenina s rodokmenem = SISPO a IPZ, bezreziduální/nízkoreziduální, GLOBAL GAP. Na rozdíl od ekologického zemědělství není integrovaná produkce i přes skutečnost, že je zahrnuta do podpory prostřednictvím agroenvinromentálních opatření strategického plánu, propagovaná ze strany státu, a proto ani spotřebitel, ani trh není informován o přidané hodnotě tohoto produktu a pěstitelé proto také nemohou vyšší náklady promítnout do ceny.

Dosavadní environmentální podmínky poskytování plošných podpor, jako je systém podmíněnosti) a DZES) a platby typu Platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a ŽP (tzv. ozelenění), resp. od roku 2023 zavedené Režimy pro klima a ŽP, AEKO, EZ ad. Ke stimulaci produkce ekosystémových služeb, usilují o žádoucí změny a zlepšení vztahu zemědělství k životnímu prostředí. Stav nebo vývojový trend půdy, vody a dalších složek životního prostředí je stručně popsán v Boxu 1.

Na kvalitu půdy a vodního režimu nadále negativně působí některé nevhodné způsoby obdělávání půdy a při snižování živočišné výroby také nedostatek organického hnojení, resp. snižování diverzity užití půdy zastoupením krmných plodin na o. p. Pozitivně naopak působí trvalý růst výměry z. p. s EZ, integrovaným zemědělstvím a dalšími plochami poskytujícími ekosystémové služby. Pomáhá i provádění pozemkových úprav, jejichž realizace však nedosahuje žádoucího stavu (v současnosti jsou komplexní a jednoduché pozemkové úpravy provedeny na 40,8 % výměry ZPF, na dalších zhruba 11,9 % této půdy jsou pozemkové úpravy v současnosti v řešení). Pozitivně také působí zmenšující se souvislá výměra jedné plodiny na dílech půdních bloků s výměrou nad 30 ha, resp. 10 ha na plochách SEO od roku 2023.

Strukturální ukazatele českého zemědělství se výrazně odlišují od většiny zemí EU. Ekonomicky rozhodující část českého zemědělství má velkovýrobní charakter s převahou najaté práce i půdy a s relativně nízkou mírou diverzifikace činností. Tyto charakteristiky sice vytvářejí potenciál pro využití výhod z velikosti, na druhou stranu snižují „manévrovací“ prostor při řízení rizik a zvyšování odolnosti podniků vůči krizovým situacím a šokovým výkyvům podmínek, potenciálně zhoršují vztahy k environmentálně šetrnému užití půdy a krajiny a v případě poklesu pracovně náročnější produkce také nepřispívají k udržení zaměstnanosti a rozvoji venkova. Celkově převyšuje produkce českého zemědělství (produkce zemědělské biomasy) o zhruba 20–30 % domácí potřebu. Tato nadvýroba je však strukturálně značně nevyrovnaná, s naprostou převahou produkce „jednoduché“ rostlinné výroby a extenzivního chovu skotu, na úkor často pracovně náročnější produkce ovoce, zeleniny a monogastrů.

Půda

Půda je jedním z nejcennějších přírodních bohatství, neobnovitelným přírodním zdrojem a základním výrobním prostředkem v zemědělství a lesnictví. V současnosti je půda vysoce ohrožena různými formami degradace. K hlavním degradačním faktorům půdy patří: zábory půd, eroze, utužení ornice a podorničí, acidifikace, ztráta organické hmoty, ztráta biologické diverzity a také kontaminace půdy. V souvislosti s probíhající změnou klimatu navíc dochází ke zvyšování rizika degradace půdy.

Zábory zemědělské půdy, zejména pro nejrůznější stavební a jiné účely (skladové haly, obchodní a zábavní střediska, parkoviště, komunikace, občanské a průmyslové výstavby, těžba nerostných surovin, zejména štěrkopísků apod.) stále představují vážné ohrožení půdy. V současnosti jsou denně nenávratně odnímány cca 2 ha, přičemž cca 40 % tvoří vysoce kvalitní půdy. Dochází tak k nevratnému záboru půdy a znehodnocení jejich produkčních

i mimoprodukčních funkcí, jakou jsou např. retence, akumulace a infiltrace vody, vliv na mikroklima či biotop živých organismů, čímž dochází k ovlivnění celé okolní krajiny a ŽP[10]. Je nezbytné prohlubovat nástroje ochrany ZPF před záborem pro nezemědělské využití a střednědobým cílem by mělo být v tomto smyslu vymezení „nezastavitelné zem. půdní rezervy v ČR“, jež by byla zárukou nejen racionálního zachování potravinové zabezpečení, ale také zachování mimoprodukčních funkcí.

Státní pozemkový úřad (SPÚ) přispívá k naplnění strategie státu a Strategie resortu MZe při ochraně a využití státní půdy vytvářením a udržováním rezervy státní zemědělské půdy v rozsahu zákona min. 50 tisíc ha, a to jak pro činnosti SPÚ (zejména potřeba pro pozemkové úpravy a tvorbu plánu společných zařízení), tak i pro rozvojové programy schválené vládou.

Vážným problémem degradace je vodní a větrná eroze půdy na zemědělsky i nezemědělsky využívaných plochách, při níž dochází ke ztrátám nejúrodnější části z. p. – ornice, zmenšuje mocnost půdního profilu, snižuje obsah živin a humusu atp. Sekundárním efektem eroze je znečišťování vodních zdrojů, zanášení akumulačních prostor nádrží, snižování průtočných kapacit toků, zakalení povrchových vod, zhoršování prostředí pro vodní organismy, zvyšování nákladů na úpravu vody a těžbu usazenin, aj. V oblasti vodní eroze na zemědělsky využívaných půdách však v současnosti došlo k razantnímu zlepšení, a to jak díky postupné implementaci protierozní vyhlášky v gesci MŽP, tak především v přenastavení protierozních nástrojů v systému podmíněnosti.

Při větrné erozi dochází především k poškozováním klíčících rostlin, odnosu jemných částic půdy a humusu, zanášení závětrných poloh a rychlému vysušování půdy.

Další závažnou degradací půdy je její utužování (v ČR je utužením ohroženo 40 % ZPF), což omezuje infiltraci srážkové vody do půdy a podporuje erozní procesy.

K utužování půdy se váže i acidifikace půd – velmi pomalý degradační proces, který je negativně ovlivněn lidskou činností (nadměrný vnos dusíku do půdy, kyselé srážky, omezení pěstování leguminóz, nedostatečná aplikace vápenatých hnojiv apod.). Důsledkem je snížení odolnosti z. p. vůči erozi vlivem změny pH.

Všechny výše zmíněné faktory mají za následek úbytek půdní organické hmoty. Pro kvalitu a úrodnost půdy je organická hmota zásadní, a proto je vnos dostatečného množství organických hnojiv pro půdu nezbytný. Důležitým parametrem ovlivňující veškeré půdní funkce – produkční i mimoprodukční je půdní organická hmota a její kvalita. Pro navyšování organické hmoty jsou nezanedbatelným vnosem do půdy meziplodiny, dusík vážící plodiny, posklizňové zbytky, organická hnojiva a aplikace kompostů z bioodpadu. Zcela zásadním zdrojem organické hmoty jsou statková hnojiva a pěstování krmných plodin (zejm. víceletých pícnin), které jsou navázány na živočišnou produkci. Bohužel, udržení a rozvoj živočišné výroby čelí nejen ekonomickým tlakům, ale i otázkám spojeným s problematikou změny klimatu. Proto je klíčové nalézt racionální přístup, který umožní rozvoj živočišné výroby. Cenným zdrojem

[10] Legislativně je zábor z. p. řešen předpisem č. 334/1992 Sb., u něhož probíhá v současné době novelizace.

organických látek jsou rovněž komposty z biologicky rozložitelných odpadů. Je třeba s resortem životního prostředí intenzivně propagovat a podporovat aplikaci kompostů do půdy.

Kontaminace půd má v ČR převážně bodový charakter, avšak s výskytem rozsáhlejších areálů se zvýšenou zátěží půd některými typy polutantů (severočeský a severomoravský imisní region, Příbramsko a další). Nejvýznamnějšími zdroji toxických prvků a sloučenin jsou zvýšená imisní zátěž (včetně lokálních zdrojů, především spalování fosilních paliv, exhalace z dopravy atd.), vypouštění splaškových odpadních vod, existence černých skládek i přímé vstupy do zemědělských půd nesprávnou aplikací některých typů materiálů (kaly z ČOV, vytěžené sedimenty v současnosti se objevují projekty se zájmem aplikovat do půdy nebo na zemědělskou půdu směsi kalů z ČOV s dalšími odpady (betonovými obrusy, kontaminovanou zeminou, popílky nebo vedlejšími produkty ze spalování) a agrochemikálii (zejména nevhodné používání pesticidů). Je třeba posílit kontrolu nad záměry přípravy substrátů, které by mohly obsahovat nevhodné látky. Aplikace kalů z ČOV je dostatečně řešena ve Vyhlášce č. 273/2021 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady v zákonu č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných půdních látkách, rostlinných biostimulantech a substrátech a o agrochemickém zkoušení zemědělských půd (zákon o hnojivech).

Stále více aktuální je ochrana půdy, kterou musí začít důsledně řešit vlastníci půdy včetně státu a uživatelé půdy.

Jedním z hlavních koncepčních cílů SPÚ pro následné období je udržovat počty zahajovaných a ukončovaných řízení o KoPÚ, event. jednoduchých pozemkových úprav na úrovni více než cca 200 ročně. Proces pozemkových úprav by pak mohl postupovat rychlostí cca 100 tis. ha ročně.

Provádění pozemkových úprav se ubírá směrem, který si klade za cíl zaměřit se více na aktivity napomáhající krajině. SPÚ zajistí do roku 2029 revizi legislativních nástrojů, metodik, technických standardů a norem ve vztahu k pozemkovým úpravám. Cílem těchto revizí bude racionalizovat možnosti návrhu pozemkových úprav ve smyslu adaptace krajiny na změnu klimatu a posílení jejich biodiverzitních funkcí.

Pro kontinuální zajištění procesu pozemkových úprav v rámci ČR plánuje SPÚ ve své Koncepci na období let 2026–2030 nastavit počty a priority ročního rozpracování KoPÚ včetně JPÚ a do roku 2027 dokončit asi 128 specifických pozemkových úprav v katastrálních územích dotčených příděly.

Zahajování pozemkových úprav dále souvisí s řešením celospolečenských veřejně prospěšných zájmů, a to zejména spolupráce příslušných složek ŘSD, SŽ a příslušných složek SPÚ při přípravě a výstavbě liniových staveb.

Zvýšená potřeba adaptace na klimatickou změnu a s ní související četnější výskyt povodní z přívalových srážek, období sucha a výrazných projevů degradace půdy se odráží především v potřebě cíleného provádění pozemkových úprav. Stejně tak se v této potřebě odráží podpora rozvoje venkovského prostoru.

Koncepce pozemkových úprav se proto ubírá směrem, který si klade za cíl zaměřit se na aktivity napomáhající snižovat v krajině dopady povodní i sucha. SPÚ si tak stanovil následující postupy:

- přednostní řešení pozemkových úprav v územích ohrožených dopady klimatické změny, komplexní pozemkové úpravy by měly být směrovány především do oblastí

ohrožených vodní erozí a nezalesněných oblastí s vysokým rizikem urychleného odtoku;

- uspořádání vlastnických vztahů k pozemkům tak, aby umožnily výstavbu protipovodňových staveb a realizaci plánů společných zařízení, v rámci, kterých se mimo jiné realizují i vodohospodářská a protierozní opatření;
- realizační projekty zaměřovat na posílení akumulace vody v krajině, např. návrhy na obnovu a výstavbu vodních nádrží a protierozní opatření;
- pomocí jednoduchých i komplexních pozemkových úprav přispívat ke zvyšování retenční schopnosti krajiny prostřednictvím vodohospodářsky a protierozně vhodných úprav struktury pozemků;
- mapování a hodnocení stavu odtokových poměrů v území (povodí) a návazně na to zpracování koncepčních návrhů variant řešení ochrany před erozí a povodněmi – zpracování Studií odtokových poměrů.

Tabulka 2 Stav provádění pozemkových úprav k 31. 12. 2023

Typ pozemkové úpravy	Ukončené				Rozpracované			
	Počet		Výměra (ha)		Počet		Výměra (ha)	
	za rok 2023	celkem	za rok 2023	celkem	za rok 2023	celkem	za rok 2023	celkem
KoPÚ	125	3 080	60 556,72	1 398 804,00	147	1038	51 332,86	491 584,28
JPÚ	14	3 011	1 545,49	313 655,63	16	68	2 176,84	7 283,02

Zdroj: SPÚ ČR

Návrhy a následná opatření v oblasti pozemkových úprav SPÚ zajišťuje průběžným čerpáním finančních prostředků z PRV, SP SZP, VPS a vnitřního rozpočtu SPÚ. Pro programovací období 2014–2020 stanovil pozemkový úřad harmonogram čerpání finančních prostředků z PRV tak, aby částku 2,7 mld. Kč prvotně[11] alokovanou na pozemkové úpravy ve zvýšené míře využil na projekty napomáhající snížení dopadů klimatické změny. Současně SPÚ připravil změny v rozpočtu tak, aby bylo zajištěno efektivní čerpání finančních prostředků na realizace veřejně prospěšných opatření.

[11] V průběhu programového období 2014–2022 byla alokace na pozemkové úpravy navýšena.

Tabulka 3 Použití finančních prostředků v pozemkových úpravách v roce 2023 (v tis. Kč.)

CELKEM	Neinvestiční činnost *)		Realizace					
		z toho návrhy PÚ	celkem	cesty	protieroz. opatření	hydrol. opatření	ekolog. opatření	ostatní
2 191 963	456 973	384 487	1 734 990	1 094 221	116 745	358 043	123 642	42 339

Zdroj: SPÚ ČR

Tabulka 4 Finanční zdroje v pozemkových úpravách v roce 2023 (v tis. Kč.)

CELKEM	Rozpočet SPÚ	PRV	NPO**)	ŘSD	Ostatní
2 191 963	1 647 897	0	483 434	59 032	1 600

Zdroj: SPÚ ČR

Použití inovativních metod na zpřesnění zadávání, kontrolu procesu pozemkových úprav a stanovení regionálních priorit, jako jsou např. Typologie území, Generel vodního hospodářství krajiny ČR a Výměnný formát pozemkových úprav, podporuje zkvalitnění a urychlení celého procesu.

Dalším nástrojem, který má MZe k dispozici pro zajištění ochrany půdy před erozí a dalšími degradacemi jsou Standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES) nastavující požadavky podle rámce stanoveného evropskou legislativou pro zemědělské hospodaření ve shodě s ochranou ŽP.

V současné době je maximální potenciální ztráta půdy v ČR vyčíslena na přibližně 21 mil. t ornice za rok, což lze vyjádřit jako ztrátu minimálně 4,3 mld. Kč. Je potřeba zdůraznit, že se nejedná o vyčíslení škod způsobených na majetku, ale pouze o vyjádření modelované potenciální finanční ztráty půdy na základě ceny zeminy, nikoliv reálné škody. I tento potenciál se však významným způsobem zredukuje v důsledku nastavení nástroje proti erozi v systému podmíněnosti od roku 2025.

Jiný možný přístup ke stanovení škod vodní erozí je vyhodnocení meziročních změn průměrných cen půdy. Tyto se aktualizují mimo jiné v souvislosti s aktualizací BPEJ. Celkový rozdíl cenových bilancí mezi roky 2009–2014 byl cca 486 mil. Kč.

Upozorňujeme však na fakt, že aktualizace BPEJ je prováděna pouze na cca 30–35 tis. ha ročně, uvedené hodnoty jsou vztažené, k již rebonitovaným pozemkům. K počátku roku 2024 evidujeme, že aktualizace na celých k.ú. proběhla v 2991 k.ú. na celkové výměře 1 084 304,95 ha.

Další formou ochrany půdy je platba za splnění podmínek zemědělských postupů příznivých pro klima a životní prostředí. V období od roku 2014 do roku 2022 tuto platbu splnilo tzv. ozelenění (*greening*) přímých plateb. Jednalo se o platbu příplatkovou k jednotné platbě na plochu (SAPS). Vyplácení této příplatkové podpory zemědělce motivovalo k hospodaření

šetrnějšímu k ŽP. V rámci SP SZP je od roku 2023 implementována intervence Režimy pro klima a ŽP – Celofaremní ekoplatba. Jejím cílem je podpora postupů prospěšných pro životní prostředí a klima a důraz na udržitelnost. Podpora je zemědělcům poskytována formou celofaremního modelu. Mezi základní principy celofaremnosti patří dodržení požadavků a specifických podmínek jednotlivých zemědělských kultur na všech pozemcích obhospodařovaných žadatelem. Celofaremní pojetí reaguje na slabou stránku týkající se velikostní struktury českých zemědělských podniků v ohledu se zajištěním účinného naplňování cílů v oblasti ochrany jednotlivých složek životního prostředí.

K ochraně půdy přispívají i dobrovolné nástroje II. pilíře – rozvoje venkova, které navazují na DZES a Režimy pro klima a ŽP. Jedná se zejména o Agroenvironmentálně klimatická opatření – zatravňování orné půdy a meziplodiny, opatření Ekologické zemědělství a opatření Péče o agrolesnické systémy.

2.2.2 Potravinářský průmysl

Potravinářský průmysl ČR je další součástí agrárního sektoru a využívá jeho zemědělskou produkci. Vazby na domácí zemědělské producenty jsou posilovány tím, že potravinářský průmysl je doplňován i zpracovatelskými kapacitami samotných zemědělských podniků. Nutno doplnit, že čím menší jsou vazby domácího potravinářství na domácí zemědělství, tím větší měrou se jeho případné podpory realizují u zahraničních zemědělských producentů a zpracovatelů a naopak, tedy čím větší jsou vazby domácího potravinářství na zahraniční dodavatele, tím větší měrou se podpory zahraničních zemědělců realizují u nás.

Dlouhodobě je nezbytné podporovat zpracování zemědělských surovin a zvyšovat přidanou hodnotu produktů zejména mikro, malých a středních podniků, podporovat především krátké potravinové řetězce a zlepšovat postavení producentů a výrobců potravin na trhu, a to např. formou vhodných investičních opatření zacílených na zpracování lokální/regionální produkce, zaváděním technologických a výrobkových inovací do praxe atd. Zároveň s výše uvedeným kontinuálně edukovat a vzdělávat spotřebitele v oblasti kvality potravin a pokračovat v systému udělování národních značek kvality.

Ze struktury potravinářského průmyslu jednoznačně vyplývá, že se jedná o velmi členité odvětví. Je tvořeno výrobou potravinářských výrobků, tvořící robustní část a výrobou nápojů. Potravinářský průmysl zpracovává suroviny rostlinného i živočišného původu, ale i suroviny, které se v ČR nepěstují (káva, čaj, rýže, mořské plody). Struktura v členění CZ-NACE je následující:

CZ-NACE 10 VÝROBA POTRAVINÁŘSKÝCH VÝROBKŮ

- 10.1 Zpracování a konzervování masa a výroba masných výrobků;
- 10.2 Zpracování a konzervování ryb, korýšů a měkkýšů;
- 10.3 Zpracování a konzervování ovoce a zeleniny;
- 10.4 Výroba rostlinných a živočišných olejů a tuků;
- 10.5 Výroba mléčných výrobků;
- 10.6 Výroba mlýnských a škrobárenských výrobků;
- 10.7 Výroba pekařských, cukrářských a jiných moučných výrobků;
- 10.8 Výroba ostatních potravinářských výrobků;
- 10.9 Výroba průmyslových krmiv.

CZ-NACE 11 VÝROBA NÁPOJŮ

- 11.01 – Destilace, rektifikace a míchání lihovin;
- 11.02 – Výroba vína z vinných hroznů;
- 11.03 – Výroba jablečného vína a jiných ovocných vín;
- 11.04 – Výroba ostatních nedestilovaných kvašených nápojů;
- 11.05 – Výroba piva;
- 11.06 – Výroba sladu;
- 11.07 – Výroba nealkoholických nápojů, stáčení minerálních a ostatních vod do lahví.

V roce 2021 objem tržeb z prodeje vlastních výrobků a služeb (VV a S) přesáhl 280 mld. Kč. Největší zastoupení ve výrobě potravinářských výrobků dle tržeb z prodeje VV a S zaujímá s 22 % skupina Zpracování a konzervování masa, druhou největší skupinou je Výroba ostatních potravinářských výrobků, která tvoří 21% podíl. Třetí největší skupinou je Výroba mléčných výrobků, která je tvořena 17% podílem. Naopak nejmenší podíl na oddílu lze sledovat ve skupině Zpracování a konzervování ryb, korýšů a měkkýšů.

Graf 5 Podíl jednotlivých oborů dle tržeb

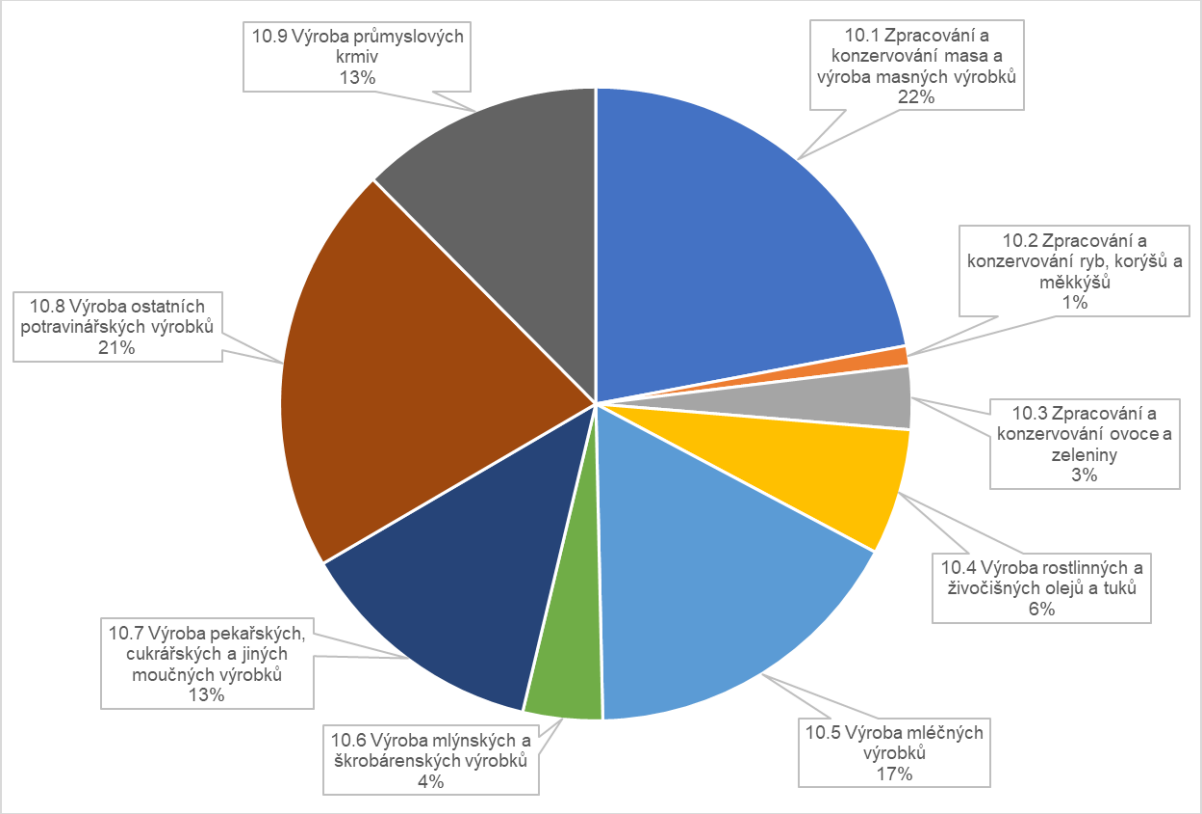

Nejvyšší podíl osobních nákladů vynakládá skupina 10.7 Výroba pekařských, cukrářských a jiných moučných výrobků, a to z více než jedné čtvrtiny, tento obor dosahuje také nejvyššího podílu počtu zaměstnaných osob (v roce 2021 dosahoval 31,5 %). Celkový počet zaměstnanců výroby potravin je 85 tisíc. Současně má pekařský a cukrářský obor také nejvyšší podíl aktivních jednotek (v roce 2021 dosahoval podíl 44,5 %). Počet podnikatelských subjektů ve výrobě potravin činil v roce 2021 8 500 subjektů. Na přidané hodnotě, ale i vlastním kapitálu a celkových aktivech se významně podílí výrobní obor 10.8 Výroba ostatních potravinářských výrobků s širokým rozsahem produkce (výroba cukru, výroba kakaa,

čokolády, cukrovinek, zpracování čaje a kávy, výroba koření, výroba hotových pokrmů, výroba homogenizovaných potravinářských přípravků a dietních potravin).

Nejmenší zastoupení ve všech sledovaných ukazatelích zaujímá oddíl 10.2 Zpracování a konzervování ryb, korýšů a měkkýšů.

Tabulka 5 Podíly potravinářských oborů na vybraných ukazatelích v %

Skupina CZ-NACE	Osobní náklady	Přidaná hodnota	Tržby	Vlastní kapitál	Aktiva celkem	Počet zaměstnanců	Počet jednotek
10.1	20,84	19,47	20,11	15,56	15,37	22,58	19,18
10.2	0,91	0,87	0,87	0,62	0,63	0,87	0,21
10.3	3,65	3,16	2,93	3,40	3,12	3,70	1,67
10.4	1,36	3,84	6,19	3,08	4,94	0,99	0,22
10.5	11,30	10,65	15,25	12,81	11,49	9,92	2,02
10.6	3,45	3,44	3,92	3,21	3,48	3,16	2,28
10.7	25,95	21,60	12,47	18,68	17,34	31,50	44,50
10.8	24,00	26,26	22,10	26,24	26,36	20,88	25,31
10.9	8,55	10,71	16,15	16,40	17,27	6,41	4,61

Většina ukazatelů, zejména nákladového charakteru (osobní náklady, do nichž spadají mzdové náklady a náklady na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění) mají rostoucí trend. Mzdová úroveň ve výrobě potravin je relativně velice nízká a v roce 2021 dosáhla v průměru 30 tisíc Kč. Výsledek hospodaření firem za celé účetní období roku 2021 ve sledovaném odvětví vzrostl zisk na 15 mld. Kč.

Část potravinářských produktů je realizována na zahraničních trzích, především v sousedních zemích. Objem vývozu v posledních letech mírně roste, v roce 2021 převýšil 130 mld. Kč. Dovoz se zvyšuje trvale a významně. Jeho objem v roce 2021 přesáhl 170 mld. Kč. Dlouhodobě máme záporné saldo zahraničního obchodu s potravinami. Nejvýznamnějšími zeměmi našeho vývozu je Slovensko, dále Německo a Polsko. Naopak zeměmi nejvýznamnějšího podílu importu je Německo, druhé Polsko a třetí Slovensko.

Výroba nápojů je menší a efektivnější součástí našeho potravinářství. Spadají sem jak alkoholické, tak i nealkoholické nápoje.

Klíčovým a velmi rozšířeným oborem tohoto oddílu v ČR je výroba piva. Ta se zakládá na vysoké spotřebě na obyvatele, která však v posledních letech kolísá. S výrobou piva je spojena produkce sladu a chmele jako surovin pro jeho výrobu. Spotřeba piva a tím i výstav zaznamenaly výrazný pokles.

Růst podnikatelské báze výroby nápojů má vlastní dynamiku. Především jde o tzv. minipivovary či vinařství. Tyto podnikatelské jednotky opírají svou existenci na trhu nabídkou značkových nápojů. Ve výrobě vína není ČR soběstačná.

Většina údajů výroby nápojů má kolísavý charakter, nicméně některé z ukazatelů, zejména ukazatele nákladového charakteru (osobní náklady, do nichž spadají mzdové náklady

a náklady na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění) mají rostoucí trend. Rostoucí trend u tržeb, a to jak z prodeje VV a S (vlastních výrobků a služeb), tak i u tržeb za prodej zboží. Roční tržby VV a S v roce 2021 dosáhly 63 mld. Kč.

Vzrostl také počet ekonomicky aktivních subjektů téměř na 2 900 jednotek v roce 2021, což dokládá určitý zájem o podnikání v daném odvětví. Průměrný počet zaměstnanců byl téměř 15 000.

Průměrná hrubá měsíční mzda se dlouhodobě zvyšovala, průměrná mzda v roce 2021 dosáhla nejvyšší hodnoty (39 322 Kč). V porovnání s průměrnou mzdou v odvětví výroby potravinářských výrobků byla průměrná mzda v odvětví výroby nápojů vyšší cca o 30 %.

Také zahraniční obchod s nápoji dosahuje lepších výsledků ve finančních ukazatelích i teritoriální struktuře. Vývoz byl vyšší než 18 mld. Kč, dovoz činil více než 17 mld. Kč. Saldo zahraničního obchodu je dlouhodobě kladné, ačkoliv má klesající trend. Cílem našeho vývozu bylo Slovensko, dále Polsko a Německo. Dovoz byl realizován z Německa, Itálie a Slovenska.

Podíl potravinářství na hrubé přidané hodnotě ČR ve stálých cenách se v období 2018–2023 pohybuje kolem 2,1 %.

Výkonnost potravinářského průmyslu (CZ-NACE 10), měřená např. produktivitou práce a dalšími ukazateli, byla v roce 2020 (i s přihlédnutím k různé míře využívání vnějších služeb mezi podniky EU) zhruba na 56 % úrovni zemí EU 27 (viz Graf 6). Přesto se prosazuje tendence růstu produktivity práce, která je však založena především na snižování nákladů práce (počtu pracovníků).

Graf 6 Ekonomické ukazatele potravinářského průmyslu ve vybraných zemích EU (rok 2020, CZ-NACE 10)

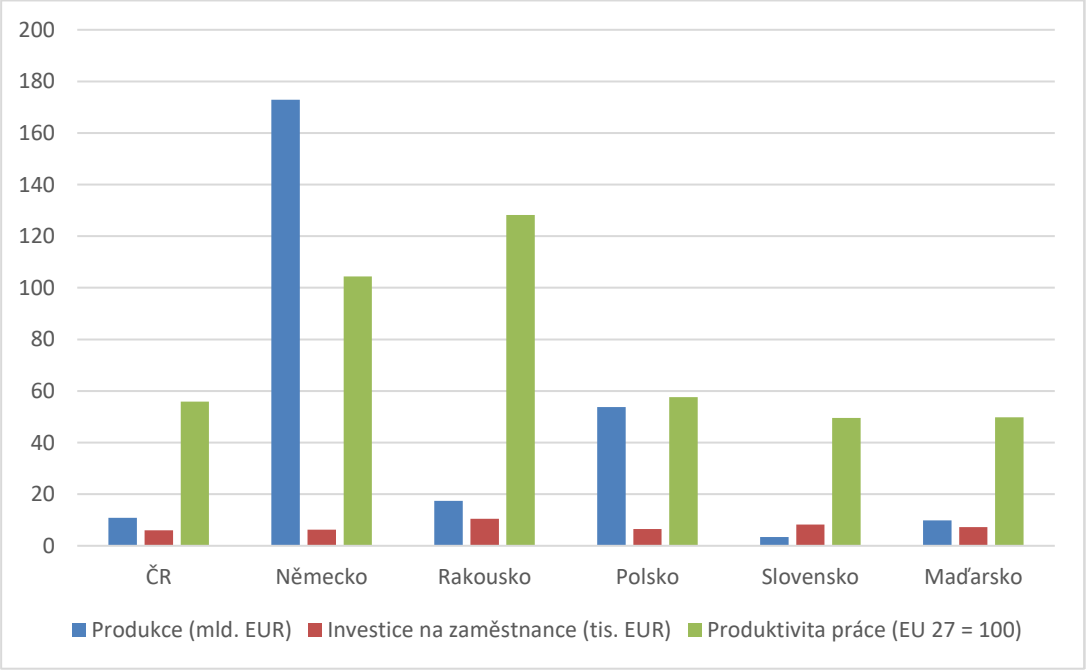

Zdroj: Eurostat 2023

V roce 2021 se produkce potravin pohybovala na úrovni 344 mld. Kč při produktivitě práce ve výši 865 tis. Kč/na zaměstnance. Nárůst hodnot a ukazatelů byl ze značné míry způsoben zvýšením cen potravin, které bylo u řady komodit rekordní.

Relativně nižší efektivnost/produktivita a exportní výkonnost má za následek větší závislosti na odběratelích na domácím trhu, především obchodních řetězců s větší ekonomickou silou. Podíl tržeb osmi největších maloobchodních řetězců za rychloobrátkové zboží na celkových tržbách maloobchodu v roce 2022 činil cca 77 %. Potravináři jsou tak vystaveni cenovým tlakům ze dvou stran: ze strany odběratelů (obchodních řetězců) s jejich požadavky na co nejnižší ceny výrobků a dalšími nepříznivými podmínkami odbytu, a ze strany zemědělců na co nejvyšší CZV. Při větší vyjednávací síle potravinářů se však většinou přenáší tlak na zemědělce, což ústí do relativně nižších CZV a k přenosu části zemědělských podpor do potravinářství.

Nízká efektivnost daná i nedostatečným využitím kapacit se vyskytuje především v segmentech prvotního zpracování zemědělské suroviny, které jsou těsněji logisticky a ekonomicky provázány s domácími zemědělskými podniky. U některých komodit (např. hovězí či vepřové maso) lze předpokládat, že přenos prvotního zpracování české suroviny do zahraničí a zpětný dovoz příslušných polotovarů z této suroviny českým zpracovatelům je výsledkem racionálního chování podniků na jednotném trhu EU.

Nižší efektivnost a produktivita, cenové tlaky a požadavky obchodních řetězců na kvalitu výrobků se odrážejí v nízké rentabilitě podnikání a v generování nízkých vnitřních zdrojů na nezbytnou modernizaci podniků. Tím se také příliš neposiluje zájem zahraničního ani domácího kapitálu o vstup do odvětví. Investiční a další podpory zpracovatelského průmyslu/potravinářství ze zdrojů EU a z národních zdrojů ukazuje graf 7. Výrazný nárůst provozních podpor v posledním období odráží přímé kompenzace potravinářským podnikům v období působení covidu-19.

Pro mnohé potravinářské podniky je pak nutností buď razantní snižování nákladů, které se realizuje především tlakem na co nejnižší cenu zemědělské suroviny, či snižování kvality potravinářské produkce. Nižší CZV jsou také důsledkem málo účinného sdružování zemědělců ve většině odvětví do jejich odbytových organizací, včetně jejich menší schopnosti dodávat odběratelům větší objemy suroviny vyrovnané kvality a s potřebnou pravidelností. Ukazatele rentability (vlastního kapitálu, aktiv, tržeb, nákladů) se od roku 2019 zvyšují.

Z tohoto pohledu významným aspektem rozvoje potravinářského průmyslu je řádné fungování potravinového řetězce, který spojuje tři sektory: zemědělství, zpracovatelský průmysl a obchod. Pro kultivaci tohoto prostředí byla přijata příslušná legislativa pro oblast regulace nekalých obchodních praktik tak, aby mezi smluvními stranami v rámci potravinové vertikály nedocházelo ke zneužívání ekonomické síly a uplatňování nekalých obchodních praktik.

Graf 7 Vývoj podpor zpracovatelského/potravinářského průmyslu (mil. Kč, b. c.)

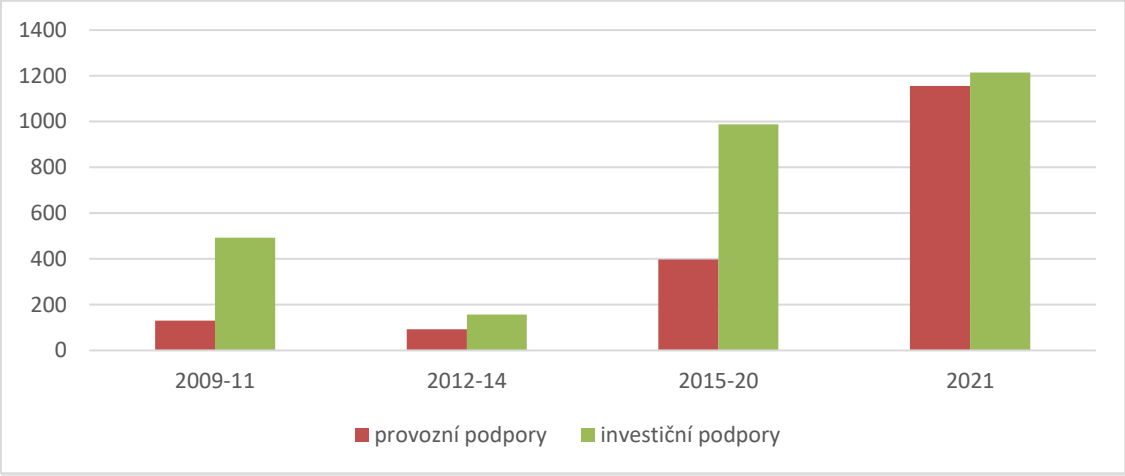

Zdroj: Databáze podpor ÚZEI, 2022

Roste rozpor mezi potenciálem českého zemědělství a využitím jeho produkce v domácím potravinářském průmyslu. Výsledkem jsou rostoucí vývozy zemědělských surovin, a naopak dovozy zpracovaných výrobků, často vyrobených z původně domácí české suroviny.
Na cenovou hladinu potravin v jednotlivých zemích mají významný vliv relativní rozdíly v jejich ekonomické výkonnosti. Vedle vlivu jednotného trhu a s tím spojenou minimalizací obchodních bariér a nákladů působí na hospodářskou konvergenci řada strukturálních politik. Vztah mezi relativní ekonomickou výkonností zemí našeho regionu a cenovou hladinou potravin vztaženo k průměru evropské sedmadvacítky v posledních dvou dekádách zobrazuje graf 8.

Graf 8 Porovnání cenových hladin potravin a ekonomické výkonnosti (vztaženo v každém období k EU27=100)

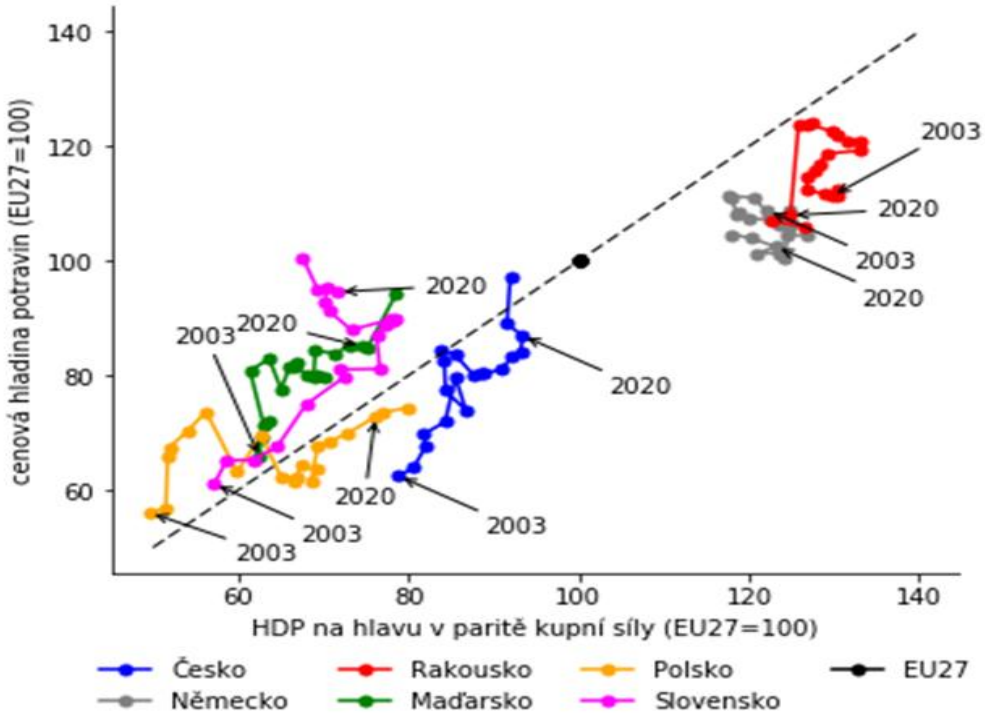

Zdroj: OECD (HDP), Eurostat (ceny); roky 2021 a 2022 jsou v případě cenové hladiny orientační dopočet na základě HICP a vývoje měnových kurzů.

Z porovnání dlouhodobějšího vývoje v jednotlivých zemích jsou zjevně patrné konvergenční trendy a snižování rozdílů jak v hospodářské výkonnosti, tak i v cenových hladinách potravin. Ekonomická a cenová úroveň „starých“ členů EU (Německo, Rakousko) se relativně snižuje k pomyslnému těžišti v podobě evropského průměru, zatímco u „nových“ členských zemí se naopak obě relativní hladiny zvyšují.

V rámci regionálního srovnání patřilo Česko se svými potravinami donedávna mezi relativně „levné“ země při relativně vysoké ekonomické výkonnosti. K výraznější změně došlo až v roce 2022, kdy domácí cenová hladina potravin výrazněji narostla a současně posílil i měnový kurz, což zvýšilo relativní cenovou hladinu.[12]

Stále se relativně pomalu rozvíjí chápání marketingu v potravinářství jako zájem privátní sféry, a nikoliv jen jako úkol státu. Státem jsou podporovány marketingové systémy zaměřené na podporu kvalitních potravin jako je značka KLASA a „Regionální potravina“. Národní značka KLASA oslavila v roce 2023 již 20 let, po které provází spotřebitele v našich obchodech, a pomáhá jim při výběru kvalitních potravin. Značku KLASA zná 9 z 10 spotřebitelů. Jedná se především o osoby zajišťující nákupy pro domácnost a spotřebitele preferující kvalitu před cenou, což je optimální cílová skupina.

V roce 2024 se aktualizovala Metodika pro udělování značky KLASA, a to zejména z pohledu dalšího směřování v oblasti udržitelnosti. Národní značku kvality KLASA drží dlouhodobě více než 900 výrobků od 250 výrobců, její platnost je tři roky. Pravidelně prochází kontrolou ze strany dozorových orgánů. Velikost podniků je v naprosté většině do 250 zaměstnanců (90 %), konkrétně velikost firmy do 10 zaměstnanců je 17 %, 11–50 zaměstnanců je velikost u 32 % držitelů, 51–250 zaměstnanců uvádí 41 % a zbylých 10 % firem má nad 250 zaměstnanců.

KLASA je od roku 2016 součástí režimu státní podpory „Propagační kampaň na podporu kvalitních potravin“. Česká republika má toto propagační opatření notifikováno do roku 2028, v rámci opatření jsou veřejnosti prezentovány potravinové značky v gesci Ministerstva zemědělství a Evropské komise, tj. KLASA, Regionální potravina, biozebra, biolist a chráněná značení. Primárním cílem programu podpory kvalitních potravin je pokračování ve vzdělávání (edukaci) spotřebitelů v otázkách kvality potravin. Takové nasměrování projektu jednak podporuje výrobce kvalitních potravin a vede k rozšíření jejich sortimentu, dále výrobce motivuje k zařazení takových potravin do jejich výrobkového portfolia, na straně druhé motivuje prodejce, aby pod tlakem požadavků spotřebitelů zvyšovali zastoupení kvalitní potravinové produkce v obchodní síti. Zvyšující se preference kvalitních potravin vede k rozvoji českého zemědělství, motivuje stále více lidí k zakládání zemědělských farem s vlastní produkcí potravin. Informační a propagační kampaň je zároveň i programem podporujícím zdravé stravování obyvatelstva, jako prevence před vznikem civilizačních chorob.

Cílem komunikace je seznámení spotřebitele s odpovědí na otázku „co je tou kvalitou, která se mi vyplatí, a jak ji jednoduše poznám“. Pojem slova kvalita je pro spotřebitele často zavádějící, neboť u jednotlivých segmentů potravin se liší jejich kvalitativní charakteristiky –

12 Studie České národní banky: *Odkud se bere zdražování potravin a je Česko opravdu tak výjimečné?*

u mléka jde o složení a obsah tuku, u šunky větší podíl masa apod. Podstatu a význam kvality potravin je tudíž nutné dále a podrobněji veřejnosti vysvětlovat. Aktivní komunikací se spotřebiteli srozumitelnou formou představovat nejdůležitější parametry kvality a benefity jednotlivých značek kvality. Zároveň spotřebitele upozornit na socioekomické přínosy, strukturu koncové ceny výrobků, preference krátkých dodavatelských řetězců a důraz na snižování uhlíkové stopy.

V roce 2023 také úspěšně proběhl již 14. ročník soutěže Regionální potravina. Celorepublikově se potvrdil rostoucí zájem o toto ocenění mezi regionálními výrobci. Celkem se v roce 2023 do soutěže Regionální potravina přihlásilo rekordních 456 výrobců. Značku „Regionální potravina“ získávají formou krajských soutěží lokální výrobci potravin a pěstitelé. Soutěže se vyhlašují ve všech 13 krajích České republiky vždy jednou ročně. Zemědělský nebo potravinářský výrobek, který usiluje o udělení značky Regionální potravina, musí být vyroben v příslušném regionu ze surovin dané oblasti. Odborné poroty vybírají vždy jeden vítězný výrobek v 9 kategoriích. Oceněné výrobky získávají certifikát ministra zemědělství a právo užívat značku „Regionální potravina“ daného kraje po dobu 4 let.

Další státem vlastněnou a podporovanou značkou je národní logo pro označení biopotravin, tzv. biozebra. Prezentace této značky je součástí notifikovaného projektu s názvem Propagační kampaň na podporu biopotravin a ekologického zemědělství. Primárním cílem je edukace veřejnosti v oblasti ekologického zemědělství, které svým komplexním přístupem pozitivně přispívá k hospodárnému využívání přírodních zdrojů, tak aby nedocházelo k negativnímu ovlivňování životního prostředí a k řešení problémů, nízké retence vody v krajině, zhoršené kvality vod, degradace půdy, poklesu druhové rozmanitosti.

Na privátní bázi se rozvíjí např. systém „Český výrobek – garantováno Potravinářskou komorou ČR“

Hlavní součástí podpory kvalitních potravin je především edukace spotřebitelů v otázkách kvality potravin, realizace aktivit na podporu prodeje oceněných produktů, včetně propagačních a mediálních kampaní a spolupráce při prezentaci na domácích a zahraničních výstavách a veletrzích.

Cílem synergické komunikace je stav, kdy si spotřebitelé uvědomí, že cesta potravin na pulty obchodů zahrnuje výrobní proces, za kterým stojí zemědělci, zpracovatelé zemědělských produktů a v neposlední řadě výrobci potravin. Při nákupu potravin nebude ze strany zákazníka zohledňována pouze cena a kvalita, ale rozhodovací proces bude doplněn i o prvek délky dodavatelského řetězce, aspekt snížení uhlíkové stopy a další agroenvirometální opatření. Státem garantované značky kvality budou vnímány jako potvrzení kvality výrobku, spotřebitel bude dávat takto označeným potravinám přednost a zároveň bude preferovat ostatní kvalitní produkci.

Je žádoucí zaměřovat se na neustálou výchovu k informovanosti spotřebitele, provázání marketingové strategie se zdravým životním stylem a omezením především klamavé reklamy a reklamy zaměřené na děti. Další vývoj ve stimulaci žádoucí spotřeby domácí produkce se tak neobejde bez dlouhodobějšího budování důvěry spotřebitelů. Rozvíjejí se lokální a regionální trhy s vazbou na domácí malé producenty a zpracovatele.

V rámci evropských schémat kvality potravin je systém reprezentován třemi značkami určenými k ochraně a propagaci jmen kvalitních zemědělských výrobků a produktů. Jedná se o zaručenou tradiční specialitu, chráněné označení původu a chráněné zeměpisné označení.

Do budoucna by naši producenti mohli do rejstříku zapsat další zemědělské produkty a potraviny s cílem jejich ochrany a propagace jak na národní, tak evropské úrovni.

Čeští výrobci mohou také využívat při označování odkazy na český původ a výrobu v ČR formou konceptu "Česká potravina"/"vyrobeno v České republice" a aktivně tak pro spotřebitele indikovat původ svých výrobků. Cílem formulace ustanovení je zpřehlednění dobrovolného označování „česká potravina" s vymezením jednoduchých a jednotných pravidel srozumitelných jak pro výrobce, tak pro konečného spotřebitele. Spotřebitel v obou případech obdrží potravinu s jasným vztahem k deklarovanému původu.

Při hledání nových směrů a inovací není ve všech případech k dispozici dostatečně efektivní český výzkum, zejména technologický, s širokým potenciálem výsledků, který by nabízel výsledky zejména menším a středním podnikům bez vlastního výzkumu. Pozitivní příklady provázanosti výzkumu (při zapojení i vysokých a středních potravinářských škol) s domácími potravinářskými podniky však existují.

ČR patří mezi země s dobře fungujícím systémem úředních kontrol potravinového řetězce. Úřední kontroly, při kterých je ověřováno dodržování právních předpisů EU a ČR, jsou na základě analýzy rizika prováděny podle veřejně dostupného Jednotného integrovaného plánu kontrol. Výsledky úředních kontrol jsou každoročně zapracovány do informačního systému Evropské komise pro výroční zprávy. Efektivní činnost dozorových orgánů (Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Státní veterinární správa a Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský) včetně medializace výsledků úředních kontrol, posiluje na domácím trhu důvěru spotřebitelů v dodržování standardů kvality a zdravotní nezávadnosti potravinářských výrobků. V rámci provádění úředních kontrol dozorové orgány využívají celou řadu specializovaných informačních systémů se zaměřením např. na bezpečnost potravin (RASFF a iRASFF), na klamavé a podvodné praktiky (AACS) či dovozy (TRACES NT).

V posledních letech nabývá na významu otázka zamezování ztrát v potravinovém řetězci a minimalizace potravinových odpadů a plýtvání potravinami. Otázka plýtvání potravinami nabývá širšího významu i v kontextu snahy o dosažení potravinového zabezpečení s ohledem na trvalou udržitelnost využívání zdrojů, které máme k dispozici. Plýtvání potravinami musí být nadále řešeno intenzivnější spoluprací v rámci celého potravinového řetězce. Od roku 2020 je množství potravinového odpadu povinně hlášeno Evropské komisi a v následujícím období budou stanoveny konkrétní závazné cíle pro jeho snížení v jednotlivých článcích potravinového řetězce. MZe již v roce 2016 přijalo právní úpravu na povinné darování potravin z tržní sítě, které nesplňují všechny požadavky potravinového práva, ale jsou stále bezpečné. Tyto potraviny shromažďují a dále distribuují potravinové banky, pro které je každoročně vyhlášen národní dotační program 18 "Podpora činnosti potravinových bank a dalších subjektů s humanitárním zaměřením".

Celkově ve srovnání s vyspělejšími evropskými zeměmi nadále přetrvává v českém potravinářství, především v oborech prvotního zpracování zemědělské suroviny, nižší produktivita výrobních faktorů a efektivnost jejich využití, projevující se mj. i vyššími fixními náklady výroby.

Základní vymezení hranic představující sektor potravinářství je určený velikostí výrobních podniků. Do jeho hranic také patří působení SZP včetně kapacit pro její navrhování a administraci, vedoucí k žádoucím reálným efektům. Sektor včetně velkých podniků, které sice nebudou u některých nástrojů v dosahu SZP (v případě inovací dosud byly), ale jsou součástí analýzy situace sektoru, protože jej charakterizují.

Silné stránky	• Klíčové postavení sektoru v ekonomice v zajišťování výživy obyvatelstva. • Významný zaměstnavatel v rámci zpracovatelského průmyslu. • Rozšiřující se podnikatelská základna malých podniků s potenciálem obsadit „tržní niky“. • Tradice potravinářských oborů v ČR (masná, mlékárenská a pekařská výroba). • Zavedené značky kvality – KLASA, Regionální potravina, cechovní normy, aj. • Vstup zahraničního kapitálu především do mlékárenského a nápojového průmyslu. • Široké spektrum produkce potravin. • Možnost využití podpory výrobků s vyšší přidanou hodnotou. • Možnost využití podpory investic u mikro, malých a středních podniků. • Možnost využití podpory inovací všech velikostních kategorií podniků. • Dlouhodobá existence resortního výzkumu a výzkumu v oblasti potravinářských technologií.
Slabé stránky	• Nedostatek kvalifikovaných pracovníků a učňů pro výrobu a zavádění inovací. • Nízká produktivita práce při komparaci s EU. • Nízká míra integrace a kooperace. • Nízká investiční aktivita a nedostatečné technologické vybavení u některých výrob. • Nedostatečné kapacity zpracovatelského průmyslu pro ovoce a zeleninu. • Slabá vyjednávací síla vůči obchodním řetězcům. • Relativně nízké mzdy v potravinářství. • Produkce výrobků s nižší přidanou hodnotou. • Nedostatečná výrobní koncentrace a využití kapacit zajišťujících nižší fázi zpracování surovin. • Preference obchodníků k nákupu zboží ze zahraničí z důvodu nenaplňování požadavků ze strany prvovýrobců nebo zpracovatelů na vyrovnanost dodávek v množství, kvalitě a požadovaném čase. • Klesající disponibilní množství domácí suroviny pro zpracování v důsledku jejího exportu. • Nestabilní ekonomický vývoj potravinářských podniků. • Nízká míra marketingových a organizačních inovací. • Nedostatečný transfer znalostí, zejména využívání výsledků vědy a výzkumu v praxi.
Příležitosti	• Zvýšení zájmu o studium potravinářských oborů. • Spolupráce se zemědělskou prvovýrobou. • Nové způsoby odbytu (specializace, regionální produkce). • Posilování výzkumu v oblasti zemědělství a potravinářství (včetně přeshraniční spolupráce). • Nové spotřebitelské trendy v oblasti výživy zohledňující vyšší standardy kvality při jejich výrobě a zpracování. • Růst trhu s regionálními produkty v rámci řetězců (lokální produkty v místní prodejně řetězce). • Hledání exportních příležitostí do třetích zemí. • Důraz na netechnické inovace v podobě marketingových a organizačních inovací, ale i procesních. • Zavádění ekologických inovací – procesní a výrobkové inovace vedoucí k ochraně vody (půdy, úspory energií). • Zlepšení marketingu a osvěty – zvýšení preference domácí produkce (zejména původ masa jako suroviny) u spotřebitelů. • Posilování spolupráce – transferu znalostí z výzkumu do praxe. • Dobré předpoklady pro další výrobní koncentrace a modernizace.
Hrozby	• Vysoká fluktuace cen vstupních zemědělských surovin. • Rostoucí koncentrace výrobních kapacit – hlavně v Polsku a u dalších hlavních konkurentů. • Zavedené specifické režimy jakosti (Q systém apod.) jako forma netarifní bariéry pro vstup na zahraniční trhy. • Vyšší investiční aktivita v okolních státech. • Nízký podíl efektivně inovujících podniků oproti zahraničí. • Omezené výzkumné zázemí podniků v ČR. • Případná embarga na export výrobků z EU, která by mohla způsobit nerovnováhu na evropském, potažmo domácím trhu. • Tlak obchodních řetězců a nekalé praktiky.

2.2.3 Agrární zahraniční obchod

Jedná se o významný segment zemědělského a potravinářského sektoru, který napomáhá realizaci výhod spojených s optimální velikostí produkce převyšující absorpční schopnosti vnitřního trhu.

ČR musí řadu produktů dovážet, zejména tzv. nekompetitivní komodity (subtropické a tropické ovoce, mořské ryby, rýže atd.). U těchto položek je cílem podporovat snižování dovozních celních sazeb a zajištění co nejnižších spotřebitelských cen.

Pokud jde o kompetitivní položky, tj. ty, ve kterých může ČR ostatním zemím výrobně konkurovat, je v zájmu ČR zajistit strategickou míru národní bezpečnosti a v určité míře i soběstačnosti. V posledních letech vlivem snížení konkurenceschopnosti českých producentů klesla národní soběstačnost u drůbežího a vepřového masa a pro uspokojení poptávky v ČR je třeba ji doplňovat dovozem ze zahraničí.

V období po roce 1989 došlo v ČR ke zvýšení nároků spotřebitelů, což se mj. projevuje požadavky na široký výběr zemědělských i jiných produktů. Agrární zahraniční obchod (dále jen AZO) tak ČR umožňuje zajistit dostatečnou sortimentní výměnu jednotlivých produktů české i zahraniční provenience (sýry, uzeniny, lihoviny, víno apod.).

V českém zemědělství a potravinářství se nachází řada velmi dobrých a exportně orientovaných podniků, taktéž existují mnohé příklady dobré praxe ve smluvním či přímém provázání činností fungujících ve vertikále „zemědělství – potravinářství – obchod“. Exportu napomáhá i jedinečnost a tradice některých českých produktů (včetně jejich chráněných označení v rámci EU), např. pivo, chmel, mák, kolagenní střívka atd. a povědomí o využívání zemědělské techniky a technologických celků české provenience v minulosti.

AZO ČR v průměru let 2013–2022 představoval 5,4 % celkového zahraničního obchodu z pohledu obratu a agrární export ČR činil 4,8 % celkového exportu, což koresponduje s charakterem ČR jako výrazně průmyslové ekonomiky. I přes tento nízký podíl, který odráží i postavení sektoru zemědělství v českém hospodářství (1,99 % HPH v r. 2022), patří AZO vzhledem ke strategickým úkolům státu v oblasti potravinového zabezpečení a přiměřené národní soběstačnosti k nejcitlivějším segmentům světového obchodu.

ČR vykazuje dlouhodoběji záporné saldo AZO, které se v posledních letech významněji zvyšuje (z 19,3 mld. v roce 2015 na 43,6 mld. v roce 2021), s rostoucím vývozem zemědělské suroviny. ČR musí řadu produktů dovážet, zejména tzv. nekompetitivní komodity (subtropické a tropické ovoce, mořské ryby, rýže atd.). V rámci kompetitivních položek však v posledních letech došlo u některých komodit (např. drůbeží maso, vepřové maso, ovoce a zelenina) ke snížení soběstačnosti a vznikla tak potřeba je dovážet. Je to dáno zejména vlivem silné konkurence na trhu, strukturou a charakterem agrární vertikály a chováním spotřebitelů. Je to dáno zejména vlivem silné konkurence na trhu, strukturou a charakterem agrární vertikály, chováním spotřebitelů, podnikatelským prostředím a politikami jednotlivých států nejen EU.

Z hlediska směru obchodních toků vykazuje AZO ČR dominantní orientaci na trh EU. Podíl vývozu do EU na celkovém agrárním exportu přesahuje od roku 2007 trvale 90 %. Orientace na země EU je dána především geografickou polohou ČR (vnitrozemský stát sousedící výhradně s členskými zeměmi EU), nízkou absorpční kapacitou českého zpracovatelského průmyslu ale i skutečností, že obchodování na jednotném trhu EU je v zásadě bezbariérové. Nicméně i na něm se český potravinářský export potýká s různými formálními i neformálními netarifními obchodními překážkami, které ve svých důsledcích vedou k jeho určitým

deformacím. Stát by měl na jedné straně s větší důsledností iniciovat – pokud jsou překážky neoprávněné – jejich odstraňování.

Pokud jde o skladbu zboží, v letech 2015–2021 vyvezla ČR v oblasti agrárních produktů vymezených kapitolami 01-24 celního sazebníku (tj. včetně tabáku a tabákových výrobků) cca 61 % vysoce zpracovaných produktů. Podíl vysoce zpracovaných výrobků na agrárním vývozu ve sledovaných letech kolísal. Do třetích zemí se vysoce zpracované produkty vyvážely dokonce podílem okolo 70 %. V rámci vysoce zpracovaných výrobků se pak jedná zejména o cigarety, potravinové přípravky, pekařské zboží a mléko a smetanu nezahuštěnou, neslazenou. Obecně se v českém vývozu však více prosazují produkty rostlinného původu, což souvisí s vývojem struktury českého zemědělství po vstupu do EU.

Vývoz zboží do zemí mimo EU (tzv. třetích zemí) je oblastí s dosud relativně málo využívaným potenciálem. Podporu agrárního vývozu představuje působení zemědělských diplomatů ve vybraných třetích zemích. Posílení orientace exportu na trhy třetích zemí se jeví důležité mj. i v kontextu současné i předpokládané politické nestability, resp. nasycenosti unijního trhu. Stát tak ve spolupráci se zahraničními úřady ČR a institucemi zaměřenými na podporu exportu v posledním období systematicky podporuje exportní zájmy českých potravinářů v těchto zemích. Rovněž je na těchto trzích nezastupitelná role státu při odstraňování obchodních překážek, resp. v pomoci českým podnikatelům tyto překážky překonávat.

Jedním z klíčových nástrojů podpory zemědělského a potravinářského vývozu je udržování a optimalizace sítě zemědělských diplomatů a místních zemědělských specialistů ve vybraných zemích. Posílení orientace exportu na trhy většího počtu tzv. třetích zemí se jeví důležité mj. i v kontextu současné politické nestability, resp. nasycenosti unijního trhu a ztráty ruského trhu.

Užitečná je i intenzivnější státní podpora účasti českých zemědělských a potravinářských firem na mezinárodních veletrzích a výstavách a další prvky proexportní politiky MZe.

Mimo jiné je důležité v rámci AZO ČR se pokusit zvyšovat podíl vývozu výrobků s vyšší přidanou hodnotou a diverzifikovat teritoriální strukturu s přihlédnutím k současným globálním změnám a trendům ovlivňující podobu světového obchodu.

2.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek

2.3.1 Společenské, národohospodářské a klimatické podmínky

V této kapitole jsou uvedeny předpokládané (spíše varovné) scénáře vývoje podmínek na globální, evropské a národní úrovni, které budou zasahovat do formování a realizace Strategie MZe 2030+.

Globální podmínky

- Celosvětové dopady válečné agrese Ruska na Ukrajinu, zejména v oblasti trhu energií a potravin. Omezení dostupnosti energetických zdrojů z tradičních destinací, hledání nových zdrojů a s tím spojená volatilita cen energií.
- Sílící dopady klimatické změny, mimořádné zvýšení četnosti a rozsahů extrémních jevů (sucho, požáry, povodně), postupné globální uznání nezbytnosti změn v chování světové populace a rozvíjení implementace příslušných opatření na úrovni OSN.

- Souběžně s rostoucí globální provázaností trhů sílící nacionalizace s ohrožováním podmínek a pravidel Světové obchodní organizace.
- Pomalu postupující jednání nadnárodních globálních institucí o shodě na jednotném globálním postupu k řešení politických, ekonomických a společenských výzev a obtížná vymahatelnost jejich usnesení.
- Sílící rozdíly v ekonomických a environmentálních podmínkách života mezi regiony světa, ústící v těžko zvladatelné migrační vlny.
- Multi-polarizace světových ekonomických center, nahrazující předchozí převažující duální vztahy “východ – západ”.

Podmínky EU

- Dopady válečného konfliktu ve východní části Evropy a dopady klimatické změny podobně jako na globální úrovni.
- Sílící nacionalizace s ohrožováním podmínek a pravidel jednotného trhu EU.
- Zásadnější příklon budoucí Společné zemědělské politiky po roce 2027 k adaptačním opatřením na klimatickou změnu; možné razantnější snížení důchodových (provozních) podpor ve prospěch kompenzací za různá adaptačních opatření.
- Rychlý rozvoj vědy, výzkumu a inovací (včetně digitalizace a automatizace), podporující realizaci opatření „Zelené dohody EU“, cirkulární ekonomiky a společenskou vyváženost sociálních a produkčních dopadů, také ve prospěch potravinového zabezpečení na úrovni EU i na globální úrovni.
- Negativní společenské dopady hromadné imigrace z třetích zemí, které nejsou dostatečně vyvažovány jejími společenskými a ekonomickými přínosy.

Podmínky ČR – souhrn

- Přes společenské uznání vážnosti dopadů klimatické změny pouze pozvolné působení již nastavených mitigačních a adaptačních opatření a nástrojů ve všech národohospodářských sektorech, s jejich rozšířením a prohloubením po roce 2025. V důsledku nadále převažujícího konzervatismu vlád je však možné zaostávání adaptace na klimatickou změnu, zejména pokud jde o klíčové infrastrukturní investice podporované státem.
- Podpora cirkulární ekonomiky a omezování plýtvání potravinami.
- Rostoucí sociální stratifikace společnosti, zvyšování podílu sociálně ohrožené populace s dopady do struktury a objemů spotřebitelské poptávky v důsledku implementace ambiciózních environmentálně-klimatických opatření. Výrazné prohlubování duální majetkové struktury, s růstem ekonomického a politického významu a vlivu různých sociálních skupin na rozhodování.
- I přes prodlužování produkčního věku populace a technologický rozvoj, rostoucí demografický deficit a nedostatečně řešená imigrace může vyvolat vážné problémy také na agrárním trhu práce.
- Nástup tzv. generace „Z“ do ekonomicky aktivního věku posouvá kritéria dobrého životního stylu a spotřebitelských vzorců.
- Stagnace až snížení výkonnosti národního hospodářství také v důsledku problémů na trhu práce a klimatické změny, pomalá implementace výsledků vědy, výzkumu a inovací pro systémové řešení těchto problémů.
- Pokračující problémy s rozpočtovými deficity a případně inflací a odtud i se snižováním (evropských i národních) zdrojů na zemědělskou politiku, s tlaky na redukci důchodových podpor ve prospěch podpory investic, agroenvironmentálních služeb a opatření v oblasti

životního prostředí (půda, vodní režim, biodiverzita). Proti tomu sílící tlaky podnikatelské sféry zejména v agrárním sektoru na zachování stávající „dotační ekonomiky“.
- Změny v energetickém mixu/zdrojích ČR, přes prioritní prosazování jaderné energetiky zvýšení významu a podpor v oblasti OZE a odtud k rostoucím konkurenčním tlakům na využívání zemědělské biomasy k potravinářskému a nepotravinářskému (energetickému) užití.
- Růst významu finančního a zahraničního kapitálu také v zemědělství a potravinářství a další majetková a podnikatelská koncentrace v agrárním sektoru.
- Rozvoj moderních způsobů distribuce a prodeje potravin, které usnadní širší realizaci lokálních a regionálních trhů a krátkých řetězců.
- Rozvoj informačních technologií vede k růstu vlivu sdělovacích prostředků a sociálních sítí a k inflaci informací.
- Společnost dokáže zvládnout sílící odstředivé tendence ve vztahu k účasti ČR v EU, resp. NATO; ČR bude nadále využívat výhody jednotného trhu EU, resp. v jeho rámci sdílet tržní rizika vyplývající z vnějších vlivů.
- ČR do roku 2030 nevstoupí do Eurozóny.
- Pokračující problémy v rozvoji, resp. zachování venkovského osídlení a udržení příznivého podnikatelského prostředí na venkově.
- Růst urbanizace a industrializace spojený (přes legislativní překážky) s dalšími úbytky i nejkvalitnějšího ZPF.

Podmínky ČR – podrobně

Strategie je založena na předpokladu setrvání EU a jejího jednotného trhu, který bude nabývat na významu při společném řešení některých sílících společenských a národohospodářských výzev. Vojenský konflikt v nejvýchodnější části Evropy, omezení dostupnosti energetických zdrojů z tradičních destinací, migrace ze třetích zemí a rostoucí globální provázanost trhů představují sílící ekonomické zatížení. Přestože tyto fenomény, přesahující národní úroveň, mohou generovat různé národní přístupy, jejich koordinace na úrovni EU bude nezbytná pro udržitelnost a růst národních ekonomik.

Tento předpoklad je i zásadním pro strategické definování podpory a rozvoje udržitelného podnikatelského prostředí ve venkovském prostoru (zejména mikro a malých podniků) a potravinového zabezpečení, resp. soběstačnosti ČR. Obě kategorie je nutno posuzovat z pozice celé EU[13]. Bude-li potravinové zabezpečení a soběstačnost nesprávně chápána a orientována i na určitou míru izolacionalismu, může dojít k plýtvání zdrojů ČR a k riziku výrazného zdražení potravin. Na druhou stranu je třeba vnímat ponaučení z krizových let covidu-19, kdy bylo obtížné nalézt uvnitř EU nezbytnou míru solidarity (viz. dovoz roušek do ČR z Číny apod.).

[13] *Tak jako např. vojenskou bezpečnost ČR je nutno posuzovat na úrovni NATO, energetickou bezpečnost je nutno posuzovat z hlediska působení Energetické unie EU apod.*

Potravinové zabezpečení a potravinovou bezpečnost je nutno nadále chápat především jako **ochranu proti nezvratnému zničení základních výrobních zdrojů, a především malých a nejmenších podniků v zemědělství**, tedy jako starost o dlouhodobé zachovávání strategické pestré struktury podniků a také výměry a kvality ZPF.

Poptávku a spotřebu potravin i ekonomickou situaci ovlivní důsledky válečného konfliktu na Ukrajině. V ČR jsou v současné době nepříznivé ekonomické výsledky, tj. klesá domácí koupěschopná poptávka. V dalším období bude na poptávku a spotřebu nejvíce působit úroveň spotřebitelských cen, Spotřebitelské zvyklosti a preference obyvatel se pozvolna mění směrem k výživově hodnotnějším, energeticky méně náročným a udržitelným způsobem vyráběným potravinám, a to zejména v důsledku odlišného přístupu mladší generace k výživě. Kromě mírného zvýšení objemu spotřeby z hlediska vývoje počtu obyvatel (migrace) nepředpokládáme výrazné změny v poptávce (preference nutričně vhodnějších potravin).

Obecně lze předpokládat, že náklady na domácí produkci budou závislé na změnách celkové produktivity faktorů – index produktivity dosahoval v ČR v letech 2011–2013 vůči roku 2005 hodnoty 4 % a mírně zaostávala za průměrnou změnou za státy EU ve výši 9 %. Vzhledem ke stávající úrovni cen práce a půdy je možné očekávat růst cen těchto dílčích faktorů, které by měly být kompenzovány právě růstem celkové produktivity. V opačném případě budou pracovně náročné komodity ohroženy a bude klesat jejich rozsah ve výrobní struktuře českého zemědělství.

Změna klimatu – stav a rizika

Od 60. let 20. století stoupla průměrná roční teplota o 2 °C. Optimistický scénář vývoje klimatu počítá s nárůstem průměrné teploty pro rok 2100 o dalších 2,5 °C, se stejnými i když méně rovnoměrně rozloženými ročními úhrny srážek, nárůstem potenciální evapotranspirace (výparu) a výrazně negativnější vodní bilancí. Zásadním dopadem v dlouhodobějším horizontu budou častější výkyvy počasí spojené se zvýšeným výskytem a intenzitou teplotních a srážkových extrémů a s nimi souvisejících rizik v podobě mimořádných povodní nebo sucha. S opakovaným výskytem sucha se již v současnosti potýkají obecně všechny nížiny, především oblast jižní Moravy, středních a severozápadních Čech. Sucho, jak z pohledu intenzity, četnosti, tak délky suchých epizod, bude narůstat. V oblasti střední Evropy lze pozorovat nárůst zejména jarních a letních teplot, což vede k dřívějšímu zahájení vegetačního období. Časové okno, ve kterém se mohou vyskytnout vegetační jarní mrazy se tak za šedesát let prodloužilo ze čtrnácti na čtyřicet dní. I když roční úhrny srážek zůstanou na stejných hodnotách, významně se změní jejich rozložení. Např. již nyní v jarních měsících pozorujeme snížení počtů dnů se srážkami, a to především tzv. „zahradnických dešťů“ s úhrny do 3 mm. Zásadním problémem pro vodní bilance je působení vyšší teploty, což při přibližně stejném množství srážek vede k navyšování výparu. Intenzita suchých period bude narůstat a oblasti zasažené suchem se budou rozšiřovat.

Dlouhodobě dopady změny klimatu výrazně ovlivní zemědělství v několika směrech. Kombinace výskytu vyšších teplot, zimního období prakticky bez sněhové pokrývky a škály extrémních jevů (sucho, vegetační mrazy, horké vlny apod.) povede ke zvýšené variabilitě výnosů. Tyto tendence jsou patrné už dnes, roky výnosově dobré se střídají se špatnými a často i v rámci jednoho roku je jedna skupina plodin velmi úspěšná (ozimy), zatímco plodiny s delší vegetační dobou (např. kukuřice) mohou být suchem významně poškozeny. Právě v nižších, ale i středních polohách bude stabilita produkce významně ohrožena. Naopak ve vyšších polohách je možné očekávat zejména v nejbližším časovém horizontu (2021–2040)

v některých ohledech i zlepšení podmínek pro zemědělské hospodaření. Tyto regiony se svými půdními vlastnostmi a často i konfigurací terénu však nebudou moct vyrovnat potenciální výpadek produkce v nižších nadmořských výškách. Dají se také očekávat kalamitní výskyty škůdců či chorob (včetně invazních), vyšší počet jejich generací a jejich šíření v souladu s jejich klimatickou nikou. Zvýšení teploty v kombinaci se suchem může zastavit nebo naopak nevhodně urychlit fenologické fáze (vývoj) rostlin, v obou případech s negativními dopady na kvalitu produkce.

Výrazně se zvýší nutné výdaje na různé typy adaptačních opatření (např. na podporu infrastruktury pro zavlažování) a dá se očekávat i zvýšení nákladů na prostředky na ochranu rostlin z důvodu šíření nových chorob a škůdců. Dojde ke změně způsobu hospodaření na orné půdě a lze očekávat změny i ve struktuře jednotlivých pěstovaných plodin a jejich odrůd. Pro zachování produkce zeleniny bude nutné zajistit funkční závlahu a dostatečný závlahový detail.

S nastupujícími dopady klimatické změny souvisí problémy s nedostatkem povrchové i podzemní vody mnohem častěji a po delší dobu. Dalším rizikem je také hrozba vodní eroze v důsledku přívalových srážek, kterou je potenciálně již nyní ohroženo přes polovinu zemědělské půdy ČR. Také větrná eroze spojená s výskytem větru s větší rychlostí se ukazuje jako palčivý problém.

Box 1 Dopady dosavadního užití zemědělské půdy na životní prostředí

Půda: *Degradace půd způsobuje ročně značné škody, zejména eroze (vodní a větrná), utužení půdy, ztráta humusu atd. V současné době je potenciální ztráta z orné půdy v ČR vyčíslena na 20,858 mil. tun erodované ornice za rok. Tyto následky vodní eroze přinášejí finanční ztráty potenciálně až 17 851 mld. Kč ročně, z čehož 4,2 mld. je hodnota ornice a 13,651 mld. činní náklady na sanaci a nápravu škod. Na území ČR je potenciálně ohroženo 52,8 % z. p. vodní erozí a 3,23 % z. p. nejvyšším stupněm větrné eroze. Od roku 2014 lze konstatovat stagnující trend, ke kterému přispívají i přísnější podmínky podmíněnosti.*

Voda: *Jakost vody není z hlediska plnění a cílů dobrého stavu povrchových vod v plánech povodí dle Rámcové směrnice o vodách nadále uspokojivá. Málo uspokojivá je situace v eutrofizaci stojatých a tekoucích vod (způsobená sloučeninami fosforu a dusíku). Z dlouhodobého pohledu se však stav vod mírně zlepšuje. Snižuje se i průměrná koncentrace celkového fosforu, která v roce 2021 dosáhla ve vodních tocích 0,14 mg/l. Část znečištění fosforem pochází z bodového znečištění, které prochází čištěním a jehož objem se tedy obecně snižuje. Pokles vnosu fosforu byl podpořen i omezením používáním fosfátů v pracích prostředcích (od roku 2006) a nižším objemem aplikovaných fosforečných hnojiv v zemědělství. Část fosforu v povrchových vodách pochází z plošných zdrojů znečištění, především z erozních smyvů. V porovnání s plošnými emisemi dusíku se však jedná o méně významný vliv. Daleko významnější jsou plošné zdroje z hlediska fosforu vázaného na částicích, a tedy jeho bilance v sedimentu i v povodích. Tento fosfor se však ve velké části přímo nepodílí na zvýšení koncentrací rozpuštěného fosforu a není podchycen v monitoringu jakosti vod.*

Fosfor je i nadále hlavním faktorem způsobujícím eutrofizaci vod. Zemědělství je ale především zdrojem plošného znečištění vod dusičnany, jejichž koncentrace ve vodních tocích v poslední době v podstatě stagnuje, a to i díky tomu, že 49,72 % z. p. je zařazeno do oblastí vymezených jako zranitelné dusičnany s regulací jejich použití. Dusičnanový dusík vykazuje v posledních 7 letech setrvalý stav s koncentracemi kolem 3,0 miligramy na litr, v roce 2021

mělo 11,4 % profilů hodnoty překračující normy environmentální kvality (roční průměr). Koncentrace amoniakálního dusíku ve sledovaném období vykazují mírný pokles s malými výkyvy. Podíl profilů překračujících normy environmentální kvality (roční průměr) se pohybuje okolo 20 %, v roce 2021 došlo k poklesu na 8,9 %.

I přes dlouhodobou realizaci opatření agro-environmentálních opatření v krajině jsou jejich účinky stále nedostatečné a spíše lokální. Voda z území ČR vlivem historicky provedených změn v zemědělské krajině příliš rychle odtéká (26,2 % toků je napřímeno a 25,7 % zemědělských půd je odvodněno). Přes zlepšení podmínek a zvýšení podpor má stále značná část zemědělské krajiny nízké zastoupení krajinných prvků a neplní tak dostatečně funkce při zadržování vody. Důsledkem jsou zvýšená rizika dopadů sucha a povodní, která vlivem změny klimatu dále rostou. Nedostatek vody se stává jedním ze stále závažnějších problémů vybraných regionů (jižní Morava, Žatecko ad.). Díky výskytu stále větších externalit v počasí (intenzivní deště a delší období sucha) se klasický způsob obdělávání půdy (orba bez hloubkového podrytí) ukazuje jako nevhodný, protože půda není schopna zadržet velké množství vody v krátkém čase, která odtéká po povrchu a v zemědělské krajině způsobuje erozi. Řešení se nabízí ve větší podpoře hloubkového podrytí, kdy se zhutněná podorniční vrstva naruší a voda se může vsáknout hlouběji pod povrch kam díky prokypření rostlina snáze pronikne svými kořeny. Tím se také zvýší odolnost rostlin vůči obdobím sucha.

Druhová různorodost a stav stanovišť: *V ČR je 33 % zemědělských stanovišť (travní porosty) v nepříznivém stavu a přes 57 % v mírně nepříznivém stavu. Druhová rozmanitost je dlouhodobě nízká především v tzv. volné krajině (mimo zvláště chráněná území). Stavy populací bezobratlých na travních porostech prudce klesají (např. motýli). Mezi roky 1990 a 2013 se snížilo zastoupení lučních motýlů o cca 30 %. Od roku 1982 poklesla početnost všech běžných druhů ptáků v Česku celkově o 5,6 %, přičemž pokles je plynulý po celou dobu sledování. Od roku 1982 poklesla početnost ptáků zemědělské krajiny o 31,7 %. Ztrátou, resp. pomalou a nedostatečnou obnovou krajinných prvků a intenzifikací a unifikací hospodaření neplní zemědělská krajina svou úlohu v ochraně biodiverzity. V roce 2023 byly v LPIS evidovány ekologicky významné prvky (EVP) vyskytující se uvnitř zemědělské půdy o celkové rozloze 13,7 tis. ha (0,4 % zemědělské půdy), přičemž postupně dochází k jejich rozšiřování*[14]*. Částečně nahrazují funkci trvalých krajinných prvků různé typy úhorových neprodukčních ploch (krmných i nektarodárných), jejichž rozloha a funkčnost je však omezená.*

Změna klimatu*: Národní emise skleníkových plynů v ČR jsou relativně vysoké ve srovnání s většinou zemí EU zejména vlivem těžby a spalování uhlí. Zemědělství se podílí na celkových čistých emisích ze 7,04 % (vztaženo k roku 2023). Podíl emisí ze zemědělství je v ČR pod průměrem EU. Podle Národní emisní inventury ČR za roky 1990–2023 ve všech sledovaných kategoriích v sektoru zemědělství došlo k největšímu poklesu emisí v letech 1990–1994 o 39 %. V dalších letech nebyl pokles již tak markantní. V porovnání let 1990 a 2023 činí pokles emisí GHG 49,2 %. V sektoru LULUCF došlo v porovnání let 1990 a 2023 ke snížení propadů skleníkových plynů o 63 %.*

[14] *Zpráva o životním prostředí České republiky 2023*

Zemědělství je dominantním sektorem při vzniku dalšího skleníkového plynu, amoniaku (NH_3). Celkové roční emise ze zemědělství činily (v roce 2022) 74 890 t NH_3 z celkového množství 77 950 t NH_3, z čehož byl dominantním NFR sektorem 3Da1 (Anorganická N-hnojiva zahrnující také aplikaci močoviny) s 26 530 t NH_3 následovaný sektorem 3Da2a (Hnůj aplikovaný do půdy) s produkcí 13 310 t NH_3, dále sektorem 3B1b (Hospodaření s hnojem – skot bez tržní produkce mléka) vyprodukoval 9 480 t NH_3 a sektorem 3B1a (Hospodaření s hnojem – Mléčný skot) s produkcí 8 870 t NH_3.

Mezi hlavní opatření SZP, která přispívají k lepšímu nakládání s hnojivy a pesticidy, patří Ekologické zemědělství. Z investičních opatření se jedná zejména o intervenci Technologie snižující emise GHG a NH3, které se zaměřuje na zavádění technologií a postupů snižujících emise amoniaku a nakládání s hnojivy v chovech hospodářských zvířat.

Pro ČR je směrnicí EP stanovena povinnost v roce 2030 snížit emise amoniaku o 22 % proti referenčnímu roku 2005. Predikce zpracovaná v rámci národní emisní inventury předpokládá pro ustájení hospodářských zvířat a skladování statkových hnojiv pokles emisí amoniaku v roce 2030 proti roku 2005 o 20 %. Dle strategie MZe se počítá s mírným nárůstem počtu chovaných kusů skotu, prasat a drůbeže, případně zachování stávajícího stavu. V případě nárůstu počtu kusů by narostla produkce emisí amoniaku. Významné technologické změny a snížení emisí amoniaku, souvisejících s ustájením hospodářských zvířat, se neočekávají z důvodů vysokých investičních nákladů s relativně nízkým snižujícím efektem.

Adaptační opatření v zemědělství probíhají, ale obecně ještě stále není dostatečně připraveno na již probíhající změnu klimatu. Bude třeba implementovat rámec EU pro certifikaci ukládání uhlíku a uhlíkové zemědělství. V rámci uhlíkového zemědělství lze očekávat rozvoj agrolesnictví, regenerativního zemědělství a dalších směrů hospodaření zaměřených na sekvestraci uhlíku.

Spotřeba přírodních zdrojů: *Zemědělství nedostatečně šetří energií a nedosahuje možného potenciálu v produkci obnovitelných zdrojů energie (OZE). Spotřeba vody v zemědělství ve srovnání s ostatními sektory, a zejména se světem, je velmi malá, avšak odebraná voda není vždy dostatečně přesně měřena (často je odvozena od výkonu čerpadla).*

Vývoj světových a evropských agrárních trhů

Podle zdrojů Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)[15] reálné CZV v letech 2020 a 2021 významně posilovaly, a ještě v roce 2022 se udržovaly na vysoké úrovni. Nárůst cen byl způsoben jednak pandemií covidu-19 a jejími následky (narušení dodavatelských řetězců, které způsobilo nárůst cen energií a hnojiv), dále pak nepříznivým počasím v některých důležitých produkčních zemích a v neposlední řadě válkou Ruska proti Ukrajině. Konflikty, geopolitické tlaky, dopady trvale vysoké míry inflace a potenciální globální recese představují hrozbu pro zemědělské komodity. Očekává se, že vstupní náklady porostou, zejména z důvodu souvislosti mezi cenami energií a hnojiv a zpřísněním předpisů v oblasti

[15] *Agricultural Outlook 2023–2032, OECD 2023*

životního prostředí. OECD předpokládá v následujících deseti letech významnější pokles reálných cen komodit. Celkově se predikuje pouze mírné tempo nárůstu zemědělské poptávky vzhledem ke zpomalení růstu populace (největší nárůst obyvatel v Subsaharské Africe, méně v Indii, pokles obyvatel v Číně, Evropě, Japonsku a Korey) a příjmu na obyvatele.

Cena ropy by měla stagnovat. V příštích deseti letech pravděpodobně poroste poptávka po biopalivech zejména ve státech se středním příjmem. Spotřeba základních potravin by měla vzrůst v Asii (Indii), Subsaharské Africe, na Blízkém Východě a Severní Africe. Spotřeba výrobků s vyšší přidanou hodnotou se bude zvyšovat zejména v zemích s rostoucím příjmem, tj. v Asii (Číně). Význam zemědělských komodit poroste také při jejich užití jako suroviny v průmyslové výrobě.

Podle EU Agricultural Outlook[16] bude Evropský trh ovlivněn mimo jiné vývojem eura k dolaru. V krátkodobém pohledu bude euro slabší vůči americkému dolaru než v nedávné minulosti. To bude mít vliv na vývoz z EU (kdy získá větší konkurenceschopnost) a na dovoz (zejména vstupy, které jsou kvůli tomu dražší). Ve střednědobém horizontu se však směnný kurz eura vůči americkému dolaru vrátí na úroveň posledních let.

Podle zdrojů OECD[17] bude v následujícím desetiletí tempo růstu poptávky i produkce zemědělských komodit v důsledku zpomalení populačního i ekonomického růstu, resp. V důsledku vyšších cen vstupů, zejména hnojiv, a zpřísnění regulatorního rámce v oblasti trvale udržitelného využívání přírodních zdrojů, mírně klesat.

OECD předpokládá během příštích deseti let roční růst globální zemědělské produkce o 1,1 % ročně. Zemědělské trhy v současnosti procházejí velmi složitým obdobím. Pandemie covid-19, výrazný nárůst cen energií a zemědělských vstupů, nižší výkupní ceny (zejména v sektoru obilovin a olejnin), nepříznivé povětrnostní podmínky a válka Ruska proti Ukrajině dostaly zemědělský sektor pod nebývalý tlak. Evropští zemědělci tak čelí výzvám spojeným s kombinací těchto faktorů, které vedou ke snížení ziskovosti. Zásadním dopadem válečného konfliktu na Ukrajině je prudké navýšení cen zemědělských vstupů a energií, které se v některých zemědělských komoditách nedaří promítnout do cen, za které zemědělci svou produkci prodávají. Na situaci v RV měly významný vliv i vysoké ceny hnojiv, což může mít, díky jejich sníženému používání, negativní důsledky na výnosy a kvalitu produkce. V sektorech obilovin a olejnin vlivem celkového nadbytku na trhu došlo po prudkém nárůstu cen v roce 2022 reagujícím na zablokování ukrajinských přístavů k jejich výraznému poklesu v následujících letech, které neodpovídají vysokým vstupním nákladům.

Poroste rovněž riziko tržních výkyvů v důsledku změny klimatu a s ní související proměnlivosti počasí, výskytu nákaz a škodlivých organismů, měnících se cen vstupů a makroekonomického vývoje a dalších politických nejistot. V Evropské unii se pak k výše uvedeným faktorům připojuje velmi ambiciózní zelená politika a opatření v oblasti změny klimatu, což bez

[16] *EU Agricultural Outlook for Markets, Income and Environment 2022–2032*

[17] *Agricultural Outlook 2023–2032, OECD 2023*

adekvátního nastavení regulatorního rámce může vést k zdražování zemědělské produkce v EU.

Mezinárodní obchod proto bude i nadále nezbytný pro zajištění potravinového zabezpečení, diverzifikace stravy a lepších příjmů, zejména venkovského obyvatelstva řady regionů. Celosvětově se předpokládá nárůst mezinárodního obchodu s hlavními zemědělskými komoditami a zpracovanými produkty, očekává se, že některé regiony budou exportovat stále větší podíl jejich domácí produkce (např. Latinská Amerika, Evropa a Střední Asie), zatímco u jiných se navýší podíl dovozu na jejich celkové spotřebě (např. subsaharská Afrika). Tato rostoucí vzájemná závislost mezi obchodními partnery podtrhuje zásadní význam dobře fungujícího, transparentního a na pravidlech založeného mnohostranného obchodního systému do budoucna.

Vývoj mezinárodního obchodně politického prostředí

Během pandemie viru covid-19 došlo k narušení mezinárodního obchodu na celém světě, ale ukázalo se, že agrární obchod je odolnější než jiná odvětví hospodářství. Významnou úlohu po vypuknutí války Ruska s Ukrajinou hrají Černomořská obilná iniciativa a pásy solidarity, které pomáhají stabilizovat agrární trh s komoditami a hnojivy. V následujícím desetiletí bude mezinárodní obchod nadále hrát hlavní roli v potravinové bezpečnosti a bude zajišťovat pracovní příležitosti v celém potravinovém řetězci. Dobře fungující domácí a mezinárodní trhy jsou základním prvkem podporujícím transformaci zemědělského a potravinářského systému k větší udržitelnosti a odolnosti.

OECD predikuje růst obchodu se zemědělskými komoditami, ale v pomalejším tempu než doposud. Je to dáno zejména slábnoucí pozicí dosavadních tahounů v poptávce po komoditách (oslabení poptávky v Číně a ostatních středně příjmových zemí) a dále pak rostoucí diferenciací mezi regiony čistého vývozu a čistého dovozu.

Dohody o volném obchodu hrají důležitou roli v mezinárodním obchodě a jejich uzavírání patří mezi obchodně politické priority Evropské unie[18]. Dvoustranné dohody zajišťující zlepšené podmínky vstupu na trh partnerských zemí, které zároveň představují prostředek pro prosazování unijních standardů ve třetích zemích, EU uzavřela např. s Japonskem, Vietnamem, Kanadou, Jižní Koreou, Velkou Británií, Nový Zélandem, Chile, Keňou, a vyjednává i s dalšími zeměmi – s Austrálií, Indií, Indonésií, Thajskem aj. Za pravděpodobně nejvýznamnější aktuálně negociovanou dohodu o volném obchodu lze považovat dohodu o volném obchodu mezi EU a uskupením MERCOSUR (Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay).

Mimo EU byly uzavřeny dohody např. mezi USA-Kanadou a Mexikem (USMCA, náhrada NAFTA), dále pak Africká kontinentální dohoda o volném obchodu a Regionální ekonomické partnerství 15 zemí asijsko-pacifického regionu.

V příštím desetiletí podle OECD snaha uzavírat vnitro regionální a meziregionální obchodní dohody poroste. V příštích letech lze očekávat pokračování tlaku na změny v oblasti pravidel

18 Studii kumulativních dopadů obchodních dohod EU na sektor zemědělství EK pravidelně aktualizuje

mezinárodního obchodu, které by mohly vést ke zjednodušení obchodní výměny, ke zvýšení transparentnosti obchodně politického prostředí a v důsledku ke snížení nákladů spojených s realizací obchodních případů. Na mnohostranné úrovni se i nadále jedná o dokončení probíhajícího kola obchodních jednání v rámci WTO (DDA/WTO).

Ke zjednodušení vzájemného přístupu na trh přispějí i bilaterální aktivity, které EU vyvíjí ve vztahu ke svým významným obchodním partnerům nebo uskupením zemí. Dopad na mezinárodní obchod budou mít i jednostranně přijatá opatření EU, jako např. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/1115 ze dne 31. května 2023 o dodávání na trh Unie a vývozu z Unie některých komodit a produktů spojených s odlesňováním a znehodnocováním lesů a o zrušení nařízení (EU) č. 995/2010 či CBAM.

Vývoj na domácím trhu půdy

Proběhne dokončování prodejů omezeného množství státní půdy, zejména v intravilánech obcí, popřípadě v zemědělských areálech. Restituce církevní půdy jsou v zásadě dokončené, vyjma případů, které jsou řešeny v rámci soudních řízení. Nadále probíhá vydávání náhradních pozemků v rámci zemědělských restitucí, konečný rozsah dotčené výměry nelze z důvodu nepředvídatelnosti počtu žalob a ochotě soudů vydávat další náhrady spolehlivě určit. Záležet bude rovněž na případném přesunu zájmu restituentů k finanční formě náhrad za nevrácenou půdu, resp. na úspěšném prosazení tzv. „restituční tečky“, která by znamenala konec vydávání náhradních pozemků.

Zemědělská půda rovněž ubývá a bude ubývat v důsledku budování liniových staveb a potřeby státu pro své rozvojové programy. V současnosti dochází k zostření konkurence na trhu půdy, k podstatnému zvýšení zájmu o půdu, včetně zájmu spekulativního či tezauračního kapitálu, k zájmu, který je založen na reálných soukromých investicích do půdy, resp. do byznysu na půdě.

Zvýšený zájem, který je stimulován také vysokými podporami do zemědělství, se promítá do razantního růstu cen zemědělské půdy, resp. pachtovného. Poroste význam zemědělské půdy jako součást národního bohatství (i ve vztahu k potravinovému zabezpečení) i jako soukromého zboží. Disproporce mezi výrazně fragmentovanou vlastnickou strukturou půdy proti koncentraci užití půdy však bude nadále přetrvávat, i když se bude zvyšováním podílu vlastní půdy v podnicích zmírňovat. Ve vztahu k půdě je důležitý vývoj stavu půdy a trhu s půdou.

Cena zemědělské půdy je v současné době úzce navázána na ekonomickou situaci nejen v rámci ČR a v budoucnosti se tato provázanost ještě navýší. Můžeme to sledovat na růstu inflace a zároveň růstu nabídkových a kupních cen zemědělské půdy v posledních letech.

Podíl propachtované půdy je stále vysoký (zhruba 70 %) a neklesá. Vlastnictví půdy tak pozbývá pomalu hlavní roli vztahu k půdě jako výrobního prostředku, tuto roli přebírají více zemědělské organizace na půdě hospodařící. Pokud chtějí využívat výhody dotačního systému, přijímají pravidla, které v důsledku vedou k odpovědnější péči o půdu. Disproporce mezi výrazně fragmentovanou vlastnickou strukturou půdy proti koncentraci užití půdy však bude nadále přetrvávat, i když se bude zvyšováním podílu vlastní půdy v některých podnicích zmírňovat.

Cena půdy není z objektivních důvodů (nedostatečná evidence rozsahu ploch) ovlivňována existencí a stavem staveb k vodohospodářským melioracím pozemků, zejména odvodnění nebo závlah. Přitom existence a funkčnost těchto vodních děl má dopady na efektivitu

zemědělských aktivit na pozemku zejména snižováním dopadů extrémních meteorologických situací (odvodnění: dlouhodobé zamokření, ale i nadměrné přesušování půd; závlaha: zmírňování agronomického sucha). Při běžné praxi minimální údržby podrobného odvodňovacího zařízení pak v případě poruch významně zvyšuje náklady na opravy a také velmi málo motivuje k rekonstrukcím či modernizacím.

Půda je vnímána spíše jako statek privátní a její význam může růst, budeme-li ji vnímat, jako komoditu, která postupně ubývá (zvýšená výstavba dopravní infrastruktury jako dálnice, železnice, VRT, případně logistická centra na okrajích větších měst). Záležet bude i na tom, jak se budou vyvíjet klimatické podmínky, které práci v zemědělství mohou prodražit, respektive více rozevřít stratifikační nůžky cen mezi oblastmi s odlišnou mírou postižení klimatickými a s nimi souvisejícími dalšími environmentálními změnami.

Vývoj na domácím trhu práce

Zaměstnanost. Vývoj celkové zaměstnanosti v ČR bude ovlivňován především podnikatelskou životaschopností a další cílenou podporou podnikatelských aktivit mikro, malých a středních podniků a dalšími několika relevantními faktory (jako je demografický vývoj, produktivita práce, změny v národohospodářské struktuře, zaměstnávání cizinců i potenciálně těžce předvídatelnými faktory aj.), v zemědělství se budou projevovat jednoznačně další mírné úbytky počtu pracovníků (bez přímé vazby na vývoj zaměstnanosti v NH). Kromě technického a technologického rozvoje budou hrát klíčovou roli změny ve výrobních strukturách zemědělských podniků, jež mohou být vyvolávány též tlaky a stimuly v rámci uplatňované zemědělské politiky. Úspěšnost získávání potřebných pracovních sil do zemědělské prvovýroby bude také záviset na konkurenční síle nezemědělských odvětví. A samozřejmě na vývoji relace mezi nabídkou pracovních sil a poptávce po nich. Co se týče zmíněného zaměstnávání cizinců, zemědělství patří k odvětvím, jež tyto pracovní síly využívají ve zvýšené míře.

Nezaměstnanost. Obecně dlouhodobě velmi nízká nezaměstnanost v ČR bude s velkou pravděpodobností stagnovat či se pomalu zvyšovat – pokles je při setrvání současného systému poskytování sociálních dávek téměř nemožný, což dokázaly roky, kdy nezaměstnanost neklesla pod určitou „minimální hranici“ ani v letech mimořádně silné poptávky po pracovních silách. Zkušenosti zároveň ukazují, že nezaměstnané osoby (ani kdyby jich na trhu práce významně přibývalo) v drtivé většině nebudou ochotny jít pracovat do zemědělství. Relevantní však je, že v případě vyšší nezaměstnanosti bude narůstat šance, že absolventi zemědělských škol a oborů budou ve větší míře sami podnikat v zemědělství nebo nastupovat do zemědělské prvovýroby (neb poptávka po nich ze strany nezemědělských subjektů oslabí), což je pro udržení životaschopnosti sektoru klíčové.

Volná pracovní místa. Ukazatelem, jenž spolehlivě vypovídá o situaci na trhu práce (a reaguje pružně, přičemž se pohybuje v podstatně větším rozmezí než míra nezaměstnanosti), je *míra volných pracovních míst* (podíl volných míst na celkovém počtu pracovních míst, tj. obsazených i volných, dále jen MVPM). Tato míra začala narůstat z hodnoty kolem 1 % v období hospodářské krize a dosáhla vrcholu v NH v roce 2016 (6,5 % v I. Q), v zemědělství v roce 2020 (13,3 % ve 3. Q). Současné hodnoty MVPM (2023) jsou podstatně nižší, v I. Q 2023 je to 3,9 % v NH a 6,1 % v zemědělství, v němž se tak projevil pokles zhruba o polovinu, v NH o třetinu. Přetrvávat budou rozdíly na regionálních trzích. V této souvislosti vzhledem ke specifikům zemědělské činnosti je nutné v ČR věnovat podstatně větší pozornost a podporu vzniku a rozvoji nových především malých a nejmenších podnikatelských subjektů.

Mzdová úroveň. Mzdy obecně stimulují pohyby na trhu práce, především přelévání pracovních sil mezi odvětvími, v kombinaci s úrovní různých sociálních dávek pak i samotnou účast určitých okruhů osob na trhu práce. Vzhledem mj. k dlouhodobě nižším mzdám v zemědělství ve srovnání s průmyslem a NH (o cca 20 %) je o práci v agrárním sektoru oslabený zájem. Ani výhledově nelze očekávat výrazné zlepšení v tomto směru. I přes dobré ekonomické výsledky odvětví jako celku v předchozích letech se ukazuje, že část podnikatelských subjektů nevytváří dostatek použitelných prostředků na mzdy, resp. na jejich rychlejší navyšování (obecně lepší šance mají především subjekty, jež méně zaměstnávají v přepočtu na plochu). V některých jiných odvětvích však ke zrychlenému růstu mezd dochází či bude docházet, ať už v důsledku růstu hospodářských výsledků (zejména v energetice), či zásahem státu (školství aj.). Z provedené analýzy mzdových nákladů vyplývá, že v zemědělství vzrostly hodinové mzdy a platy za vykonanou práci (tj. především tarifní mzdy) v období 2016–2021 absolutně o nejnižší částku v rámci všech odvětví NH v ČR. Dá se předpokládat, že růst mezd v zemědělství bude určitým odrazem trendů v rámci průmyslu či NH, přičemž mzdová disparita se výrazně nezmění. Mimo oblast mezd budou finančním stimulem ke generační obměně podpory poskytované mladým zemědělcům a na zahájení podnikání v zemědělství (dosavadní nastavení však nepomáhá řešit generační obměnu ve stávajících podnicích PO, především akciových společnostech či družstvech, v nichž je zaměstnána většina pracovníků v zemědělství ČR).

Produktivita práce. Potřeba pracovních sil a mzdová úroveň je silně závislá na dosahované produktivitě práce. Ta však v ČR v národním hospodářství nevykazuje v současnosti příznivý vývoj, což je závažný problém pro celou ekonomiku státu. Z analýzy vývoje produktivity práce v EU v časové řadě je zřejmé, že v ČR došlo ke zhoršení poměru k průměru EU (vůči němuž ČR zaostávala o cca 15 %) v období 2020–2022. V zemědělství ČR je naopak dosahováno vyšší produktivity práce než v průměru za zemědělství v zemích EU o cca 23 % (2021). I zde se však v posledním období (2016–2021) projevuje spíše stagnace, jež se s velkou pravděpodobností udrží i v několika dalších letech, přičemž za určitých podmínek není vyloučen ani klesající trend.

Podmínky sezonní práce. Je potřeba vytvořit legislativní podmínky pro administrativně jednoduché sezónní zaměstnávání a podporu „levného“ sezónního zaměstnávání v nejcitlivějších sektorech pěstování ovoce a zeleniny, které mají dlouhodobě nejvyšší pracnost a jsou závislé na ruční práci.

Energetická politika a využití zemědělské půdy a zemědělské biomasy pro produkci energie z obnovitelných zdrojů

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/2413 kterou se mění směrnice (EU) 2018/2001, nařízení (EU) 2018/1999 a směrnice 98/70/ES, pokud jde o podporu energie z obnovitelných zdrojů, stanovuje celkový cíl EU do roku 2030 na úrovni 42,5 % využití OZE na hrubé konečné spotřebě energie a dalšího dobrovolného navýšení na úrovni EU o 2,5 p. b. nad uvedenou hodnotu. Revidovaná směrnice dále stanoví řadu dílčích podcílů pro OZE zejména v sektorech průmyslu, dopravě, vytápění a chlazení a budov.

Pro sektor zemědělství přinesla revize směrnice také řadu změn týkajících se urychlení povolování nových OZE, stanovení kritérií udržitelnosti pro biomasu, nebo seznamu surovin pro výrobu bioplynu pro dopravu a pokročilých biopaliv.

Tato revidovaná směrnice bude v ČR transponována prostřednictvím Státní energetické politiky, Vnitrostátního plánu ČR pro oblast energetiky a klimatu a legislativních úprav, na nichž pracuje MPO jako gestor za sektor energetiky. Nástroje k dosažení vytyčených cílů jsou tyto:

Celoevropský trh s emisními povolenkami. Správná implementace tohoto celoevropského nástroje je důležitá (a to jak existující ETS1, tak nový ETS2). Využití výnosů z aukcí povolenek umožňuje financovat přechod k emisní neutralitě.

Rozvoj výroby energie a paliv z obnovitelných zdrojů. Pro zemědělství je významný zejména rozvoj dvojího využití půdy k výrobě energie (agrovoltaiky), rozvoj výroby obnovitelného plynu (biometanu), energetické využití zemědělské biomasy a biologicky rozložitelných odpadů a využití biopaliv v dopravě.

Dokument "*Posouzení trajektorií udržitelného využívání bioenergie v ČR* (MPO, 12/2022; aktualizace 2024)" obsahuje kvantifikaci, respektive kvalifikovaný popis poptávky po energii z biomasy s důrazem na její udržitelnost, aby byla objektivně prokázána dostatečnost zdrojů udržitelné biomasy pro pokrytí poptávky energetického sektoru do roku 2030. A zároveň popisuje dopady na využití půdy, změny ve využití půdy, lesní propady uhlíku, biologickou rozmanitost a vliv na kvalitu ovzduší. Podle tohoto dokumentu jsou hlavní zdroje biomasy lesní a zemědělská biomasa.

S přihlédnutím k aktuálnímu vývoji v lesích ČR jsou rozpracovány čtyři scénáře, které zahrnují kalamitu lýkožrouta a zároveň i její odeznění. Nejpravděpodobnější scénář počítá s udržením kalamitního režimu diferencovaného dle krajů podle zásob smrku. Po dosažení limitu mýtních porostů smrku v daném kraji přechod na režim dle těžebních možností. Kvantifikován byl racionalizovaný potenciál dostupné lesní biomasy pro energetické využití. Potenciál dostupné biomasy z lesnictví podle nejpravděpodobnějšího scénáře naznačuje potenciál z různých paliv vyrobených z dřevní biomasy v rozmezí 68,5 PJ – 99,2 PJ ročně, přičemž zhruba polovina připadá na spotřebu v domácnostech a druhá polovina na průmysl a energetiku. Dále zde můžeme uvést průmyslově nevyužitelný recyklát s potenciálem přibližně 5 PJ za rok a samovýrobu palivového dřeva v domácnostech, kde se odhad pohybuje kolem 27 PJ ročně.

Na zemědělské půdě se pro energetické využití dominantně pěstují jednoleté plodiny jako surovina pro výrobu biopaliv nebo bioplynu (zejména cukrová řepa, kukuřice, GPS plodiny). Do budoucnosti se očekává pokračování zejména energetického využití zbytkové biomasy (např. nevyužitá sláma, kejda) a biologicky rozložitelných odpadů. Přichází také rozvoj dvojího využití zemědělské půdy jako je agrolesnictví nebo agrovoltaika. Při využití 5–15 % výměry orné půdy pro energetické plodiny činí odhad celkového potenciálu produkce energetické biomasy až cca 72–84 PJ. Pokud by se jako primární hledisko pro pěstování energetických plodin na orné půdě (opět v rozsahu 5 až 15 % půdy) využilo hlediska maximalizace ekologických přínosů z víceletých energetických plodin, pak dochází k mírnému snížení celkového potenciálu biomasy na rozpětí cca 69,5–79,0 PJ. Výše uvedený odhad potenciálu biomasy se vztahuje pouze k tuhé biomase z víceletých energetických plodin a zbytkové biomase konvenčních plodin a nezahrnuje plodiny pěstované pro biopaliva.

Využití biomasy pro výrobu elektřiny a tepla mimo sektor domácností rostlo v období 2019-2021 průměrně o 385,1 tis. tun. Materiál „Posouzení potenciálu vysoce účinné kombinované výroby tepla a elektřiny a účinného dálkového vytápění a chlazení za Českou republiku (MPO, 2020)" předpokládal zvýšení podílu biomasy na výrobě elektřiny v teplárnách z 7,2 % v roce 2018 na 14,4 % v roce 2030 a z 8,1 % na 23,3 % v případě hrubé výroby elektřiny. To přinese růst poptávky po biomase až o cca 1,0–1,3 mil. tun zejména dřevní biomasy do roku 2030

Část zejména zemědělské biomasy je využita pro energetické účely skrze bioplyn/biometan. Jedná se zejména o exkrementy hospodářských zvířat, plodiny bez tržní produkce apod. ČR podporuje stavbu nových a konverzi části stávajících bioplynových stanic na biometanové stanice, a to i s ohledem na vzdálenost od stávající plynárenské infrastruktury. Aby vyprodukovaný biometan mohl být označen jako „pokročilý“ a v souladu s legislativou EU využitý v dopravě, musí být vyroben ze surovin podle přílohy č. IX směrnice EP a Rady (EU) 2023/2413, tedy zejména z dopadů. Na biometanové stanice se budou nejčastěji konvertovat bioplynové stanice asi do 2 km od plynárenské sítě, což odpovídá cca 50 % stávajících bioplynových stanic.

Jako vstup pro výrobu biometanu v biometanových stanicích bude využíván i biologicky rozložitelný komunální odpad, odpady z potravinářského sektoru, či gastroodpad a další využitelné opady. Na takováto zařízení nesmí být pohlíženo jako na zařízení pro likvidaci odpadu. Objem energie vyrobený z biomasy zaujímá v rámci OZE stále významné postavení v mixu energetických zdrojů ČR. Zvláště významná bude v budoucnu výroba biometanu, protože jde o jediný obnovitelný plyn, pro jehož distribuci a skladování je využitelná stávající plynárenská soustava. Ke snižování emisí skleníkových plynů z dopravy budou až do potenciálního konce provozu spalovacích motorů využívána biopaliva přimíchávaná do fosilních paliv. Je potřeba zvyšovat výrobu tzv. pokročilých biopaliv, založených na nepotravinářských zemědělských surovinách a odpadech.

Novým způsobem výroby energie na zemědělské půdě je agrovoltaika. Definičním znakem agrovoltaické výrobny elektřiny je především skutečnost, že jde o dvojí využití zemědělské půdy a technické řešení agrovoltaické elektrárny musí současně umožnit zemědělskou produkci. Právním základem pro agrovoltaiku je zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně ZPF a jeho prováděcí předpisy, které budou tuto problematiku blíže upravovat.

Snižování emisí skleníkových plynů a uhlíkové zemědělství

Uhlíkové zemědělství je jedním z ekonomicky nejvýznamnějších opatření mitigace změny klimatu. Pojem uhlíkové zemědělství označuje způsoby zemědělské produkce, zaměřené na zvyšování obsahu dlouhodobě vázaného uhlíku v půdě. Součástí uhlíkového zemědělství je řízení zásob a toků uhlíku a emisí skleníkových plynů na úrovni zemědělského podniku nebo pozemku za účelem zmírňování příčin změny klimatu. Týká se jak obdělávání půdy, tak i chovu hospodářských zvířat, veškerých zásob uhlíku v půdě, materiálech a vegetaci, a dále zahrnuje emise oxidu uhličitého (CO_2), metanu (CH_4) a oxidu dusného (N_2O).

Uhlíkové zemědělství zahrnuje zejména tyto způsoby hospodaření na půdě:

1. Zalesňování respektující ekologické principy (např. ochranu biodiverzity), posílení udržitelného hospodaření v lesích a adaptace lesů na změnu klimatu.
2. Agrolesnictví a jiné způsoby kombinující pěstování dřevin s rostlinnou nebo živočišnou produkcí.
3. Pěstování krycích plodin, víceletých plodin, šetrné zpracování půdy, zvýšená ochrana krajinných prvků, ochrana půdy snižující erozi a zvyšující obsah půdní organické hmoty v degradované orné půdě, opatření v živočišné výrobě a chovu hospodářských zvířat.
4. Cílené zatravnění orné půdy nebo neobdělávaných půd, uvádění půdy do klidu.
5. Obnova mokřadů, která sníží oxidaci existujících zásob uhlíku a zvýší potenciál ukládání uhlíku.

Na základě legislativy EU, zejména nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/3012, kterým se zřizuje rámec Unie pro certifikaci trvalého pohlcování uhlíku, uhlíkového zemědělství a ukládání uhlíku do produktů, by mělo dojít k rozvoji trhu s uhlíkovými certifikáty a zemědělci by tak měli být pozitivně motivováni k ukládání uhlíku v zemědělské půdě a snižování emisí skleníkových plynů ze své produkce. Zároveň však výše uvedené principy uhlíkového zemědělství mohou přispívat k extenzifikaci a nižší produkci zemědělských komodit v EU, což může jít přímo proti cílům potravinové bezpečnosti EU, a smysluplné soběstačnosti ČR/EU ve středně a dlouhodobém horizontu.

Tlak na snižování emisí z produkce zemědělských komodit bude vycházet i z povinného snížení emisí v případě energetické biomasy, z povinného nefinančního reportingu zemědělských a potravinářských podniků a z dalších nástrojů, vycházejících z komunitárního práva EU.

Trh potravin

Dostatečná nabídka širokého sortimentu potravinářských výrobků na vysoce koncentrovaném maloobchodním trhu ČR (převyšující poptávku) na straně jedné a nedostatečná informovanost spotřebitelů o zásadách správné výživy na straně druhé vedou k nesprávným stravovacím návykům populace, v jejichž důsledku roste počet civilizačních nemocí. Je prokázáno, že výživa se podílí cca z 30–40 % na zdravotním stavu obyvatelstva, bohužel zdravotní gramotnost obyvatelstva o potravinách, jejich složení a vhodné výživě je velmi nízká. Obecně platí, že česká strava, podobně jako evropská na úrovni jednotlivých států, není v souladu s doporučeními odborníků na výživu. Průměrný příjem energie, cukrů, soli a tuků překračuje doporučené hodnoty, zatímco spotřeba celozrnných obilovin, ovoce a zeleniny, luštěnin a ořechů je nedostatečná. Nevhodnou výživu dále umocňuje v ČR v evropském srovnání nadprůměrně vysoká spotřeba alkoholu na obyvatele.

Současné vzorce spotřeby potravin jsou neudržitelné jak z hlediska zdraví, tak z hlediska životního prostředí. Proto je nezbytné přijmout opatření zaměřená na změnu spotřebních zvyklostí, ale i na omezení plýtvání potravinami. Pro usnadnění volby pro zdravé a udržitelné potraviny je však třeba zvyšovat úroveň znalostí spotřebitelů a poskytnout jim na základě vědecky doložených poznatků jasné informace o sortimentu vhodném pro různé skupiny obyvatelstva na diferencovaném trhu, o způsobu výroby, zpracování, přepravy potravin. Obecně to znamená sjednotit propagaci resortů tak, aby se co nejvíce podařilo působit na spotřebitele (poptávku) ke změně spotřebních zvyklostí směrem ke kvalitní a udržitelné výživě. Významnou úlohu zde sehrají i zpracovatelé pokračujícími inovacemi složení potravinářských výrobků, regulací nevhodných marketingových aktivit, značením potravin.

Na spotřebitelskou poptávku a úroveň i strukturu spotřeby potravin budou mít stěžejní vliv rovněž kupní síla obyvatelstva a důvěra spotřebitelů v pozitivní vývoj české ekonomiky. Ten bude významně souviset s vývojem válečného konfliktu na Ukrajině, s dostupností a cenami energií a agrárních komodit na světovém i domácím trhu, s tempem odeznívání obtíží v globálních dodavatelských řetězcích a s dalšími faktory.

Vzhledem k tomu, že výše spotřeby potravin je limitována i biologicky, nelze předpokládat zásadní změny v její úrovni. V souvislosti s růstem koupěschopné poptávky a se zvyšující se edukací spotřebitelů lze očekávat, že dojde ke změně struktury spotřeby potravin ve prospěch kvalitních, zdraví prospěšných a udržitelným způsobem vyrobených potravin.

Souhrnné zhodnocení očekávaných vnějších podmínek z hlediska hlavních hnacích sil a strategického zaměření českého agrárního sektoru

Hlavní hnací síly

- požadavky vyplývající ze Zelené dohody EU, včetně růstu biologické rozmanitosti zemědělské krajiny a podílu OZE na celkové produkci energie;
- dopady klimatické změny, zejména pokud jde o dostupnost a kvalitu vody, ztráta druhů a schopnost rostlin přizpůsobit se měnícím se podmínkám;
- sílící tlaky na zajištění potravinové bezpečnosti na globální úrovni;
- růst konkurence zemí s podobnou podnikatelskou a výrobní strukturou a zaměřených více na vývoz zemědělské suroviny.

Hlavní oblasti strategického zaměření českého agrárního sektoru:

- **ADAPTACE a ODOLNOST** českého agrárního sektoru a zemědělské krajiny vůči stávajícím i dalším očekávaným změnám vnějších a vnitřních podmínek (klima, trhy, opatření politiky).
- Podíl ČR na zajištění **POTRAVINOVÉ BEZPEČNOSTI** na úrovni EU a světa, stanovení míry potravinové soběstačnosti na úrovni ČR.
- **KONKURENCESCHOPNOST a UDRŽITELNOST** sektoru založená na technologickém rozvoji a na strukturálních změnách, odstranění nebo vyrovnání nevýhod vůči hlavním konkurentům, s cílem zvýšení přidané hodnoty jeho produkce.

2.4 Stav a potenciál hlavních odvětví

Obecnou hrozbou do budoucnosti pro všechny zemědělské podniky a komodity je růst ceny práce, půdy, energií a dalších vstupů. Růst ceny práce je hrozbou zejména pro pracovně náročné komodity.

V rostlinné výrobě patří mezi pracovně nejnáročnější komodity (při porovnání pracovních nákladů na 1 ha zemědělské půdy) ovoce, chmel, zelenina, vinná réva, dále pak brambory a cukrová řepa. Naopak nejméně náročné je obhospodařování luk a pastvin. V živočišné výrobě je porovnání složitější, obecně patří k nejnáročnějším chov dojných krav a chov prasnic. V rámci chovu skotu se projevuje značně vyšší pracovní náročnost při produkci mléka ve srovnání s chovem krav bez tržní produkce mléka, resp. jatečného skotu.

V rostlinné výrobě se budou prosazovat zájmy společnosti na trvalou udržitelnost využívání půdy a vodních zdrojů. V živočišné výrobě se budou intenzivněji prosazovat zájmy společnosti na welfare zvířat. V obou případech to bude znamenat tlaky na zvyšování nákladů výroby, na kterých by se měly zvýšenou měrou podílet soukromé podniky. Zvýšené náklady v konečném důsledku zaplatí spotřebitel, což mu dále zdraží potraviny. Pokud se ovšem nerozhodne koupit levnější výrobky z dovozu.

2.4.1 Obiloviny, olejniny

Obecně vysoká rentabilita produkce, podpořená vysokou úrovní plošných podpor, je spojena s malým příspěvkem k zaměstnanosti venkova a s některými negativními dopady na životní prostředí.

I přes očekávané ekonomické dopady snížení podpor a zpřísnění podmínek jejich poskytování, možné snížení závazků k podílu biopaliv, dopadů změny klimatu a výkyvů cen na světovém trhu, při soustředění produkce na úrodnější pozemky se systematickou agrotechnickou péčí může zůstat objem i rentabilita produkce v průměru nadále vysoká.

Obiloviny i olejniny patří mezi významné exportní komodity se stabilní poptávkou na vnějších trzích. V posledních letech se opět zvyšuje produkce českého máku, která nachází uplatnění z přibližně 80 % právě na zahraničních trzích.

Silné stránky	• Konkurenceschopnost a vysoká rentabilita produkce založená na vysoké odborné úrovni pěstitelů, vyspělých technologiích a odrůdách, zjednodušené agrotechnice a menších nárocích na management a objem i kvalitu práce. • Stabilní poptávka domácího zpracovatelského průmyslu a poptávka na vnějších trzích. • Nadprodukce kvalitní pšenice a ječmene (vysoká míra soběstačnosti ČR) a jejich vývoz do zahraničí. • Doplnění obilnářských osevních postupů o řepku, slunečnici, mák, sóju se zlepšujícím účinkem na půdu. • Zlepšující předplodina při užším osevním postupu – řepka. • Potravinářská kvalita obilovin, především pšenice s pekárenskou kvalitou a sladovnický ječmen.
Slabé stránky	• Kratší interval pěstování např. řepky (3–4 roky) vede ke zvýšené potřebě ochrany rostlin. • Silné cenové výkyvy; v současné době nestabilita trhu v důsledku invaze Ruska na Ukrajinu. • Nedodržování osevních postupů (málo zlepšujících plodin), mj. kvůli snížené živočišné produkci. • Menší příspěvek k zaměstnanosti a kvalitě lidského kapitálu venkova. • Omezování použití účinných látek přípravků na ochranu rostlin (POR), zákaz neonikotinoidních mořidel (řepka, mák). Nutností je zajištění účinných POR, aby nedošlo k nekontrolovatelnému rozšiřování chorob přenosných osivem. • Vyšší výrobní náklady vůči dováženým levnějším komoditám zejména ze třetích zemí (mj. jiné podmínky pěstování).

Příležitosti	• Rostoucí poptávka po kvalitě produkce, s vyšším využitím certifikovaných osiv a výkonnějších odrůd se schopností lepší adaptace na abiotické stresy (např. sucho). • Využití vysoce intenzivních pěstitelských technologií. • Obecně vyšší realizační ceny, a to zejména potravinářských obilovin (žita) a máku. • Pokračující stabilní poptávka domácího zpracovatelského průmyslu. • Stimulace poptávky (biopaliva) - řepka pro výrobu bionafty. • Zvýšení poptávky po krmných obilovinách a pro vývoz máku. • Uplatnění sóji v rámci podpory produkce bílkovinných plodin, plodina vázající vzdušný dusík, ale také možné navýšení díky nařízení proti odlesňování ve třetích zemích. • Vlivem změny klimatu budou vhodnější podmínky pro navýšení pěstební plochy některých zemědělských plodin (sója). • Zvýšení osevních ploch slunečnice díky vyšší domácí spotřebě (navýšení soběstačnosti). • Navýšení množitelských ploch, vyšší poptávka po certifikovaném osivu v zahraničí. • Využití NGT (nových genomických technik) umožní urychlit šlechtění odrůd rostlin odolnějších vůči následkům klimatické změny, ale i plodin s lepšími nutričními vlastnostmi a vlastnostmi pro zpracovatelský průmysl. • Šlechtění odrůd s rezistencí k biotickým i abiotickým stresovým faktorům. • Pěstování nejen minoritních obilnin a olejnin v režimu ekologického zemědělství. • Zvýšená poptávka po plodinách se zdravotním benefitem (např. antokyaniny – barevné pšenice). • Zvýšení konkurenceschopnosti certifikovaných osiv a sadby s ohledem na trh s necertifikovanými osivy, u kterých nelze zajistit dohledatelnost a tím následně zajistit bezpečnost potravin pro lidskou výživu. (Certifikované osivo a sadba jsou základním intenzifikačním faktorem rostlinné výroby, je to základ procesu, na jehož konci jsou zdravé, kvalitní a dostupné potraviny). • Operativně řešit snižování administrativní zátěže pro šlechtitelský a semenářský sektor, potažmo pro celý zemědělský sektor. • Zabránit omezení přístupu k rostlinám pomocí nových technik, pro malé a střední šlechtitele, které by znemožnilo produkci odrůd pro lokální podmínky, a vedlo by k útlumu celého českého šlechtitelského odvětví. • Významně zvýšit osevní plochy lnu setého a konopí setého.
Hrozby	• Dlouhodobější riziko zhoršování kvality půdy při případném pokračování velkoplošného a „bi-kulturního“ pěstování plodin, resp. při pokračování pěstování kukuřice na erozně ohrožených půdách. • Nedostatek vody pro zavlažování v období sucha. • Možné ztížení produkčních podmínek a zhoršení ekonomiky v důsledku uplatnění přísnějších opatření politiky ve vztahu ke Green Dealu. • Vyšší volatilita příjmů v důsledku změny klimatu – zvýšení produkčních a příjmových rizik z hlediska objemu i kvality produkce. • Riziko snížení vývozu obilovin a řepky (v ČR nadprodukce) v důsledku zvýšeného dovozu těchto komodit do EU ze třetích zemí (viz krize na Ukrajině). • U obilovin vysoká závislost na vývozech do zahraničí. • Vyšší dovozy obilovin, zpracovaných výrobků z olejnin (rostlinných olejů) při stávající efektivnosti českých zpracovatelů. • Rostoucí ceny práce, půdy, energií a dalších vstupů. • Rostoucí frekvence extrémních meteorologických jevů a s tím spojený vliv na objem a kvalitu produkce, vyšší volatilita příjmů (nutnost řízení rizik). • Další přehodnocení cílů EU v produkci biopaliv ze zemědělské produkce. • Možné výrazné snížení pěstební plochy po přistoupení dalších zemí do EU.

Zpracování obilovin

Silné stránky	• Výrobní i kapitálová koncentrace a vertikální integrace s výkupními organizacemi a sklady, na druhé straně s pekárnami, těstárnami a dalšími zpracovateli. • Dosavadní relativně stabilní poptávka po hlavním produktu – pšeničné mouce. • Konkurenceschopná výroba sladu při rostoucí kvalitě. • Jakost domácích krmných směsí srovnatelná se zeměmi EU. • Stabilní domácí poptávka po krmných směsích. • Produkce kvalitních a zdravotně bezpečných potravin. • Vysoká úroveň soběstačnosti u hlavních obilovin pro další zpracování. • Dostatek obilovin v potravinářské kvalitě.
Slabé stránky	• Nedostatek inovačních či proexportních aktivit, především pro výrobky s vyšší kvalitou/přidanou hodnotou. • Důsledky: např. zvyšování dovozu zpracovaných obilních zrn pro přímou spotřebu. • Slabé stránky u zpracování obilovin: nedostatek kapacit pro posklizňovou úpravu a skladování bio obilovin.
Příležitosti	• Další výrobní modernizace. • Inovační aktivity spojené s růstem exportu výrobků i do třetích zemí, včetně rozšiřování exportu sladu a výrobků s vyšší přidanou hodnotou. • Zvýšení domácí poptávky po ječmeni, žitu, pohance apod. s vyšším využitím v lidské výživě. • Poptávka po nepotravinářském užití (bioetanol) a potenciál pro budování obilních lihovarů. • Optimalizace tuzemských logistických cest s krmnými surovinami pro snížení dopravních nákladů. • Rostoucí poptávka po mlýnských výrobcích v bio kvalitě.
Hrozby	• Značné výkyvy v ceně suroviny a zejména dalších vstupů (energií). Snižování domácí poptávky vlivem poklesu spotřeby mouky na obyvatele. • Další přehodnocení cílů EU v produkci biopaliv ze zemědělské produkce. • Nadměrná výrobní i kapitálová koncentrace a vertikální integrace s výkupními organizacemi a sklady, na druhé straně s pekárnami, těstárnami a dalšími zpracovateli.

Len setý

Silné stránky	• Dobrý odbyt osiva lnu olejného v zahraničí (pro 50 % produkci, což odpovídá výměře cca 600 ha). • Fytosanitární účinky lnu na půdu a přerušovač monokulturního pěstování polních plodin • Nenáročné založení porostu, doběrná plodina 3. trati v osevním postupu (tj. nenáročná na výživu rostlin). • Vysoké kvalitativní parametry zdravotního benefitu semen olejných lnů, především českých odrůd (vysoký obsah lignanů-secoisolariciresinol), různý poměr mastných kyselin v tuku.
Slabé stránky	• Nízký zájem zpracovatelů o tuzemské semeno lnu olejného z důvodů nízkých cen dovážených semen ze zemí mimo EU (Kazachstán, Polsko, Rusko), odbyt závislý na ceně. • Snížení ploch lnu přadného v důsledku omezení podpory pro pěstitele v 90. letech a po následném zhroucení trhu textilního průmyslu v EU v důsledku dovozu levných textilních výrobků z jihovýchodní Asie po roce 2000. • Levné dovozy textilních výrobků a semen lnu olejného. • Závislost na dovozu lněných vláken a výrobků. • Chybí zpracovatelské kapacity pro len přadný – tírenské kapacity zanikly. • Chybí zpracovatelské kapacity pro zpracování stonku olejného lnu k získání vlákna. • Nedostatek kvalifikované pracovní síly v zemědělství. • Omezování desikace může komplikovat průběh sklizně osiv.

Příležitosti	• Možné navýšení poptávky po tuzemské surovině vlákna, pazdeří a semen lnu z důvodu očekávanému trendu ve využití přírodních surovin – pro speciální manufakturní výrobu textilních vláken, technické využití ve stavebnictví-vlákno k výrobě izolací, chemickém průmyslu (barvy), v automobilovém průmyslu (náhrady plastů), komposity, v zemědělství (krmivářství), pazdeří pro podestýlku aj.). • Využití v oblasti zdravé výživy a farmacii (lněný olej, lněné semeno). • Uplatnění přísnějších opatření politiky ve vztahu k ŽP.
Hrozby	• Přetrvávání konkurence v dovozu textilních výrobků i olejných semen ze zahraničí za nižší ceny. • Zhoršení příjmové situace spotřebitelů a snížení ochoty nákupu přírodních produktů z důvodu vyšších cen. • Vysoká investiční náročnost případné obnovy zpracování lnu přadného v ČR (tírny) a technologie pro zpracování stonku olejného lnu. • Rostoucí ceny práce, půdy, energií a dalších vstupů.

Konopí seté

Silné stránky	• Dobré podmínky pro pěstování. • Příznivá plodina k ŽP – minimální potřeba aplikace POR. • Přerušovač monokulturního pěstování polních plodin a zachovává určitou diverzitu plodin na orné půdě.
Slabé stránky	• Nízká výměra pěstební plochy. • Sklizeň konopného stonku je závislá na speciální úpravě žacího aparátu sklízecích strojů. • Neexistence zpracovatelských tírenských kapacit. • dovoz konopných semen z Ukrajiny a Číny a tvoří dvojnásobek vývozu.
Příležitosti	• Mnohostranné využití v průmyslu (výroba papíru, izolační materiály, biokompozity aj.). • Vysoká poptávka po konopném vláknu pro technické potřeby (buničina, geotextilie, šňůry a lana). • Využití květenství konopí ve farmaceutickém průmyslu. • Nepokrytá poptávka po semeni konopí setého (zejména na výrobu oleje pro potravinářské i průmyslové využití).
Hrozby	• Vysoká investiční náročnost zpracování konopí v ČR a vybudování infrastruktury takového provozu. • Snížení poptávky po konopném vláknu (surovina pro tabákový papír) z důvodu možné klesající poptávky tabákového průmyslu jako reakce na požadavek společnosti.

Zpracování olejnin

Silné stránky	• Relativně vysoce koncentrovaný a konsolidovaný průmysl pro potravinářské i nepotravinářské užití produkce (kosmetika, rostlinné oleje, biopaliva). • V rámci sektoru nadprůměrná produktivita. • Stabilní poptávka po rostlinných olejích.
Slabé stránky	• Vyšší energetická náročnost výroby. • Závislost na dovozu roztíratelných a pokrmových tuků. • Tendence k vyšším dovozům sójových extrahovaných šrotů ke krmivářským účelům.

Příležitosti	• Zvýšení poptávky po rostlinných tucích na úkor živočišných tuků. • Rostoucí tlak na omezení produkce a používání palmového oleje v důsledku environmentálních poškození deštných pralesů při monokulturním pěstování palmy olejné. • Poptávka po potravinářských olejích vysoké kvality a po vývozu máku. • Vysoká poptávka po semeni konopí setého (zejména na výrobu oleje pro potravinářské i průmyslové využití) a olejného lnu. • Snížení závislosti na dovozu sójových šrotů a zajištění soběstačnosti v tuzemské výrobě krmiv.
Hrozby	• Rostoucí konkurence dovozů levnějších výrobků. • Výkyvy cen vstupních zemědělských surovin a zejména dalších vstupů (energií). • Další přehodnocení cílů EU v produkci biopaliv ze zemědělské produkce (1. generace).

2.4.2 Mák setý

Mák setý pěstovaný na území ČR je tradiční českou plodinou a potravinou, ceněnou zejména pro svoji typickou chuť a vůni, ale také pro vysoký obsah vápníku (v hmotnostních jednotkách 12x více než v mléce). Díky vysoké kvalitě a unikátním chuťovým vlastnostem si vybudoval výborné jméno a prosadil se i na zahraničních trzích, zejména pak ve střední a východní Evropě. Pěstební plochy tak vzrostly z dříve méně než 10 tis. ha na zhruba trojnásobek. V současné době pěstební plochy spíše klesají, v roce 2022 a 2023 se pohybovaly na úrovni 26 tis. ha. Poklesly zejména z důvodu obav ohledně odbytu v důsledku válečného konfliktu, jelikož trhy východní Evropy patří mezi významné odběratele. V posledních letech byl bohužel i český mák z trhu vytlačován méně kvalitním, především levným technickým mákem ze zahraničí, který byl dokonce přimícháván do českého máku a dále pak prodáván jako český mák. Produkce makového semene dosahuje v současné době kolem 20 tis. tun, z toho více než 80 % se vyváží. Roční tržby za vývoz přesahují dlouhodobě 1 mld. Kč a rentabilita pěstování máku je tak oproti jiným plodinám stále nadprůměrná. Kromě toho je mák jedna z mála zlepšujících předplodin v osevních postupech.

Silné stránky	• Doplnění osevních postupů o plodinu se zlepšujícím účinkem na půdu. • Příznivé klimatické a geografické podmínky ČR. • Unikátní kontrolní mechanismus v ČR při pěstování a nakládání s mákem • Dobré jméno českého máku na zahraničních trzích. • Vysoká kvalita českého máku – Chráněné zeměpisné označení Český modrý mák, Česká cechovní norma. • Vysoká konkurenceschopnost produkce založená na tradici, vyspělých technologiích, odrůdách a odborné úrovni pěstitelů i zpracovatelů. • Stabilní poptávka tuzemského zpracovatelského průmyslu, který je vybudován na dobré technické a technologické úrovni a má své exportní kanály. • Domácí šlechtění a výzkum konkurenceschopné v rámci Evropy. • Vybudovaná struktura profesních organizací a spolupráce pěstitelů s výzkumem. • Obecně vyšší realizační ceny proti jiným plodinám + vývozní orientace.

Slabé stránky	• Větší závislost na počasí, silné výkyvy v množství a ceně. • Vývoz především v surovém stavu, min. přidaná hodnota. • Zvýšený podíl dovozu zpracovaného českého máku, tedy s přidanou hodnotou, zpět do ČR. • Velmi obtížná identifikace odrůd, snadné falšování s technickým mákem ze zahraničí. • Legislativní překážky u vývozu máku (např. vývoz bílého máku do Indie). • Omezování použití účinných látek POR (především u moření osiva a herbicidů). • Dopad zvýšených cen energií, zpracování máku v pekárenství je energeticky náročné, snížení poptávky po máku.
Příležitosti	• Potenciál růstu produkce s vyšší rentabilitou a s vyšší přidanou hodnotou pro pěstitele. • Potenciál využití dobrého jména českého máku a udržení nebo zvyšování vývozu. • Potenciál zvyšování vývozu zpracovaného máku, a tedy vývozu vyšší přidané hodnoty pro zpracovatele. • Zvýšení poptávky propagací kvalitního českého máku a zdravotních benefitů spojených s jeho konzumací v tuzemsku i na tradičních vývozních trzích (Rusko, Německo, Rakousko, Polsko a Slovensko). • Zastavení nebo alespoň snížení dovozu technického máku do ČR a poškozování dobrého jména českého máku v tuzemsku i ve světě. • Zvýšení efektivnosti produkce lepším managementem a využíváním výsledků výzkumu. • Zvýšená poptávka po bílém máku, především vývoz do Indie. • Nové výrobky z máku mj. se zdravotními benefity (např. makový nápoj).
Hrozby	• Zvyšující se dovozy levnějšího a méně kvalitního (technického) máku do ČR, falšování českého máku, přimíchávání technického máku, by vedlo k devastaci jeho dobrého jména a klamání spotřebitelů. • Tlak na ceny máku a makových výrobků ze strany obchodu, poptávka po levnějších, ale méně kvalitních výrobcích. • Problém s registrací POR, zejména mořidel osiva proti krytonosci, přísné limity reziduí (MRL) u semen máku. • Obsah kadmia v semenech máku pro export mimo EU. • Absence podpory výzkumu a ochranných známek na trhu s mákem. • Snížení poptávky českého máku v zahraničí, ať už z důvodu zvýšení produkce máku v jiných zemích nebo absence podpory CHZO „Český modrý mák“ pro export.

2.4.3 Cukrová řepa – cukr

V podmínkách ČR jde v současnosti o komoditu s dlouhodobou tradicí, zkušenostmi pěstitelů a regionálně vhodnými podmínkami pěstování. Zároveň trh s biopalivy představuje další příležitost pro rozvoj pěstování cukrové řepy. Na druhou stranu je třeba počítat s riziky, která představují každoroční nárůst stresových faktorů počasí během vegetace, nekoordinované omezování účinných látek v prostředcích na ochranu rostlin a nesystémové možnosti nakládání s emisními povolenkami.

Silné stránky	• Regionálně vhodné podmínky pěstování, navíc ve spojení se specifickými podporami, které ústí do dobré rentability produkce. • Kvalitní technické a technologické vybavení. • Zvyšování technologické kvality (výtěžnosti) produkce. • Příznivé dopady na udržování kvality půdy a zaměstnanost venkova. • Koncentrace (konsolidace) zpracovatelů a dlouhodobější smlouvy pěstitelů se zpracovateli. • Plná soběstačnost ve výrobě cukru.

Slabé stránky	• Rentabilita vázaná na podpory spojené s produkcí cukrové řepy. • Cukrová řepa se pěstuje jen na malé ploše.
Příleži-tosti	• Stimulace poptávky (biopaliva, energetická plodina). • Zrušení cukerných kvót EU a podnikatelská rozhodnutí vlastníků cukrovarů pro zachování/rozšíření domácí produkce cukru.
Hrozby	• Růst konkurence – dovozů levnějšího třtinového cukru a zvýšení spotřeby náhradních sladidel. • Snížení či dokonce zrušení stávajících specifických podpor. • Podnikatelská rozhodnutí vlastníků cukrovarů pro snížení/zrušení domácí produkce cukru. • Rostoucí ceny práce, půdy, energií a dalších vstupů. • Případné nerovné podmínky pěstitelů z konkurenčních zemí EU vyplývající z odlišných norem a podpor. • Pěstování cukrové řepy v ČR v současné době čelí snížení použití přípravků na ochranu rostlin, došlo k zákazu moření osiva neonikotinoidy (NNI). Zákazem neonikotinoidů naroste významně rizikovost při zakládání porostů, v ojedinělých případech může být porost poškozen fatálně a investice do drahého osiva zmařena. • Zpřísnění erozní ochrany půdy v ČR vede ke zhoršení podmínek a ke snížení potenciálně vhodných ploch pro pěstování cukrové řepy v ČR. • Stresový průběh počasí v ČR v posledních letech a vliv na kvalitu celkové výroby cukru (střídání extrémních teplot a srážek po celou dobu vegetace).

Cukrovarnictví

Silné stránky	• Konsolidovaný obor s převahou zahraničního kapitálu. • Technologická úroveň – rostoucí výtěžnost, nižší výrobní ztráty.
Slabé stránky	• Vyšší výrobní náklady vůči zpracovatelům cukrové třtiny. • Ceny vstupů, zejména energií. • Nutnost nákupu emisních povolenek.
Příleži-tosti	• (Mírné) zvýšení poptávky po cukru v oborech, které cukr využívají jako surovinu. • Výroba cukru z cukrové řepy vypěstované mimo ČR.
Hrozby	• Rostoucí konkurence dovozů levnějších výrobků obsahujících cukr i dovoz cukru včetně cukru bílého. • V důsledků narůstajícího dovozu cukru z Ukrajiny do EU, včetně ČR, by mělo dojít k nastavení vhodných podmínek celkového dovozu do EU v návaznosti na socioekonomické a agroenvironmentální podmínky ve třetích zemích.

2.4.4 Brambory – konzumní, škrobárenské

Konzumní brambory neměly v rámci Společné zemědělské politiky EU nikdy zřízenou Společnou organizaci trhu a nebyly jim poskytovány žádné speciální podpory (kromě přímé platby formou VCS).

Naopak brambory pro výrobu škrobu měly v rámci SZP EU Společnou organizaci trhu se škrobem a v této souvislosti jim byly poskytovány finanční podpory. Na tyto podpory, po jejich ukončení v rámci Společné zemědělské politiky, navázala národní podpora v souvislosti se zvláštním systémem pěstování brambor pro výrobu škrobu, šetrném k životnímu prostředí. Na tuto podporu, která byla již také ukončena, navazuje stávající podpora v rámci citlivých komodit. Její výše je stanovena s ohledem na udržení rozměru pěstování brambor pro výrobu škrobu v naší republice v souvislosti cenovými hladinami bramborového škrobu v celé EU. Její poskytování není ovlivňováno státní příslušností výrobců škrobu.

V rámci Strategického plánu SZP ČR pro období 2023–2027 se podařilo udržet brambory pro výrobu škrobu jako citlivou komoditu, které budou i nadále podporovány prostřednictvím Dobrovolné podpory vázané na produkci (CIS, dříve VCS). S novou podobou I. pilíře SZP v rámci SP SZP došlo počínaje rokem 2023 k ukončení podpory konzumních brambor jako citlivé komodity, nicméně je podporováno šetrné pěstování konzumních brambor rámci intervence AEKO Integrovaná produkce.

Silné stránky	• Příznivá souhrnná rentabilita pěstování konzumních brambor, avšak jen v lepších podnicích ve vhodných půdních a klimatických podmínkách a s kvalitní strojně-technologickou základnou pro pěstování. • Zlepšení rentability a konkurenceschopnosti pěstování škrobárenských brambor, také v důsledku specifických podpor. • Tradice, vyspělost a zkušenost pěstitelů. • Zohlednit produkci sadby, vhodné pěstební podmínky a rozvinuté VaVaI aktivity pro tento sektor. • Smluvní vztahy pěstitelů škrobárenských brambor se zpracovateli. • Prvotní zpracování brambor v řadě podniků, lepší podmínky na trhu. • Příspěvek k zaměstnanosti venkova. • Produkce kvalitní sadby v uzavřených pěstebních oblastech vymezených zákonem. • Vhodné klimatické a půdní podmínky. • Evropsky konkurenceschopné domácí šlechtění a výzkum brambor.
Slabé stránky	• Rentabilita pěstování škrobárenských brambor dosahovaná v důsledku specifických podpor. • Nízký objem prodeje prostřednictvím odbytových organizací. • Vázanost pěstování škrobárenských brambor na specifické podpory. • Klesající poptávka o brambory k přímé spotřebě. • Rostoucí dovozy brambor za nižší ceny, v době nadprodukce brambor v Evropě dovozy za podnákladové ceny. • Nedostatečná technická a technologická úroveň skladů brambor a jejich kapacita.

Příležitosti	• Růst poptávky po produktech s vyšší přidanou hodnotou a kvalitou a po širším sortimentu výrobků a polotovarů – příležitosti pro zpracování v podnicích. • Možné dlouhodobější zařazení škrobárenských brambor mezi tzv. citlivé komodity. • Potenciál být ekonomicky stabilizující komoditou. • Konzumace brambor jako moderní, nutričně bohaté a zdravé zeleniny a potraviny. • Modernizace sektoru s využitím nových technologií s prvky digitalizace, automatizace a precizního zemědělství za účelem snížení pracovní náročnosti. • Rostoucí poptávka po bramborách v bio kvalitě.
Hrozby	• Klesající zájem spotřebitelů o brambory k přímé spotřebě. • Snížení rentability v důsledku redukce VCS (CIS) bez adekvátní náhrady. • Snížení podpor škrobárenských brambor mezi citlivé komodity po roce 2020. • Volatilita cen brambor. • Rostoucí ceny práce, půdy, energií a dalších vstupů. • Vyšší rizika výskytu nových škůdců a původců chorob rostlin v důsledku změny klimatu. • Pokračující či rostoucí dovozy brambor za podnákladové ceny, nízká úroveň zavlažovacích systému v sektoru, nízká rentabilita a vysoká rizikovost pěstování. • Nízký podíl zavlažovaných ploch v nepříznivých letech negativně ovlivňuje výši a stabilitu produkce. • Nízká rentabilita, vysoká rizikovost a nákladovost pěstování brambor v porovnání s obilím, kukuřicí, řepkou apod.

Zpracování brambor a výroba škrobu

Silné stránky	• Diverzifikace výrobků z brambor v souladu s poptávkou. • Vysoká koncentrace zpracování průmyslových brambor. • Rostoucí poptávka po bramborovém škrobu a výrobků ze škrobu.
Slabé stránky	• Výkyvy v dodávkách domácí suroviny v množství a kvalitě způsobené výkyvy počasí. • Závislost výroby bramborového škrobu na podporách.
Příleži-tosti	• Další rozšíření sortimentu výrobků z konzumních brambor (výrobkové inovace). • Poptávka po výrobcích ze zemědělských surovin pro technické užití. • Potenciál pro zvyšování vývozu bramborového škrobu. • Rostoucí poptávka po bramborách v bio kvalitě.
Hrozby	• Vývoz brambor na zpracování do zahraničí a tím jejich nedostatek pro domácí zpracování. • Zvyšování dovozů levnějších výrobků, resp. konkurence jiných druhů škrobu a dalších výrobků z dovozu. • Klesající domácí poptávka. • Volatilita cen brambor.

2.4.5 Chmel

Česká republika patří mezi největší pěstitelé chmele ve světě. Chmel je v ČR tradiční komoditou, vyniká svojí vysokou jakosti a exportním potenciálem. Nejrozšířenější odrůdou je Žatecký poloraný červeňák s chráněným označením původu „Žatecký chmel".

Silné stránky	• Kvalitní certifikovaný chmel s garancí státu. • Vysoká úroveň šlechtění chmele a světově uznávané kvalitní české odrůdy. • Vysoká organizovanost pěstitelů chmele. • Vysoká úroveň služeb v oblasti pěstování i zpracování chmele. • Příspěvek k zaměstnanosti venkova a k udržování krajinného rázu regionů. • Chmelařské výzkumné pracoviště s mezinárodním věhlasem.
Slabé stránky	• Zastaralé technologické vybavení pěstitelů. • Špatná věková struktura porostů a konstrukcí. • Nutnost specifických podpor k zachování rentability pěstování. • Nedostatečná časová obnova chmelnic – struktury porostů chmele. • Nedostatek sezónních pracovních sil pro práci manuální a pro technickou – řidiči traktorů, strojníci sklízecích strojů. • Nedostatek vlastních zdrojů některých zemědělských podniků na investice.
Příležitosti	• Možnost využití zavlažování při pěstování chmele. • Zlepšující se systém pěstování ekologické produkce. • Posilující se povědomí o českých odrůdách chmele ve světě. • Zaměřit chmelařský výzkum pro zvládnutí klimatické změny, šlechtění odolných jemných aromatických odrůd chmele za využití nejnovějších metod. • Umožnit výzkum nezvládnutých chorob chmele – např. Verticillium Nonalfalfae, viroid praskání kůry citroníku apod. • Harmonizace MRL pro všechny užívané účinné látky na trhu se chmelem. • Využití specifických podpor pro posílení výzkumu a šlechtění chmele.
Hrozby	• Silná zahraniční konkurence, zejména v sortimentu vysoko-obsažných odrůd. • Rostoucí ceny vstupů. • Zvýšení poptávky po tzv. „low-cost beers“ s menší spotřebou kvalitních odrůd. • Vyšší riziko pěstování chmele z důvodu výkyvů počastí – sucho, mrazy, tropické dny, vichřice, kroupy. • Celospolečenský trend snížení spotřeby alkoholu včetně spotřeby piva. • Úbytek schválených účinných látek pro přípravky proti chorobám a škůdcům. • Nedostatek zdrojů vody pro zavlažování chmele.

2.4.6 Ovoce a zelenina

Ve výživě člověka mají ovoce a zelenina výsadní postavení. Obsahují řadu bioaktivních látek se širokým spektrem pozitivních účinků na lidský organismus, mohou například pomoci předcházet vzniku civilizačních chorob. Je proto klíčové nabídnout tuzemskému spotřebiteli široké spektrum ovoce a zeleniny z kvalitní domácí produkce.

V případě produkce zeleniny je však nutné zohlednit specifičnost tohoto oboru v rámci podmínek systému podmíněnosti tak, aby nedocházelo k omezování produkce zeleniny. Jde o pracovně náročná odvětví s nevyužitým potenciálem pro produkci s vyšší přidanou hodnotou. Odvětví jsou charakteristická vysokým podílem a nadstandardní kvalitou integrované produkce a certifikované produkce (bezreziduální/nízkoreziduální/GLOBAL GAP). Zaměření na investiční podpory v tomto odvětví (budování, modernizace a obnova závlah, pořízení závlahového detailu, restrukturalizace sadů, skladovací a zpracovatelské kapacity, skleníky ve spojení s BPS apod.), další rozvoj organizací producentů a zvyšování domácí poptávky po integrované produkci, po certifikované produkci, po regionální a ekologické produkci může pozitivně působit na zvyšování podílu domácí produkce na celkové spotřebě v ČR. Při zaměření na vysokou kvalitu a zavedení nejnovějších technologií do praxe

se ve vhodných oblastech (klimatické a vodní poměry, městské aglomerace pro odbyt apod.) může jednat o intenzivně produkované komodity.

Sektory pěstování a zpracování ovoce a zeleniny jsou závislé na energiích, a to kriticky – v momentě negativního vývoje na energetickém trhu včetně úpravy rezervace příkonu může dojít k selhání celého řetězce, např. u závlah. Pokud nebudou pěstitelé schopni pokrýt náklady na energeticky náročné momenty (závlahy, skladování, provoz krytých ploch), upustí od pěstování ovoce a zeleniny. Zpracovatelé ovoce a zeleniny z důvodu vysokých cen energií pozastaví provoz energeticky náročných provozů (konzervárny, mrazírny, sklady zmrazených produktů) a tím přijdou pěstitelé zeleniny určené pro zpracování o odbyt a od pěstování zeleniny upustí.

Silné stránky	• Regionálně vhodné klimatické podmínky pro pěstování zeleniny (zejména zeleniny plodové, cibulové, košťálové, kořenové a listové) a pro některé druhy ovoce mírného pásma (jablka, slivoně, višně apod.). • Vysoký podíl produkce a rostoucí úroveň a kvalita produkce v integrovaných systémech pěstování, certifikované produkce (bezreziduální / nízkoreziduální produkce, GLOBAL GAP, integrovaná produkce Ovoce a zelenina s rodokmenem = SISPO+IPZ) jako trvale udržitelné způsoby pěstování šetrné životnímu prostředí a s vyšší přidanou hodnotou pro spotřebitele (rozbory na obsah těžkých kovů a reziduí pesticidů apod.). • Rozvoj ekologické produkce • Vysoká odborná úroveň pěstitelů. • Dostatečná vědeckovýzkumná základna v sektoru ovoce. • Funkční odbytové organizace pěstitelů. • Příspěvek k zaměstnanosti venkova a k udržování krajinného rázu regionů (agroenvironmentální význam sadů v krajině). • Využití specifických podpor a různých podporovaných forem „krátkých řetězců“ a organizací výrobců (funkční odbytové organizace pěstitelů) pro zlepšení tržních podmínek ve vertikále. • Ovoce a zelenina s CHZO a CHOP (Chelčicko-lhenické ovoce, Všestarská cibule a Nošovické kysané zelí).

Slabé stránky	• Odrůdová a věková struktura sadů (vysoký podíl přestárlých sadů), vysoké investiční náklady na restrukturalizaci. • Malá vyjednávací síla producentů i přes fungující organizace producentů. • Vysoká potřeba ruční práce, závislost na sezónní práci. • Potřeba závlah a energií. • Nevhodný poměr mezi produkcí konzumního ovoce a produkcí na zpracování (zejména u jablek), snižující celkové příjmy za produkci. • Nedostatek a ubývání zpracovatelských podniků. • Menší podíl podniků se zpracováním suroviny. • Často velmi malá intenzita ekologického pěstování ovoce ve vazbě na dosavadní podmínky podpor. • Často problematické možnosti odbytu místních bioproduktů. • Nedostatečně rozvinutá vědecko-výzkumná základna u zeleniny. • Nedostatek „levných“ pracovních sil na sezónní práce a nedostatečně nastavené podmínky pro sezónní pracovníky. • Obnova a rekonstrukce závlahových soustav. • Nedostatek vlastních zdrojů na investice. • Nízká úroveň vertikální integrace v odvětví zpracování ovoce i zeleniny, kdy prvovýrobci se vlastnicky nepodílejí na zpracovatelském průmyslu. • Preference obchodníků pro dovoz ovoce ze zemí s delší sezónností sklizně. • Tlak na ceny tuzemských pěstitelů vlivem dovozu a nízké vyjednávací síly pěstitelů. • Nedostatečná konzumace ovoce a zeleniny dle zdravotnických doporučení. • Nízká úroveň zapojení do národních a evropských značek kvality. • Nedostatečná propagace tuzemské produkce/produkce s přidanou hodnotou. • Vysoké potravinové ztráty v rámci vertikály (vysoký podíl nestandardní produkce bez uplatnění trhu). • Nedostatečné klimatizované skladovací kapacity u producentů.

Příležitosti	• Růst poptávky po produktech s vyšší přidanou hodnotou a kvalitou, včetně produktů ekologického a integrovaného pěstování, a po širším sortimentu výrobků a polotovarů – příležitosti pro zpracování v podnicích. • Růst poptávky i zlepšením výchovy a informovanosti dětí a mládeže ke spotřebě ovoce a zeleniny. • Další podpora ekologického a integrovaného pěstování s přísnějšími podmínkami jejich poskytování ve smyslu environmentálních přínosů a plnění cílů Zelené dohody pro Evropu. • Využití specifických podpor a různých podporovaných forem „krátkých řetězců“ a organizací výrobců pro zlepšení tržních podmínek ve vertikále. • Zvýšení efektivnosti produkce lepším managementem a využíváním výsledků výzkumu. • Zavedení povinného podílu biopotravin v rámci veřejného stravování. • Vysoký podíl certifikované produkce – tj. integrovaná produkce, bezreziduální/nízkoreziduální produkce, GLOBALGAP. • Zdokonalování systému pěstování ekologické produkce, integrované produkce, nízkoreziduální produkce a bezreziduální produkce. • Využití odolnějších odrůd ze šlechtění. • Využití nových technologií. • Využití NGT (nových genomických technik) umožní urychlit šlechtění odrůd rostlin odolnějších vůči následkům klimatické změny, ale i plodin s lepšími nutričními vlastnostmi a vlastnostmi pro zpracovatelský průmysl. • Šlechtění odrůd s rezistencí k biotickým i abiotickým stresovým faktorům. • Rozvoj sériově vyráběných technologií robotizace a automatizace pro péči o porost a sběr plodů v případě některých ovocných a zeleninových druhů. • Možnost přizpůsobení se měnícímu se klimatu a poptávce spotřebitelů u zeleniny, na úrovni výběru druhů, odrůd. • Rostoucí zájem o prodej z farmy, samosběry, alternativní lokální prodej (bedýnky, prodejny s lokální produkcí apod.) • Rostoucí podíl zpracování produktů na farmách (zpracování vlastní produkce). • Spolupráce s potravinovými bankami.
Hrozby	• Vyšší rizikovost pěstování z důvodu častějších výkyvů počasí (vegetační mrazy, kroupy, sucho). • Klimatická změna (důležitost vývoje technologií na ochranu před těmito vlivy). • Investiční náročnost technického vybavení sadů. • Nedostatek vody na zavlažování a nefunkční/chybějící systém závlah v některých produkčních oblastech (např. jižní Morava). • Nedostatek vlastních zdrojů na investice. • Růst dovozů zpracovaných výrobků při nedostatečné domácí zpracovatelské kapacitě. • Rostoucí ceny práce, půdy, energií a dalších vstupů. • Vyšší rizika výskytu nových škůdců a původců chorob rostlin v důsledku změny klimatu. • Zanedbaná údržba melioračních kanálů i vodních toků a s tím spojené větší riziko vybřežení vody z koryt, které znehodnotí porosty zeleniny a vypěstovanou produkci. • Zabahněné vodní toky mají výrazně sníženou kapacitu pro zadržení závlahové vody v krajině. • Silná koncentrace maloobchodního trhu. • Nedostatečná nabídka sériově vyráběných technologií robotizace a automatizace. • Rezistence škodlivých organismů na stávající prostředky ochrany rostlin a úbytek schválených účinných látek pro přípravky proti chorobám a škůdcům. • Závislost sektoru na energiích (závlahy, skladování, produkce z krytých ploch).

Zpracování ovoce a zeleniny

Silné stránky	• Přizpůsobení zpracovatelských kapacit domácí produkci, tzn. kapacitní pružnost (schopnost zpracování sezónních surovin i při vysoké úrodě). • Konzervárenské/mrazírenské zpracování umožňuje dlouhodobé skladování výrobků bez změny jejich kvality. • Schopnost zpracování suroviny na speciální konzervárenské výrobky. • Konzervárenské zpracování suroviny šetrné k ŽP. • Ve vazbě na domácí zemědělství napomáhá regionálnímu rozvoji a rozvoji venkova (zejména v regionech s vyšší mírou nezaměstnanosti). • Zájem domácích spotřebitelů o tuzemskou produkci a o produkci s vyšší přidanou hodnotou. • Funkční odbytové organizace pěstitelů. • Vysoký podíl produkce v integrovaných systémech pěstování. • Vědeckovýzkumná základna (v sektoru ovoce).
Slabé stránky	• Závislost na cenách energií. • Pokles počtu zpracovatelů ovoce a zeleniny. • Výkyvy v dodávkách domácí suroviny v množství a kvalitě. • Problémy při sjednávání dlouhodobých smluv s jednotlivými pěstiteli. • Nedostatek vlastních zdrojů na investice. • Nízká úroveň vertikální integrace v odvětví zpracování ovoce i zeleniny, kdy prvovýrobci se vlastnicky nepodílejí na zpracovatelském průmyslu. • Nedostatečná konzumace ovoce a zeleniny dle zdravotnických doporučení. • Nízká úroveň zapojení do národních a evropských značek kvality. • Nedostatečná propagace tuzemské produkce/produkce s přidanou hodnotou.
Příležitosti	• Další rozšíření sortimentu výrobků (výrobkové inovace), zejména ovocných, zeleninových šťáv a výrobků s vyšší přidanou hodnotou. • Modernizace zpracovatelských kapacit špičkovou technikou. • Zvýšení domácí poptávky založením systému propagace spotřeby produktů z ovoce a zeleniny včetně certifikované produkce. • Uplatnění výsledků VaV z oblasti zpracovatelských postupů, technologií. • Zpracování nestandardního podílu produkce ovoce a zeleniny.
Hrozby	• Konkurence na trhu s čerstvým ovocem a zeleninou (celoroční zásobování) a pokles poptávky po konzervárenských výrobcích. • Zvyšování dovozů levnějších výrobků. • Ukončování provozu zpracovatelských podniků. • Závislost sektoru na energiích (energeticky náročné provozy zpracování jako konzervárny a mrazírny).

2.4.7 Víno – vinohradnictví

Jde o regionálně významnou i tradiční komoditu, která výrazně přispívá k zaměstnanosti venkova formou především rodinných podniků. Vysoká přidaná hodnota finálních produktů přispívá k dobré rentabilitě odvětví.

V případě budoucího uvolnění limitů EU pro výsadbu révy vinné po roce 2030, může být využit významný potenciál pro rozšiřování osázené plochy vinic. Zaměření na zlepšení odrůdové i zpracovatelské kvality může i přes ostrou světovou konkurenci působit na zvyšování podílu domácí produkce na celkové spotřebě ČR.

S výhledem na očekávanou změnu klimatu, rostoucími teplotami a zvyšujícím se výparem povrchové vody je vhodné rozšíření ploch pro pěstování vinné révy mimo současné vinařské

podoblasti. Podpora vinohradnictví v jiných regionech může vést k rozvoji dalších venkovských oblastí zejména na Vysočině, ve Zlínském kraji a na severu Moravy.

Silné stránky	• Rozvinuté vlastní zpracování a přímý prodej produkce, resp. dlouhodobější smlouvy se zpracovateli. • Příspěvek k zaměstnanosti venkova a k udržování krajinného rázu regionů a rozvoji turistiky. • Relativně vysoká úroveň organizovanosti pěstitelů. • Poptávka spotřebitelů po kvalitní domácí produkci. • Odrůdová pestrost, která je pro Čechy a Moravu velmi specifická a prakticky s výjimkou Slovenska ojedinělá. • Agroenvironmentální význam vinic v krajině. • Bezpečná produkce moštových vinných hroznů s minimem reziduí. • Produkce vína vysoké kvality. • Zvyšující se zájem spotřebitelů o víno. • Rostoucí nároky zákazníků na kvalitu vína. • Vysoká konkurenceschopnost na domácím trhu. • Aktivní marketing na víno. • Rozvíjení vinařské turistiky. • Zvyšující se znalosti obyvatel o víně. • Rozvoj dodavatelských podniků.
Slabé stránky	• Produkční potenciál (18 tis. ha) je s ohledem na domácí poptávku nízký. • Stárnutí vinic a potřeba obměny vinic. • Vysoké investiční náklady. • Nedostatečný aplikovaný výzkum pro vinohradnictví a vinařství. • Liberalizované značení vína v rámci EU. • Nevhodné materiály opěrné konstrukce poškozující zpracovatelské vybavení. • Nedostatek finančních zdrojů na pokrytí vysokých investičních nákladů na restrukturalizaci vinic a na nové technologie pro obhospodařování vinic odpovídající moderním trendům. • Nedostatek (kvalifikované) pracovní síly ve vinohradech. • Problémy s léčbou nekrózních chorob pletiv. • Nízký hektarový výnos. • Legislativní omezení výsadby vinic mimo viniční tratě.
Příležitosti	• Významnější vliv necenových faktorů konkurence, jejich využití při růstu poptávky po produktech s vyšší kvalitou. • Další podpora ekologického a integrovaného pěstování. • Využití různých forem „krátkých řetězců“ a organizací výrobců pro zlepšení tržních podmínek. • Orientace výzkumu a šlechtění odrůd révy na stresové faktory (sucho, choroby, škůdci). • Využití povoleného procenta navýšení pěstebních ploch v rámci pravidel EU. • Rozvoj enoturistiky. • Změna klimatu umožní rozšiřovat plochy vinic i v oblastech, kde to není dnes možné. • Akceptování vyšší ceny tuzemského vína u spotřebitelů oproti vínům z dovozu. • Zlepšení vzhledu krajiny. • Vysoké vnímání značky „made in CZ“ ze strany spotřebitelů. • Rozvíjení EZ a integrované produkce. • Navýšení hektarového výnosu změnou techniky obhospodařování. • Vytvoření apelačního systému pro rozdělení kvality produkce. • Kombinace vinohradnictví a agrovoltaiky/větrné energetiky k udržení ekonomické stability.

Hrozby	• Vyšší rizikovost pěstování z důvodu výkyvů počasí. • Významnější vliv necenových faktorů konkurence. • Uvolnění limitů EU pro výsadbu vinic a v dlouhodobějším horizontu zostření konkurence na trhu EU. • Nedostatek vlastních zdrojů na investice. • Rostoucí ceny práce, půdy, energií a dalších vstupů. • Odchod mladé generace z oboru vinohradnictví. • Vyšší rizika výskytu nových škůdců a původců chorob rostlin v důsledku změny klimatu. • Rostoucí vstupy do výroby. • Liberalizace výsadbových práv a značení vína v rámci EU. • Zavedení spotřební daně na víno. • Dovoz levných vín. • Klamavé značení vín z dovozu (EU). • Tlak obchodních řetězců na ceny tuzemského vína. • Uvolnění limitů hektarových výnosů v některých částech EU. • Nízká cena dovozových hroznů v rámci EU.

Výroba vína

Silné stránky	• Renesance tradice výroby vína – působení Vinařského fondu při propagaci vín a uchování vinařství jako významné součásti evropského kulturního dědictví. • Ve vazbě na domácí zemědělství napomáhá regionálnímu rozvoji a rozvoji venkova (zejména v regionech s vyšší mírou nezaměstnanosti). • Výroba vín s převahou chráněného označení původu. • Bezpečná vstupní surovina (produkce moštových vinných hroznů s minimem reziduí). • Produkce vína vysoké kvality. • Zvyšující se zájem spotřebitelů o víno. • Rostoucí nároky zákazníků na kvalitu vína. • Vysoká konkurenceschopnost na domácím trhu. • Aktivní marketing na víno. • Velká a různorodá skupina producentů. • Vazba na turistický ruch.
Slabé stránky	• Překážky v rozšiřování oboru v důsledku evropské regulace výměry vinic a nerovných podmínek podnikání proti zemím EU 15. • Výkyvy v dodávkách domácí suroviny v množství s ohledem na klima a výměru vinic. • Rostoucí ceny vstupů (energie, obaly, korek). • Vysoké investiční náklady. • Neexistující aplikovaný výzkum pro vinohradnictví a vinařství. • Liberalizované značení vína v rámci EU. • Nízká soběstačnost. • Nedostatek vlastního investičního kapitálu. • Nevhodné materiály opěrné konstrukce poškozující zpracovatelské vybavení. • Nedostatek kvalifikované pracovní síly ve vinařství. • Velký podíl řetězců na obchodu s vínem působí tlak na producenty. • Generační obměna, nedostatek zájmu o obor.

Příležitosti	• Propagace vybraných značek. • Zvýšení poptávky po jakostních českých a moravských vínech • Rozvoj oenoturistiky. • Posílení vědeckovýzkumné základny pro vinohradnictví a vinařství. • Využívání nových výrobních procesů a technologií ve sklepním hospodářství. • Vyšší poptávka po vínech s originální certifikací, spojených s původem, daná i vyšší úrovní vzdělání spotřebitelů o původu, bezpečnosti a zdraví produktů. • Aplikace moderních technologií ve výrobě a balení vína. • Zvýšená kontrola poctivosti prodeje vína a postihovaní podvodů s dovozy nekvalitních vín a surovin za dumpingové ceny. • Akceptování spotřebitelů na vyšší cenu tuzemského vína proti vínům z dovozu. • Rozvoj vinařství mimo současné vinařské oblasti. • Vazba výroby na produkci hroznů.
Hrozby	• Rostoucí konkurence na trhu EU i na světových trzích (Jihoafrická republika, Austrálie, USA, Argentina, Čína). • Zvyšování dovozů levnějších a méně kvalitních výrobků z révy vinné. • Zvýšení dovozu moštů pro výrobu na úkor tuzemské produkce. • Pokračující problémy s falšováním: snadné falšování na všech stupních zpracování i při jeho obchodní úpravě (klamání spotřebitele). • Trvalá poptávka po levných vínech nízké kvality. • Rostoucí vstupy do výroby. • Liberalizace značení vína v rámci EU. • Zavedení spotřební daně na víno. • Klamavé značení vín z dovozu (EU) místními balírnami. • Nedostatečná investiční podpora.

2.4.8 Mléko (kravské) a dojený skot

Mléko představuje jednu z klíčových komodit z hlediska zachování vhodné struktury českého zemědělství. Odvětví udržuje úroveň objemu produkce zvyšující se užitkovostí při klesajících stavech základních stád. Na úrovni zemědělských podniků jde o odvětví s dlouhým produkčním intervalem, značnou investiční náročností, vysokými nároky na management chovu a kvalifikovanou pracovní sílu. Hledání řešení v oblasti problémů s dostatkem pracovních sil v chovu skotu, potažmo celé živočišné výroby, by mělo zahrnovat nástroje, jako např. zlepšení ekonomické atraktivity oboru a vzdělávání, zlepšení pracovních podmínek, motivování absolventů zemědělských škol.

Na úrovni odbytu je odvětví závislé na efektivitě navazujících článků výrobně spotřebního řetězce i na vývoji spotřebních návyků obyvatelstva. Jde o komoditu determinovanou vysokým konkurenčním tlakem, pocházejícím z evropského i mimoevropského prostoru. Odvětví zajišťuje průběžné podnikové peněžní toky, avšak volatilita výkupních cen patří k nejvyšším v rámci zemědělského sektoru, což znesnadňuje finanční plánování. Vlivem nedostatku kvalifikované pracovní síly se očekává zvýšený tlak na investice usnadňující či nahrazující lidskou práci.

S ohledem na zvyšující se všeobecný tlak na kvalitu pohody chovu hospodářských zvířat by lov rámci Programu rozvoje venkova zavedeno opatření na podporu tzv. Dobrých životních podmínek zvířat, které se vztahuje i na dojnice. V systému národních dotací je zaveden národní dotační program na zlepšení životních podmínek v chovech hospodářských zvířat, který je také

mimo jiné druhy a kategorie hospodářských zvířat určen právě také ke zlepšení pohody chovu dojnic.

Silné stránky	• Růst užitkovosti, podmíněný také vyspělými plemenářskými službami a činnostmi svazů chovatelů a oprávněných osob. V ČR se produkuje kvalitní genetický materiál. • Zvyšující se koncentrace chovů. • Diverzifikovaná produkce zemědělských podniků s potenciální možností vyrovnání sezónních výkyvů rentability. • Převažující velkovýroba s využitím krmiv pěstovaných na orné půdě většinou s moderními technologiemi i ve vztahu k pohodě zvířat. • Příspěvek k udržování kvality půdy a zaměstnanosti venkova. • Existence několika vlivných organizací producentů zajišťujících kolektivní vyjednávání podmínek odbytu. • Vysoká kvalita a dostupnost poradenství v chovu. • Velké množství informací o zvířatech zahrnující výsledky z kontrol užitkovosti a dědičnosti a výstupy z oblasti molekulární genetiky a molekulární selekce.
Slabé stránky	• Vysoká investiční náročnost odvětví. • Nutnost svozu denní (ev. dvoudenní) produkce neumožňuje časovou optimalizaci výroby a odbytu. • Nízký podíl (efektivní) produkce z chovu dojnic s převahou krmivové základny na TTP. • Klesající počet dojnic snižuje význam odvětví pro udržování kvality půdy a zaměstnanost venkova. • Problémy se získáváním kvalifikovaných a odpovědných pracovníků, řešené najímáním cizích státních příslušníků nebo automatizací. • Rostoucí cena práce. •

Příležitosti	• Výraznější prostor pro zvyšování efektivnosti produkce u zhruba dvou třetin chovatelů. • Pokračující specifické podpory producentům mléka. • Rozvoj technologií precizního zemědělství, umožňující další zdokonalení managementu chovu. Využití senzorů a moderních přístupů při zpracování dat. • Zvýšení nabídky pracovní síly z řad uprchlíků před válkou na Ukrajině. • Rozvoj technologií ulehčující či nahrazující lidskou práci jako řešení nedostatku kvalifikované pracovní síly. • Blízkost německého a dostupnost italského trhu, odkud se generuje rostoucí poptávka po syrovém mléce. Další rozvoj zpracování produkce v podnicích, využití „krátkých dodavatelských řetězců“ a odbytových organizací. • Zvýšení poptávky – zlepšení stravovacích návyků obyvatelstva. • Vytvoření národních (soukromých) systémů kvality, resp. Vhodné zapojení do nadnárodních systémů kvality. • Využití agroenvironmentálních a welfare postupů k budování značek takto získané nadstandardní kvality. • Rozvoj odbytových organizací a koncentrace nabídky, a tím i vyjednávací pozice prvovýrobců mléka v souladu s evropskou a národní legislativou • Vyšší míra propojení výzkumu s chovatelskou praxí. • Export plemenných zvířat a plemenného materiálu. • Nabídka služeb zaměřených na oblast plemenářské práce v zahraničí. • Využívání nejmodernějších technologií. • Provádění šlechtitelských činností s využitím národních podpor. • Rostoucí poptávku po mléku v bio kvalitě. • Využití výsledků výzkumu k edukaci o významu mléka v lidské výživě (vyvrácení mýtů o mléku).
Hrozby	• Rostoucí tlak na snižování emisí skleníkových plynů spojený s produkčně restriktivními opatřeními. • Omezení efektivnosti výroby krmiv v souvislosti s rostoucími požadavky na agro-environmentální postupy. • Rostoucí rizika sezónních propadů výroby vlastních krmiv v souvislosti s klimatickou změnou. • Nárůst počtu letních a tropických dnů způsobující tepelný stres zvířat. • Pokračující nižší efektivnost zpracovatelů ve srovnání s okolními zeměmi vedoucí k rostoucímu vývozu nezpracované suroviny. • Rostoucí ceny práce, půdy, energií a dalších vstupů, zejména krmných směsí na bázi sóji (konkurence bio-energetiky). • Chybějící kvalifikovaní zaměstnanci v chovech. • Zvýšené a v praxi obtížně realizovatelné legislativní požadavky a z nich vyplývající nadměrná byrokratická zátěž chovatelů, zejména ze strany EU (SZP, zdraví a welfare zvířat, emise).

Zpracování kravského mléka

Silné stránky	• Vývozní orientace oboru (kladné saldo ZO se syrovým mlékem). • Růst produktivity práce.
Slabé stránky	• Pomalejší modernizace technologií. • Růst dovozů (zejména sýrů) na úkor domácí produkce, daný zejména nižší efektivností domácích výrobců a kvalitou nabídky. • Neexistence dlouhodobějších smluv s dodavateli suroviny. • Omezená podpora pro větší zpracovatele mléka v ČR, díky čemuž dochází ke snižování možnosti využívání mléčné suroviny ve větší míře na výrobu produktů s vyšší přidanou hodnotou a prohlubuje negativní bilanci zahraničního agrárního obchodu.
Příležitosti	• Využití nadbytečných výrobních kapacit, resp. jejich využití pro vývoz mléčných produktů i do třetích zemí. • Existující prostor ve sdružování do funkčních sdružení producentů. • Propagace českých výrobků na domácím trhu, trhu EU a na trzích v třetích zemích. • Mlékárenské výrobky jsou substituční produkt za masné výrobky, jejichž spotřebu odmítá zvyšující se počet vegetariánských spotřebitelů. • Využití agroenvironmentálních a welfare postupů v zemědělských podnicích k rozvoji nabídky sortimentu mlékárenských výrobků zachovávajících takto získané vlastnosti. • Podpora domácí spotřeby, včetně tzv. školního mléka. • Vyšší míra propojení výzkumu s chovatelskou praxí.
Hrozby	• Rostoucí vývoz domácí suroviny (snižování nabídky pro domácí zpracovatele). • Rostoucí dovozy levnějších výrobků, a to zejména ze zemí EU (Polsko). • Výkyvy v cenách suroviny. • Rostoucí tlaky obchodních řetězců na dodavatelské ceny a na přenášení větší části obchodních rizik na dodavatele. • Růst cen potravin může vést k odklonu spotřeby mlékárenských výrobků s vysokou přidanou hodnotou (sýrů).

2.4.9 Jatečný skot a hovězí maso

Náleží k další klíčové komoditě, a to jak z hlediska potřebného strukturálního vývoje zemědělství, tak i z důvodu očekávaných pozitivních dopadů do zachování kvality půdy, jejího vodního režimu, biodiverzity a také k zajištění kulturního rázu krajiny. Celková produkce je zároveň ovlivněna značnou provázaností s odvětvím mléka, neboť přibližně dvě třetiny výroby hovězího a telecího masa pocházejí od skotu plemen s mléčnou a kombinovanou užitkovostí. Charakteristický je velkovýrobní systém chovu, kdy cca 60 % z celkového stavu skotu v ČR je koncentrováno v podnicích s počty zvířat nad 500 ks. Velký význam pro využití zemědělské půdy, zejména ve znevýhodněných oblastech, má chov krav BTPM, který se v ČR dlouhodobě významně rozvíjí. Více než polovina ze stavu krav BTPM je chována v režimu EZ. Úspěch tohoto extenzívního způsobu výroby závisí nejen na podporách, ale především na odbytu živých zvířat masných plemen v zahraničí (EU včetně třetích zemí), a to díky prověřenému zdravotnímu stavu zvířat (ozdravné programy). V systému národních dotací je zavedena národní dotační podpora na zlepšení životních podmínek v chovech masného skotu.

Tuzemský masný zpracovatelský průmysl dosud nedokáže z důvodů silné konkurence hlavních evropských producentů maso od skotu masných plemen více realizovat na zahraničních trzích. Celé odvětví se navíc začíná nacházet pod tlakem společnosti

z hlediska vlivu skotu na ŽP vzhledem k emisím, které skot produkuje. Za významné je také třeba považovat snižující se zájem části spotřebitelů o jeho konzumaci, a to jak s ohledem na jeho vysokou cenu vůči konkurenčním druhům masa, tak i vlivem postupně probíhající změny stravovacích návyků směrem k vegetariánství, veganství či flexitariánství.

Silné stránky	• Velkovýrobní systémy chovu skotu s využitím výhod z velikosti u řady podniků. • Provázanost chovu krav BTPM s opatřeními ke zlepšování vztahu zemědělství k ŽP. • Vysoký stupeň zatravnění v horských a příhraničních oblastech s dobrou krmivovou základnou pro chov krav BTPM. • Vynikající klimatické a geografické podmínky ČR pro pastevní chov skotu. • Kvalitní systém plemenářské práce v chovu masného skotu, velmi dobrý zdravotní stav v chovech. Zapojení do mezinárodní předpovědi plemenných hodnot v rámci Interbeef. Vysoká kvalita zvířat, která je zřejmá z vynikajících výsledků plemenných hodnot pro přímý efekt. • Agroturistika – provázání zemědělství s cestovním ruchem a výrobou lokálních produktů. • Dobré uplatnění živého skotu v zahraničí (cca 250 tis. vyvážených zvířat ročně).
Slabé stránky	• Ztrátovost vlastního výkrmu skotu v důsledku nízké intenzity výroby a nižších CZV (také jako důsledek nižší efektivnosti zpracovatelského průmyslu). • Vysoká závislost ekonomiky odchovu mladého skotu u krav BTPM na podporách. • Menší význam chovu krav BTPM pro zaměstnanost venkova. • Malý podíl obchodované produkce prostřednictvím odbytových organizací a v rámci privátních systémů kvality. • Nízké investice do technologií a ustájení v předchozích letech. • Nedostatečné využití TTP (1 mil. ha TTP vs. 200 tis. KBTPM).
Příležitosti	• Využití vázané podpory přežvýkavců. • Zlepšení kvality produkce, včetně zapojení do (privátních) systémů kvality v celé vertikále. • Zvýšení podílu obchodované produkce prostřednictvím organizací výrobců, zlepšení marketingu a diverzifikace trhu (faremní zpracování a prodej, bio-produkce). • Zatraktivnění agroturistiky ve spojení s chovem skotu. • Výraznější prostor pro zvyšování efektivnosti produkce u většiny podniků s výkrmem skotu, včetně zlepšení managementu. • Pokračující specifické podpory producentům. • Vazba podpor na produkci kvalitního hovězího masa. • Prostor k efektivnějšímu využití TTP k chovu paseného skotu. • Prostor ke zvýšení domácí spotřeby hovězího masa. • Obchodní činnost jednotlivých svazů, vývozy zvířat, pozitivní vliv na cenu pro prvovýrobce.
Hrozby	• Změna politiky – snížení přímých i nepřímých podpor chovu skotu. • Zvýšení nákladů a zpřísnění podmínek na převozy (vývozy) živých zvířat (transportních nákladů, nákladů na pohodu zvířat). • Pokles spotřebitelské poptávky – vysoké ceny hovězího masa vůči jeho substituentům, změna stravovacích zvyklostí části spotřebitelů směrem k vegetariánství, veganství a flexitariánství. • Konkurence dovozů hovězího masa z EU a z třetích zemí (dopady dohody EU s MERCOSUR, dohody TTIP s USA). • Zvýšení nákladů na práci, půdu, pronájem pozemků a na krmiva (konkurence bio energetiky). • Zhoršení zdravotního stavu skotu (výskyt nákaz v ČR nebo v EU). • Zvyšování administrativní zátěže spojené s novými právními předpisy, např. nařízení proti odlesňování.

2.4.10 Ovce a kozy

Očekávaný pokles podpor na plochu, který bude částečně kompenzován vázanými podporami chovu přežvýkavců a pravděpodobné zhoršení odbytu produktů vyšší cenové kategorie může vést k poklesu rentability chovu a poklesu stavů ovcí i koz. Chovy ovcí jsou navíc ohrožovány predátory a lze očekávat další pokles stavů. Chovy jsou významné celoplošně, s ohledem na údržbu krajiny pak zejména v horských a podhorských oblastech a pro zaměstnanost v těchto oblastech.

Stavy ovcí i koz v ČR dlouhodobě klesají. Dle statistických ukazatelů je patrné, že chov ovcí, zejména pastevním způsobem, a chov koz je v ČR značně nerentabilní. Problémem je odbyt ovčí vlny, kdy náklady na stříhání jsou vyšší nežli cena v případě prodeje vlny. Zároveň v ČR je nízká spotřeba skopového masa, což způsobuje jeho prodražování. Udržení počtu chovaných a zároveň pasených zvířat je důležité nejen k udržení rázu krajiny v marginálních oblastech, ale také k produkci kvalitních faremních výrobků z těchto zvířat.

Silné stránky	• Význam celoplošně, zejména v horských a podhorských oblastech pro udržování rázu krajiny a TTP. • Existence farem s komplexním zpracováním mléka a širokou nabídkou produktů. • Nízká energetická náročnost proti chovům jiných přežvýkavců. • Dobré uplatnění produkce v zahraničí (zejména vývoz živých jehňat). • Agroturistika – provázání zemědělství s cestovním ruchem a výrobou lokálních produktů. • Přirozená údržba krajiny • Udržování genetického potenciálu národních plemen (valaška, šumavka) vhodného pro chov v horských oblastech. • Zaměstnanost ve znevýhodněných oblastech zejména u chovů se zpracováním mléka na farmě. • Vynikající klimatické a geografické podmínky ČR pro pastevní chov ovcí a koz.
Slabé stránky	• Nízká domácí poptávka po produktech pro výrobu potravin. • Nedostatek zpracovatelských kapacit. • Není využití pro tuzemskou produkci vlny (zvyšuje náklady chovu), nízké ceny vedlejších produktů (kůže.) • Vysoká závislost ekonomiky chovu, a tím i stavů zvířat na dotacích. • Roztříštěnost chovů. • Nevyužití potenciálu krmivové základny na TTP (nízká intenzita chovů). • Nedostatečná generační obměna – úbytek chovatelů, a tím i zvířat. • Výskyt chráněných predátorů (zejména vlk). • Často spásání cenných biotopů na TTP. • Vliv pastvy na povrchový odtok a retenci vody → eroze.
Příležitosti	• Využití vázané podpory. • Vyšší využití potenciálu krmivové základny na TTP. • Zlepšení marketingu ovčích a kozích produktů. • Využití podpor EZ. • Nové způsoby a technologie pro využití vlny • Model komunitou podporovaného chovu. Zatraktivnění agroturistiky ve spojení s chovem ovcí a koz. Intervence LEADER. • Rozvoj plemenářské práce a zavádění nových znaků a vlastností ve šlechtění ovcí a koz.

Hrozby	• Regionální úbytek stavů zvířat a riziko ztráty přirozené údržby krajiny v těžko přístupných oblastech. • V případě poklesu stavů riziko opouštění půdy. • Zvyšující se počet chráněných predátorů (vlk, krkavec). • Rostoucí ceny finálních produktů – pokles spotřebitelské poptávky. • Zvyšující se ceny vstupů (zejména při regionální výrobě produktů – mléko, sýry aj.). • Změna politiky – snížení přímých a nepřímých podpor po roce 2027. • Zvyšující se nároky na administrativu zatěžuje zejména menší chovatele • Odvětví konkuruje chov krav bez tržní produkce mléka v důsledku vyšší dlouhodobé rentability chovů.

2.4.11 Prasata

Odvětví je charakteristické nejvýraznějším poklesem produkce, daným zejména vysokou konkurencí na trhu EU, horší efektivitou výroby a nižší účinností odpovídajících zpracovatelských kapacit.

Rozvoj produkce se bude soustřeďovat v podnicích s nejlepšími technologiemi a efektivností výroby a bude ve zvýšené míře než v současnosti pokrývat poměrně stabilní domácí poptávku, k čemuž může významně přispět zejména zvýšení koncentrace a efektivnosti zpracovatelských kapacit a lepší marketing tradiční domácí produkce.

Jednotlivé členské státy EU mají svá specifika a své vlastní tržní mechanismy. Tato situace vede k velmi výrazným rozdílům v ceně jatečných prasat. Na trhu dochází ke značné volatilitě cen. K zajištění poměrně stabilní domácí poptávky se v příštích letech bude rozvoj produkce soustřeďovat v podnicích s vysokou koncentrací zvířat a s nejlepšími technologiemi i efektivitou výroby. Podniky se zaměří na lepší marketing tradiční domácí produkce a také na produkci kvalitních výrobků s vysokou přidanou hodnotou, které jsou na světovém trhu žádané.

V rámci národních dotací je sektor prasat podporován zejména v rámci dotačního programu zlepšení životních podmínek v chovu prasat.

Silné stránky	• Existence podniků s vysokou koncentrací zvířat. • Zlepšující se reprodukční ukazatele v chovu prasnic (téměř dosahují úrovně chovatelsky nejvyspělejších zemi EU). • Výborná produkce masa na prasnici. • Velmi dobrá konverze krmiva na jatečné prase. • Kvalitní plemenářská práce. • Podmínky chovu budou zlepšovány v návaznosti na avizovanou revizi legislativy AW.

Slabé stránky	• Přes významný podíl velkovýroby je u naprosté většiny podniků produkce ztrátová (mezi hlavní příčiny patří: horší produktivita a efektivita práce, vysoké výrobní náklady a neexistence přímých plateb). • Absence menších a plošně rozprostřených chovů ke snížení rizika dostupnosti. • Nízká míra rentability chovu prasnic, redukce jejich stavů. • Malý podíl obchodované produkce prostřednictvím odbytových organizací a absence privátních systémů kvality. • Vyšší rizika negativních dopadů velkokapacitních objektů na životní prostředí. • Vzhled mnohých velkokapacitních objektů snižující turistickou atraktivitu lokalit. • Absence národních (soukromých) systémů kvality, resp. vhodné zapojení do nadnárodních systémů kvality. • Značná volatilita na trhu. • Nedostatek kvalifikovaného personálu.
Příležitosti	• Zvýšení podílu obchodované produkce prostřednictvím organizací výrobců či dlouhodobých smluv ve vertikále, zlepšení marketingu a diverzifikace trhu (faremní zpracování a prodej, bio produkce). • Snížení výrobních nákladů. • Produkce kvalitních výrobků s vysokou přidanou hodnotou žádaných na světovém trhu. • Vertikální integrace (propojení prvovýroby se zpracováním a obchodem). • Rozvoj, podpora a propagace EZ, vysoká přidaná hodnota bio vepřového masa. • Rostoucí spotřebitelská poptávka po domácích potravinách a produktech s vyšší jakostí. • Využití tepla a odpadu z bioplynových stanic (BPS). • Vytvoření národních (soukromých) systémů kvality, resp. vhodné zapojení do nadnárodních systémů kvality. • Hledat a rozvíjet alternativy bílkovinných krmiv.
Hrozby	• Zpřísňující se požadavky na pohodu zvířat včetně jejich transportu (s dopady do omezení produkce a růst nákladů). • Konkurence levnějších dovozů masa. • Zvýšení nákladů na práci, energie a krmiva (zejména na dovozové komponenty – sója). • Nedostatek pracovní síly v odvětví, (nižší atraktivita) zejména v živočišné výrobě. • Vyšší příjmová a nákazová rizika u podniků s vysokou koncentrací zvířat. • Přísnější prosazování zákonů na ochranu životního prostředí se společenskou kritikou intenzivní produkce. • Výskyt afrického moru prasat (AMP).

2.4.12 Drůbež

Rozvoj produkce se bude soustřeďovat v podnicích s nejlepšími technologiemi a efektivností výroby a bude ve zvýšené míře než v současnosti pokrývat domácí poptávku, k čemuž může významně přispět zejména zvýšení efektivnosti zpracovatelských kapacit.

V rámci národních dotací je sektor drůbeže podporován zejména v rámci dotačního programu Podpora vybraných činností zaměřených na ozdravování chovů drůbeže zvýšením biologické bezpečnosti a v rámci dotačního programu Zlepšení životních podmínek v chovu drůbeže. Sektor drůbeže je podporován i v rámci unijních dotací, z nichž můžeme zmínit zejména podporu organizací producentů v sektoru vajec.

Silné stránky	• Existence podniků s vysokou koncentrací zvířat bez půdy a s potenciálními výhodami realizace úspor. • Výhodnější konverze krmiv než v odvětví nedojeného skotu. • Ve srovnání s jinými komoditami relativně dobře řiditelný objem produkce. • Nižší emise metanu a oxidu dusného. • Stabilní domácí poptávka po drůbežím mase. • Existence těsných (vlastnických) vazeb na zpracovatele. • Vysoká kvalita drůbežího masa v ČR. • Funkční systém kontroly kvality produktů. • Kvalitní a celosvětově konkurenceschopná šlechtitelská práce v chovu drůbeže. • Programová podpora chovu drůbeže.
Slabé stránky	• Vysoké náklady cen energií a krmných směsí, tlak na růst mzdových nákladů. • Přes významný podíl velkovýroby je produkce v sektoru drůbežího masa ztrátová u významného podílu podniků. • Vyšší rizika negativních dopadů velkokapacitních objektů na životní prostředí. • Nedostatek zpracovatelských kapacit. • Vyšší stupeň integrace se týká jen některých podniků. Koncentrace výroby je z vertikály nejnižší, a pozice v obchodních vztazích tedy nejslabší. • Potenciální výhody z velikosti jsou menší než u partnerských zemí. • Odvětví drůbežího masa není v rámci SZP specificky podporováno. • Vzhled mnohých velkokapacitních objektů snižující turistickou atraktivitu lokalit. • Vyšší příjmová rizika u velkých podniků hospodařících bez půdy a vyšší nákazová rizika ve velkokapacitních uzavřených halách určených pro drůbež.
Příležitosti	• Pokračující stabilní domácí poptávka po drůbežím mase. • Zvýšení podílu obchodované produkce prostřednictvím dlouhodobých smluv s odběrateli. • Zlepšení efektivnosti a produktivity produkce, také dalším vstupem nezemědělského/zahraničního kapitálu do odvětví (získání kapitálu na technologie, zlepšení managementu). Nebo naopak přímými zahraničními investicemi do zahraničí. • Vytvoření národních (soukromých) systémů kvality v rámci celé vertikály, resp. vhodné zapojení do nadnárodních systémů. • Využití robotizace provozů a automatického sběru dat a jejich pokročilého zpracování. • Tvorba nových strategií ve šlechtění drůbeže. • Vývoj vysoce finalizovaných a sofistikovaných výrobků. • Rozvoj, podpora a propagace EZ.
Hrozby	• Zrušení klecových chovů od roku 2027 povede ke zvýšení nákladů na produkci. • Konkurence levnějších dovozů ze zahraničí. • Růst nákladů na práci, energie a na krmiva (konkurence bio-energetiky) • Stále se zpřísňující požadavky na pohodu zvířat zejména u produkce vajec (s dopady do omezení produkce a růstu nákladů). • Výskyt nepredikovatelných krizí, které mají výrazný dopad na odvětví. • Nestabilita na trzích a možné turbulence v budoucnosti, nejistota budoucího vývoje. • Nákazová situace, zejména epidemie ptačí chřipky. • Nedostatek kvalifikovaných pracovníků a problémy s generační obměnou. • Legislativa spojená s ochranou životního prostředí.

2.4.13 Chov vodní drůbeže

Chov vodní drůbeže v ČR patří již tradičně k významnému odvětví zemědělské produkce, v současné době ale představuje, co do objemu výroby, okrajovou záležitost. U vodní drůbeže se v posledních 20 let negativně projevily levnější dovozy drůbeže ze zahraničí. V roce 2022

došlo k poklesu vylíhlých housat na 139,2 tis. ks, což je ve srovnání s rokem 2021 pokles o 23,6 % a od roku 1999 nejméně. Zároveň se v roce 2022 dovoz navýšil na 28,4 tis. ks, což je také od roku 1999 nejvíce, vývoz v roce 2022 neproběhl žádný. U kachňat je situace výrazně lepší – po meziročním poklesu 2021/2020 došlo v roce 2022 k meziročnímu nárůst z 10,2 mil. ks v roce 2021 na 14,9 mil. ks v roce 2022. Lze usuzovat, že k takto výraznému poklesu došlo zejména vlivem epidemie ptačí chřipky.

Maso vodní drůbeže, zejména masa hus, je u spotřebitelů považováno za sváteční záležitost a většinou se u něj projevuje sezonní výroba, největší zájem je ve 4. čtvrtletí roku (tzv. „Svatováclavská husa“). Sezónnost se začala méně projevovat u kachního masa, kde se zvyšuje jeho celoroční nabídka v obchodní síti a tím i celoroční dostupnost pro spotřebitele.

Rozmnožovací chovy kachen se v dnešní době většinou chovají celoročně v halách. V důsledku toho postupně odpadá sezónnost produkce jednodenních kachňat.

Rozmnožovací chovy hus jsou tradičně spojeny s venkovními výběhy a dostupnou vodní plochou. Chov hus má na venkově velkou tradici, ale je spojen s nízkou produktivitou práce a velkými nároky na prostředí pro chov hus, které jsou limitující pro další rozvoj. Vzhledem k celoevropskému vysokému výskytu ptačí chřipky jsou tyto chovy s venkovním výběhem a vázaností na vodní plochu ohroženy infekcí ptačí chřipky zejména od migrujícího divokého ptactva.

Chov vodní drůbeže je v rámci národních dotací podporován zejména v rámci dotačního programu Podpora vybraných činností zaměřených na ozdravování chovů drůbeže zvýšením biologické bezpečnosti a dále v rámci dotačního programu Zlepšení životních podmínek v chovu drůbeže.

2.4.14 Zpracování masa (hovězího, vepřového, drůbežího, skopového a kozího)

Silné stránky	• Prakticky naplněné standardy EU. • Zpracování drůbeže založeno na nejmodernějších technologiích. • Trvalá (stabilní a vysoká) poptávka po vepřovém a drůbežím mase.
Slabé stránky	• Nedokončená konsolidace oboru, značný počet menších jatek s nedokonale využívanými kapacitami, a tedy s nízkou produktivitou a efektivností. • Menší provázanost s domácími zemědělskými producenty, nedostatky v logistice v množství a termínů dodávek (kvalitativně stejnorodé) suroviny. • Malý podíl produkce s vyšší přidanou hodnotou, regionálních a místních specialit. • Neúčast v systémech kvality (např. v Q systému), resp. absence národních systémů kvality v rámci výrobkových vertikál druhů masa. • Nedostatek vlastních zdrojů na modernizaci a inovace.

Příležitosti	• Trvale vysoká poptávka po vepřovém a drůbežím mase. • Uplatnění specifických výrobků s chráněnými značkami EU. • Rozvoj malých a středních regionálních výrobců, podporující i zaměstnanost venkova. • Strukturální změny sortimentu – rozšiřování produkce výrobků s vyšší přidanou hodnotou a vyšší nutriční hodnotou. • Vytvoření národních systémů kvality, resp. zapojení do nadnárodních systémů kvality. • Zlepšení marketingu zejména pro zvýšení poptávky po skopovém a kozím mase.
Hrozby	• Nárůst nákladů na řešení nákazových situací a likvidaci rizikových odpadů. • Další redukce domácí ŽV. • Rostoucí dovozy levnějších výrobků. • Výkyvy ceny suroviny.

2.4.15 Ekologické zemědělství

Ekologické zemědělství (EZ) má v ČR již 30letou historii od prvních 3 farem v roce 1990 až po dnešních více než 5340 farem hospodařících na celkové výměře 595 tis. ha. zemědělské půdy, což je cca 16,8 % veškeré zemědělské půdy evidované v LPIS. Byť byl v posledních dvou letech zaznamenán mírný pokles počtu výrobců biopotravin, v dlouhodobém horizontu dochází k navyšování jejich počtu a k 31.12.2023 jich bylo 969.

K rozvoji EZ přispěla především zvýšená poptávka po biopotravinách ze stran spotřebitelů a podpora pro ekozemědělce poskytovaná od roku 1990 a posléze podpory vyplácené z EU fondů od roku 2004 nejprve v rámci HRDP, od roku 2007 v rámci PRV a od roku 2023 v rámci Strategického plánu SZP. Kromě výše zmíněných podpor MZe podporuje marketingové a osvětové aktivity (např. propagační akce „Září – měsíc biopotravin“, osvětové a vzdělávací projekty v rámci podpory NNO aj.) a od roku 2019 byla spuštěna národní informační kampaň pro EZ. MZe dále podporuje EZ v rámci národních dotací (tzv. Zásad) prostřednictvím vybraných opatření. Patří sem i podpora České technologické platformy pro ekologické zemědělství (ČTPEZ), která je jednou ze čtyř podporovaných platforem a jejím účelem je podporovat rozvoj znalostního systému v EZ. Výzkum v EZ je podporován v rámci celkového rozpočtu na zemědělský výzkum prostřednictvím Národní agentury pro zemědělský výzkum (NAZV). Prostřednictvím Národní agentury pro zemědělský výzkum (dále jen „NAZV“) a České technologické platformy pro ekologické zemědělství (dále jen „ČTPEZ“) je podporován výzkum v EZ. Od roku 2004 je rozvoj EZ podporován také prostřednictvím Akčních plánů pro EZ.

Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství je hlavním strategickým dokumentem EZ a produkce biopotravin. Připravován je MZe v úzké spolupráci s nevládními organizacemi. V současné době je v platnosti již čtvrtý akční plán, konkrétně Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2021–2027“, který byl schválen vládou ČR v květnu 2021 (Usnesením vlády ČR ze dne 10. května 2021 č. 442, které ukládá ministru zemědělství zajistit jeho realizaci). Hlavními strategickými cíli a prioritními oblastmi tohoto akčního plánu je zvýšení ekonomické životaschopnosti ekofarem (prostřednictvím zvýšení efektivity produkce a zlepšení odbytu bioproduktů, včetně správného nastavení podpor), zvýšení podílu domácích biopotravin na trhu (prostřednictvím zvýšení efektivity výroby a zlepšení odbytu biopotravin), zvýšení spotřeby biopotravin, a to zejména domácích (prostřednictvím zvýšení důvěry spotřebitelů za pomoci osvěty a propagace), zvýšení povědomí o přínosech EZ pro životní prostředí a welfare zvířat (prostřednictvím hodnocení vlivu EZ na životní prostředí a welfare zvířat a zveřejňování výsledků), a zvýšení využití poznatků výzkumu a inovací (v oblasti produkce bioproduktů, poskytování veřejných statků či modernizace výroby biopotravin).

Pokud jde o kvantifikaci strategických cílů v Akčním plánu, bylo stanoveno šest měřitelných cílů. Jedná se o dosažení 22% podílu ekologických ploch na celkové zemědělské půdě ČR, dosažení 30% podílu orné půdy na celkové výměře půdy v EZ, dosažení 10% navýšení rozlohy trvalých kultur v EZ, dosažení 4% podílu biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů, dosažení 5% podílu biopotravin ve veřejném stravování a zajištění financování výzkumu a poradenství v EZ v rozsahu odpovídajícím podílu ploch EZ na celkové zemědělské půdě.

Silné stránky	• Institucionální zázemí (evropská a národní legislativa, kontrolní systém, institucionální zastřešení a zapojení řady organizací). • Historie a rozsah, tzn. více než 25 let zkušeností s ekologickým hospodařením, trvalé zdokonalování systému, významná výměra půdy zařazená v EZ, dostatek produkce určitých komodit v biokvalitě, existence příkladů dobré praxe, velký potenciál dalšího rozvoje. • Uznávaný standard kvality biopotravin (mezinárodně uznávané a legislativou chráněné evropské logo a národní legislativa pro české logo, jasná legislativou daná pravidla celého produkčního řetězce pro spotřebitele, přispění k zajištění potravinové bezpečnosti, výživy a veřejného zdraví).
Slabé stránky	• Nevyužitý potenciál EZ v oblasti udržitelné produkce kvalitních potravin, malý zájem o bioprodukci, komplikovaný odbyt, nedostatečná kapacita pro poradenství, malé využití inovací, nízké zastoupení produkčních oblastí v EZ • Nedostatečně komunikované přínosy EZ pro životní prostředí a jejich minimální propagace a ohodnocení. • Nedostatečně rozvinutý trh s biopotravinami, slabá horizontální i vertikální spolupráce, nízká spolupráce mezi producenty při odbytu, nedostatečný počet odbytových družstev, realizace bioprodukce jako konvenční produkty. • Nízká spotřeba biopotravin ve srovnání s EU 15, vysoké ceny biopotravin oproti konvenčním potravinám, nízké povědomí veřejnosti o benefitech biopotravin a nízká důvěra společnosti v ně. • Chybějící kapacity a slabá koordinace institucí zapojených v sektoru EZ.
Příležitosti	• Rostoucí poptávka po biopotravinách ve větších městech, u mladších a vzdělaných lidí se zájmem o životní prostředí a u lidí zajímajících se o zdravý životní styl. • Rostoucí povědomí o otázkách životního prostředí (klimatická změna, znečištění podzemních vod i životního prostředí, eroze půdy, úbytek biodiverzity…). • Nové formy prodeje a propagace. • Potenciál odbytu biopotravin v rámci veřejného stravování (tj. společného účelového stravování, které zahrnuje školní stravování, závodní stravování, ústavní stravování jako je nemocniční, lázeňské, v domovech seniorů apod.). • Existence státních a SZP podpor a programů využitelných pro sektor EZ. • Zahraniční inspirace a příklady dobré praxe. • Nové udržitelné systémy s environmentálním přínosem, které mohou být v souladu s EZ (agrolesnictví, precizní zemědělství). • Nové moderní technologie pro zlepšení kvality bioprodukce (např. technologie skladování, ošetření proti skladištním škůdcům.
Hrozby	• Slabá podpora EZ v ČR (nastavení nedostatečného rozpočtu v rámci budoucí SZP, národní rozpočtová omezení). • Nové produkční směry bez legislativního ukotvení a uznaného standardu (jako je např. regenerativní a uhlíkové zemědělství), které by byly komunikovány jako ekvivalentní k EZ. • Rostoucí složitost předpisů. • Rostoucí tlak ze zahraničí, zvýšení dovozu (zejm. maloobchodními řetězci). • Problematika vlastnictví půdy. • Ztráta důvěry v EZ.

	• Ohrožení horských a podhorských pastevních chovů ovcí, koz a skotu rostoucí populací vlka obecného. • Zvyšování životních nákladů obyvatelstva a snižování jeho koupěschopnosti.

2.4.16 Precizní zemědělství

V současné době se v zemědělství prosazuje mnoho postupů založených na nových technologiích, které čerpají z všeobecného vývoje a dostupnosti senzorových informačních technologií, a to včetně automatizace a robotizace. Tyto postupy, nebo systémy které z nich vycházejí, jsou ve spojitosti se zemědělskou výrobou nazývávány například smart zemědělství, zemědělství 4.0, nebo v nejpraktičtější podobě pak precizní zemědělství.

MZe v roce 2023, spolu se zástupci akademické obce a praxe definovalo precizní zemědělství jako strategii řízení založenou na sběru a analýze prostorových, klimatických, biologických a fyzikálně-chemických parametrů, a to s ohledem na jejich variabilitu v čase a prostoru, na jejichž základě jsou stanoveny optimální agrotechnická, zootechnická či manažerská opatření, vedoucí k zajištění ekonomicky a environmentálně udržitelných systémů zemědělského hospodaření.

Za technologie precizního zemědělství, které umožňují naplňování výše uvedené definice, lze v současné chvíle považovat například využívání GNSS a přesných zemědělských navigací, využívání široké palety senzorové technicky v souvislosti s tzv. internetem věcí (IoT), různé formy dálkového průzkumu Země, stroje pro přesnou aplikaci hnojiv, přípravků na ochranu rostlin či variabilní setí, využívání robotických platforem, nebo například využívání bezpilotních letadel. V širší rovině lze zahrnout i zemědělské operace a postupy, které by byly bez těchto technologií velmi těžko implementovatelné, například lze uvést pásové zpracování půdy nebo řízený provoz zemědělských strojů (Controlled Traffic Farming). Je však třeba vnímat, že tento výpis je pouze ilustrativní a řada nových technologií a postupů je v současné době ve fázi postupného zavádění do praxe, nebo ve fázi vědeckého ověřování.

MZe vnímá precizní zemědělství jako komplexní způsob řízení zemědělského podniku, který je možné aplikovat průřezově v celé zemědělské produkci, bez ohledu na velikost nebo produkční zaměření. Výběr nástrojů precizního zemědělství a kalibrace pro specifické potřeby jednotlivých farem je klíčem pro plošné rozšíření tohoto systému

Zásadním benefitem technologií precizního zemědělství je, že v mnoha oblastech nabízí řešení pro výzvy současného zemědělství – například nové pracovní příležitosti pro mladou generaci, socioekonomický rozvoj venkova, udržitelnost zemědělské produkce, ochrana přírodních zdrojů, optimalizace použití hnojiv a pesticidů, při maximalizaci kvality produkce a tržního efektu produkčního zemědělství. Aplikace vyspělých technologií precizního zemědělství může významně snížit technologické zaostávání venkova za městem, přilákat z města na venkov vysoce kvalifikovanou pracovní sílu a brzdit nežádoucí trend vylidňování venkova a tím výrazně zvýšit kvalitu života na venkově. Finálním cílem zemědělské politiky v příštích desetiletích by mělo být dosažení takového stavu, kdy se „precizní zemědělství“ stane nedílnou součástí většiny plně digitalizovaných zemědělských podniků.

V současné době je nákup technologií precizního zemědělství podporován v některých intervencích v rámci Podpor rozvoje venkova vycházejících ze Strategického plánu Společné zemědělské politiky na období 2023–2027. Další formou podpory zavádění technologií

precizního zemědělství je akcentace této problematiky v oblastech vzdělávání, poradenství a vědě a výzkumu. MZe má ambici nadále prohlubovat tyto typy podpory a hledat další kanály, jak precizní zemědělství propagovat.

Silné stránky	• Asi 20 až 30 % zemědělských podniků v ČR využívá alespoň některou z technologií precizního zemědělství. • Široké uplatnění alespoň základních prvků precizního zemědělství v zemědělských podnicích dává silný předpoklad pro další modernizaci. • Vysoká míra zájmu o zavádění moderních technologií do zemědělské praxe. Podniky, které mají s precizním zemědělstvím dlouhodobé zkušenosti mají ochotu sdílet své know-how. • Silná vědecká pracoviště v oblasti precizního zemědělství. • Registr půdy LPIS a jeho možnosti. • Možnost zvýšení kvality a bezpečnosti potravin při snížení nákladů a zlepšení ochrany životního prostředí. • Možnost zvýšení kvality životních podmínek pro hospodářská zvířata a snižování spotřeby léčiv v jejich chovech. • Precizní zemědělství nabízí nástroje přispívající k dosažení cílů nízkoemisního zemědělství a ochrany životního prostředí.
Slabé stránky	• Dotační podmínky nedokáží dostatečně reflektovat možnosti a postupy které precizní zemědělství nabízí a zároveň nejsou dostatečně motivující uplatňování inovativních zemědělských postupů. • Informační systémy a registry MZe nejsou dostatečně přizpůsobeny možnostem předávaní dat z faremních informačních systému. • Nedostatek kvalifikovaných technických pracovníků schopných prakticky využívat a implementovat technologie precizního zemědělství. • Odborné zemědělské školy nedostatečně vzdělávají studenty v oblasti precizního zemědělství. • Nedostatečná pokladová data a časové řady ohledně využívání některých technologií precizního zemědělství.
Příležitosti	• Využití prostředků a množností současné a nové Společné zemědělské politiky. • Intenzivnější zapojení středních a vysokých zemědělských škol do vzdělávaní problematiky precizního zemědělství. • Moderní technologie a práce s daty nabízí řadu pracovních příležitostí atraktivních pro mladou generaci, včetně podpory zaměstnanosti žen v zemědělství. • Další rozšíření funkcí LPIS nebo jiných IS MZe o funkce podporující využívání technologií precizního zemědělství. • Možnost uplatnění nových technologických firem.
Hrozby	• Konzervatismus zemědělské veřejnosti – neochota zavádět změny. • Nekoncepční změny legislativních podmínek, které nerespektují potřeby a možnosti precizního zemědělství. • Neochota investovat a měnit zavedené systémy bez ekonomické jistoty. • Moderní technologie nebudou pro farmy finančně dostupné. • Riziko zvýšení závislosti zemědělských podniků na poradcích, dodavatelích a servisních službách v oblasti precizního zemědělství. • Riziko kybernetických útoků a zneužití dat.

2.4.17 Sociální zemědělství

Sociální zemědělství se v posledních dvaceti letech stalo významným konceptem v rámci multifunkčního zemědělství. Je významným příspěvkem k posílení mimoprodukční funkce zemědělství. Tento přístup propojuje odpovědné hospodaření, jež dodržuje postupy správné zemědělské praxe, s prvky sociálního začleňování osob se znevýhodněním. Sociální zemědělství se zaměřuje na podporu kvality života zranitelných skupin a přispívá k mezigeneračnímu přenosu znalostí, což zahrnuje mimo jiné zaměstnávání osob se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním. Sociální zemědělství se postupně stává součástí národních a regionálních strategií rozvoje venkova. Jeho integrace do těchto strategií umožňuje vytvořit více pracovních míst, podpořit sociální integraci a zlepšit kvalitu života ve venkovských oblastech. Sociální farmy poskytují společensky významné služby, které jsou v mnoha regionech na ústupu, a nabízejí účinná řešení pro osoby se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním. V blízké budoucnosti se sociální zemědělství může stát významným nástrojem pro poskytování služeb stárnoucí venkovské populaci. MZe má ambici stát se v této oblasti lídrem ve střední a východní Evropě. Sociální farmy často hospodaří v režimu ekologického zemědělství, zároveň jsou v jeho rámci rozvíjeny moderní a inovativní přístupy, včetně implementace prvků zemědělství 4.0.

Sociální farmy, které jsou základními jednotkami tohoto přístupu, plní produkční funkce, ale rovněž se stávají důležitými komunitními centry. Díky těmto aktivitám přispívají k udržování obyvatel na venkově, zvyšují vzdělanostní úroveň a poskytují sociální služby, které by jinak v těchto oblastech nebyly dostupné. Sociální zemědělství tak přispívá k prevenci vylidňování venkova a zároveň zajišťuje služby, které se dlouhodobě koncentrují do větších sídel.

Pro podporu rozvoje sociálních farem a jiných sociálních zemědělských podniků je klíčové zavedení specifických dotačních a investičních programů. Tyto programy by měly cílit na podporu podniků, které kromě zemědělských aktivit poskytují také sociální služby a vytvářejí pracovní příležitosti pro znevýhodněné osoby. Podstatným prvkem sociálního zemědělství je rovněž zajištění školení a vzdělávání pro zaměstnance těchto farem, zaměřeného na rozvoj specifických dovedností potřebných pro práci v zemědělství. Tato školení by měla být přizpůsobena potřebám znevýhodněných osob a pomáhat jim rozvinout dovednosti, které zvýší jejich dlouhodobou zaměstnatelnost a integraci do pracovního procesu. Školení by měla být zajištěna také zemědělcům bez dosavadní znalosti a zkušenosti konceptu sociálního zemědělství, kteří uvažují o jeho implementaci.

V rámci rozvoje sociálních farem je také zásadní jejich zvýhodnění při zadávání veřejných zakázek. Sociální farmy a podniky zapojené do SZ by měly být upřednostněny, pokud poskytují zaměstnání znevýhodněným skupinám a sociální služby. To by přispělo k jejich větší ekonomické stabilitě, posílilo jejich roli v místních komunitách.

V České republice již existuje několik desítek sociálních farem, které především reagují na potřeby místního obyvatelstva. S očekávanou účinností nového zákona o Integračním sociálním podniku od 1. ledna 2025 lze předpokládat růst počtu těchto subjektů. Sociální zemědělství zároveň plní cíle stanovené Akčním plánem pro sociální ekonomiku, který schválila Evropská komise v prosinci 2021, a bylo podpořeno také Evropskou komisí a CAP Network v letech 2022–2023. V České republice je sociální zemědělství integrováno do Národního plánu podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením 2021–2025.

Významný podíl na rozvoji sociálního zemědělství má mezinárodní spolupráce a zapojení akademického sektoru, například České zemědělské univerzity v Praze, Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Mendelovy univerzity v Brně a Univerzity Karlovy. Ministerstvo zemědělství podporuje sociální zemědělství dlouhodobě, včetně činnosti Pracovní komise pro sociální zemědělství jako poradního orgánu ministra. Sociální zemědělství bylo rovněž podpořeno v rámci Programu rozvoje venkova (PRV) 2014–2020 a programu LEADER, přičemž od roku 2018 jej podporuje Celostátní síť pro venkov.

Silné stránky	• Sociální zemědělství kombinuje zemědělskou produkci se sociálním začleňováním, čímž zvyšuje jeho společenský přínos. • Přispívá k udržení obyvatel na venkově a zajišťuje služby pro zranitelné skupiny. • Je podporováno národními a regionálními strategiemi, včetně zákona o Integračním sociálním podniku. • Má vysoký potenciál růstu díky nové legislativě a dotačním programům.
Slabé stránky	• Může vyžadovat počáteční investice a dlouhodobou finanční podporu. • Závislost na veřejných zakázkách a dotacích zvyšuje riziko finanční nestability. • Nedostatek odborného personálu a potřeba specializovaného školení pro zaměstnance a znevýhodněné osoby.
Příležitosti	• Nový zákon o Integračním sociálním podniku umožní rozvoj dalších sociálních farem. • Sociální zemědělství může řešit problém stárnoucí venkovské populace zajištěním služeb a zlepšit tak kvalitu života na venkově.
Hrozby	• Finanční nestabilita v případě omezení dotací nebo nedostatku veřejných zakázek. • Nedostatečná podpora ze strany veřejných institucí může bránit růstu sociálního zemědělství. • Nízké veřejné povědomí a nízké odbytové kapacity.

Indikativní ukazatele pro sociální zemědělství

Ukazatel	Jednotka	Výchozí stav 2015	Indikativní hodnota 2020	Skutečný stav 2020	Skutečný stav 2023	Indikativní hodnota 2027	Indikativní hodnota 2033	Obsah plnění strategie a opatření vedoucí k žádoucímu rozměru a stavu českého zemědělství a potravinářství v horizontu 2030
Počet sociálních farem	počet	15	30	25	40	90	120	Tento ukazatel sleduje růst počtu sociálních farem v České republice. Cílem je rozšíření sociálních farem, které poskytují pracovní příležitosti a sociální podporu.
Počet vytvořených pracovních	počet			150	410	500	700	Ukazatel sleduje počet pracovních příležitostí

míst pro znevýhodněné osoby								vytvořených pro osoby se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním. Vytváření těchto pracovních míst podporuje sociální integraci a pomáhá znevýhodněným osobám zapojit se do ekonomického a společenského života.
Počet podpořených sociálních projektů	počet	8	12	14	19	40	50	Tento ukazatel vyjadřuje počet sociálních projektů, které byly podpořeny finančně nebo technicky v rámci sociálního zemědělství.
Počet programů školení a vzdělávání	počet	5	8	12	18	35	50	Tento ukazatel měří počet školících programů, které byly zavedeny pro zaměstnance sociálních farem. Cílem je zajistit, aby zaměstnanci měli potřebné dovednosti a kvalifikace pro práci v zemědělství a zároveň poskytovali sociální a terapeutické služby.

2.4.18 Krmiva

Krmivářský průmysl v ČR je stabilním sektorem, který zabezpečuje výrobu krmiv podle nejpřísnějších hygienických norem s minimálním dopadem výroby na životní prostředí. Výrobny krmných směsí uplatňují při výrobě krmiv vysoce efektivní a optimalizované řešení výroby v té nejvyšší možné kvalitě, v důsledku zavedení nových perspektivních technologií. Krmivářství čelí řadě výzev, které vyplývají z aktuální geopolitické situace. Současně je silně ovlivněno ambicemi a cíli EU souvisejícími s přechodem na udržitelné postupy při zpracování potravin a přechod ke zdravé a udržitelné stravě.

Silné stránky	• Zavádění nových technologií, které významně zlepšují kvalitu krmných směsí. Jedná se zejména o tepelné ošetření krmiv (extrudér, expandér apod.), které zlepšují stravitelnost krmné směsi a snižují výskyt přítomností některých bakterií (salmonela apod.). • Specializace výrobních provozů na výrobu krmiv pro danou kategorii hospodářských zvířat. • Optimální dopravní vzdálenosti pro přepravu krmiv k chovatelům od výrobny krmných směsí. • Velkokapacitní skladovací prostory (sila) pro krmné komponenty.
Slabé stránky	• Krmivářství čelí řadě výzev, které vyplývají z aktuální rostoucí konkurence bioenergetického sektoru. • Nařízení EU proti odlesňování. • Tlak na snižování emisí skleníkových plynů a tím související omezení dopadů ŽV na životní prostředí a klima.
Příležitosti	• Bílkovinná strategie: využívání nových genomických (NGT), aby se zvýšil potenciál výroby rostlinných bílkovin, zařazení hmyzí moučky, lupiny, hrachu do krmiv pro monogastry. • Pěstování sóji v podmínkách ČR. • Vývoz krmných směsi mimo území ČR (Polsko, Slovensko, Maďarsko). • Princip oběhových udržitelných krmivových řešení.
Hrozby	• Pokles stavů hospodářských zvířat (nízká rentabilita chovatelů). • Růst nákladů za krmné komponenty a energie. • Omezení produkce (snižování počtu zvířat z plochy) v důsledku zlepšování welfare v chovech. • Dovoz krmných směsí ze zahraničí do chovů vlastněných zahraničními majiteli.

Bílkovinná strategie v ČR

S cílem zajištění analytického podkladu pro budoucí „Strategii ČR pro oblast bílkovinných plodin“ byl zadán tematický úkol (TÚ) ÚZEI s názvem „Možnosti rozšíření pěstování bílkovinných plodin v ČR v kontextu evropských iniciativ pro podporu bílkovinných plodin a snížení bílkovinného deficitu.“ TÚ navazuje na evropské iniciativy (na úrovni EU i jednotlivých ČS), jejichž cílem je zejména snížení deficitu a posílení soběstačnosti EU v oblasti rostlinných bílkovin.

Cílem tematického úkolu je zejména analýza trhu rostlinných bílkovin v ČR, analýza konkurenceschopnosti domácích bílkovinných zdrojů pro výrobu krmiv a dopady jejich vyššího uplatnění v krmných směsích včetně dopadů na jejich ceny. TÚ byl zahájen v roce 2023 a pokračuje i v roce 2024 s termínem finálního výstupu v prosinci 2024.

Ze strany českých výrobců krmiv byl identifikován zájem o náhradu dovážené sóji/sójových extrahovaných šrotů v krmivech domácími zdroji bílkovin, které se v současnosti krmivářskému průmyslu nedostávají. Plodiny bohaté na bílkoviny, jako jsou lupina bílá, sója, slunečnice, hrách a řepka mohou tuto substituci v krmných směsích reálně umožnit.

V roce 2024 je současně avizováno představení zprávy EK o přezkumu politiky v oblasti rostlinných bílkovin. Cílem aktuální revize bílkovinné politiky EU by mělo být zvýšení potravinového zabezpečení, posílení udržitelnosti potravinového systému a zároveň snížení negativních dopadů na životní prostředí a klima v souladu s ambicemi Zelené dohody.

2.5 Stav marginálních rostlinných komodit

2.5.1 Okrasné rostliny, školkařství

Oblast květinářství a školkařství okrasných druhů společně se školkařstvím ovocných druhů jsou součástmi zemědělské rostlinné výroby vyznačující se několika společnými charakteristikami. Mezi ně patří především vysoká intenzita produkce, velký podíl ruční práce a používání speciálních pěstebních technologií zahrnující speciální mechanizaci a pěstební plochy (skleníky, fóliovníky, kontejnerovny). Produkty jsou nepotravinářského charakteru, pěstuje se velký počet rodů, druhů, odrůd a kultivarů různými zahradnickými postupy. Pěstební plochy jednotlivých podniků nejsou veliké a často jsou pod úrovní základní minimální výměry pro přímé platby.

Květinářské a školkařské výpěstky nacházejí uplatnění ve výsadbách trvalých kultur a ve výsadbách uskutečňovaných v rámci programů na ochranu přírody, krajiny a městské zeleně.

Dle ČSÚ dosáhla produkce květin a školkařských výpěstků v ČR v roce 2021 hodnoty 4,6 mld. Kč, což představovalo 4,5% podíl na celkové RV v ČR. V roce 2022 došlo k opětovnému zvýšení produkce o necelých 6 % na hodnotu 4,9 mld. Kč a na celkové RV v ČR se podílela 2,6 %. Ze statistického šetření ČSÚ vyplývá zvyšování ploch sektoru v souhrnu, v roce 2021 byly květiny a školkařské produkty pěstovány na 1 783 ha, v roce 2022 plochy vzrostly na 2 129 ha a v roce 2023 vykazují opětovný mírný nárůst na 2 193 ha.

Struktura tuzemské květinářské produkce je určována poptávkou po jednotlivých skupinách květin, ekonomikou jejich výroby v tuzemských klimatických podmínkách a módností. Ke změnám ve struktuře produkce dochází velmi pomalu. Dlouhodobě jsou hlavní skupinou záhonové a balkónové květiny a dá se očekávat, že tento trend bude pokračovat i v dalších letech. Spotřeba květin v roce 2020 zaznamenala mírný pokles na 1 217 Kč/os./rok (tj. meziroční snížení o 3 %). Z důvodu intenzifikace výroby, a především po ztrátách v roce 2020 v důsledku pandemie covidu-19, se v roce 2021 spotřeba výrazně zvýšila téměř o 12 % na 1 360 Kč/os./rok.

Bilance zahraničního obchodu s produkty květinářství je výrazně pasivní. V roce 2021 dosahovalo záporné saldo hodnoty 4,5 mld. Kč, v roce 2022 vzrostlo o 10,4 % na 5,0 mld. Kč. Nejvíce květin se dováží z Nizozemska, Německa, Itálie, Ekvádoru a Kolumbie. Vývoz pak směřuje zejména na Slovensko, do Německa, Polska a Maďarska.

Tuzemská produkce okrasných dřevin zažívá v současné době stagnaci až mírný propad. Oproti roku 2020, kdy výměra školek dle údajů Svazu školkařů ČR činila 1 290 ha, došlo v roce 2021 pouze k nepatrnému zvýšení na 1 295 ha. Bilance zahraničního obchodu s okrasnými dřevinami je vysoce pasivní. V roce 2021 činila záporná bilance 1 051,2 mil. Kč, v roce 2022 došlo ke zvýšení o 16 % na hodnotu 1 219,0,1 mil. Kč.

Dovoz produktů okrasného školkařství v roce 2021 činil 1,27 mld. Kč, v roce 2022 vzrostl na 1,43 mld. Kč, tj. meziroční nárůst o 12,6 %. Vývoz školkařských výpěstků v roce 2021 dosáhl hodnoty 216,8 mil. Kč, v roce 2022 klesl o 3,4 % na hodnotu 209,4 mil. Kč. Tuzemští školkaři vyvážejí svou produkci především na Slovensko, dále též do Polska, Rumunska a Německa.

Tuzemská produkce ovocných dřevin vzrostla v roce 2020 na 18 mil. ks, avšak v roce 2021 opětovně poklesla o 10 % na 16,2 mil. ks. Stálý výrazný zájem je zejména o kontejnerované

výpěstky pro malospotřebitele, a to především o malé ovocné druhy jako jsou borůvky, maliník, ostružiník a další. Bilance zahraničního obchodu s ovocnými výpěstky se od roku 2015 pohybuje v kladných hodnotách. V roce 2021 došlo proti předchozímu roku k výraznému nárůstu dovozu školkařských výpěstů (téměř o 78 %) na hodnotu 83,3 mil. Kč. V roce 2022 dovoz výrazně vzrostl oproti předchozímu roku (o 43 %) na hodnotu 119,2 mil. Kč. Obdobný vývoj zaznamenal i vývoz školkařských výpěstků ovocných druhů, který v roce 2021 meziročně vzrostl o více než 54 % na hodnotu 131,0 mil. Kč a v roce 2022 opět o 40 % na hodnotu 183,2 mil. Kč. Kladné saldo tak v roce 2021 dosáhlo hodnoty 47,7 mil. Kč, zatímco v roce 2022 dosáhlo rekordních 64,1 mil. Kč.

2.5.2 Léčivé, aromatické, kořeninové rostliny

Léčivé, aromatické, kořeninové rostliny (LAKR) jsou tradiční a regionální komoditou, která představuje možnost diverzifikace klasické i ekologické zemědělské produkce, ale také i nástroj regionálního rozvoje a snižování nezaměstnanosti na venkově. Pěstováním i využitím LAKR dochází k rozšíření spektra pěstovaných rostlin, potravin, čerstvého zeleného koření a potravinových doplňků. Potenciál pěstování je dán rostoucí poptávkou po produktech LAKR. Limitujícími faktory pěstování LAKR je především vysoký podíl ruční práce, posklizňové zpracování a nedostatek POR pro minoritní indikace v porostech LAKR. Pořízení technologie pro pěstování, a především posklizňové zpracování je pro malé farmy pěstující LAKR finančně náročné.

Pro tuto oblast je charakteristické kolísání rozlohy pěstebních ploch, a to v rozmezí 5–9 tis. ha v závislosti na možnostech a cenách odbytu. Od roku 2016 vykazovaly pěstební plochy LAKR v ČR rostoucí trend až na 8 554 ha v roce 2018. V následujících letech však opětovně klesaly, aby se od roku 2021 začaly opět zvyšovat.

Rozsah pěstování LAKR je ovlivňován nestabilní situací v jejich odbytu. I když všeobecně a celosvětově roste poptávka po LAKR, tuzemských pěstitelů je nedostatek. Důvodem nedostatečného zájmu o pěstování LAKR je na jedné straně vysoká ekonomická i odborná náročnost pěstování, na druhé pak nízké výkupní ceny a konkurence levných dovážených LAKR. Přesto si tuzemské LAKR zachovávají svou pozici, a to především kvalitou – vysokým obsahem účinných látek a nízkým obsahem nežádoucích příměsí a mikrobiálního znečištění.

V roce 2022 byly rostliny skupiny LAKR pěstovány na ploše 7 277 ha, z toho největší podíl zaujímala nejvýznamnější komodita kmín. Dalšími pěstovanými LAKR jsou především ostropestřec mariánský, z maloplošně pěstovaných pak koriandr setý, fenykl obecný a heřmánek lékařský. Mezi LAKR zahrnujeme i makovinu určenou pro farmaceutický průmysl a námel. V současnosti roste poptávka po LAKR pěstovaných ke sklizni natě v čerstvém stavu (tzv. zeleného koření) a LAKR kontejnerovaných či hrnkovaných. Zvyšuje se také podíl LAKR pěstovaných v režimu EZ. V roce 2022 byla plocha LAKR v režimu EZ 1 720 ha a narůstá i objem produkce. Celková bilance zahraničního obchodu LAKR vykazuje záporné saldo, jedinou komoditou s kladnou bilancí je kmín.

2.6 Stav marginálních živočišných komodit

Své nezastupitelné místo v zemědělském sektoru mají, kromě hlavních druhů hospodářských zvířat, i chovy méně významných druhů (např. chov koní, chov králíků, farmové chovy zvěře a chov běžců). Zastoupení produktů z těchto minoritních chovů ve spotřebě potravin zdaleka

nesouvisí se společenským a hospodářským významem, které mají. V působnosti MZe jsou tyto chovy významné z hlediska zákonů na ochranu zvířat proti týrání a veterinárního zákona, avšak do budoucna je cílem MZe rozvíjet zejména potenciál, který tyto chovy mají. Za velmi významný lze považovat přínos také zájmových chovů zvířat pro lidskou psychiku a udržování povědomí o skutečných potřebách živých organismů. Služby spojené s takovými chovy poskytují prostor jak pro další tvorbu přidané hodnoty, tak i pro tvorbu pracovních míst.
Zlepšovat standardy chovů obecně lze prostřednictvím podpor poskytovaných jak ze zdrojů EU v rámci jednotlivých intervencí uvedených ve Strategickém plánu SZP 2023–2027, tak i z národních zdrojů prostřednictvím Zásad, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů. Také ale i podle Zásad, kterými se na základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, stanovují podmínky pro poskytování dotací na udržování a využívání genetických zdrojů pro výživu a zemědělství, z těchto Zásad jsou poskytovány dotace na vyjmenovaná čistokrevná plemena koní, skotu, prasat a také králíků, drůbeže, ovcí a koz, nutrie a také ryb a včel. Tyto dotace souvisí s Národním programem konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin, zvířat a mikroorganismů významných pro výživu a zemědělství (NPGZ), který vydává MZe.

2.6.1 Chov koní

Chov koní plní i jiné funkce než ostatní hospodářská zvířata, přesto spadá jednoznačně do oblasti zemědělské prvovýroby. Koně jsou chovaní jako zvířata hospodářská nebo zvířata v zájmovém chovu, avšak dle plemenářského zákona jsou považována za zvířata hospodářská. Podle údajů z ústřední evidence koní bylo ke konci roku 2023 v ČR chováno 104,8 tis. koní, což proti roku 2013 přestavovalo zvýšení o 29 %. K tomuto z dlouhodobého hlediska rostoucímu trendu počtu stavu koní přispívá především chovatelské a jezdecké využití koní. Kromě toho jsou koně využíváni v lesnictví, nebo u policie (jízdní policie ČR a městská policie) a nezanedbatelný je jejich přínos pro lidské zdraví v rámci hiporehabilitace. V ČR působilo v roce 2023 celkem 14 uznaných chovatelských sdružení pro šlechtění 23 plemen koní. Z pohledu struktury plemen koní chovaných v ČR je nejvíce zastoupen český teplokrevník s podílem 16,98 %, následuje anglický plnokrevník (8,71 %), dále skupina velšských plemen pony a kob (4,04 %) a český sportovní kůň (dříve slovenský teplokrevník) (3,66 %). Podíl koní bez plemenné příslušnosti v ČR dosahuje téměř 30 % (rok 2023).

Chov koní je v ČR podporován z národních zdrojů v rámci dotačního programu 2.A. Udržování a zlepšování genetického potenciálu vyjmenovaných hospodářských zvířat. Jedná se o oblasti podpory nákladů na analýzu vykonávanou třetí stranou nebo jejich jménem s cílem stanovení genomické plemenné hodnoty u koní, podporu zavádění a vedení plemenných knih, výkonnostní zkoušky, kontrolu dědičnosti, odhad plemenné hodnoty a o podporu testování. Dotační program 2.A. je základním předpokladem pro vytvoření podmínek pro udržení konkurenceschopnosti plemenářské práce. Investice do šlechtění jsou nejefektivnější a mají značný multiplikační efekt. Významnou roli hraje i dotační podprogram 9.A.a. zaměřený na speciální poradenství pro ŽV ve vztahu k plemenářskému zákonu.

Mezi plemena, která mají v ČR statut genetických zdrojů patří starokladrubský kůň, českomoravský belgický kůň a slezský norik a také huculský kůň, jehož významná část populace je chována právě v ČR. Zvláštní postavení má Národní hřebčín Kladruby nad Labem, s. p. o., jehož cílem je zachování nejstaršího českého původního plemene starokladrubského koně. Celkový počet starokladrubských koní v ČR se mírně zvyšuje.

V rámci podpory rozvoje venkovských oblastí a podpory agroturistiky budou podporována i plemena koní nezařazená do genetických zdrojů.

V rámci SZP Strategického plánu SZP (2023–2027) je chov koní podporován prostřednictvím intervence Investice do zemědělských podniků, kde je cíleno na snadnější přístup k novým technologiím s výrazným inovačním potenciálem (např. ustájovací a chovatelská zařízení).

2.6.2 Chov králíků

V ČR má chov králíků dlouholetou tradici. Převažují zde malochovy, pouze necelé 1 % reprezentují faremní chovy s produkcí masa. Od roku 2010 do roku 2019 se snížily počty chovaných králíků v tuzemsku z 8,3 mil. ks na 4,9 mil. ks, tj. o 41 %. Od roku 2020 se počet králíků začal mírně zvyšovat a v letech 2021 a 2022 se udržel nad hranicí 5,0 mil. ks. Zvrat nastal v roce 2023, kdy stav králíků v ČR opět poklesl, a to na 4 706,5 tis. ks. Ještě výrazněji klesla mezi léty 2010–2019 výroba králičího masa, a to téměř o 70 % na 10, 4 tis. t ž. hm. V roce 2023 pak výroba králičího masa činila 10,4 tis. t ž. hm. Důvodem je snížení odbytu králičího masa zejména na tuzemském trhu. V ČR je výše odbytu závislá na cenových relacích spotřebitelských cen proti ostatním druhům masa (zejména drůbežího a vepřového). Většinou z tohoto důvodu poklesla spotřeba králičího masa na obyvatele a rok na 0,6 kg v roce 2022 z 3,5 kg v 90. letech, kdy se řadila ČR mezi největší spotřebitele tohoto druhu masa v Evropě. I přesto tuzemská produkce králičího masa nepokrývá jeho spotřebu a rozdíl mezi poptávkou a produkcí je kompenzován dovozem. Obchodní bilance s králičím masem je záporná, dovoz v roce 2023 převyšoval vývoz téměř šestinásobně. Mezi hlavní odběratele českého králičího masa patří Německo a Slovensko, naproti tomu předními dovozci jsou Čína, Maďarsko a Španělsko. Živí králíci jsou vyváženi do Německa a Francie, naopak dováženi jsou z Polska, Maďarska a Francie.

Do sektoru chovu králíků směřují nejen národní podpory podle Zásad, kterými se na základě § 2 a 2 d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, stanovují podmínky pro poskytování dotací na udržování a využití genetických zdrojů pro výživu a zemědělství, na vyjmenovaná čistokrevná plemena králíků, ale také unijní podpory, a to v rámci Strategického plánu Společné zemědělské politiky pro ČR na období 2023–2027.

2.6.3 Farmové chovy zvěře

Hospodářská zvířata (zvěř) chovaná ve farmových chovech podléhají plemenářskému zákonu, a tudíž podléhají evidenci. Zařazení jelenovitých chovaných ve farmových chovech řeší Veterinární zákon[19] v §3 "Základní pojmy" článek 1 odstavec d). Ve veterinárním zákoně je podrobně řešen také provoz farmových chovů včetně porážky, zpracování zvěřiny apod.

Nejpočetněji zastoupenou zvěří ve farmových chovech v ČR jsou daňci, ačkoli za nejvhodnější se považuje jelen evropský, a to jak z hlediska jatečné výtěžnosti, krotkosti zvířat a manipulaci při chovu. Geneticky jsou chovy daňků na vysoké úrovni, převaha chovů je založena na zvěři

[19] *Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění účinném k 1. 1. 2024*

z Maďarska. Jeleni ve farmových chovech pocházejí jednak z tuzemska, karpatští a importovaní jeleni pak ze Skotska. Cizí druhy jelenů (wapiti, maral, sika) nejsou zatím na farmách ve větší míře rozšířeny. Za málopočetné chovy zvěře ve farmových chovech jsou považováni mufloni a divoká prasata (černá zvěř). V ČR je evidováno několik set farmových chovů zvěře s počtem od několika kusů, až po několik set kusů na jedné farmě.

2.6.4 Chov běžců

Chov běžců v ČR zajišťují soukromé chovy (malochovy a velkochovy) a zoologické zahrady. V soukromých chovech jsou chováni pštros dvouprstý, nandu pampový a emu hnědý. Běžci v těchto chovech podléhají evidenci a značení. Organizací chovu se zabývá Český svaz chovatelů pštrosů, z. s. Toto sdružení zajišťuje pro ČMSCH, a. s. ústřední evidenci běžců. V soukromých chovech jsou běžci chováni za účelem produkce masa, vajec, dále se využívá i jejich kůže a peří. V roce 2021 bylo v ČR evidováno celkem 2,1 tis. běžců, z toho nepočetnější skupinou byl pštros (87 %), následoval nandu (7,3 %) a emu (5,6 %). Stavy běžců se především díky zájmu o chov pštrosů zvyšují, neboť od roku 2018 do roku 2021 stouply téměř 3,7násobně.

Chov běžců je v ČR podporován z národních i unijních zdrojů V rámci národního dotačního programu se jedná o program 2.A. Udržování a zlepšování genetického potenciálu vyjmenovaných hospodářských zvířat.

V rámci SZP Strategického plánu SZP (2023–2027) je chov běžců podporován prostřednictvím intervence Investice do zemědělských podniků, kde je cíleno na snadnější přístup k novým technologiím s výrazným inovačním potenciálem (např. ustájovací a chovatelská zařízení).

2.7 Strategické a rozvojové cíle

Zemědělství

A.1 Zajištění potravinového zabezpečení při podstatném zlepšení dopadů zemědělství na přírodní zdroje.

A.2 Zvýšení efektivnosti a konkurenceschopnosti zemědělských podniků.

A.3 Zajištění vyváženého ekonomického rozvoje a životaschopnosti zemědělských podniků.

A.4 Rozvoj využití zemědělské biomasy jako suroviny pro bioekonomiku a OZE.

A.5 Zlepšení vztahů zemědělství k venkovu.

A.6 Rozvoj a využití poznatků vědecko-technologického vývoje ve prospěch reálné konkurenceschopnosti.

A.7 Snížení dopadů rizikovosti podnikání v zemědělství.

A.8 Zvyšování ochrany půdy a biodiverzity v době klimatické změny s ohledem na udržitelné hospodaření a na komplexní rozvoj a tvorbu krajiny.

Potravinářství

B.1 Zajištění racionální míry potravinového zabezpečení z hlediska dostatečných zpracovatelských kapacit.

B.2 Ekologicky šetrný růst efektivnosti a produktivity českého potravinářství.

B.3 Posilování významu potravinářství na domácím trhu a růst jeho exportní výkonnosti.

B.4 Zvýšení významu potravinářství v zaměstnanosti a rozvoji venkova.

B.5 Zkracování potravinových řetězců při obchodování s potravinami mezi všemi články potravinového řetězce.

B.6 Důraz na zvyšování bezpečnosti potravin a ochranu spotřebitelů.

Agrární zahraniční obchod

C.1 Zvýšení exportní výkonnosti zejména produktů s vyšší přidanou hodnotou a hledání nových odbytišť mimo EU.

Lesní hospodářství, rybářství, včelařství a myslivost

D.1 Zajistit vyrovnané plnohodnotné plnění všech funkcí lesa pro budoucí generace.

D.2 S ohledem na probíhající klimatickou změnu zvyšovat biodiverzitu a ekologickou stabilitu lesních ekosystémů při zachování produkční funkce.

D.3 Zajistit konkurenceschopnost lesního hospodářství a navazujících odvětví a jejich význam pro regionální rozvoj a podporu vyššího využívání dřeva.

D.4 Posilovat význam poradenství, vzdělávání, výzkumu a inovací v lesním hospodářství.

E.1 Zachování konkurenceschopné a ekonomicky životaschopné tradiční akvakultury s pozitivními mimoprodukčními funkcemi.

E.2 Posilování technologického rozvoje, inovací a předávání znalostí v sektoru akvakultury včetně souvisejícího zpracování, investice do vývoje moderní intenzivní technologie chovu umožňující udržitelnou produkci ryb při nízké spotřebě vody a minimálním zatížení životního prostředí a zajištění welfare chovaných ryb.

E.3 Zajistit stabilní, druhově rozmanitá rybí společenstva v rybářských revírech.

E.4 Zvýšit zájem a využití potenciálu rekreačního rybolovu v rámci regionálního rozvoje a podpora vzdělání a komunikace.

F.1 Stabilizovat počet včelstev na území ČR a podporovat rovnoměrné rozmístění včelstev v krajině k zajištění biologické rovnováhy v opylení kulturních a planě rostoucích rostlin a podporovat přísuny včelstev k zemědělským plodinám a za účelem podpory biodiverzity krajiny.

G.1 Optimalizace početních stavů jednotlivých druhů zvěře podle věku a pohlaví v souladu se zájmy a požadavky vlastníků a nájemců honebních pozemků a přírodními podmínkami krajiny, které umožňují přirozený vývoj populací a ekosystémů bez škod zvěří.

G.2 Zvýšit obecné povědomí o funkci myslivosti v oblasti péče o přírodu, podporu komunikace s veřejností a vzdělávání.

Vodní hospodářství

H.1 Zkvalitnění prevence před povodněmi.

H.2 Zmírnění následků hydrologického sucha v souvislosti se změnou klimatu.

H.3 Udržitelná péče o vodní zdroje ČR.

H.4 Podpora a regulace oboru vodovodů a kanalizací pro zabezpečení vodohospodářských služeb obyvatelstvu.

H.5 Zlepšení stavu vodních ekosystémů prostřednictvím realizace opatření z plánů povodí.

H.6 Zkvalitnění činnosti státní správy, zajištění veřejně dostupných informací o vodním hospodářství a rozvoj „public relations“.

H. 7 Udržitelné financování státních podniků Povodí.

Věda a výzkum

I.1 Zajistit dostatek talentů pro výzkum ve výzkumných organizacích podporovaných MZe.

I.2 Podpořit spolupráci mezi výzkumnými organizacemi a aplikační sférou.

I.3 Zvýšit komerční využití výsledků VaVaI a znalostí výzkumných organizací.

Právní a administrativní činnost

J.1 Uplatňování společensky odpovědného zadávání.

2.7.1 Zemědělství

Strategické rozvojové cíle českého zemědělství se odvíjejí od očekávaného vývoje vnějších podmínek, analýzy aktuálního stavu a problémů zemědělsko-potravinářského sektoru. Strategické cíle byly z větší části již promítnuty do zemědělské politiky ČR na období 2014–2022 v rámci podpor I. pilíře SZP a PRV (II. pilíř SZP) na období 2014–2022 a jejich naplňování dále pokračuje prostřednictvím SP SZP 2023–2027.

Strategickým posláním českého zemědělství je podílet se na trvalém zajištění potravinového zabezpečení a přispět k energetické a potravinové soběstačnosti ČR, při zvýšení jeho efektivnosti a konkurenceschopnosti a při podstatném zlepšení vztahů k užívaným přírodním zdrojům, k tvorbě krajiny, rozvoji venkova a zvyšování rekreačního potenciálu, a to s ohledem na probíhající změnu klimatu a další globální výzvy.

Uvedené strategické poslání anticipuje stále významnější úlohu zemědělství v potravinářské i nepotravinářské oblasti a při poskytování tzv. veřejných statků (public goods) ve prospěch životního prostředí, zajišťování zaměstnanosti a kvality života ve venkovských oblastech, při zajištění ekonomické životaschopnosti zemědělských podniků. Na národní úrovni také reaguje na koncept evropského modelu zemědělství a na strategický cíl EU, prosazovat se na jednotném trhu EU i na světovém trhu především vyšší kvalitou produktů nebo výrobními postupy, šetrnějšími k ŽP. Strategické poslání je konkretizováno prostřednictvím následujících strategických a dílčích cílů s uvedením opatření k jejich realizaci.

Hlavní priority

- Konkurenceschopné a udržitelné podnikatelsky pestré zemědělství, potravinářství, lesní a vodní hospodářství: Zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, potravinářství,

lesnictví. Podpora produkce potravin i nepotravinářských surovin (výpěstků školkařství, energetické biomasy i dřeva) a energie z OZE, včetně zajištění spolufinancování této priority z EU. Této základní dlouhodobé priority bude dosaženo i prostřednictvím dalších následujících dlouhodobých priorit.

- Trvale udržitelné potravinové zabezpečení a přiměřená soběstačnost: Zajištění strategické úrovně produkce v hlavních zemědělských komoditách mírného pásu, zejména těch, pro které v podmínkách ČR existuje potenciál konkurenceschopné produkce.
- Udržitelné hospodaření s přírodními zdroji, ochrana a podpora biodiverzity, mitigace a adaptace na klimatickou změnu: Podpora, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství a lesnictví včetně zajištění spolufinancování této priority z EU. Podpora, zachování a obnova biologické rozmanitosti (nejen v chráněných územích, ale i ve volné krajině). Zlepšené hospodaření s vodou a s půdou spolu s předcházením erozi a obnovou funkční, úrodné a estetické krajiny. Podpora systémů hospodaření, které jsou šetrné k přírodním zdrojům jako je ekologické a precizní zemědělství.
- Vyvážený územní rozvoj hospodářství a komunit včetně vytváření pracovních míst: Rozvoj podniků, zajištění zaměstnanosti, využívání OZE, využití rekreačního potenciálu agroturistika (včetně zajištění spolufinancování této priority z EU). Diverzifikace zemědělských hospodářství a zajištění pracovních míst na venkově, včetně pracovních míst pro zdravotně a sociálně znevýhodněn (sociální farmy).

Strategické cíle

A.1 Zajištění potravinového zabezpečení při podstatném zlepšení dopadů zemědělství na přírodní zdroje

Zajištění strategické úrovně produkce v hlavních zemědělských komoditách mírného pásu, zejména těch, pro které v podmínkách ČR existuje potenciál konkurenceschopné produkce, a to v souladu se strategickými dokumenty a dostupnými odbornými studiemi. Jde o klíčový vztah sektoru k zemědělské půdě, vodnímu režimu, biodiverzitě a krajině, včetně efektivního nakládání se vstupy a odpady a zlepšování energetické účinnosti, tj. o zachování a přenechání zemědělsky užívaných (případně potenciálně zemědělsky využitelných) přírodních zdrojů budoucím generacím v lepším stavu než dosud jako zásadní podmínky k zajištění potravinového zabezpečení ČR, včetně zvýšení retenční schopnosti půdy a zajištění pitné vody.

Dílčí cíle

A.1.1 Stimulace zvyšování podílu vlastní půdy v podnicích, tím zvyšování internalizačních efektů v zemědělství a rychlejší přesouvání péče o půdu a její vodní režim na soukromé investování zemědělských podniků. Podpora lokálnímu modelu zemědělství jako strategicky nutné bezpečnostní pojistky v případě aktuálně rostoucích rizik, ve kterých bude možnost lokální produkce a lokální dostupnost potravin obyvatelstvu hrát významnou roli (typicky pandemické či válečné stavy s narušenou logistikou v rámci ČR.
A.1.2 Snížení tempa úbytků ZPF ČR, zejména nejkvalitnějších půd, pro zemědělsky nenávratné developerské využití s negativními dopady do vodního režimu krajiny.
A.1.3 Rozvoj ŽV, zejména chovu přežvýkavců, jako zdroje organických hnojiv a zavádění postupů zvyšující podíl množství vnosu organické hmoty v půdě.
A.1.4 Koncepční přístup v řešení bílkovinné základny pro lidskou výživu.

A.1.5 Zpřísnění podmínek poskytování zejména důchodových podpor za účelem znemožnění zneužívání těchto podpor spekulanty a tzv. „sofa farmers“. Zamezit bezpečnostnímu riziku vstupu třetích zemí zejména těch rizikových na český agrární trh a chránit ho tak před vlivem nadnárodních firem a dalších mimounijních uskupení.
A.1.6 Podpora, zachování a zlepšení biologické rozmanitosti skrze zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí.
A.1.7 Do roku 2030 dosáhnout 25% podílu zemědělské půdy obhospodařované v EZ na celkové rozloze zemědělské půdy v LPIS.
A.1.8 Efektivní nakládání s odpady.
A.1.9 Podpora zavádění vhodných způsobů hospodaření včetně šetrných technologií, smart farmingu a biotechnologií do zemědělství.
A.1.10 Zavádění protierozních technologií a vhodných agrotechnických postupů pro zvýšení ochrany půdy před vodní a větrnou erozí.
A.1.11 Zvyšování efektivity politiky posilováním synergických vazeb nástrojů politiky mezi blízkými resorty.
A.1.12 Podstatné zlepšení efektivnosti zemědělského výzkumu, poradenství a vzdělávání (na bázi AKIS), zaměřeného na vztahy zemědělství k životnímu prostředí.

Opatření

- Podpora nákupu zemědělské půdy farmářům, a to zejména prostřednictvím PGRLF, s preferencí rezidentů v místě lokalizace této půdy.
- Zpřísnění podmínek převodu zemědělské půdy na jiné užití a důslednější uplatnění principu „znečišťovatel/poškozovatel platí“. Stanovení strategické (nezastavitelné) půdní zásoby a nastavení nových ochranných nástrojů.
- Důsledné uplatňování podmínek Kontroly systému podmíněnosti. (Rozšíření a zefektivnění podmínek standardů DZES na základě provedených analýz aktuálního stavu půdy, krajiny a životního prostředí pro jednotlivá programová období SZP jako baseline pro poskytování podpor z EZZF a EZFRV.
- Revize zdrojů bílkovinných plodin s následnou přípravou koncepčního přístupu k bílkovinné základně ČR v návaznosti na přijetí rámcových materiálů EU.
- Důsledné plnění opatření Koncepce ochrany před následky sucha pro území ČR a Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR, resp. NAPAZK.
- Důsledné plnění opatření, které vyplývají z materiálu „Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2021–2027“.
- Zavedení nové funkcionality LPIS pro prostorové přednastavení ploch využívaných v ekologickém zájmu pro dosažení maximální účinnosti a vyváženosti ekonomických a environmentálních efektů ochrany vod, půdy, biodiverzity a lesa.
- Zajištění příspěvku k ochraně složek ŽP prostředků vybraných přímých plateb (diverzifikace plodin, zachování TTP a vyčlenění ploch v ekologickém zájmu). Návaznost dusík vázajících plodin v rámci EFA na specifickou podporu bílkovinných plodin v rámci dobrovolné podpory vázané na produkci.
- Poskytování plateb kompenzujících přírodní znevýhodnění v oblastech ANC za účelem udržení zemědělského hospodaření v oblastech, kde hrozí opouštění zemědělské půdy.
- Realizace účinnějších stimulačních/kompenzačních AEKO opatření k ochraně přírodních zdrojů na bázi jejich většího cílení (až „šití na míru“ dílům půdních bloků), včetně nastavení efektivních podpor ekologického a integrovaného zemědělství

směrem k reálnému poskytování veřejných statků a stimulace zvyšování obsahu organické hmoty v půdě s ohledem na ekosystémově vhodnou potřebu intenzity chovu hospodářských zvířat.

- Důsledné promítnutí Rámcové směrnice o vodách do opatření politiky, včetně např. systémů hospodaření v ochranných pásmech vod.
- Využití plateb vázaných na produkci k podpoře stavů zvířat.
- Zacílení podpor na zajištění životních podmínek zvířat nad rámce minimálních požadavků.
- Komplexní hodnocení celospolečenských přínosů a nákladů podporovaných investičních projektů.
- Umožnění realizace a společenského uznání specifických certifikačních systémů zaměřených na komplexní udržitelný rozvoj krajiny (např. certifikačních systémů na bázi Evropské organizace vlastníků půdy).
- Specifická podpora trvalých kultur s pozitivními dopady do zachování a zlepšování ekologických a estetických funkcí krajiny, včetně obnovy kultur (např. ovocné sady). Specifická podpora udržování národních (krajových) odrůd, plemen a odpovídajícího genetického potenciálu.
- Důsledné plnění opatření, která vyplývají z národních akčních plánů pro bezpečné používání pesticidů v ČR schválených vládou.
- Zajistit maximální podporu přístupu ke všem informacím v oblasti ochrany půdy, které je možné poskytnout.
- Zajistit maximální podporu aktualizace a zpřesňování informací v oblasti ochrany půdy.
- Zajistit monitoring bilance organické hmoty a pohybu uhlíku v půdním profilu a sledovat možné přínosy uhlíkového a regenerativního zemědělství.
- Podmínění státní podpory řízení rizik (pojištění a kompenzací za katastrofické povětrnostní a nákazové události) realizací preventivních opatření podniků.
- Zpřísnění protierozní ochrany půdy v podmínkách DZES v souladu se zákonem o ochraně ZPF a protierozní vyhláškou.
- Systematická podpora výzkumu a zavádění efektivní protierozní ochrany půdy, zejména vhodných agrotechnických postupů a technologií.
- Podpora doplňkových a synergických vazeb nástrojů politiky mezi blízkými resorty.
- Podpora výzkumu, vzdělávání a poradenství, zaměřeného na vztahy zemědělství k ŽP (na bázi AKIS).
- Důsledně využívat prvky integrované ochrany rostlin jako komplexní opatření proti šíření a negativním vlivům škodlivých organismů.
- Zajištění komplexního monitoringu kvality zemědělské půdy.
- Vytvoření podmínek pro měření odběrů vody pro závlahy.
- Realizace opatření investičního i provozního charakteru pomáhajících zvýšit retenční schopnost krajiny a předcházet tak dopadům povodní i sucha (zejména v regionech dlouhodobě takto postižených) také cestou zvýšení účinnosti stimulačních opatření ke zlepšení vztahů zemědělských podniků k přírodním zdrojům, včetně preventivních investičních i neinvestičních opatření podniků ve vztahu k půdě, vodnímu režimu a zachování biodiverzity.
- Specifická podpora kvalitní a šetrné produkce zeleniny s pozitivními dopady na životní prostředí a zdraví spotřebitele.

- Vytvoření podmínek pro budování, rozvoj a modernizaci závlahových sítí, závlah a závlahového detailu se specifickým zaměřením na citlivé sektory rostlinné výroby.

A.2 Zvýšení efektivnosti a konkurenceschopnosti zemědělských podniků

Jde o rozvoj sektoru na úrovni jednotlivých zemědělských podniků se zaměřením na zvýšení jejich efektivnosti, produktivity a tím i konkurenceschopnosti na evropském i světovém trhu. Zajištění udržitelné (environmentálně šetrné) intenzivní zemědělské produkce zaměřené na odvětví s vysokou konverzí ŽV/RV a na zlepšování kvality základního výrobního prostředku zemědělství – půdy a zajištění strategické úrovně produkce v hlavních zemědělských komoditách mírného pásu, zejména těch, pro které v podmínkách ČR existuje potenciál konkurenceschopné produkce.

Dílčí cíle

A.2.1 Pokračující modernizace podniků s důrazem na podporu mikropodniků a malých podniků jako nejčastější formy zemědělského podnikání v ČR, včetně závlahových systémů, s důrazem na technologické a výrobkové inovace ve vzájemné spolupráci s dodavatelským a zpracovatelským sektorem.
A.2.2 Stabilizovat výměru vegetačně krytých pěstebních ploch.
A.2.3 Podstatné zvýšení efektivnosti transferu výsledků zemědělského výzkumu, poradenství a vzdělávání zaměřeného na procesní, výrobkové i ekonomické aspekty zemědělské výroby a komplexní podniková řešení s cílem růstu efektivnosti zemědělských podniků.
A.2.4 Vytváření podmínek pro zajištění kvalitní generační obměny všech kategorií pracovníků v zemědělství, včetně managementu podniků.
A.2.5 Zvýšení energetické účinnosti.
A.2.6 Zlepšení odbytové pozice zemědělských podniků vůči odběratelům, tzn. sdružování do velkých odbytových organizací s významnou vyjednávací silou, ale také rozvoj alternativních forem odbytu („krátkých řetězců“, apod.) v zemědělských podnicích a spolupráce mezi zemědělskými, potravinářskými a lesnickými subjekty, včetně společného využívání zemědělské techniky a technologií menšími zemědělskými subjekty.
A.2.7 Podpora diverzifikace zemědělských aktivit pro posílení stability v době komoditních krizí, aniž by však tato diverzifikace měla negativní dopad na případné podpory ze SZP.
A.2.8 Podpora zvyšování přidané hodnoty zemědělských produktů a zlepšení marketingu zemědělské produkce, rozvoj různých „malých“ segmentů trhu, včetně např. farmářských trhů, prodeje ze dvora, přímého prodeje zpracovaných výrobků apod.
A.2.9 Podmínění podpor výstavby a provozu BPS stanoveným minimálním podílem suroviny v podobě zbytkové biomasy.

Opatření

- Další podpora modernizace podniků, inovací, zlepšování vztahu zemědělství k životnímu prostředí a zpracování produkce v podnicích, podpora investic na realizaci dlouhodobých záměrů vedoucích k restrukturalizaci, zvýšení efektivnosti a dalšímu rozvoji zemědělských podniků, zejména prostředky z programu Zemědělec PGRLF a nástrojů SZP.
- Změny v dotační politice nasměrované k větší podpoře lokálního zemědělství, (např. degresivita plateb)
- Systémová a víceúrovňová podpora mikro, malých a středních zemědělských podniků.

- Podpora vzdělávání a poradenství prostřednictvím systému AKIS, včetně využívání metod skupinového, individuálního či on-line poradenství na bázi benchmarkingu a BAT (nejlepší dostupná technika) a poradenství k vývoji trhů.
- Podpora EZ v SZP a z národních zdrojů.
- Podpora výzkumu, vzdělávání a poradenství cíleného na potřeby ekologického zemědělství.
- Přizpůsobování zemědělského školství (rozsahu, struktury, náplně oborů) potřebám zemědělské praxe.
- Podpora mladým začínajícím zemědělcům přímými platbami, odůvodněnými podporami a preferencemi v investičních opatřeních a zvyšováním „kreditu“ zemědělského povolání.
- Pokračování v zajištění daňového zvýhodnění převodu majetku souvisejícího se zemědělským podnikáním v rámci generační obměny pro všechny formy zemědělských subjektů.
- Podpora funkčních odbytových organizací a seskupení, zajišťujících nejen nákup vstupů a/nebo odbyt výrobků, ale i komplexní servis včetně poradenství, příp. podpora „krátkých řetězců“.
- Trvalá a účinná normativní a kontrolní ochrana zemědělských podniků před deformacemi a falšováním na trhu vstupů i výstupů (monopolizace, kartelové dohody apod.) a včetně poskytování informací o trzích.
- Za předpokladu snižování důchodových podpor v celé EU i ve třetích zemích, postupné snižování důchodových podpor podniků v ČR při zachování racionální míry podpor vázaných s produkcí komodit, resp. stavů zvířat. Podpora vstupu kapitálu do koncentrovaného odvětví produkce monogastrů.
- Podpora pastevních chovů monogastrů, podpora menším lokálním chovům z důvodu stabilizace a dostupnosti výrobní základny a z důvodu vyšší pestrosti chovatelských přístupů.
- Zajištění systémově vyváženého finančního rozdělení mezi I. a II. pilířem za přísné podmínky využití ve prospěch řešení strukturálních problémů agrobyznysu, zejména ŽV, produkčních odvětví s vysokou přidanou hodnotou a zpracování zemědělských produktů pro potravinářské účely.
- Podpora diverzifikace činností zemědělských podniků.
- Podpora investic do zpracování zemědělské produkce přímo v podnicích.
- Podpora zemědělců při využívání nových typů příjmů, jako je např. certifikované ukládání uhlíku v rámci uhlíkové zemědělství.

A.3 Zajištění vyváženého ekonomického rozvoje a životaschopnosti zemědělských podniků

Jde o zajištění vyváženého, ekonomicky spravedlivého rozvoje zemědělských podniků z regionálního, výrobně strukturálního a velikostního hlediska.

Dílčí cíle

A.3.1 Snížení ekonomicky neodůvodnitelných rozdílů v dopadech důchodových podpor do ekonomiky podniků mezi jednotlivými kategoriemi podniků.
A.3.2 Omezení podpor komodit a odvětví, která dosahují dostatečné rentability trhem, nepřispívají k tvorbě vyšší přidané hodnoty, tvorbě pracovních míst či rozvoji venkovských oblastí.

A.3.3 Modernizace zemědělských podniků a zlepšení jejich odbytové pozice vůči dodavatelům a odběratelům, resp. rozvoj různých forem „krátkých řetězců“ v zemědělských podnicích, včetně zpracování produkce v podnicích.
A.3.4 Využít vhodné dotační nástroje v rámci národní právní úpravy a EU pro podporu citlivých komodit.
A.3.5 Podpora propojení výrobní vertikály zemědělec – zpracovatel.

Opatření

- Zavedením cílenějšího systému přímých podpor prostřednictvím snižování rozdílů v příjmu mezi podniky různé velikosti. Platby by měly zohledňovat odlišnou velikostní strukturu zemědělských podniků i v rozsahu administrativní náročnosti.
- Racionální užití části přímých plateb na vázané podpory společensky citlivých komodit, např. stavů zvířat u přežvýkavců.
- Diferenciace podmínek ozelenění/ekoschémat u podniků dle výměry o. p.
- Kompenzace trvalého snížení ekonomických výsledků způsobené horšími produkčními vlastnostmi půdy, zvýšenou náročností na zpracování půdy a omezenými možnostmi využití půdy v ANC a uplatnění účinné degresivity plateb v těchto oblastech podle velikosti podniků, při zohlednění jejich poskytování na veškerou příslušnou z. p. podniků.
- Podpora účinnosti odbytových organizací a seskupení, resp. „krátkých řetězců“.
- Využívání přímých plateb jako základního nástroje ke zmírňování dopadů zejména produkčních a cenových rizik a využívání PGRLF jako národního nástroje pro efektivní modernizaci a ekonomickou stabilizaci zemědělských podniků.
- V okamžiku narušení trhu EU využívání opatření pro podporu tržních cen (intervenční nákupy, podpory soukromého skladování a další opatření záchranné sítě).
- Podpora EZ v SZP a z národních zdrojů.

A.4 Rozvoj využití zemědělské biomasy jako suroviny pro bioekonomiku a OZE

Jde především o zvýšení podílu energie z OZE v energetickém mixu ČR v rámci Státní energetické koncepce a Vnitrostátního plánu České republiky v oblasti energetiky a klimatu, a o podíl zemědělství na zvyšování energetické soběstačnosti a plnění klimatických závazků ČR. Příležitostí je rozvoj materiálového využití biomasy v rámci bioekonomiky, tj. náhrada fosilních surovin v průmyslu a stavebnictví biomasou.

Dílčí cíle

A.4.1 Využití potenciálu udržitelné produkce biomasy pro nepotravinářské účely, při zachování ochrany životního prostředí.
A.4.2 Rozvoj využití zemědělské biomasy pro výrobu elektřiny a tepla (BPS/biometanizační stanice, výtopny, teplárny apod.).
A.4.3 Zvyšování energetické soběstačnosti ČR.
A.4.4 Zajištění stanovených cílů ČR v podílu OZE na spotřebě energie a při snižování emisí skleníkových plynů v dopravě a dalších sektorech.
A.4.5 Zajištění biomasy pro materiálové využití v rámci rozvoje bioekonomiky.
A.4.6 Využití potenciálu opětovného využívání biologicky vyčištěné odpadní vody a využití kalů z ČOV jako zdroje energie a fosforu.

Opatření

- Podpora využití pokročilých biopaliv.
- Zpracovávat v BPS určitý podíl pokročilých surovin.
- Nastavení podmínek poskytování investičních i provozních podpor BPS pro produkci elektřiny, tepla a biometanu, zejména pokud jde o cíleně pěstovanou zemědělskou biomasu a BRO s ohledem na efektivitu jejich využívání a potravinové zabezpečení.
- Posílení podpory produkce, zpracování a spotřeby OZE i v integrovaných projektech na lokální/regionální úrovni včetně lokálního/regionálního využití biomasy na výrobu pelet a briket, s ohledem na efektivitu jejich využívání, zachování organických složek půdy a potravinové zabezpečení.
- Podpora výrobkových inovací.

A.5 Zlepšení vztahů zemědělství k venkovu

Jde o zajištění takového rozvoje zemědělství, které bude jedním ze základů podnikatelské aktivity venkovských oblastí, založené na mikro, malých a středních farmách a které mohou realizovat žádoucí rozvíjení lidského a sociálního kapitálu venkova a sociálního zemědělství.

Dílčí cíle

A.5.1 Posilování úlohy a všech forem zemědělských podniků (s důrazem na mikro, malé a střední podniky) v rozvoji zemědělství.
A.5.2 Posílení úlohy zemědělství v zaměstnanosti venkova zachováním/rozšiřováním odvětví zemědělství s vyššími nároky na objem a kvalitu lidské práce.
A.5.3 Preference přínosu pro lokální a regionální ekonomiku a rozvoj venkovských oblastí.
A.5.4 Vytváření pracovních míst v zemědělských podnicích (včetně sociálních farem), i pro osoby hůře uplatnitelné na trhu práce prostřednictvím rozvoje sociálního zemědělství
A.5.5 Další rozšiřování činností zemědělských podniků do nezemědělských aktivit.
A.5.6 Posílení úlohy zemědělství ve zvyšování rekreačního potenciálu venkova (vzhled krajiny a obcí, rekreační užití zemědělských komunikací a vodních toků a děl).
A.5.7 Posílení úlohy zemědělství ve zvyšování kvality sociálního kapitálu venkova, včetně jeho podílu na společenských akcích venkova, zapojení zemědělců do samospráv obcí a do zájmových sdružení.

Opatření

- Trvalé zajištění dostatečných preferencí v důchodových i investičních podporách mikro, malým a středním podnikům. Podpora investic do diverzifikace zemědělských činností, zejména ve sféře partnerství s municipalitami (odpadové hospodářství, komunální služby, lokální energie atd.).
- Ekonomicky odůvodněná a vyvážená investiční podpora odvětví se zvýšenou potřebou lidské práce s preferencí chovu přežvýkavců.
- Podpora státu pro tzv. sociální zemědělství a rodinná zemědělská hospodářství.
- Podpora MAS a přístupu LEADER (komunitně vedený místní rozvoj). Navýšení podpory LEADERu z hlediska většího využívání prostředků v daných lokalitách a posilování místních vazeb a spolupráce.
- Preference investičních podpor pro renovace zemědělských brownfields, pro zvelebení zemědělských usedlostí v intravilánu obcí a diverzifikace (agroturistika a gastroturistika ve spojení s ŽV).

- Posílení vazeb mezi městem a venkovem prostřednictvím potravin (např. mléko do škol), vzdělávací programy pro žáky městských škol, které je budou seznamovat s přírodou a potravinami (návštěvy farem).
- Důsledné uplatňování principu „znečišťovatel platí“ poškozenému (např. erozí půdy, poškozováním cestní sítě apod.) v rámci municipalit.
- Podpora realizace pozemkových úprav i jako jeden z nástrojů systémového – krajinného plánování.

A.6 Rozvoj a využití poznatků vědecko-technologického vývoje ve prospěch reálné konkurenceschopnosti

Dílčí cíle

A.6.1 Z dlouhodobého hlediska aktivní participace českého zemědělství v Evropském inovačním partnerství (EIP).
A.6.2 Zlepšení transferu znalostí a výsledků technologického rozvoje do zemědělsko-potravinářské praxe, zejm. v oblasti nižší nákladovosti, vyšší efektivity a zvyšování konkurenceschopnosti produkce.
A.6.3 Zaměření na inovace se vztahem k domácímu zemědělství, bez ohledu na způsob jejich zajištění (provenienci):

- širší uplatňování genetické modifikace v pěstování vybraných plodin,
- širší uplatnění osiv a sadby k adaptaci na změnu klimatu (zejména sucho),
- podpora technologií a postupů zajišťujících ochranu plodin proti škodlivým organismům s omezeným používáním přípravků na ochranu rostlin,
- příspěvek ČR ke světové biodiverzitě: zdokonalení genetického potenciálu pro zachování a širší uplatnění domácích odrůd plodin a plemen zvířat,
- uplatnění pokročilých biopaliv,
- podpora další technologické modernizace k uplatnění tzv. precizního zemědělství a ke zvyšování pohody pracovníků.

Opatření

- Podpora inovačních projektů za podmínek vedoucích ke zlepšení vazeb mezi výzkumem a transferem jeho výstupů do praxe; Implementace zemědělského znalostního a informačního systému (AKIS).
- Podpora plemenářské práce a souvisejících klíčových aktivit (jedná se například o podporu zavádění a vedení plemenných knih, kontrolu užitkovosti, výkonnostních zkoušek, testování, genomiky atd.).
- Podpora využívání certifikovaného osiva a sadby formou stanovených podmínek.
- Podpora tuzemského šlechtění.
- Využívání benchmarkingu BAT (*best available techniques*) a transfer znalostí a výsledků technologického rozvoje do zemědělsko-potravinářské praxe, zejm. v kontextu zvyšování ekonomické rentability a zvyšování konkurenceschopnosti.
- Podpora technologických platforem.
- Podpora Národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin, zvířat a mikroorganismů významných pro výživu a zemědělství.
- Udržování a trvalá inovace programu evidence sadů (Registr sadů).
- Udržování a aktualizace programu Registru vinic s ohledem na změny vyplývající z evropské i národní právní úpravy a celkové změny filozofie rozvoje vinic.

A.7 Snížení dopadů rizikovosti podnikání v zemědělství

Dílčí cíle

A.7.1 Řízení předvídatelných i nepředvídatelných rizik.
A.7.2 Zmírnění/eliminace dopadů rizik, zejména v případě jejich opakovaného výskytu.
A.7.3 Rozvoj uplatnění domácích i unijních režimů jakosti.

Opatření

- Přímé platby jako základní opatření ke zmírňování dopadů zejména produkčních a cenových rizik.
- Opatření pro podporu tržních cen (záchranné sítě) v rámci podmínek SZP EU.
- Podpora diverzifikace činností zemědělských podniků.
- Podpora lokálním farmám, jako základního stabilizačního nástroje za účelem zajištění plošné zemědělské produkce a plošné dostupnosti základních zemědělských produktů pro obyvatelstvo.
- Další rozvoj poskytování podpor pojištění hospodářských rizik prostřednictvím programů PGRLF s tím, že krytí vybraných zemědělských rizik bude podmíněno realizací preventivních opatření podniků.
- Podpora krytí vybraných zemědělských rizik.
- Stabilita postupů a opatření státu (legislativa, sankce, administrativa apod.).
- Aktivní snaha o snižování nadměrně byrokratické zátěže, pečlivé zvažování zavádění nových povinností kladených zejména na menší podniky, digitalizace v sektoru.

A.8 Zvyšování ochrany půdy a biodiverzity v době klimatické změny s ohledem na udržitelné hospodaření a na komplexní rozvoj a tvorbu krajiny

Dílčí cíle

A.8.1 Důsledné využívání všech možností ochrany půdy v rámci resortní a meziresortní spolupráce.
A.8.2 Systém demonstračních farem jako vzor udržitelného systému hospodaření a ochrany půdy v praxi za použití vhodných osevních postupů a technologií, které odpovídají DZES a národní legislativě.
A.8.3 Optimalizace velikosti půdních bloků ve vztahu k efektivní zemědělské výrobě a ochraně ZPF
A.8.4 Stimulace zvyšování podílu vlastní půdy v podnicích, tím zvyšování internalizačních efektů v zemědělství a rychlejší přesouvání péče o půdu a její vodní režim na soukromé investování zemědělských podniků.
A.8.5 Snížení tempa úbytků ZPF ČR, zejména nejkvalitnějších půd, pro zemědělsky nenávratné developerské využití s negativními dopady do vodního režimu krajiny.
A.8.6 Urychlení realizace pozemkových úprav, včetně realizace společných zařízení přispívajících ke zvyšování ochrany a kvality půdy a vodního režimu krajiny, a rovněž dosáhnout i zmenšení velikosti půdních bloků především na svazích.
A.8.7 Podpořit přirozenou retenci a infiltraci vody v půdě.
A.8.8 Zastavení a snížení degradace zemědělské půdy zejména nadměrnou erozí, utužením, úbytkem organické hmoty a kontaminací v exponovaných územích ČR a dále eliminovat

vyčerpání živin nevhodnými způsoby obhospodařování. K tomu může přispět rozšíření uhlíkového zemědělství včetně agrolesnictví nebo regenerativního zemědělství.
A.8.9 Zavádění protierozních technologií a vhodných agrotechnických postupů pro zvýšení ochrany půdy před vodní a větrnou erozí.
A.8.10 Zmírnění negativních dopadů změny klimatu, zejména obnovou a zakládáním krajinných prvků, obnovou přirozených koryt vodních toků a niv a budováním malých vodních nádrží v kombinaci financování ze soukromých a veřejných zdrojů.

Opatření

- Vytvořit soulad mezi parametry protierozní vyhlášky a DZES 5.
- Kampaně na předání informací a propagace aplikace kompostů z bioodpadů.
- Systematická podpora opatření pro zmírnění dopadů změny klimatu, zejména zakládání a obnovy krajinných prvků, obnovy přirozených koryt vodních toků a niv a budování malých vodních nádrží.
- Vytipování a příprava vzorových podniků zařazených do systému demonstračních farem a jejich využití pro výchovu, vzdělávání a poradenství.
- Ustanovit platformu aktivní spolupráce všech resortních organizací s provázaností na vzdělávací zařízení.
- Zpřísnění podmínek převodu zemědělské půdy na jiné užití a definice nedotknutelné „půdní zásoby“ z pohledu potravinové bezpečnosti ČR.
- Podpora realizace pozemkových úprav včetně realizace společných zařízení a včetně podpory realizace šetrných způsobů obdělávání půdy, navržených v KoPÚ pro jednotlivé pozemky, na bázi cíleného poradenství. Současně zahrnout realizovaná opatření navržená v rámci KoPÚ do evidence půd LPIS, včetně zahrnutí do výpočtu erozního ohrožení.
- Nastavení podmínek dvojího využití půdy (např. agrovoltaiky).
- Podpora podmínek pro ochranu proti větrné erozi skrze vhodný nástroj.
- Podpora a rozvoj systémů včasné výstrahy před negativními dopady počasí do zemědělství.
- Systematická podpora opatření pro zmírnění negativních dopadů změny klimatu, zejména obnovou a zakládáním krajinných prvků, obnovou přirozených koryt vodních toků, niv a malých vodních nádrží, v kombinaci financování ze soukromých a veřejných zdrojů.

2.7.2 Potravinářství

Strategické rozvojové cíle českého potravinářství se odvíjejí od jeho současné efektivnosti a pozice v rámci očekávaného vývoje jednotného trhu EU.

Hlavním strategickým posláním rozvoje potravinářského průmyslu je výrazný růst jeho efektivnosti a konkurenceschopnosti na evropském i světovém trhu, vytvářející předpoklady nejen pro zvýšení nabídky bezpečných, kvalitních a cenově dostupných potravin spotřebitelům ČR, ale i pro jeho efektivní vazby na domácí zemědělství včetně zajištění mimoprodukčních funkcí potravinářství v oblasti rozvoje venkova, zlepšování vztahů k životnímu prostředí (ŽP) a snižování energetické náročnosti potravinářské logistiky.

Strategické poslání je konkretizováno prostřednictvím následujících strategických a dílčích cílů s uvedením opatření k jejich realizaci.

Hlavní priority

- **Potravinové zabezpečení a přiměřená soběstačnost ve výrobě potravin**: Výroba potravin založená na dostatečné výrobní zpracovatelské kapacitě potravinářských podniků, která využívá v racionální míře dodávky tuzemské zemědělské produkce v oblasti komodit mírného pásu. Zvýšení potravinové soběstačnosti podložené ekonomickými a ekologickými důvody spolu se zlepšením konkurenceschopnosti a životaschopnosti výrobců potravin včetně logistiky v dodávkách zemědělské suroviny a se zvýšením udržitelnosti potravinových systémů.
- **Konkurenceschopnost a efektivnost českého potravinářství:** Existenční otázka potravinové vertikály ve vztahu ke spotřebiteli a zemědělské prvovýrobě. Konsolidace potravinářského průmyslu a modernizace potravinářských podniků včetně technologické a výrobkové inovace. V dlouhodobém horizontu efektivnost minimálně na úrovni nejlepší čtvrtiny států EU.
- **Bezpečnost a kvalita potravin a ochrana spotřebitelů:** Odpovědnost za kvalitu života, trvalé zvyšování zdraví obyvatel a zajištění efektivního dozoru nad trhem s potravinami. Důraz na trvalé zajištění bezpečnosti a kvality potravin a v těchto ohledech odpovědnosti všech článků potravinového řetězce. Zlepšení povědomí spotřebitelů o kvalitě potraviny, zdravé výživě a složení stravy v souladu se zdravým životním stylem spolu s důrazem na kvalitativní parametry produkce a transfer zdravotních informací ke spotřebiteli. V souladu s podporou zvyšování udržitelnosti vzdělávání, zvyšování povědomí a motivace spotřebitelů a producentů potravin k preferenci lokálních a tuzemských surovin a potravin.
- **Zpracování produkce:** Zajištění dostatečných a v rámci ČR plošně rozmístěných produkčních a zpracovatelských kapacit sloužících jako zásadní bezpečnostní pojistka před nepředvídatelnými riziky a také jako osvědčený a funkční příspěvek k pestrému a zdravému konkurenčnímu prostředí. Lokální podniky jsou zpravidla ve vlastnictví nebo držbě místně žijících obyvatel, a tudíž se zvyšuje jistota dispozice s potravinovou základnou ve prospěch místních obyvatel.

Strategické cíle

B.1 Zajištění racionální míry potravinového zabezpečení z hlediska dostatečných zpracovatelských kapacit

Jde o zajištění potravinového zabezpečení ČR v základních potravinách na dostatečné úrovni objemové i nutriční soběstačnosti.

Dílčí cíle

B.1.1 Další konsolidace potravinářství, spojená s růstem technologické koncentrace podniků na jedné straně (zejména velkých podniků) a s růstem významu mikro, malých a středních podniků na straně druhé.
B.1.2 Pokračování technologické modernizace podniků a procesních inovací u všech velikostí podniků.

Opatření

- Investiční podpory přednostně orientované na naplňování uvedeného cíle.
- Přísnější podmínky podpor pro vstup kapitálu do potravinářství ve vybraných oborech pro zajištění jeho dlouhodobějšího působení v ČR.

B.2 Ekologicky šetrný růst efektivnosti a produktivity českého potravinářství

Dílčí cíle

B.2.1 Další konsolidace potravinářství, spojená s existencí více druhů odbytu, tj. s pokračováním technologické koncentrace podniků všech velikostí s produkcí především pro nadregionální trhy, resp. s růstem významu malých a středních podniků s produkcí především pro lokální a regionální trhy na straně druhé.
B.2.2 Zlepšení logistiky (snížení nákladů na logistiku) v dodávkách zemědělské suroviny i odbytu zpracovaných výrobků.
B.2.3 Další technologická modernizace podniků, zejména na bázi procesních inovací a ve vztahu a ve spolupráci s inovačními aktivitami zemědělských podniků.
B.2.4 Zlepšení transferu výzkumu do potravinářství s důrazem na biopotraviny.
B.2.5 Podpora zajišťování špičkových odborníků v technologických profesích a jejich vzdělávání.
B.2.6. Podpora „České technologické platformy pro potraviny“ v činnostech, vedoucích k naplňování uvedeného cíle.

Opatření

- Investiční podpory z evropských i národních zdrojů, přednostně orientované na technologické a výrobkové inovace u mikro, malých a středních podniků.
- Podpora vstupu kapitálu do potravinářství, avšak s přísnějšími podmínkami podpor pro zajištění dlouhodobějšího působení kapitálu v potravinářství ČR.
- Zvýšení účinnosti ochrany před deformacemi trhu ve vztahu k odběratelům potravinářské produkce, zejména obchodním řetězcům, a tím dosáhnout především zvýšení spravedlnosti v rozložení obchodních rizik mezi dodavateli a obchodem.
- Podpora potravinářského výzkumu a realizace jeho výsledků v praxi, včetně projektů spolupráce v rámci výrobkové vertikály.
- Podpora programů spolupráce odborného středního a vysokého školství s výrobními podniky.
- Podpora mikropodniků (podpora regionálních potravin a marketing zaměřený na regionální potraviny).

B.3 Posilování významu potravinářství na domácím trhu a růst jeho exportní výkonnosti

Dílčí cíle

B.3.1 Zvýšení důrazu na kvalitu a bezpečnost české potravinářské produkce.
B.3.2 Realizace výrobkových a procesních inovací v potravinářství, zlepšení transferu výzkumu do potravinářství.
B.3.3 Efektivní a důrazný marketing české potravinářské produkce doma i v zahraničí.
B.3.4 Podpora exportu českých potravin s vyšší přidanou hodnotou na bázi účinných proexportních opatření.
B.3.5 Vzdělávání spotřebitelů s důrazem na aspekty domácí zaměstnanosti a kvality.
B.3.6 Zvýšení produkce a rozvoj trhu s biopotravinami a dalších produktů se specifickou certifikací kvality.

Opatření

- Investiční podpory, přednostně orientované na mikro, malé a střední podniky a výrobkové inovace.
- Rozvoj marketingu kvalitních potravin od českých výrobců, při zvýšení organizační i finanční spoluúčasti soukromé sféry.
- Legislativní a administrativní předpoklady pro počáteční rozběh specifických soukromých systémů kvality produkce ve vazbě na domácí surovinu.
- Podpora exportu především prostřednictvím státních institucí (typu EGAP apod.), pomoci při hledání trhů v třetích zemích a marketingových a propagačních podpor v zahraničí.
- Vzdělávání široké veřejnosti ohledně výroby, složení a kvality potravin.

B.4 Zvýšení významu potravinářství v zaměstnanosti a rozvoji venkova

Dílčí cíle

B.4.1 Růst významu mikro, malých a středních potravinářských podniků, zejména v ekonomicky citlivých regionech, včetně zpracování zemědělské produkce na farmách, u prvovýrobců a domácích výrobců;
B.4.2 Rozvoj regionálních a místních prodejen a trhů.

B.5 Zkracování potravinových řetězců při obchodování s potravinami mezi všemi články potravinového řetězce

Dílčí cíle

B.5.1 Podpora rozvoje zpracovatelských kapacit zemědělských podniků a všech forem „krátkých potravinových řetězců“.

Opatření

- Investiční podpory modernizace a inovací přispívající k růstu konkurenceschopnosti, přednostně orientované na mikro, malé a střední podniky v ekonomicky citlivých regionech.
- Podpora rozvoje regionálních prodejních sítí potravinářských podniků (např. formou příspěvku na zřízení prodejních prostor).
- Podpora zpracování domácí bioprodukce.

B.6 Důraz na zvyšování bezpečnosti potravin a ochranu spotřebitelů

Dílčí cíle

B.6.1 Podpora výrobců kvalitních a bezpečných potravin.
B.6.2 Zlepšení povědomí spotřebitelů o zdravé výživě a složení stravy v souladu se zdravým životním stylem.
B.6.3 Efektivní dozor nad trhem s potravinami.

Opatření

- Marketingová podpora mikro, malých a středních regionálních podnikatelů produkujících kvalitní výrobky v souladu se zdravým životním stylem.
- Úřední kontroly potravin v návaznosti na analýzu rizika v celém potravinovém řetězci.

- Podpora firem s příklady dobré praxe.
- Výzkum zaměřený na inovace, reformulace bezpečnosti a falšování potravin. Výzkum zaměřený na zvýšení udržitelnosti výroby potravin.
- Zapojení SŠ i VŠ do výzkumu kvality potravin.
- Podpora Školního programu (Ovoce a zelenina do škol, Mléko do škol).
- Naplňování opatření stanovených akčními plány Národního antibiotického programu pro snižování používání antimikrobik v chovech zvířat a tím i omezování rizik pro zdraví zvířat a spotřebitelů.

2.7.3 Oblast agrárního zahraničního obchodu

Jak v kontextu celosvětové globalizace, tak i s ohledem na zeměpisnou polohu, význam agrárního zahraničního obchodu ČR pro sektor zemědělství a potravinářství stále narůstá. Vedle doplnění domácí produkce pro pokrytí celkové spotřeby obyvatel ČR, dovozu nekompetitivních produktů pro české spotřebitele i zpracovatele má zahraniční obchod rovněž nezastupitelnou úlohu při zajištění sortimentní výměny stále náročnějších evropských i mimoevropských spotřebitelů a dosažení optimální úrovně konkurenceschopnosti výrobních podniků.
Vzhledem ke skutečnosti, že zajištění odbytu je jednou z nejdůležitějších fází hospodářského procesu produkce zemědělských komodit a potravin, patří obchodně politická opatření a aktivity k podpoře zdravého rozvoje agrárního zahraničního obchodu a zejména jeho exportní části mezi klíčové činnosti resortu.

Z hlediska podpory českého zemědělství a potravinářství může stát v rámci jednotného trhu EU prostřednictvím vytváření vhodných podmínek ovlivňovat pouze exportní část zahraničního obchodu ČR.

Z důvodu existence jednotného trhu EU s danými pravidly hospodářské soutěže a vzhledem k vyššímu stupni nasycení trhu EU je hlavním strategickým posláním a hlavní strategickou prioritou podporovat exportní dynamiku českých vývozců zejména směrem do třetích zemí. Cílem je tak postupné snižování závislosti na jednotném trhu EU a vývoz produkce s vyšší přidanou hodnotou.

Strategický cíl

C.1 Zvýšení exportní výkonnosti zejména produktů s vyšší přidanou hodnotou a hledání nových odbytišť mimo EU

Dílčí cíle

C.1.1 Zvýšení podílu exportu produktů s vyšší přidanou hodnotou.
C.1.2 Zvýšení podílu agrárního exportu[20] mimo EU.
C.1.3 Navýšení hodnoty vývozu do zemí mimo EU.

[20] *Agrární produkty kapitol 1–24 celní nomenklatury EU.*

Opatření

- Cílení proexportní podpory na vybrané prioritní země.
- Optimální fungování a další rozšiřování sítě zemědělských diplomatů ve třetích zemích.
- Zvýšení podpory účasti firem na mezinárodních veletrzích a výstavách se zvláštním zaměřením na kontinuitu účastí MZe ČR na světově nejvýznamnějších akcích.
- Pokračování v aplikaci dotačního programu MZe „Podpora účasti na mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí“.
- Zvýšení podílu projektů na podporu ekonomické diplomacie v oblasti zemědělství a potravinářství.
- Realizace podnikatelských misí ministra zemědělství do třetích zemí.
- Realizace incomingových misí zahraničních partnerů do ČR ve spolupráci s oborovými svazy a komorami.
- Vzdělávání a osvěta zemědělsko-potravinářské veřejnosti o možnostech exportu do třetích zemí.
- Zvýšení celkového zapojení komor a svazů z oblasti zemědělství a potravinářství do podpory exportu.
- Součinnost s Ministerstvem průmyslu a obchodu a Ministerstvem zahraničních věcí v proexportní politice státu, zejm. s ohledem na mapu oborových příležitostí.
- Širší zpřístupnění služeb ČEB a EGAP zemědělsko-potravinářským podnikům.
- Využití prostředků propagační politiky EU.

2.8 Indikativní ukazatele

INDIKATIVNÍ UKAZATELE STRATEGICKÝCH CÍLŮ ČESKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ A POTRAVINÁŘSTVÍ	Jednotka	Výchozí stav 2015	Indikativní hodnota 2020	Skutečný stav 2020	Skutečný stav 2023	Indikativní hodnota 2027	Indikativní hodnota 2033	Obsah plnění strategie a opatření vedoucí k žádoucímu rozměru a stavu českého zemědělství a potravinářství v horizontu 2030
A. ZEMĚDĚLSTVÍ								
1. Sektorové makroekonomické ukazatele a zahraniční obchod								
Produktivita práce v zemědělství ve vztahu k produktivitě práce národního hospodářství	index	100	98	114,5	n.ú.	97	95	Znamená **snížit až o 5procentních bodů zaostávání v produktivitě práce vůči ostatním odvětvím národního hospodářství** především orientací na rozvoj odvětví s vyšší přidanou hodnotou, realizací „krátkých řetězců“ a tlakem na zvyšování produktivity v podnicích.
Zvýšení hodnoty vývozu agrárních produktů do zemí mimo EU	index	100	110	111,1		140	150	Znamená **navýšení hodnoty agrárního vývozu do třetích zemí o zhruba 50 %** v důsledku opatření v AZO.
Zvýšení podílu vývozu agrárních produktů s vysokou přidanou hodnotou	index	100	110	102,8		105	110	Znamená **navýšení hodnoty agrárního vývozu agrárních produktů s vysokou přidanou hodnotou o zhruba 10 %** v důsledku opatření v AZO.
Bilance AZO – stupeň krytí dovozu vývozem (%)	index	100	95	93,65		105	110	Znamená **posilovat exportní výkonnost a současně konkurenceschopnost domácího zemědělsko-potravinářského komplexu s cílem přiblížení indexu hodnoty na 110.** Na bázi zvyšování efektivnosti zemědělských a potravinářských podniků a také pomocí podpory exportních příležitostí (MZe) a podporou exportní orientace a inovací především zpracovatelského průmyslu.
2. Výrobní faktory **2.1 Půda**								
Výměra ZPF ČR	tis. ha LPIS	3 550	3 550	3 554	3 541	3 550	3 550	Znamená **zachovat rozměr produkčního potenciálu zemědělství s ohledem na potravinové a energetické zabezpečení budoucnosti především opatřeními vedoucími ke zpomalení tempa úbytku z. p. pro nezemědělské účely** (přísnějších uplatňování zákona o ochraně ZPF) a na druhé straně začleněním dosud neregistrovaných ploch do LPIS.
Procento zornění	%	71	70	69,1	68,7	68	68	Znamená **dosáhnout přirozenější podíl zornění** v kontextu přírodních a klimatických podmínek ČR.
Výměra TTP	tis. ha	996	1 050	1 045	998	1 150	1 150 - 1 300	Znamená v souladu s naplňováním cílů zornění dosáhnout **rozšíření produkčních ploch TTP za podpory chovu přežvýkavců** (včetně dojného skotu) s prioritou krmivové základny na TTP. Minimální podpora extenzivní údržby těchto ploch může být podporována prostřednictvím plateb LFA a AEKO.
Výměra o. p.	tis. ha	2 979	2 900	2 457	2 494	2 500	2 500 – 2 600	
Podíl najaté půdy v podnicích	%	74	70	72,7	72	70	69	Znamená **dále snížit podíl najaté půdy** stimulací k realizaci investic podniků do nákupu půdy a pokračující podporou realizace pozemkových úprav. Zároveň se tím dosáhne zlepšení vztahu k užívané půdě.
2.2 Kapitál								
Vnitřní zdroje podniků na investice	index	100	105	116	114,3	115	120	Znamená **posílit minimálně o 20% zdroje na kapitálové vybavení zemědělských podniků**, zejména cílením na formy investičních podpor, které generují vyšší přidanou hodnotu produkce a na vyšší rentabilitu (ziskovost) výroby. A rovněž s ohledem na skutečnost, že za posledních 10 let došlo ke dvojnásobnému zvýšení kapitálové vybavenosti zemědělských podniků.
3. Výrobní struktura								
Výměra obilnin	tis. ha	1 411	1 400	1 345	1 317	1 200	1 200 - 1 300	Znamená **snížit o více než 100 tis. ha** v důsledku realokace podpor ve prospěch ŽV.

Výměra olejnin	tis. ha	464	430	450,2	470,4	420	420–470	Znamená **snížit o více než 60 tis. ha (snížení se týká především řepky olejky, která tvoří více než 80 % ploch olejnin)** v důsledku realokace podpor ve prospěch živočišné výroby.
Výměra víceletých pícnin	tis. ha	168,8	min 180	219,1	206,4	190	190–220	Znamená **rozšířit plochy víceletých pícnin minimálně o 20 % (respektive 50 %)** v souvislosti s ozeleněním přímých plateb.
Výměra luskovin na zrno	tis. ha	30	min 30	37,3	51,9	50	50–65	Znamená **rozšířit plochy luskovin** např. využitím podpor citlivých komodit – bílkovinných plodin a dopadů ozelenění přímých plateb/zavedením ekoschémat.
Výměra cukrové řepy	tis. ha	58,2	62	59,7	58,8	60	60–68	Znamená **udržet plochy cukrové řepy** např. využitím podpor pro citlivé komodity.
Výměra brambor pro výrobu škrobu	tis. ha	4,7	5	5,8	5,1	5,5	5,5–6,5	Znamená **udržet plochy brambor** např. využitím podpor citlivých komodit – brambor na výrobu škrobu okolo **6 tis. ha** i s ohledem na skutečnost vývozu těchto brambor mimo ČR.
Výměra konzumních brambor	tis. ha	16	16	14,1	12,4	17	17–21	Znamená pokusit se **mírně navýšit (stabilizovat) plochy konzumních brambor nad 16 tis. ha.**
Výměra chmelnic	tis. ha	4,6	5	5	4,9	4,9	4,9 – 5,3	Znamená **do roku 2020 udržet (stabilizovat) plochy chmelnic okolo 5 tis. ha a po roce 2020 navýšit přibližně na 5,5 tis. ha** např. využitím podpor citlivých komodit.
Výměra ovocných sadů	tis. ha	14,5	15	13,3	11,2	12	12–15	Znamená **do roku 2027 udržet (stabilizovat) plochy okolo 12 tis. ha a do roku 2033 navýšit přibližně na 15 tis. ha**, např. využitím podpor citlivých komodit nebo podpory na restrukturalizaci ovocných sadů, vytvořením podmínek pro sezónní práci a snížením odvodů na sociální a zdravotní pojištění a zdanění sezónní práce v sektoru ovoce a zeleniny na úroveň jiných zemí EU.
Výměra pěstební plochy zeleniny	tis. ha	10,5	11	11,1	11,1	11	11–14	Znamená **do roku 2027 udržet (stabilizovat) plochy zeleniny okolo 11 tis. ha a do roku 2033 navýšit přibližně na 14 tis. ha**, např. využitím podpor citlivých komodit, podporou kvality produkce QCZ, vytvořením podmínek pro sezónní práci a snížením odvodů na sociální a zdravotní pojištění a zdanění sezónní práce v sektoru ovoce a zeleniny na úroveň jiných zemí EU.
Obhospodařovaná plocha vinic	tis. ha	18,3	19	17,9	17,7	18	18–19	Znamená **plně využít každoroční 1%** nárůstu celkového počtu osázené plochy, což povolují právní předpisy EU.
Míra krytí spotřeby v ovoci (ostatní ovoce – konzumní jablka)	%	40-68	41–72	51,6	51,7	50	50–55	Znamená **navýšit produkci ovoce mírného pásu k dosažení vyššího podílu krytí spotřeby min. o 5 %**, (rozšířit výrobu čerstvých a chlazených výrobků) především využitím podpory sdružování, restrukturalizace sadů a zpracování.
Míra krytí spotřeby v zelenině	%	42	43	37,6	43,9	42	42–45	Znamená **navýšit produkci zeleniny k dosažení vyššího podílu krytí spotřeby.**
Míra krytí spotřeby vína	%	25,2	26	35,2	29,4	30	30–32	Znamená **zvýšit produkci (kvalitu moštových hroznů)** při zachování současné spotřeby.
Míra krytí spotřeby brambor	%	95,6	85	76	72	85	85–90	Znamená **navýšit produkci brambor** k dosažení **vyššího podílu krytí spotřeby brambor,** např. využitím podpory citlivých komodit – brambor pro výrobu škrobu a zvýšit výrobu a poptávku výrobků z brambor.
Míra krytí spotřeby luskovin	%	96,5	110	117,9	123,6	110	110–130	Znamená **udržet vyrovnanou míru krytí spotřeby pro sektor luskovin** i prostor pro vývoz zejména českého hrachu. **Zvýšit domácí spotřebu luskovin ke krmnému využití** a částečně tak nahradit podíl dovážených sójových šrotů v proteinové složce krmiv.
Stav dojnic	tis. ks	376	380	357,8	361,8	350	350–360	Znamená **udržet stáda dojnic**, především s (více extenzivní) produkcí mléka s převažujícím využitím TTP jako zdroje objemných krmiv, mimo jiné za pomoci vázané podpory chovu přežvýkavců a komplexní podpory v rámci PRV/SP SZP. Vzhledem k neustálému nárůstu užitkovosti dojnic bude zachována vysoká míra soběstačnosti i při zachování či mírném zvýšení stavů.
Stav krav BTPM	tis. ks	204	235	226	211	230	230–250	Znamená **navýšit základní stádo krav BTPM** s převažujícím využitím TTP jako zdroje objemných krmiv, mimo jiné za pomoci vázané podpory chovu přežvýkavců a komplexní podpory

								v rámci PRV/SP SZP, včetně EZ, za předpokladu zvýšení domácí i evropské spotřeby. Ohledně zlepšení životních podmínek krav BTPM budou rovněž poskytovány podpory z národních zdrojů financování.
Stav ovcí (z toho bahnic)	tis. ks	232 (135)	235 (138)	204 (126)	179	170 (110)	170 (110) - 190 (120)	Znamená **snížit stádo ovcí na úroveň kolem 190 tis. ks,** mimo jiné za pomoci vázané podpory chovu přežvýkavců a komplexní podpory v rámci PRV/SP SZP, včetně EZ.
Stav koz (z toho samic)	tis. ks	27 (17)	30 (19)	29(19)	29	28 (17)	28 (17) - 30 (22)	Znamená **navýšit stádo koz na úroveň kolem 30 tis. ks,** mimo jiné za pomoci vázané podpory chovu přežvýkavců a komplexní podpory v rámci PRV/SP SZP, včetně EZ.
Stav prasat celkem (z toho prasnic)	tis. ks	1560 (96)	1 800 (100)	1499 (87,7)	1362 (79,1)	1 400 (90)	1 400 (90) - 1 500 (95)	Znamená **udržet stav prasat na min. úroveň 1,5 mil. ks** především souborem opatření, přinášejícím tlak na zvýšení efektivity práce a konkurenceschopnosti. Důležitá je podpora základního stáda a zavádění moderních technologií tak, aby byla konkurenceschopnost zajištěna v celé vertikále chovu.
Stav nosnic – zemědělský sektor	mil. ks	4,3	4,3	5,2	4,7	4	4 - 4,5	Znamená podpořit růst stavů nosnic, podpořit modernizaci chovů, zachovat národní dotační podporu např. dobrých životních podmínek zvířat a podporu v rámci SZP 2023+ - SOT – Organizací producentů, sektorové intervence vejce. Vzhledem k nákazové situaci zachovat a primarizovat národní dotační podpory – např. nákazový fond a zefektivnit protinákazová opatření, zejména vůči ptačí chřipce.
Kuřata na výkrm	produkce mil. ks	120	130	133	130	130	130–150	Znamená podpořit růst stavů výkrmu drůbeže, podpořit modernizaci chovů, zachovat dotační podporu např. dobrých životních podmínek zvířat, podpořit také konkurenceschopnost zpracovatelského průmyslu. Podpora spotřeby domácích výrobků, včetně marketingu a např. účasti v režimech jakosti.
Míra krytí spotřeby mléka a mléčných výrobků	%	130	130	133,3	143,4	140	140–150	Znamená udržet konkurenceschopnost produkce mléka a mléčných výrobků, podpořit další růst užitkovosti chovu dojnic a zaměřit se na podporu zpracovatelského průmyslu. Podpora spotřeby domácích výrobků, změna stravovacích návyků spotřebitelů, především u dětí.
Míra krytí spotřeby hovězího masa	%	140	140	123,8	132	130	130–140	Znamená udržet konkurenceschopnost produkce hovězího masa, podpořit další růst domácí spotřeby kvalitního hovězího masa, podílu KBTPM na domácí spotřebě namísto pouze vývozu zástavového skotu, a proto se zaměřit na podporu zpracovatelského průmyslu. Podpora spotřeby domácích výrobků, včetně marketingu a např. účasti v režimech jakosti.
Míra krytí spotřeby vepřového masa	%	55	60	51,4	46,3	50	50–55	Znamená podpořit růst stavů prasnic a konkurenceschopnost zpracovatelského průmyslu. Zlepšit efektivitu a produktivitu práce a snížit výrobní náklady Podpora spotřeby domácích výrobků (včetně marketingu) a vertikální integrace, tzn. propojení prvovýroby se zpracováním a obchodem.
Míra krytí spotřeby drůbežího masa	%	65	80	65	64	65	65–70	Znamená podpořit růst stavů výkrmu drůbeže, podpořit modernizaci chovů, zachovat dotační podporu např. dobrých životních podmínek zvířat, podpořit t konkurenceschopnost zpracovatelského průmyslu. Podpora spotřeby domácích výrobků, včetně marketingu a např. účasti v režimech jakosti.
Míra krytí spotřeby vajec	%	78	85	92,7	89,8	75	75-80	Znamená podpořit růst stavů nosnic, podpořit modernizaci chovů, zachovat dotační podporu například dobrých životních podmínek zvířat a podporu v rámci SZP 2023+ - SOT – Organizací producentů, sektorové intervence vejce. Vzhledem k nákazové situaci zachovat a primarizovat národní dotační podpory – např. nákazový fond a zefektivnit protinákazová opatření, zejména vůči ptačí chřipce
4. Životní prostředí								
Výměra ploch EZ	podíl z plochy z. p.	12	14	15,3	16,8	22	25	Znamená postupný nárůst ploch dle Akčního plánu pro EZ při splnění podmínky realizace opatření v AP EZ uvedených za předpokladu zvyšování produkce z EZ. Zvýšení ploch v EZ by neměla jít na úkor snížení úrovně kvality v chovech.
Rozšíření plochy ochrany půdy v rámci podmínek DZES 5	%	10,57	30	25	25	45	60	Znamená **navýšit plochu ochrany půdy v rámci podmínek DZES.**

Index ptáků zemědělské krajiny	index	100	100	89	n.ú.	100	100	Znamená **zastavit tempo ztráty biodiverzity** a podpořit zlepšení stavu, zejména v rámci opatření tzv. Zelené architektury SZP.
Protierozní opatření v rámci komplexních pozemkových úprav	ha	x	x	x	0	70	210	Indikativní hodnoty jsou pouze předpokládané. Celkové množství realizovaných výměr daných opatření je podmíněno podmínkami pravidel pro poskytování dotací z fondů EU a v této souvislosti i množství využitelných projektů.
Ekologická opatření v rámci komplexních pozemkových úprav	ha	x	x	x	0	110	330	Indikativní hodnoty jsou pouze předpokládané. Celkové množství realizovaných výměr daných opatření je podmíněno podmínkami pravidel pro poskytování dotací z fondů EU a v této souvislosti i množství využitelných projektů.
5. Zemědělství a OZE								
Potřeba zemědělské půdy k produkci biopaliv z pěstovaných plodin	tis. ha	160	x	150	140	160	160	Potřeba využívání biopaliv v dopravě vyplývá z plnění cílů směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/2001 v konsolidovaném znění o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů, v aktuálním znění; konkrétně snížení intenzity emisí skleníkových plynů a/nebo zajištění podílu OZE v dopravě. Vzhledem k tomu, že směrnice limituje využívání konvenčních biopaliv na podílu, který odpovídal spotřebě v roce 2020 navýšený o 1procentní bod, max. však 7 %, a zároveň vzhledem k vysoké míře nasycení výrobních kapacit domácích producentů biopaliv lze očekávat spíše stagnaci hodnot indikátoru s případným nárůstem okolo 10 % oproti dosavadním hodnotám.
6. Precizní zemědělství								
Podíl podniků využívající alespoň jednu technologii precizního zemědělství	%	x	x	x	20,2*	30	40-50	Znamená podíl podniků, které v celkovém souboru podniků FADN deklarovaly, že systémy PZ používají, tzn. využívají alespoň jednu technologii precizního zemědělství. * Pozn. Poslední údaj je k dispozici za rok 2022, za rok 2023 bude k dispozici v r. 2025.
B. POTRAVINÁŘSTVÍ								
Rozdíl v produktivitě práce proti vyspělejším zemím EU	%	40–50	60	65	63	65	70	Znamená **dosažení minimálně 70 % produktivity práce sektoru vůči EU15**, především prostřednictvím podpory modernizace, energetické účinnosti, spolupráce, inovací a zvyšování efektivnosti.
Procento zaměstnanosti vázané na českou zemědělskou surovinu	index	100	102	101	n.ú.	103	105	Znamená **zvýšení podílu zaměstnanosti vázané na zpracování české suroviny o 5 %,** zejména podporou investic do zpracování a rozvojem marketingu české potravinářské produkce na bázi českých surovin.

2.9 Projekce strategie při implementaci SZP

2.9.1 Období 2014–2020(2)[21]

Principy nastavení a distribuce přímých plateb a opatření v rámci programu rozvoje venkova v podmínkách ČR na období 2014–2020.

I. PILÍŘ SZP – PŘÍMÉ PLATBY A SYSTÉM PODMÍNĚNOSTI
1. Pokračování výplaty přímých plateb prostřednictvím (SAPS) do roku 2020, resp. do roku 2022. 2. Pokračování ve vyplácení přechodných vnitrostátních podpor (dříve tzv. národní doplňkové platby) poskytovaných k SAPS do roku 2020, resp. do roku 2022. 3. Podpora citlivých sektorů prostřednictvím dobrovolné podpory vázané na produkci ve výši 15 % roční obálky na přímé platby. Finanční prostředky budou směřovat na brambory určené na výrobu škrobu, chmel, ovoce, zeleninu, konzumní brambory, cukrovou řepu, bílkovinné plodiny, masná telata, do mléčného sektoru a na pasené ovce a kozy. 4. Využití možnosti převodu části národního stropu I. Pilíře pro účely programů podpor pro vybrané citlivé sektory, zejména pro ŽV či sektor ovoce, zeleniny a chmele v rámci PRV a tyto prostředky alokovat prostřednictvím sektorových obálek na investice. 5. V rámci naplňování cílů „ozelenění“: a. povinnost uplatňovat diverzifikaci plodin vedoucí ke zlepšení ŽP a zejména ke zlepšení kvality půdy, b. povinnost dodržovat poměr TTP k celkové z. p. a zákaz rozorávání TTP a změnit druh zemědělské kultury v rámci environmentálně citlivých ploch, c. povinnost vyčlenit plochy využívané v ekologickém zájmu (EFA), jejichž hlavním cílem je zachování a zlepšení biologické rozmanitosti (např. skrze úhory v ekologickém zájmu, krajinné prvky, meziplodiny, dusík vázající plodiny a další). 6. Využití zvýhodněné sazby podpory mladým začínajícím zemědělcům vyčleněním alokace maximálně 2 % z obálky přímých plateb za současného zásadního zpřísnění stávajících podmínek podpory ve II. Pilíři. 7. Zpřísnění a zefektivnění pravidel systému podmíněnosti /DZES ve vazbě na využívání, ochranu a zkvalitnění zemědělské půdy – zejména: a. promítnutí reálné míry erozního ohrožení do příslušné vrstvy LPIS a propojení s předepsaným způsobem užívání, současně zajištění dostatečného množství půdoochranných technologií (např. pro pěstitele brambor); b. zásadní posílení standardů DZES ke zlepšování kvality půdy a vody – zejména v rámci DZES 1 a 3 (ochrana vod vymezením nehnojených pásů podél vodních toků a ochrana podzemních vod před znečištěním), DZES 4 (zajištění minimálního pokryvu půdy), DZES 5 (zvýšení účinnosti opatření proti erozi zavedením požadavku ochrany půdy před větrnou erozí), DZES 6 (zachování úrovně organických složek půdy) a DZES 7 (v roce 2016

[21] Roky 2021 a 2022 představovaly tzv. přechodné období, ve kterých pokračovaly nástroje SZP pro období 2014–2020

rozšíření krajinných prvků o nový prvek mokřad, v následujících letech snaha o další rozšíření krajinných prvků např. průleh, popř. další protierozní opatření zejména technická).

II. PILÍŘ SZP – PROGRAM ROZVOJE VENKOVA

1. Cílení investičních opatření v zemědělství na reálnou strukturální změnu sektoru a posílení produktivity zemědělských podniků (modernizace zemědělských podniků).
    a. Neimplementovat opatření na nákup strojů pro rostlinnou výrobu na orné půdě. V případě investic na nákup strojů podpora pouze specifických strojů např. pro pěstování ovoce, zeleniny, brambor, chmele a dalších citlivých komodit (se závazkem udržitelnosti produkce), prokazatelným příspěvkem k šetrnému zacházení se zdroji v ŽP apod.
    b. Vytvoření samostatných sektorových obálek (alokací) pro investiční opatření v ŽV následovně (seřazeno dle priority):
        1. přežvýkavci
        2. prasata
        3. drůbež
        4. ostatní
    c. Výrazné zvýhodnění projektů zahrnujících více článků vertikály (šlechtění, plemenitba, zemědělská produkce, prvotní zpracování, zpracování).
    d. Podpora technologií na precizní zemědělství.
    e. Zvýhodnění projektů zemědělských podniků s vyšší intenzitou ŽV při zohlednění příspěvku k zaměstnanosti.
    f. Zvýhodnění projektů zaměřených na welfare zvířat.
    g. Zvýhodnění projektů zemědělských podniků s vazbou na ochranu vodních zdrojů.
2. Cílení investičních opatření v potravinářství k posílení reálné produktivity potravinářských podniků (přidávání hodnoty potravinářským výrobkům):
    a. Vytvoření specifické obálky pro investice do prvotního zpracování zemědělských produktů.
    b. Vytvoření specifické obálky na podporu projektů investic pro „krátké řetězce“ a regionální a místní trhy.
    c. Zvýhodnění projektů přednostně orientovaných na uvádění technologických a výrobkových inovací do praxe.
    d. Zvýhodnění projektů zohledňujících partnerství se zemědělskou prvovýrobou a využití vysokého podílu lokální/regionální suroviny.
    e. Zvýhodnění projektů na zpracování lokální/regionální bio-produkce.
3. Tam kde právní rámec umožnuje zachování odpovídajícího poměru plateb na LFA s cílenou ekonomickou provázaností a podmíněností na ŽV. Cílem je zásadně omezit zvýhodnění rentability u podniků bez ŽV oproti podnikům s odpovídajícím rozměrem ŽV, zejména:
    a. Zavedením degresivity, v souladu s legislativou EU, zohlednit specifickou velikostní strukturu zemědělských podniků a úroveň plateb v ČR založenou na verifikovaném reprezentativním vzorku FADN.
    b. Cílením ANC platby na překonání přírodního znevýhodnění v oblastech s ŽV (včetně stabilizace mléčného skotu) prostřednictvím vhodného nastavení kritérií způsobilosti, a to s ohledem na možnosti legislativního rámce EU.
    c. Udržení intenzity chovu hospodářských zvířat pro platby s vazbou na extenzivní údržbu travních porostů.
4. Cílení plateb AEKO k zajištění podpory a příspěvku AEKO opatření ke strukturální změně českého zemědělství s důrazem na posílení ekologické stability krajiny a biodiverzity (prostřednictvím vhodného nastavení kritérií způsobilosti, zejména správným cílením environmentálních opatření na ZP (ošetřování TTP, vhodné osevní postupy).

5. Zásadní zvýhodnění realizace projektů s plněním daňové povinnosti a tvorbou pracovních příležitostí v místě podnikání.
6. Efektivní cílení podpor na EZ a integrovanou produkci s cílem dosažení přiměřené míry tvorby produkce:
   a. Zavedením striktních pravidel způsobilosti směrem k reálné produkci a/nebo reálnému poskytování veřejných statků.
   b. V rámci investičních opatření vytvořením specifické obálky na podporu rozvoje projektů malých zpracovatelských a odbytových kapacit na farmě se zaměřením na produkty s největším potenciálem poptávky (mléko a mléčné výrobky, ovoce, zelenina, pečivo, maso, nápoje).
   c. Zvýhodnění projektů na zpracování lokální/regionální bio-produkce.
7. Cílení podpor PRV směrem k inovacím, k zavádění moderních technologií, zavádění nových výrobků, s cílem zvýšení produktivity, zlepšení jejich postavení na trhu apod. Nepodporovat jednoduché a úzce zaměřené projekty bez reálného dlouhodobého přínosu.
8. Podpora projektů vedoucích k seskupování prvovýrobců, spolupráci mezi aktéry vertikály, zejména v potravinovém řetězci, přenosu znalostí, sdílení postupů a technologií, využívání biomasy apod.
9. S cílem podpořit generační obměnu:
   a. pokračovat za zásadně zpřísněných podmínek v podpoře zahájení činnosti mladých začínajících zemědělců s důrazem na životaschopnost podniku a udržitelnost zemědělského hospodaření.
   b. zásadní zvýhodnění projektů vedoucích ke zlepšování věkové struktury zaměstnanců v zemědělských podnicích.
10. Zajištění kontinuity podpory pozemkových úprav za podmínky efektivního vynakládání prostředků PRV.
11. Podpora iniciativy LEADER.

2.9.2 Období 2023–2027

I. PILÍŘ SZP – SP SZP – intervence v rámci přímých plateb a sektorové intervence

1. Pokračování výplaty přímých plateb prostřednictvím jednotné platby na plochu (BISS) do roku 2027.
2. Zohlednění potřeby menších a středních zemědělských podniků v rámci poskytování přímých plateb zavedením spravedlivějšího a cílenějšího systému – uplatňováním doplňkové redistributivní podpory a zajištění přerozdělení finančních prostředků přímých plateb na zvláštní (doplňkovou) platbu formou příplatku k dotaci BISS.
3. Zajištění zjednodušené a administrativně méně náročné přímé platby pro malé zemědělce.
4. S cílem zajistit generační obměnu v zemědělství zajistit doplňkovou přímou platbu pro mladé zemědělce, včetně postupné úpravy nastavení pro efektivní čerpání u právnických osob.
5. Podpora citlivých sektorů prostřednictvím dobrovolné podpory vázané na produkci až ve výši 15 % roční obálky na přímé platby. Finanční prostředky budou směřovat na brambory určené na výrobu škrobu, chmel, ovoce, zeleninu, cukrovou řepu, bílkovinné plodiny, masná telata, dojnice a na pasené ovce a kozy.
6. Implementace tzv. ekoschémat, která zajistí uplatňování zemědělských postupů prospěšných z hlediska klimatu a ŽP jdoucích nad rámec povinných požadavků. Na celofaremní ekoplatby vyčlenit minimálně 25 % obálky přímých plateb.

7. Z hlediska ochrany jednotlivých složek ŽP zajistit v rámci SP SZP propojení základních podmínek podmíněnosti, režimy pro klima a ŽP a environmentálních intervencí II. Pilíře pro rozvoj venkova tak, aby se vzájemně doplňovaly.
8. Zefektivnění pravidel systému podmíněnosti / DZES ve vazbě na zmírňování změny klimatu a přizpůsobování se této změně, k řešení výzev v oblasti vody v krajině, k ochraně a kvalitě půdy a k biologické rozmanitosti ve vztahu k zemědělskému hospodaření. Pravidla by měla vycházet z podmínek stanovených pro období do roku 2022 a doplněna o nové postupy.
9. Podpora pro organizace producentů v sektorech ovoce a zelenina, brambory, okrasné rostliny a vejce v rámci sektorových intervencí.

II. PILÍŘ SZP – SP SZP intervence rozvoje venkova

1. Cílení investičních opatření v zemědělství na snížení výrobních nákladů a modernizaci a snadnější přístup k novým technologiím s inovačním potenciálem.
   a. Samostatné obálky pro projekty do 2 mil. Kč.
   b. Samostatná obálka pro welfare.
   c. Zvýhodnění projektů s vlastním zpracováním.
   d. Zvýhodnění EZ.
   e. Zvýhodnění projektů navazujících na operace EIP.
   f. Zvýhodnění projektů vyrábějících energii z OZE.
   g. Zvýhodnění projektů zahrnujících aspekty precizního zemědělství.
   h. Zvýhodnění projektů v oblastech ANC.
2. Cílení investičních opatření v potravinářství k posílení reálné produktivity potravinářských podniků (přidávání hodnoty potravinářským výrobkům):
   a. Zvýhodnění určitých komodit.
   b. Zvýhodnění projektů zaměřených na produkty plnící podmínky režim kvality Zvýhodnění projektů, které podporují zkrácení dodavatelského řetězce.
3. Podpora poradenství a vzdělávání.
4. Cílení podpor SP směrem k inovacím, k zavádění moderních technologií, zavádění nových výrobků, s cílem zvýšení produktivity, zlepšení jejich postavení na trhu apod.
5. S cílem podpořit generační obměnu:
   a. Pokračovat v podpoře zahájení činnosti mladých začínajících zemědělců s důrazem na životaschopnost podniku a udržitelnost zemědělského hospodaření.
   b. zásadní zvýhodnění projektů vedoucích ke zlepšování věkové struktury zaměstnanců v zemědělských podnicích.
6. Zajištění kontinuity podpory pozemkových úprav za podmínky efektivního vynakládání prostředků SP SZP.
7. Podpora iniciativy LEADER.
8. Poskytováním plateb ANC přispět k zajištění životaschopnosti a konkurenceschopnosti zemědělských podniků v oblastech s trvalým omezením zemědělské produkce. Zachování odpovídajícího poměru plateb s cílenou ekonomickou provázaností na ŽV při respektování pravidel WTO a udržení intenzity chovu hospodářských zvířat pro platby s vazbou na extenzivní údržbu travních porostů. V rámci degresivity zohlednit specifickou velikostní strukturu zemědělských podniků a úroveň plateb v ČR založenou na verifikovaném reprezentativním vzorku FADN.
9. Cílení plateb AEKO k zajištění podpory a příspěvku AEKO opatření ke strukturální změně českého zemědělství s důrazem na posílení ekologické stability krajiny a biodiverzity

(prostřednictvím vhodného nastavení kritérií způsobilosti, zejména správným cílením environmentálních opatření na ZP (ošetřování TTP, vhodné osevní postupy).

10. Efektivní cílení podpor na EZ s cílem rozšíření ploch EZ orientovaného na produkci potravin a na integrovanou produkci.

2.10 Projekce strategie do hierarchie priorit SZP

Prioritní oblasti z hlediska financování z PRV 2014–2020.

Povinné financování vyplývající z legislativy EU
1. Z celkové finanční obálky alokovat minimálně 25 % prostředků ve prospěch AEKO, EZ a LFA. 2. Z celkové finanční obálky (evropských zdrojů) zajistit 5 % prostředků na metodu LEADER. 3. Zajistit provoz technické pomoci PRV. 4. Finanční zajištění závazků z předchozích programových období (AEO, předčasné ukončení zemědělské činnosti (PUZČ), lesnická opatření s charakterem dlouhodobého závazku).
Další rozvojové oblasti z hlediska alokace finančních prostředků PRV
1. Zachovat a obnovit cenná stanoviště zemědělské a lesní půdy a biodiverzitu, zvýšit ekologickou i estetickou hodnotu krajiny. 2. Posílit prevenci degradace půdy, posílit retenční schopnost půdy a krajiny. 3. Zvýšit účinnost výrobních faktorů. 4. Posílit prevenci opouštění půd. 5. Podporovat systémy hospodaření šetrné k ŽP. 6. Zvýšit podíl zpracovávaných surovin a přidávání další hodnoty, stabilizovat produkci speciálních, resp. Citlivých komodit. 7. Bránit degradaci vodních ekosystémů. 8. Podpořit aktivity LEADER (CLLD). 9. Posílit schopnost zemědělství a lesnictví v adaptaci na očekávané změny klimatu. 10. Podpořit podnikatelské aktivity a nabídku pracovních příležitostí. 11. Posílit postavení prvovýrobců ve výrobkové vertikále. 12. Motivovat k zajištění nadstandardních životních podmínek v chovu zvířat. 13. Posílit zdravotní stav, odolnost a ochranu lesních porostů. 14. Zlepšit infrastrukturu v zemědělství a lesnictví. 15. Zlepšit nevhodnou věkovou strukturu v zemědělství a snížit odliv pracovních sil mimo sektor. 16. Využít potenciál OZE, zejména pak využití biomasy. 17. Zajistit efektivní transfer znalostí. 18. Snížit uvolňování skleníkových plynů v zemědělství a posílit jejich fixaci.

Prioritní oblasti z hlediska financování z SP SZP 2023–2027.

Povinné financování vyplývající z legislativy EU
1. Vyčlenit z celkové obálky EZZF prostředky na podporu mladých zemědělců prostřednictvím doplňkové PP a převedením 2,5 % obálky PP na intervenci v rámci II. Pilíře. 2. Zajistit maximální finanční příděl na podporu příjmu vázanou na produkci (CIS) v maximální výši 13 + 2 % z celkového příspěvku EZZF. 3. Z celkové obálky přímých plateb alokovat minimálně 10 % na redistributivní doplňkovou podporu příjmu. 4. Vyčlenit minimálně 25 % z EZZF na ekoschémata. 5. Z celkového příspěvku EZFRV vyhradit minimálně 5 % prostředků pro iniciativu LEADER. 6. Z celkového příspěvku EZFRV minimálně 35 % vyhradit na specifické cíle 4, 5, 6 a dobré životní podmínky zvířat. 7. Zajistit provoz technické pomoci SP SZP (maximálně 4 % z EZFRV).

8. Finanční zajištění závazků z předchozích programových období (AEKO, EZ, PUZČ, lesnická opatření s charakterem dlouhodobého závazku).

Další rozvojové oblasti (potřeby) z hlediska alokace finančních prostředků SP SZP

1. Posílit společensky účinnější tvorbu příjmů mezi podniky různých velikostí a výrobního zaměření.
2. Zajistit ekonomickou udržitelnost a životaschopnost lesního hospodářství.
3. Zajistit vhodnou obnovu lesních porostů s ohledem na změnu klimatu.
4. Zabezpečit a zlepšit poutání a ukládání uhlíku do půdy.
5. Zvýšit zadržení vody v krajině a zlepšit jakost podzemní a povrchové vody.
6. Zvýšit pestrost a ekologickou stabilitu zemědělské krajiny.
7. Zlepšit stav populací druhů ovlivněných hospodařením na zemědělské půdě.
8. Zlepšit dobré životní podmínky hospodářských zvířat.
9. Snížit rizika plynoucí z reziduí pesticidů v povrchové, podzemní a pitné vodě.
10. Vyrovnat příjmové disparity zemědělců v důsledku omezení hospodaření.
11. Posílit dlouhodobě udržitelné řízení rizik.
12. Zvýšit odolnost zemědělství ke klimatické změně.
13. Ochrana a zlepšování kvality zemědělské půdy.
14. Zvýšit a stabilizovat podnikatelské aktivity na venkově s ohledem na udržitelný rozvoj venkova.
15. Podpořit aktivity LEADER (CLLD) /Posílení místního rozvoje přístupem zdola nahoru.
16. Snížit rizika plynoucí z rezistence k antimikrobikům a jejich reziduí u zvířat.
17. Posílit orientaci zemědělců na generování příjmu z trhu a zvýšit jejich schopnost odolávat krizi.
18. Zvyšovat účinnost výrobních faktorů.
19. Posílit diverzitu zemědělské produkce.
20. Zvýšit efektivitu agrárního zpracovatelského průmyslu.
21. Posílit zavádění inovací v zemědělství a potravinářství a spoluprací s výzkumem a vývojem.
22. Zajistit investiční rozvoj oborů souvisejících s lesním hospodářstvím.
23. Doplnit chybějící infrastrukturu lesních podniků.
24. Stabilizovat stav včelstev včetně produkce medu a včelích produktů.
25. Stimulovat organizace producentů vyvažující tržní sílu navazujících článků.
26. Posílit vytvoření a rozvoj krátkého dodavatelského řetězce a zlepšit postavení zemědělců a výrobců potravin.
27. Snížit emise GHG a amoniaku ze zemědělství.
28. Zlepšit vodoochranné funkce lesních porostů.
29. Posílit biologickou a genovou rozmanitost lesního ekosystému.
30. Stabilizovat chov včelstev (*z hlediska biodiverzity).*
31. Získat mladé zemědělce.
32. Zvýšit úroveň znalostí v zemědělství, potravinářství a LH a spolupráce v AKIS.
33. Posílit zapojení zemědělských výrobců a výrobců potravin do režimů jakosti.
34. Podpořit neproduktivní investice v lesích.

3 STRATEGIE LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ, RYBÁŘSTVÍ, VČELAŘSTVÍ A MYSLIVOSTI

3.1 Lesní hospodářství

3.1.1 Úvod a východiska přístupu

Základním cílem státu v oblasti lesního hospodářství je udržitelné obhospodařování lesů, tedy správa a využívání lesů a lesní půdy takovým způsobem a v takovém rozsahu, který zachovává a zlepšuje jejich biodiverzitu, produkční schopnost a regenerační kapacitu, vitalitu a schopnost plnit v současnosti i v budoucnosti odpovídající ekologické, ekonomické a sociální funkce na místní, národní a globální úrovni a které tím nepoškozují ostatní ekosystémy.

Lesní ekosystémy jsou nenahraditelnou složkou ŽP pro společnost. Mají významný přínos pro retenci vody v krajině a zvyšování resilience vůči dopadům změny klimatu. Současně mají vysoký a zcela nezastupitelný mitigační potenciál svojí schopností dlouhodobě ukládat uhlík. Jsou důležitým biotopem pro řadu druhů živočichů a rostlin a podílejí se tak na zachování biodiverzity. Jsou zásadní pro ekonomicko-společenský rozvoj venkova. Jsou zdrojem dřeva jako obnovitelné suroviny a předmětem ekonomických aktivit venkovských obyvatel a průmyslu. Lesy mají prokazatelně celkově pozitivní vliv na fyzický, ale hlavně psychický stav obyvatelstva, stabilitu a funkce krajiny, a proto musí být spravovány a obhospodařovány tak, aby mohly v rámci České republiky dlouhodobě a diferencovaně trvale plnit všechny tyto své hospodářské, ochranné, a společenské funkce.

Legislativně je hospodaření v lesích usměrňováno lesním zákonem č. 289/1995 Sb., zákonem č. 149/2003 Sb., o ochodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin, zákonem č. 226/2013 Sb., o uvádění dřeva a dřevařských výrobků na trh, a souvisejícími vyhláškami. Mezi další právní předpisy, které ovlivňují hospodaření v lesích, patří zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, prostřednictvím něhož je též zajištěna transpozice práva EU v oblasti ochrany přírody a krajiny (směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES ze dne 30. listopadu 2009 o ochraně volně žijících ptáků), a dále zákon č. 326/2004 Sb. o rostlinolékařské péči.

Rozhodovací procesy v oblasti lesního hospodářství vychází z **Koncepce státní lesnické politiky do roku 2035**.

Cílem Koncepce státní lesnické politiky do roku 2035 je stanovit takové směřování hospodaření s lesy, které bude vzájemným konsensem požadavků zájmových skupin s dosahem na hospodaření v lesích s využitím nejnovějších poznatků v oblasti vědy a výzkumu při zohlednění celospolečenských zájmů. Koncepce se věnuje nejen problematice lesů ve vlastnictví státu, ale lesnímu hospodářství jako celku.

Státní podnik Lesy ČR, s. p., jako největší správce lesů v ČR se ve své činnosti opírá o Strategii rozvoje Lesů ČR na období od 1. 9. 2019 do 31. 12. 2024. Současně se připravuje navazující strategie rozvoje podniku na období let 2025 až 2029.

Problematika genofondu reprodukčního materiálu lesních dřevin je řešena v Národním programu ochrany a reprodukce genofondu lesních dřevin, který byl MZe vyhlášen na období 2019–2027.

Ve Strategii nadále zůstává důležitou prioritou lesního hospodářství vytvořit podmínky pro zvýšení konkurenceschopnosti a životaschopnosti celého hodnotového řetězce založeného na lesním hospodářství a domácího využívání a spotřeby dřeva.

Dalším významným dokumentem je **Surovinová politika pro dřevo**, která navazuje na Koncepci státní lesnické politiky do roku 2035, a to v oblasti zpracování a využívání dřeva jako obnovitelné suroviny a nejdůležitějšího produktu lesního hospodářství.

Zásadní podklady pro určení strategických priorit lesního hospodářství a lesnické politiky obecně jsou výstupy kontinuální inventarizace lesů, která umožňuje plynulý sběr dat současně s jejich průběžným vyhodnocováním a navazuje na Národní inventarizaci lesů (NIL), která byla realizována ve třech inventarizačních cyklech v letech 2001–2004 (NIL1), 2011–2015 (NIL2) a 2016–2020 (NIL3).

3.1.2 Stav sektoru

Pro řízení lesního hospodářství jsou výše uvedené dokumenty základním prvkem. Je zřejmé, že dílčí cíle a opatření jednoho se prolínají do ostatních a obráceně. V návaznosti na získané výsledky výzkumu v lesích jsou stanovené cíle a doporučení upravovány tak, aby bylo zcela naplňováno nejen historické poslání lesního hospodářství. Udržitelné hospodaření společně s potřebou vytvoření podmínek pro konkurenceschopnost v návaznosti na další zpracování dřeva, staví lesní hospodářství do pozice moderně pojatého odvětví, které musí zajistit potřeby zejména lesnicko-dřevařského sektoru.

V roce 2015 činila výměra lesních pozemků 2 667 410 ha, v roce 2022 činila výměra lesních pozemků 2 680 372 ha. Což činí téměř 34 % rozlohy celé ČR. Výměra lesních pozemků se zvyšuje každý rok o cca 2000 ha.

Tabulka 6 Vývoj plochy lesních pozemků (v ha)

Rok	2000	2011	2014	2018	2020	2022
Plocha lesních pozemků	2 637 290	2 659 837	2 666 376	2 673392	2 677 329	2 680 371

Zdroj: Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2022

Počet zaměstnanců v lesnických činnostech zůstává téměř konstantní. V roce 2015 byl počet zaměstnanců více než 13 tis., v roce 2022 byl jejich počet 13 tis. Další početnou skupinou jsou osoby samostatně výdělečně činné. I přes obrovskou plochu, kterou tito lidé svou činností ovlivňují je jejich sociální situace stále neuspokojivá, ve výdělkovém i společenském žebříčku jsou na jedné z nejnižších příček.

Ekonomickou efektivitu hospodaření v lesích snižuje struktura soukromých lesů (zejména se jedná o rozdrobenost a velikost majetků).

Zásoba dřeva v lesích se blíží hodnotě 700 mil. m^3. Roční těžba dlouhodobě nepřekračuje celkový běžný přírůst s výjimkou let kůrovcové kalamity ovlivněných kalamitami způsobenými biotickými a abiotickými činiteli.

Graf 9 Celková zásoba dřeva, MZe, 2024

Celkové zásoby dřeva (mil. m³)

Rok	1930	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2022
mil. m³	307	322	348	445	536	564	630,5	680,6	701,1	689,0

Poznámka: Zásoba se udává v m³ bez kůry (hmota hroubí). Bez lesa s neurčeným vstupním údajem.

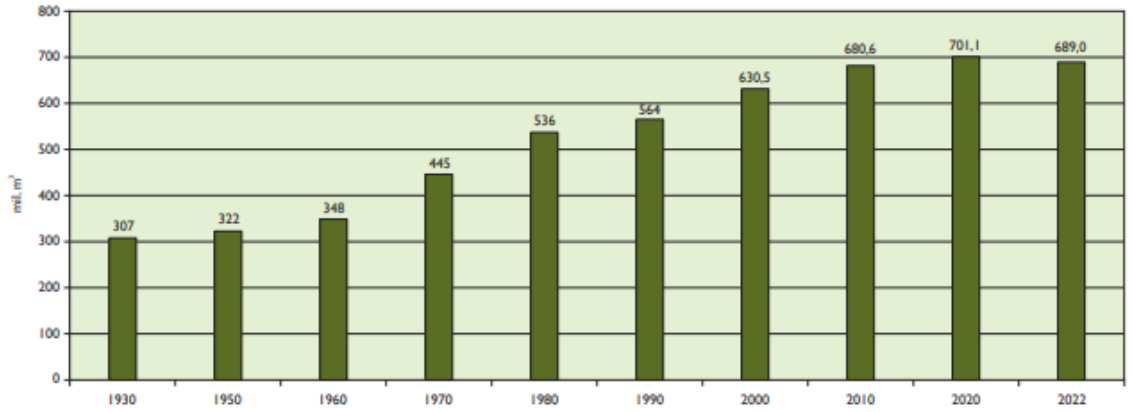

Pramen: ÚHÚL

Jako negativní faktor lze vnímat nedostatečné využívání potenciálu dřeva jako obnovitelné suroviny, není dostatečná úroveň využívání tuzemského zpracování a zhodnocení dřeva a využívání výrobků ze dřeva. Množství vývozu surového dříví dosahuje více než 11 mil. m^3 ročně.

Dřevo je strategickou komoditou, která má řadu předností, z nichž v době měnícího se klimatu rezonuje zejména ukládání atmosférického uhlíku. Jeden metr krychlový surového dřeva obsahuje až 250 kilogramů uhlíku, což odpovídá zhruba 920 kg CO_2. Ke zmírňování změny klimatu přispívají pouze dřevařské výrobky s dlouhou životností. Proto tento dokument nejvíce akcentuje stavby na bázi dřeva. Nelze však opomíjet i využití v chemickém či textilním průmyslu a v průmyslu biopaliv vyšších generací.

S ohledem na významnost komodity byla připravena **Surovinová politika pro dřevo**, která sumarizuje základní informace o trendech a očekávání v sektoru zpracování dřeva. Poukazuje na slabé i silné stránky ve zpracování dřeva a v případě slabých stránek definuje oblasti pro zaměření strategických investic, změnu právních předpisů a norem, nasměrování základního a aplikovaného výzkumu, či definování státní podpory. Cílem je větším uplatněním dřeva ve společnosti přispět k ochraně klimatu, inovativními technologiemi zajistit vyšší přidanou hodnotu lesnicko-dřevařského sektoru a dosáhnout tak efektivního využívání dřeva vypěstovaného v našich lesích.

Významný vliv na kvalitu umělé obnovy lesa a zalesňování, tedy i budoucnost a stabilitu našich lesů mají producenti sadebního materiálu lesních dřevin, lesní školkaři. Pro pěstování sadebního materiálu využívají semenný materiál pořízený od vlastníků lesů, nebo producentů osiva lesních dřevin, lesních semenářů. V letech slabé fruktifikace některých dřevin bývá pro výsevy využito osivo krátkodobě, či dlouhodobě uskladněné. Pro vytvoření odpovídajících osevních plánů školkařských provozů a následného pěstování potřebného množství a sortimentu sadebního materiálu lesních dřevin, určeného pro obnovu lesa je nezbytná vzájemná spolupráce producentů sadebního materiálu a vlastníků lesa. Zejména se může jednat v určitých obdobích o nedostatek osiva vhodného a lesním provozem žádaného původu zapříčiněný výkyvy ve fruktifikaci jednotlivých dřevin. Jako zásadnější se jeví nejistota odběru

vypěstovaného sadebního materiálu ze strany vlastníků lesa. Lesy významně přispívají k rozvoji venkova. Lesy poskytují zboží a ekosystémové služby, které jsou přínosné pro občany, jejich zdraví, kvalitu jejich života. To, co les znamená pro obyvatele v ČR, dokazují každoroční průzkumy návštěvnosti lesa a sběru lesních plodin. V těchto „disciplínách" patří ČR přední místa v Evropě.

Box 2

Současný stav lesů: Výměra lesních pozemků byla v roce 2015 téměř 34 % rozlohy ČR. Plocha jehličnatých dřevin se postupně snižuje v důsledku zavedení povinného minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin a zejména souvisejících dotací (částečná úhrada zvýšených nákladů na výsadbu melioračních a zpevňujících dřevin, příspěvky na hospodaření v lesích). Plocha porostlá smrkem setrvale klesá. Proti tomu se zvyšuje podíl listnatých dřevin, zejména dubu a buku. Vzrůstá podíl přirozené obnovy. Podíl listnatých dřevin při umělé obnově dlouhodobě narůstá. Od roku 2022 se pravidelně pohybuje okolo hranice 50 %.

Význam lesa a hlavní destabilizující faktory: Les je významným nositelem biologické rozmanitosti, který poskytuje řadu prospěšných ekosystémových služeb a funkcí. Mezi klíčové funkce lesů patří jejich příznivé působení na utváření a charakter místních klimatických podmínek a vyrovnáváním extrémů počasí v krajině, zejména snižováním teplotních rozdílů a rychlosti větru, stejně tak jako zpomalováním a vyrovnáváním odtoku atmosférických srážek ze zalesněných oblastí. Les jako takový je legislativně chráněn před poškozováním a ničením. Jeho účinná ochrana a vhodná obnova zůstávají jedním ze základních předpokladů pro zachování biodiverzity. Významným limitujícím faktorem je půdní sucho, zejména dlouhotrvající nebo opakované, které v případě celé řady lesních dřevin snižuje jejich vitalitu a přispívá k jejich napadení biotickými škodlivými organismy. Ve většině oblastí a nejsilněji jsou lesní porosty poškozovány působením zvěře.

Klima: Sektor lesního hospodářství se v uplynulých desetiletích výrazně podílel na ukládání CO_2. Obhospodařování lesa k bilanci CO_2 ještě v roce 2015 přispělo propady ve výši -5 844,6 Gg CO_2 ekv. Poté nastal zásadní obrat v důsledku rozsáhlé kůrovcové kalamity a souvisejících nahodilých těžeb dřeva. Od roku 2018 proto dochází k emisím CO_2 z obhospodařování lesa s vrcholem v roce 2020 (+13 827,4 Gg CO_2 ekv.).

V letech 2019 až 2022 tak docházelo k emisím CO_2 z obhospodařování lesa s vrcholem v roce 2020 (+7 459,6 Gg CO_2 ekv.). Od roku 2021 dochází ke snižování jak celkových, tak zejména nahodilých těžeb dřeva, které rozhodujícím způsobem ovlivňují bilanci CO_2 (hospodaření v lesích, sektor LULUCF). Za rok 2023 celková těžba dřeva poklesla na 18,49 mil. m^3, po několika letech to znamená návrat k propadům CO_2 z hospodaření v lesích ve výši -3 568,42 Gg CO_2 ekv. I do budoucna však bude bilance CO_2 ohrožena v případě opakování velkoplošných disturbancí způsobených projevy změny klimatu. Lze rovněž přepokládat větší podíl uhlíku uloženého ve výrobcích ze dřeva.

3.1.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek

Dlouhodobým cílem je obnovit (tam kde došlo k destrukci) a systematicky podporovat udržitelné obhospodařování lesů založené na přírodě bližších modelech obhospodařování, zejména s ohledem na měnící se přírodní podmínky a společenskou poptávku po službách lesa a lesního prostředí veřejností a také s ohledem na nové vědecké poznatky v oblasti lesnictví. Identifikovanými směry rozvoje je zachování, a především zlepšování biologické hodnoty krajiny a posílení účinků lesa v krajině pomocí škály lesních společenstev a jejich

odpovídajícímu managementu, zalesňováním zemědělských půd a přizpůsobením druhového složení lesů potřebě posílení stability a trvalosti lesa.

Nedílnou součástí komplexního přístupu je i podpora lesnických opatření směřujících k ukládání uhlíku v lesních půdách a lesních porostech a podpora zadržování vody v lesích. Tato opatření směřují nejen ke zlepšení kvality lesního prostředí a lesů, ale jsou i významnými adaptačními opatřeními celé společnosti na probíhající klimatickou změnu a objektivně zmírňují negativní dopady klimatické změny na životní podmínky. Opakování rozsáhlých disturbancí (a s nimi související vysoké nahodilé těžby) zůstává hlavním ohrožením pro plnění emisních závazků v sektoru LULUCF. Nicméně jedinou cestou, jak těmto událostem předcházet je postupná adaptace lesů a zvyšování jejich ekologické stability prostřednictvím obnovy a výchovy lesních porostů s přeměnou na druhově a prostorově bohatší lesy.

Je nutné cílit na vyvážený stav zvěře a lesních ekosystémů za předpokladu zachování všech geograficky původních druhů zvěře, a to v početních stavech, které nadměrně nepoškozují lesní ekosystémy a zároveň stav lesa, který je ekologicky vyvážený ke všem složkám ekosystému včetně fauny.

Důležité bude i nadále podporovat zvyšování různorodosti druhové, věkové a prostorové struktury lesa pro zajištění dlouhodobé stability lesa, včetně využití vhodných introdukovaných dřevin jako dřevin přimíšených v lesních porostech. Podle aktuálních poznatků a za předpokladu zajištění optimálního plnění všech funkcí lesa je třeba pružně upravovat pravidla pro možnost využití, vertikálního a horizontálního přenosu reprodukčního materiálu a pravidel introdukce geograficky nepůvodních dřevin. Jedná se zejména o nastavení programu asistované migrace dřevin z jižnějších oblastí Evropy a jejich testování v našich podmínkách. Rovněž vytváření podmínek pro přirozenou obnovu, uplatnění různých způsobů hospodaření jako předpokladu pro zvýšení druhové a prostorové pestrosti lesů a pro zvýšení infiltrace a retence vody v lesních ekosystémech.

Cílem je rovněž uplatnění hospodářské úpravy zejména pro lesy obhospodařované nepasečnými modely hospodaření a zrovnoprávnění všech hospodářských způsobů a tvarů (výběrných či kombinovaných hospodářských způsobů), pařezin a lesa středního. Při obnově lesa na kalamitních holinách budou využívány vhodné postupy dle stanoviště s kombinací přirozené a umělé obnovy, včetně obnovy dvoufázové s využitím přípravných dřevin. Neméně důležité je zachovat a zvyšovat podíl organické hmoty v lesních půdách, a tím podporovat pozitivní vodní a uhlíkovou bilanci krajiny. Dlouhodobým cílem je také podpora zlepšení struktury lesních majetků jejich scelováním za účelem efektivnějšího obhospodařování, vyrovnání podmínek v případech směn lesů ve vlastnictví státu a jiných vlastníků. Významně nesnižovat rozlohu lesů ve vlastnictví státu. Umožnit vznik společenstev vlastníků lesů.

Velký potenciál nabízí oblast zpracování a využití dřeva. Stavební průmysl je jedním z hlavních spotřebitelů materiálových zdrojů a silně ovlivňuje naše ŽP z hlediska jeho kvality. Stavby na bázi dřeva představují, oproti jiným materiálům, velký potenciál v úsporách energie a snížení emisí CO_2. Stavby ze dřeva jsou realizovány rychleji, než jejich zděné ekvivalenty a dále je jejich výstavba 4–5krát méně energeticky náročná právě oproti zděným domům. Dřevo v sobě ukládá uhlík, čímž snižuje množství CO_2 v atmosféře (jeden metr krychlový surového dřeva v sobě ukládá až 250 kilogramů uhlíku, to je zhruba 920 kg CO_2). Při průměrné spotřebě 100–150 m^3 dřeva na jeden rodinný dům a životnosti stavby minimálně 100 let se jedná o nezanedbatelná množství. Dřevo ve stavebnictví nabízí mnoho možností využití a do budoucna má velký potenciál v dalším rozvoji. Dřevostavby se i v tuzemsku stávají čím dál více oblíbené. Velké zastoupení mají zejména v rodinných domech. Data ČSÚ dokládají,

že se meziročně zvyšuje počet realizovaných dřevostaveb. Zatímco v roce 2000 byl jejich podíl jen 1,4 %, v roce 2015 činil už 13,4 %, v roce 2018 dosáhl prozatím svého maxima 16,1 %. Data za rok 2022 uvádějí 14,1% podíl.

V oblasti výzkumu, vývoje a inovací očekáváme zaměření na témata stanovená v Koncepci výzkumu, vývoje a inovací MZe na léta 2023–2032.

- Hodnocení dynamiky lesních ekosystémů – monitoring a inventarizace.
- Stabilita a zdravotní stav lesa.
- Adaptační a mitigační opatření v souvislosti se změnou klimatu a společnosti.
- Bioekonomika, ekosystémové služby lesa a návazné obory.
- Myslivecké hospodaření a péče o zvěř v krajině.

Dále pak očekáváme zapojení českých výzkumných organizací do evropského výzkumného partnerství *Forests and Forestry for a Sustainable Future*. Vzhledem k podmínkám evropského výzkumu očekáváme propojování výzkumných institucí nejen na vnitrostátní úrovni, ale i v rámci Evropy. Výsledky výše uvedených témat budou průběžně implementovány do lesnické praxe. Překážkou tomuto vývoji může být nedostatek finančních prostředků určených na výzkum, a to zejména v případě evropského výzkumného partnerství, kde zapojení institucí závisí na ochotě příslušných státních poskytovatelů financí na výzkum.

Vzhledem k narůstajícím legislativním požadavkům na lesy ze strany EU bude v oblasti poradenství vhodné dále posilovat síť poradců (soukromých i v rámci státních institucí) a jejich schopnost vhodně interpretovat informace pro odbornou veřejnost. V oblasti osvěty očekáváme rozvoj aktivit lesní pedagogiky (mj. v souvislosti s činností expertní skupiny FAO/UNECE) a další aktivity sloužící k osvětě široké veřejnosti. V oblasti vzdělávání očekáváme průběžné zlepšování kvality teoretické i praktické výuky; u středních škol efektivní spoluprací v rámci Asociace lesnických škol, na vysokých školách v souvislosti s výzkumnými projekty.

3.1.4 Stav a potenciál hlavních odvětví v sektoru

Silné stránky	• Rozloha lesů v ČR se v novodobé historii postupně zvyšuje. • Lesy jsou zdrojem ekologicky čisté, mnohostranně využitelné a obnovitelné suroviny – dřeva. • Lesy poskytují zaměstnání obyvatelům venkova, a tím přispívají k rozvoji venkova. • Lesy poskytují zboží a služby, které jsou přínosné pro občany, jejich zdraví, kvalitu jejich života. • Genofond lesních dřevin je součást národního bohatství ČR.

Slabé stránky	• Potenciál dřeva jako obnovitelné suroviny není dostatečně využíván, není dostatečná úroveň využívání tuzemského zpracování a zhodnocení dřeva a využívání výrobků ze dřeva. • S ohledem na předpokládané změny klimatu je vysoký podíl porostních zásob smrkového dříví v budoucnosti ekonomicky riskantní. • Vysoký podíl vývozu surového dříví a výrobků s nízkou přidanou hodnotou. • Strukturální nedostatky u soukromých lesů (rozdrobenost a velikost majetků) nepodporují ekonomickou efektivitu hospodaření v lesích. • Sociální situace zaměstnanců v lesním hospodářství je neuspokojivá, ve výdělkovém i společenském žebříčku jsou na jedné z nejnižších příček. • Není dostatečně nastaven systém smluvního pěstitelství sadebního materiálu tak, aby měli lesní školkaři záruku odběru vypěstovaného sadebního materiálu a vlastníci lesů záruku potřebného množství sadebního materiálu v požadované kvalitě, způsobu pěstování, požadovaných parametrech, škále jeho původu, především pak cenných, vzácných a vysoce kvalitních původů. • Na značné ploše ČR jsou lesy nadměrně a dlouhodobě poškozovány zvěří, což má silný vliv jak na jeho stabilitu, ekonomiku lesního hospodářství i ostatní funkce lesa. • Nedostatečná prezentace oboru jako zásadního pro uchování a zvelebení lesů, s podtržením nutnosti cílevědomého lesnického hospodaření.
Příležitosti	• Posílení významu environmentálních funkcí lesa, mitigačního (ukládání uhlíku v biomase) a adaptačního účinku na změnu klimatu (především pozitivní vliv lesů na mikroklima a vodní režim krajiny, ochlazování, zvlhčování a čištění ovzduší v místě, pozitivní efekt lokálních srážek) pro krajinu a společnost. • Hospodaření ve státních lesích způsobem, který zajistí vyvážené plnění všech produkčních i mimoprodukčních funkcí lesních ekosystémů a bude vzorovým příkladem pro hospodaření v nestátních lesích. • Posílení významu a zvýšení využívání dřeva jako trvale udržitelné a nejvýznamnější obnovitelné suroviny pro široké využití (stavebnictví, nábytkářství, energetika, chemický průmysl), jako perspektivní náhrada využívání neobnovitelných a energeticky náročných surovin. Dřevo ve výrobcích s dlouhou dobou životnosti přispívá k akumulaci uhlíku. • Přidaná hodnota výrobků ze dřeva v tuzemském zpracování je prostorem k zvýšení zaměstnanosti, vyššího uplatnění více kvalifikované práce a posílení významu (zejména) drobného a středního lesnického a dřevozpracujícího průmyslu v jednotlivých regionech. • Rozvoj a praktické využívání lesnické genetiky v oblasti lesního semenářství a přinese vyšší využívání potenciálu genofondu lesních dřevin. • Rozvoj nových technologií zkracujících výrobní proces sadebního materiálu lesních dřevin přispěje k lepší interakci producentů RMLD a vlastníků lesů s cílem operativně řídit soulad nabídky a poptávky. • Přenos výsledků aplikovaného lesnického výzkumu do praxe nabízí prostor pro lepší zvládání dopadů změny klimatu v procesu péče o lesy při zachování rovnoměrného naplňování cílů trvale udržitelného lesnického hospodaření. • Posílení významu a zvýšení podpory lesní pedagogiky a prezentace významu hospodaření v lesích.

Hrozby	• Vysoká poptávka po surovém dříví v okolních státech – tlak na další zvyšování vývozu surového dříví. • Odliv pracovníků LH do atraktivnějších sektorů s vyšší úrovní hygieny práce a ochrany zdraví při práci, s lepšími pracovními podmínkami, vyššími příjmy. • Akcelerující změna klimatu a v jejím důsledku snížená ekologická stabilita lesů i vyšší riziko ohrožení produkčních schopností lesů– nutnost důsledného využívání potenciálu zdrojů reprodukčního materiálu lesních zdrojů, změny druhové skladby lesů a způsobu lesnického hospodaření, snížení přírůstu znamenající snížení zásob dřeva a trvalé snížení nabídky jehličnatého dříví. • Nízká konkurenceschopnost malých a středních dřevozpracujících podniků. • Do mýtních těžeb se začnou dostávat silně poškozované porosty zvěří z posledních čtyřiceti let, čímž výrazně naroste podíl znehodnoceného dřeva. • Ohrožení trvalosti, odolnosti a zdravotního stavu lesů s ohledem na změnu klimatu.

3.1.5 Strategické cíle a opatření

Cíle Strategie jsou shodné s Koncepcí státní lesnické politiky, a to stanovit takové směřování hospodaření s lesy, které bude vzájemným konsensem požadavků zájmových skupin s dosahem na hospodaření v lesích, s využitím nejnovějších poznatků v oblasti vědy a výzkumu při zohlednění celospolečenských zájmů, a to nejen v lesích ve vlastnictví státu, ale lesnímu hospodářství jako celku.

D.1 Zajistit vyrovnané plnohodnotné plnění všech funkcí lesa pro budoucí generace

Dílčí cíle

D.1.1 Rozvíjet udržitelné obhospodařování lesů využívající přírodě bližší modely hospodaření jako součást ochrany hodnot, péče a využití krajiny.

D.1.2 Motivovat a finančně podporovat vlastníky lesů k trvale udržitelnému obhospodařování jejich lesů a k naplňování služeb veřejnosti.

D.1.3 Podporovat pozitivní vodní a uhlíkovou bilanci krajiny.

D.1.4 Přizpůsobit stavy zvěře stavu vývoji lesních ekosystémů a to tak, aby nedocházelo k jejich nadměrnému poškození.

D.1.5 Využít zejména státem vlastněných lesů pro plnění mimoprodukčních funkcí.

D.2 S ohledem na probíhající klimatickou změnu zvyšovat biodiverzitu a ekologickou stabilitu lesních ekosystémů při zachování produkční funkce

Dílčí cíle

D.2.1 Podporovat zvyšování různorodosti druhové, věkové a prostorové struktury lesa pro zajištění dlouhodobé stability lesa, včetně zvyšování podílu vhodných dřevin v lesních porostech.

D.2.2 Podporovat zachování kvality genofondu domácích lesních dřevin s důrazem na využití biotechnologií.

D.2.3 Přechod od velkoplošných pasečných modelů hospodaření k maloplošným a nepasečným hospodářským způsobům s maximálním využitím kvalitní přirozené obnovy, za trvalého krytí porostní půdy lesem.

D.2.4 Podporovat hospodaření v lese s cílem zachovat a zvyšovat biologickou rozmanitost lesů.

D.2.5 Podporovat ponechávání přiměřeného podílu tlejícího dřeva, těžebních zbytků a habitatových stromů v lese pro zachování biodiverzity a ochranu půdy.

D.3 Zajistit konkurenceschopnost lesního hospodářství a navazujících odvětví a jejich význam pro regionální rozvoj a podporu vyššího využívání dřeva

Dílčí cíle

D.3.1 Snížit množství legislativních omezení hospodaření v lesích.
D.3.2 Uskutečnit zásadní reformu státní správy lesů.
D.3.3 Podporovat proces scelování lesních majetků za účelem efektivnější správy lesů
D.3.4 Finančně zohlednit vlastníkům lesů ekosystémové služby poskytované veřejnosti.
D.3.5 Podporovat používání dřeva jako obnovitelné suroviny prostřednictvím naplňování cílů Surovinové politiky pro dřevo.
D.3.6 Posílit význam lesního hospodářství v regionech.
D.3.7 Podpora rozvoje dřevozpracujícího průmyslu a dalších navazujících odvětví.

D.4 Posilovat význam poradenství, vzdělávání, výzkumu a inovací v lesním hospodářství

Dílčí cíle

D.4.1 Podporovat rychlý transfer výstupů výzkumu do lesnické praxe, mimo jiné i zaváděním inovativních postupů v návaznosti na místní specifické podmínky hospodaření.
D.4.2 Zlepšit obsah a kvalitu všech stupňů lesnického vzdělávání, včetně celoživotního učení.
D.4.3 Rozvíjet poradenství a osvětu.
D.4.4 V souladu s koncepcí aktualizovat/definovat priority výzkumu, vývoje a inovací v sektoru lesního hospodářství.

3.2 Rybářství

3.2.1 Úvod a východiska přístupu

Akvakultura (produkční rybářství)

Akvakultura je v ČR řízena zákonem č. 99/2004 Sb., o rybářství a jeho prováděcí vyhláškou č. 197/2004 Sb. Mezi právní úpravy vztahující se k sektoru akvakultury patří zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství; zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny; zákon č. 254/2001 Sb., o vodách; zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti; zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči; aj. ČR je z hlediska akvakultury také zavázaná vůči EU, mezi hlavní nařízení EU týkající se akvakultury patří: nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1380/2013; č. 1379/2013; 2021/1060; 2021/1139; a prováděcí nařízení Komise EU č. 1418/2013; č. 1419/2013; č. 708/2007 aj.

Vláda ČR schválila v roce 2021 Víceletý národní strategický plán pro akvakulturu pro období 2021–2030 (dále jen „VNSPA“). Tento VNSPA je aktualizací Víceletého národního strategického plánu pro akvakulturu do roku 2024 schváleného v roce 2014. VNSPA představuje koncepci Ministerstva zemědělství České republiky v odvětví rybářství do roku 2030 a jeho účelem je stanovit podmínky pro realizaci společné rybářské politiky v České republice.

Výkon rybářského práva

Strategické dokumenty o výkonu rybářského práva nejsou v ČR vytvořeny. Za jedinou výjimku lze považovat strategický dokument Plán managementu úhoře říčního, v rámci kterého jsou

vymezeny podmínky pro lov a ochranu úhoře říčního v rybářských revírech na území ČR. Výkon rybářského práva je řízen zákonem o rybářství č. 99/2004 Sb. Lze ho charakterizovat jako činnost v rybářském revíru spočívající v plánovitém chovu, ochraně, lovu a přisvojování si ryb, tzn. že pod výkonem rybářského práva si lze představit nejen hospodaření s rybími společenstvy v rybářských revírech, ale také lov ryb na udici prováděny zejména osobami vlastnícími rybářský lístek a povolenku k lovu ryb. Lov ryb na udici je významnou volnočasovou aktivitou obyvatel ČR. Existují zde rybářské spolky, které se věnují propagaci výkonu rybářského práva, resp. lovu ryb na udici, a to zejména v oblasti práce s dětmi a mládeží.

3.2.2 Stav sektoru

Akvakultura (produkční rybářství)

Na území ČR se nachází více než 24 tisíc rybníků (většinou vybudovaných v 15. a 16. století) a vodních nádrží o celkové ploše zhruba 52 tis. ha, které zadržují více než 420 mil. m^3 vody. Hlavní produkovanou rybou v rybnících je kapr obecný. Mimořádně důležité jsou mimoprodukční funkce rybníkářství – vodohospodářská, krajinotvorná, kulturní, ochranná (retenční funkce), ale také biologická funkce (významné stanoviště rostlinných a živočišných druhů), které bylo dosaženo díky dlouhodobé a v provozu ověřené rybníkářské praxi. Součástí českého produkčního rybářství je i chov lososovitých druhů ryb, zejména pstruha duhového. Chov ryb je prováděn také ve specializovaných objektech s průtočným či recirkulačním systémem vody. Roční produkce ryb v ČR činí cca 20 tis. t. V ČR existuje více než 70 významnějších producentů ryb (s produkcí nad 5 t ryb ročně) a několik set drobných chovatelů. Více než polovina vyprodukovaných ryb je exportována do zahraničí. Zhruba 48 % produkce živých ryb se prodá v rámci České republiky. Hlavními problémy v české akvakultuře jsou nízký a sezónní zájem tuzemských odběratelů zabahnění rybníků a rybožraví predátoři, zejména kormorán velký, vydra říční apod.) atd. – více viz VNSPA.

Výkon rybářského práva

V ČR se nachází více než 2 tis. rybářských revírů o výměře cca 42 tis. ha. V ČR je registrováno přibližně 350 tis. rekreačních osob provádějících lov ryb na udici, přičemž hlavními uživateli rybářských revírů jsou Český rybářský svaz a Moravský rybářský svaz. Těmito rybáři je uloveno v rybářských revírech každoročně cca. 4 tis. tun ryb. Hlavními lovenými druhy ryb jsou: kapr obecný, štika obecná, candát obecný, sumec velký, amur bílý, cejn velký a, lososovité druhy ryb (pstruh duhový a pstruh potoční). Úroveň obhospodařování rybářských revírů, zakotvení výkonu rybářského práva v české legislativě a systém jeho řízení v ČR je ve světě ojedinělý a celosvětově uznávaný. Stav sektoru rekreačního rybářství je v ČR stabilizovaným systémem, ale tento systém je významným způsobem ovlivněn negativním vývojem stavu populací některých druhů ryb (především reofilních a lososovitých druhů ryb), a to i přes veškerou snahu rybářských odborníků tento stav zvrátit. Mezi nejvýznamnější faktory, které negativně působí na rybí společenstva v rybářských revírech, de facto na celý obor výkon rybářského práva, patří zejména vliv různých činností antropogenního původu, jako jsou nešetrné úpravy koryt vodních toků spojené se všemi následnými důsledky, havárie a znečištění vod, činnost MVE, nedostatečně vybudovaná síť ČOV. Významný negativní vliv na rybí společenstva mají, mj. i v důsledku sucha, klimatických změn či zhoršeného stavu říčních ekosystémů, rybožraví predátoři, jako jsou zejména populace kormorána velkého, vydry říční, volavek či nově morčáků velkých.

3.2.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek

Sucho, povodně

České rybářství se obecně potýká v posledních letech s akutním nedostatkem vody. Z hlediska výkonu rybářského práva jsou nejvíce postiženy rybí populace v pstruhových revírech, a to jak z hlediska nedostatku potřebného množství vody, tak z hlediska vysoké teploty vody a tím souvisejícího nedostatku rozpuštěného kyslíku ve vodě. Z hlediska produkčního rybářství se extrémní sucho a nadprůměrně vysoké teploty projevují zkracováním vhodného období pro chov a růst ryb v rybnících a omezením v uplatňování technologií vedoucích k vyšší produkci (například omezení přikrmování). Produkční rybářství je také významně ovlivněno extrémními a náhlými povodněmi – ztráta produkce na rybách, poškození rybníků a rybničního zařízení atd. Z důvodu extrémního sucha a nadprůměrných teplot lze očekávat postupnou změnu skladby rybích obsádek chovaných v produkčních rybnících a z hlediska výkonu rybářského práva významný úbytek přirozených lokalit vhodných pro výskyt rybích druhů (zejména lososovitých) vázaných na pstruhové rybářské revíry.

Znečištění vod

Systém zemědělského hospodaření před rokem 1990 a současný systém zemědělského hospodaření má významný vliv na znečištění povrchových vod (eroze půdy, hnojení, chemické postřiky atd.), který významným způsobem ovlivňuje jak aktuální stav kvality vod a životních podmínek v nich, tak rybí společenstva v rybářských revírech a rybí obsádky v produkčních rybnících. Mezi nejvýznamnější důsledky zemědělské činnosti na kvalitu povrchových vod patří zanášení koryt vodních toků a produkčních rybníků s mnoha negativními důsledky včetně snižování jejich akumulační funkce. V usazených sedimentech se mohou nacházet vysoké koncentrace různých, často i nebezpečných látek, které byly v minulosti používané v zemědělství (např. DDT). Zanášení koryt řek má například také vliv na ztrátu přirozených lokalit pro výtěr ryb, usazování polutantů v rybách atd. Pokud se nezmění současný systém obhospodařování zemědělských ploch, tak lze do budoucna očekávat další zanášení povrchových vod v důsledku eroze a zhoršování kvality vod. Dalším významným zdrojem znečištění povrchových vod je nedostatečná síť účinných ČOV. Pokud se do budoucna rozšíří síť ČOV v ČR a ve stávajících ČOV se zavede terciární stupeň čištění či kvarterní čištění, tak lze očekávat zlepšení úrovně kvality povrchových vod. Zlepšení kvality vod se aktuálně týká jen dosavadně měřitelných parametrů, přičemž mnoho dalších vnesených látek (např. množství estrogenů atd.), které mají významný vliv na rybí populace (převaha samičích populací atd.), se v ČOV vůbec nesledují, ale v rámci připravované revize Směrnice o čištění městských odpadních vod se s monitoringem a následným odstraňováním vybraných skupin těchto látek počítá. Mezi další významné zdroje znečišťující vodní prostředí lze zařadit také vodu vytékající z odlehčovacích komor, která nekontrolovatelným způsobem přináší živiny i další závadné látky přímo do vodotečí a recipientů, včetně rybníků.

Ochrana přírody

Se zřetelem na současný stav ochrany přírody a rybářství je zapotřebí do budoucna hledat spolupráci příslušných resortů, aby se docílilo kompromisů mezi ekonomickými zájmy produkčního rybářství a trvale udržitelným rozvojem vodních ekosystémů, zejména z hlediska legislativy. Skloubení zájmů ochrany přírody s produkčními funkcemi rybníků může stabilizovat celý sektor a umožní dlouhodobou ekonomickou perspektivu. Mimo produkční funkce rybníků poskytují rybníky významné mimoprodukční funkce (tvorba habitatů pro živočichy, retence vody v krajině, zmírňování klimatických změn apod.). Kromě negativních vlivů zmíněných

v předchozí subkapitole je problémem i šíření invazních nepůvodních druhů. Hospodaření je rovněž ovlivněno výskytem rybožravých predátorů (vydra říční, kormorán velký, volavka popelavá), kteří mohou působit i významné hospodářské ztráty na rybích obsádkách v rybnících a mají vliv na stav rybích společenstev v rybářských revírech (např. úbytek lipana podhorního). Ochrana některých zvláště chráněných živočichů již v současnosti ohrožuje také vlastní konstrukci vodního díla jakožto vodohospodářských staveb (např. bobr evropský ohrožuje vodní díla a při povodních hrozí protržení hrází vodních děl, kdy v konečném důsledku dochází k ohrožení zdraví, života a majetku obyvatel)). Z tohoto důvodu je zapotřebí vzít tuto skutečnost na vědomí a začít pracovat na návrzích řešení celé situace.

Úpravy vodních toků

Při úpravách vodních toků dochází k jejich fragmentaci, snižování pestrosti morfologie koryt, ztrátě přirozených reprodukčních lokalit a vhodného výtěrového substrátu, napřimování koryt, snižování výšky hladiny vodního sloupce, likvidaci doprovodné pobřežní vegetace umožňující snadnější predační tlak ze strany rybožravých predátorů a k mnoha dalším negativním důsledkům. Do budoucna bude zapotřebí upravit stávající zregulované úseky řek do stavu přírodě blízkého a jakékoliv nové úpravy koryt vodních toků měnit co nejšetrněji vůči ŽP. Také je nutné co nejvíce zprůchodnit říční síť i účinnými rybími přechody, odstranit neopodstatněné překážky a zajistit dodržování minimálních průtoků pod MVE.

3.2.4 Stav a potenciál hlavních odvětví v sektoru

Silné stránky	• Silný společenský přínos v podobě pozitivních externalit v mimoprodukční oblasti. • Produkce kvalitních potravin. • Vysoká kvalita a zdravotní nezávadnost domácí produkce ve srovnání se substitučními potravinami. • Udržování zaměstnanosti na venkově. • Vyspělé a efektivní chovatelské know-how založené na tradičním chovu kapra obecného, specifická regionálnost rybničního chovu ryb, ochranné známky a chráněné zeměpisné označení, chráněné označení původu. • Existence profesních organizací, zastávajících a koordinujících zájmy rybářů. • Vysoká ochota odborné veřejnosti podílet se na řešení dané problematiky. • Vysoká úroveň spolkových aktivit rybářů a jejich přínos pro zvýšení spotřeby sladkovodních ryb. • Vysoká úroveň obhospodařovaných rybářských revírů, kvalita řízení a udržení skladby rybích společenstev v rybářských revírech, kvalitní statistika úlovků a násad. • Vysoká kvalita plemenného materiálu. • Kvalitní šlechtitelský program, různorodý genetický materiál a široká paleta různých linií hospodářsky významných druhů ryb. • Soulad prvků udržitelného chovu ryb v ČR a SRP EU. • Ustálená legislativa (zákon o rybářství č. 99/2004 Sb.). • Mezinárodní spolupráce. • Vysoká úroveň rybářského výzkumu a školství, kvalitní vzdělávací, osvětová činnost a práce s dětmi a mládeží. • Aktivní výměna znalostí a zkušeností se zahraničními partnery. • Naplňování cílů Zelené dohody EU. • Fungující systém sběru akvakulturních dat v ČR

Slabé stránky	• Omezená hospodářská činnost v rybnících a snížení intenzity produkce z důvodu přijatých právních norem v oblasti ŽP. • Nízký objem prodeje zpracovaných sladkovodních ryb v prodejních řetězcích a drobného prodeje ryb chovateli na farmách, málo rozmanitá druhová nabídka, nedostatečný počet prodejních míst a jejich slabá vybavenost pro poskytování služeb zákazníkům. • Silná závislost odbytu na exportu ryb. • Nízká ekonomická návratnost vložených investic do produkčního rybářství. • Neochota tradičních chovatelů přistupovat otevřeně k příležitostem. • Velmi nízký podíl chovu lososovitých a specifických druhů ryb v technizovaných odchovných systémech – RAS. • Absence vhodných kapacit pro finalizaci a odbyt produktů určených k přímé spotřebě (stagnace zpracování sladkovodních ryb v domácích zpracovatelských podnicích). • Nízká diverzifikace činnosti podniků pro zpracování ryb podmiňující rovnoměrnost dodávek sortimentu výrobků do tržní sítě. • Vysoká tržní sezónnost prodeje (přetrvávající tradice konzumace kapra při příležitosti Vánoc). • Nízká úroveň spotřeby sladkovodních ryb ve srovnání s ostatními zeměmi EU. • Vyšší důraz na cenu a nižší důraz na kvalitu při nákupním chování spotřebitelů. • Kratší trvanlivost rybích výrobků s nižším stupněm zpracování. • Nedostatečná a neefektivní propagace konzumace sladkovodních ryb v ČR. • Nedostatek vhodných zdrojů vody pro chov lososovitých druhů ryb v průtočných venkovních chovech. • Nadměrná eroze způsobená nevhodným zemědělským hospodařením v povodích nad rybníky a v okolí vodních toků. Nadměrná eroze způsobuje zabahnění rybníků (sedimenty v rybnících). • Nezájem o chov síhů a dalších ušlechtilých druhů ryb zejména z důvodu negativních vlivů kormorána na násadový materiál. • Snižování produkce a násadového materiálů vlivem rybožravých predátorů. • Neprůchodná říční síť pro migraci ryb, zejména úhoře říčního a lososa obecného. • Snižování biodiverzity a zhoršování ekologické stability rybničních ekosystémů.

Příležitosti	• Diverzifikace příjmů – doplnění produkční funkce vedlejšími činnostmi (rybářská turistika, ekoturistika apod.) a jejich propagace.
	• Investiční politika zaměřená na výstavbu a obnovu rybníků, rybochovných a zpracovatelských zařízení, inovace technologií, podpora konkurenceschopnosti a odolnosti rybářských podniků.
	• Nová SRP a pokračování podpory sektoru prostřednictvím ENRAF.
	• Posilování konkurenceschopnosti podniků prostřednictvím kompenzací za mimoprodukční funkce a náhrad škod způsobených rybožravými predátory, šetrné formy hospodaření.
	• Rozvoj produkce ryb v řízeném prostředí včetně recirkulačních systémů.
	• Vytvoření organizací producentů.
	• Využití dosavadní nízké spotřeby, rostoucí kupní síly a tendence k zdravému životnímu stylu pro zvýšení poptávky po výrobcích ze sladkovodních ryb s důrazem na kvalitu a jednoduchost.
	• Zrovnoměrnění a zvýšení spotřeby domácích sladkovodních ryb v průběhu celého roku.
	• Distribuce zpracovaných ryb prostřednictvím obchodních řetězců a sítí podnikových prodejen ve vysoké kvalitě a sortimentu, především jako čerstvé/chlazené rybí produkty a výrobky.
	• Podpora drobného prodeje ryb a rybích produktů.
	• Zavedení nových výrobků z ryb s vysokou přidanou hodnotou (např. lahůdkářské výrobky).
	• Využívání technologií snižujících nepříznivé dopady na ŽP.
	• Návrat a reintrodukce původních druhů a stabilizace spektra druhů v rybářských revírech.
	• Diverzifikace říční sítě směřující ke stavu přírodě blízkému (např. zprůchodňování říční sítě, přísnější podmínky pro povolování MVE, zdokonalení stanovování technických podmínek).
	• Rozkládání mikropolutantů v rybnících a zachycování sedimentů rybníkem a mokřadem v závěru mikropovodí.
	• Zvyšování atraktivnosti a povědomí o rybářství a výrobcích z ryb a dále informování o environmentálních přínosech sladkovodní akvakultury.
	• Spolupráce s vědeckými institucemi, podpora školství, vědy a výzkumu v oblasti rybářství inovace a zavádění nových technologií, výzkum a aplikace jeho výsledků zejména v oblastech:
	  ○ hospodaření na rybnících s ohledem na klimatickou změnu a zavedení výsledků do praxe rybářských podniků,
	  ○ rybničního managementu a zavádění inovací v chovu, zpracování a prodeji ryb,
	  ○ nastupujících technologií, komplexních systémů a produkčního rybářství
	  ○ chorob a ochrany před genetickou erozi populací původních druhů ryb (správné technologie vysazování jiker a juvenilních stádií ryb),
	  ○ efektivní umělé reprodukce a odchovu raných stádií úhoře.
	• Zlepšení sledovatelnosti produktů rybolovu a akvakultury.
	• Další budování odolnosti podniků vůči globálním změnám.
	• Prohloubení spolupráce s orgány ochrany přírody (skloubení hospodářských zájmů a zájmů ochrany přírody).
	• Rozvoj akvaponických farem.

Hrozby	• Legislativní a administrativní složitost při přípravě a realizaci nových rybníků a vodních děl obecně včetně nestejné kvality rozhodovacího procesu na úrovni ORP. • Omezení podpory mimoprodukčních funkcí rybníků z národních zdrojů. • Změny na zahraničních trzích s kaprem (omezení a nestabilita exportu). • Přetrvávající neochota zákazníků zaplatit přidanou hodnotu služeb a výrobků. • Tlak chráněných rybožravých predátorů na rybí obsádky a bobrů způsobujících škody na rybničních stavbách. • Zvyšující se ekologická zátěž rybničními sedimenty, pokračující zabahňování, hypertrofizace vod apod. • Vliv extrémních situací v důsledku klimatické změny, zejména sucha a povodní. • Nedostatek kvalifikovaných pracovníků z důvodu nízkého finančního ohodnocení. • Malá atraktivnost práce v rybářství pro mladé lidi. • Zvýšení dovozu levné zahraniční produkce ryb a snižování cen substitučních potravin. • Migrační neprostupnost toků (přehrady, jezy), přerušení migračních tras ryb. • Nevhodné úpravy koryt toků a odběry vody (hydroelektrárny, umělé zasněžování atd.). • Klesající stavy původních druhů ryb ve volných vodách působením negativních faktorů především antropogenní povahy. • Zavlečení invazních druhů do nových lokalit a nekontrolovatelný nárůst jejich populací na úkor druhů původních. • Výskyt nebezpečných nákaz ryb a případných reziduí z jejich léčení (masivnější šíření nemocí ryb, zejména virového a bakteriálního původu). • Změna trofie toků v důsledku výstavby ČOV aj. • Smyv ornice do toků a nádrží. • Vnos a perzistence mikropolutantů v tocích a nádržích (rezidua léčiv, pesticidů, mikroplastů aj.). • Omezení podpory genových zdrojů plemenného materiálu. • Vysoká administrativní náročnost a chybovost v procesu implementace dotací EU. • Krize v oblasti veřejného zdraví s ekonomickými dopady, změn klimatu a ŽP. • Zpřísňování právních norem a právní nejistota v oblasti životního prostředí s negativním dopadem na hospodářskou činnost a konkurenceschopnost produkčního rybářství (především zákony č. 114/1992 Sb. a 254/2001 Sb., včetně podzákonných předpisů).

3.2.5 Strategické cíle a opatření

*Posláním **produkčního rybářství** v ČR je produkce kvalitních tržních ryb hlavně v rybnících, ale také ve speciálních rybochovných zařízeních, trvale udržitelné hospodaření na rybnících poskytujících mimoprodukční funkce.*

Strategickou prioritou produkčního rybářství je konkurenceschopné tradiční rybářství, především rybníkářství s hlavní produkovanou rybou kaprem obecným, s pozitivními mimoprodukčními funkcemi a využívání inovativních postupů šetrných k ŽP při produkci sladkovodních ryb.

Strategické cíle

E.1 Zachování konkurenceschopné a ekonomicky životaschopné tradiční akvakultury s pozitivními mimoprodukčními funkcemi

Dílčí cíle

E.1.1 Zvýšení konkurenceschopnosti a odolnosti tradiční akvakultury.
E.1.2 Zvýšit spotřebu sladkovodních ryb v ČR.
E.1.3 Diverzifikovat činnosti rybářských podniků.
E.1.4 Vstup nových chovatelů do akvakultury.
E.1.5 Zvýšení podílu zpracovaných ryb.

E.1.6 Udržet a posílit environmentální (mimoprodukční) přínosy rybníků.
E.1.7 Snížit predační tlak rybožravých predátorů, zejména kormorána velkého a vydry říční, na únosnou mez.
E.1.8 Obnova a výstavba nových rybníků využívaných pro chov ryb polointenzivním způsobem.
E.1.9 Snížit zabahnění rybníků a vodních nádrží určených k chovu ryb v ČR s cílem zlepšit jejich produkční i mimoprodukční funkce.
E.1.10 Zamezit nežádoucímu šíření invazních druhů.
E.1.11 Zamezení erozních smyvů, končících ve vodotečích a recipientech (vodní nádrže, rybníky, vodní toky).

Opatření

- Podporovat a využívat národní dotace a účelné využívání dotačních titulů EU.
- Prezentovat a podporovat akvakulturu jakožto významný prvek trvale udržitelného hospodaření s pozitivními mimoprodukčními funkcemi.
- Systémová koordinace řídících mechanismů v zemědělství.
- Propagace akvakultury prostřednictvím masmédií (televize, rozhlas, noviny atd.).
- Zajistit koordinovanost zájmů zemědělské politiky v odvětví rybářství s politikou životního prostředí.
- Zajistit lepší využití aplikovaného výzkumu a využití vědeckých výsledků v praxi.
- Zajistit vyhodnocování predačního tlaku a koordinovanost postupu v problematice rybožravých predátorů.
- Zajistit zásady správného zemědělského hospodaření za účelem snížení negativního dopadu zemědělství na akvakulturu.
- Podporovat takové složení a hustotu rybí obsádky, která bude omezovat možnosti zvýšeného výskytu invazních druhů (např. karas stříbřitý, střevlička východní, sumeček černý a slunečnice pestrá) a skloubí požadavky na produkci a současně mimoprodukční funkce rybníků.
- Podporovat udržení nebo posílení environmentálních mimoprodukčních funkcí rybníků.

E.2 Posilování technologického rozvoje, inovací a předávání znalostí v sektoru akvakultury včetně souvisejícího zpracování, investice do vývoje moderní intenzivní technologie chovu umožňující udržitelnou produkci ryb při nízké spotřebě vody a minimálním zatížení životního prostředí a zajištění welfare chovaných ryb

Dílčí cíle

E.2.1 Zřizování moderních recirkulačních zařízení produkujících vyšší objem ryb.
E.2.2 Rozvinutí intenzivní akvakultury založené na aplikaci moderních inovativních metod šetrných k ŽP.
E.2.3 Zvýšení přidané hodnoty produkce.
E.2.4 Inovace a vývoj nových produktů pro trh.
E.2.5 Inovace technologií v podnicích.
E.2.6 Snížit koncentraci mikropolutantů v chovných vodách, které mají negativní vliv na vývoj rybí populace.

Opatření

- Účelné využívání dotačních titulů EU, využívat národní dotace.

- Prezentovat a podporovat akvakulturu jakožto významný prvek trvale udržitelného hospodaření s pozitivními mimoprodukčními funkcemi.
- Systémová koordinace řídících mechanismů v zemědělství.
- Propagace akvakultury prostřednictvím masmédií (televize, rozhlas, noviny atd.).
- Zajistit koordinovanost zájmů zemědělské politiky v odvětví rybářství s politikou životního prostředí.
- Zajistit lepší využití aplikovaného výzkumu a využití vědeckých výsledků v praxi.
- Rozšíření legislativního souboru sledovaných parametrů o Estrogeny a jejich metabolity, farmaka, pesticidy) + podpora výstavby cílených technologií u bodových zdrojů těchto látek.

Výkon rybářského práva je v současnosti stále více chápáno jako optimální forma aktivního odpočinku člověka v úzkém kontaktu s přírodou. V ČR se věnuje rekreačnímu rybářství cca 3 % populace.

Posláním a zároveň hlavní strategickou prioritou je zachovat a udržet dlouhodobě stabilní a přírodním podmínkám odpovídající rybí společenstva, která zajistí dostatečnou přirozenou reprodukci rybích druhů, jejich vyváženou věkovou a druhovou strukturu a zároveň dosáhnout požadovaných cílů, jak ze strany osob provádějících lov ryb na udici, tak ze strany zachování bohaté různorodosti ŽP v povrchových vodách ČR.

K naplnění této priority je mimo jiné nezbytně nutné dosáhnout stavu rybožravých predátorů takové úrovně, aby odpovídala ekologickým možnostem kulturní krajiny.

Ochrana vodních ekosystémů

Ochrana přirozených a přírodě blízkých vodních ekosystémů, podpora pouze takových úprav vodních toků, která jsou šetrná k přírodě a podpora navrácení zregulovaných toků do stavu přírodě blízkého, udržovat a rozšiřovat funkci retence vody v krajině, bránit vodní erozi půdy účinnými mechanismy, podporovat výstavbu rybích přechodů, podporovat změnu obhospodařování zemědělských ploch, podporovat komplexní pohled na obhospodařování zemědělské krajiny jako celku.

Podpora vzdělávací a publikační činnosti v oboru rybářství a mimoškolní výchovy dětí a mládeže v této oblasti, rozvíjení a popularizování rekreačního (sportovního rybolovu).

E.3 Zajistit stabilní, druhově rozmanitá rybí společenstva v rybářských revírech

Dílčí cíle

E.3.1 Rybí společenstva v rybářských revírech nebudou nadměrně ohrožována rybožravými predátory.
E.3.2 Druhově a věkově rozmanitá, přirozeně se rozmnožující rybí společenstva v rybářských revírech na území ČR.
E.3.3 Stabilizovat a zvýšit početnost populací úhoře říčního na území ČR. Provádět a zajistit pokračování podpory zarybňování úhořem říčním.
E.3.4 Rybníkáři a uživatelé rybářských revírů mající možnost využívat veřejné finanční prostředky za účelem náhrad škod způsobených predátory nebo nepříznivými klimatickými podmínkami.
E.3.5 Rybářské revíry poskytují rybím společenstvům vhodné podmínky pro jejich dlouhodobě udržitelný rozvoj.

E.3.6. Rybí společenstva v rybářských revírech a další vodní organismy mohou migrovat ve vodních tocích na území ČR.
E.3.7 Vlastníci MVE dodržují stanovené minimální průtoky v tocích a mají zavedená účinná opatření zabraňující turbínové mortalitě na rybách.

Opatření

- Účelné využívání dotačních titulů EU, využívat národní dotace.
- Provádět a zajistit pokračování podpory zarybňování úhořem říčním.
- Zajistit podmínky pro přirozenou reprodukci ryb a aktivně posilovat populace zvláště chráněných druhů ryb.
- Podporovat a prosazovat pouze takové úpravy vodních toků, které zajistí dostatečně vhodné podmínky (zejména podpora stanovišť pro přirozenou reprodukci, meandrování toků atd.) pro výskyt stabilních, druhově rozmanitých rybích společenstev v rybářských revírech.
- Podporovat odstraňování překážek v toku a výstavbu funkčních rybích přechodů a při realizaci se primárně zaměřit na reofilní druhy ryb a úhoře říčního.
- Systémová koordinace řídích mechanismů v zemědělství.
- Zajistit odpovídající veřejné podpory pro rybníkáře a uživatele rybářských revírů za účelem náhrad škod způsobených predátory nebo nepříznivými klimatickými podmínkami.
- Zajistit lepší využití aplikovatelného výzkumu a využití vědeckých výsledků v praxi.
- Zajistit koordinovanost zájmů zemědělské politiky v odvětví rybářství s politikou životního prostředí.
- Zajistit vyhodnocování predačního tlaku a koordinovat postupu v problematice rybožravých predátorů, včetně přijímání opatření ke snížení početnosti populací rybožravých predátorů na území ČR a EU na únosnou mez.
- Zajistit součinnost uživatelů rybářských revírů společně s kompetentními orgány státní správy při řešení problematiky činnosti MVE.
- Podporovat výstavbu ČOV (nejlépe s terciálním stupněm čištění).
- Zajistit zásady správného zemědělského hospodaření.
- Zajistit účinnou kontrolu vlastníků MVE, zda dodržují stanovené minimální průtoky v tocích a zajistit účinnější vymahatelnost dodržování stanovených minimálních průtoků vlastníky MVE.
- Podporovat taková technická opatření, která zlepšují životní podmínky pro výskyt ryb.
- Zamezit erozním smyvům, končících ve vodotečích a recipientech (vodní nádrže, rybníky, vodní toky).

E.4 Zvýšit zájem a využití potenciálu rekreačního rybolovu v rámci regionálního rozvoje a podpora vzdělání a komunikace

Dílčí cíle

E.4.1 Zvýšit zájem rekreačního rybolovu u dětí a mládeže.
E.4.2 Zvýšit zájem obyvatelstva o doprovodnou a často dobrovolnou činnost související s rekreačním rybářstvím.
E.4.3 Zvýšit povědomí široké laické veřejnosti o aktuálních problémech rekreačního rybářství.
E.4.4 Zajistit dostatečnou a účinnou kontrolu vlastníků MVE a zvýšit sankce za nedodržování minimálních průtoků v tocích.

E.4.5 Posilovat součinnost rybářských organizací a orgánů státní správy s vědeckými institucemi.
E.4.6 Posilovat mezinárodní spolupráci.

Opatření

- Využívat národní dotace a dotace EU.
- Propagace rekreačního rybářství prostřednictvím masmédií.
- Zajistit koordinovanost zájmů zemědělské politiky v odvětví rybářství s politikou životního prostředí.
- Zajistit lepší využití aplikovaného výzkumu a využití vědeckých výsledků v praxi.
- Zajistit koordinovanost cílů rekreačního rybářství se zájmy ostatních uživatelů vod a správců vodních toků.

3.3 Včelařství

3.3.1 Úvod a východiska přístupu

Včelařství, jako jeden z nejstarších oborů lidské činnosti, lidstvu přináší od nepaměti cennou základní potravinu med a současně včelí produkty, jako je např. propolis, včelí vosk, včelí jed, mateří kašička atd., které podporují zdravý životní styl. Nejvýznamnějším posláním včely medonosné je však opylovací činnost. Jako univerzální opylovatel se významně podílí na ekonomickém přínosu opylováním zemědělských entomofilních plodin a ve vztahu k přírodním ekosystémům je zárukou zachování biodiverzity krajiny.

Včelařství je od roku 2021 součástí Společné zemědělské politiky 2021–2027 (dále jen „SZP 2021–2027“). V souvislosti se změnami podmínek do včelařství byl i ČVP 2020–2022 prováděcím nařízením Komise (EU) 2021/166 ze dne 10. 2. 2021, kterým se mění prováděcí nařízení (EU) 2015/1368, pokud jde o prodloužení vnitrostátních programů v odvětví včelařství a nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/2220, prodloužen do 31. 12. 2022, což znamená na období od 1. 8. do 31. 12. 2022.

V rámci přípravy SZP 2021–27 a finančních podpor na období Společné zemědělské politiky na období 2023+ (dále jen „SZP 2023+“) do včelařství, bylo dne 28. 2. 2023 zveřejněno ve Sbírce zákonů nové nařízení vlády č. 53, o stanovení podmínek provádění opatření v odvětví včelařství na období platnosti SZP 2023+ (dále jen „nařízení vlády“).

Na přípravě nového nařízení vlády MZe aktivně spolupracovalo se zástupci významných včelařských spolků, zástupci vědeckých a odborných institucí. Nařízení vlády je významným posunem oproti minulým obdobím v podpoře včelařství. Finanční podpory realizované nařízením vlády mají především za účel pomoci včelařům v ČR v jejich chovu, vytvoření nezbytně nutného technického zázemí pro chov včel, případnou obnovu již zastaralého technického zázemí. Dalším cílem nařízení vlády je i podpora zdravého chovu včel, a to v rámci podpor na léčiva, současně ale i kvalitu medu a včelích produktů. V neposlední řadě je nutné zmínit vzdělávání zaměřené na děti a mládež v rámci podpor včelařských kroužků, ale i včelařů samotných.

Struktura podpor do včelařství prostřednictvím nařízení vlády významně ovlivní jednak oblast zemědělství, ale současně i ŽP. V rámci realizace těchto podpor se současně předpokládají i pozitivní sociální dopady, neboť se jedná nejen o podporu rozvoje včelařství, ale i dalších

odvětví, jako je např. ekologie, zahradnictví, produkční zemědělství, ovocnářství, zelinářství a další obory bezprostředně navázané na chov včel. Jedním z nejdůležitějších přínosů včelařství pro společnost je však chov zdravých včel a nejvýznamnějším posláním včely medonosné je opylovací činnost.

Včelařství je v rámci praktického chovu upraveno řadou dílčích legislativních předpisů. Z významných legislativních dokumentů je to např. zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči; zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství; zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat, zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon) ad. Důvodem tohoto stavu je skutečnost, že obor není v současné době zastřešen samostatným zákonem, který by veškeré aspekty včelařství upravoval veškeré aspekty včelařství. Zároveň uvedená škála legislativních dokumentů o včelařství ilustruje skutečnost, že specifická problematika oboru svým obsahem a posláním zasahuje jak do oblasti hospodářské, tak i environmentální.

Finanční nástroje pro podporu včelařství

Na základě zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, je poskytována chovatelům včel podpora Jednak:

I. z národních zdrojů:
1. D. „Podpora včelařství“, zaměřená na zabezpečení opylování zemědělských hmyzosnubných rostlin. Předmětem dotace je včelstvo, které je v příslušném roce zazimováno. Konečným příjemcem je chovatel včel na území ČR, a to bez ohledu na jeho členství ve včelařských spolcích, a který má evidovaná včelstva v ČMSCH a. s., Hradišťko. Administrátorem je Český svaz včelařů, z. s.

- Podpora 9. J – „Zlepšování praktické výuky ve včelařství“ - zaměřená na praktickou výuku ve včelařství spojenou s prezentací různých včelařských technologií v podmínkách velkoprovozu a maloprovozu.
- Podpory pro nevládní neziskové organizace (NNO) prostřednictvím veřejné soutěže vyhlášené MZe, umožňují podporovat včelařské spolky významně působící ve včelařství, a to na základě předložených projektů.

II. evropské podpory:
Další podpory ze strany MZe a EU pro chovatele včel jsou tzv. „eurodotace“, zahrnuté v nařízení vlády č. 53/2023 Sb., o stanovení podmínek provádění opatření v odvětví včelařství, ze dne 28. února 2023 (dále jen „nařízení vlády“). Podpory jsou realizované prostřednictvím jednotlivých opatření v nařízení vlády:

1. školení pro včelaře a výstavnictví,
2. investice do hmotného majetku,
3. boj proti včelím nákazám,
4. racionalizace kočování včelstev,
5. plemenářská práce a
6. analýza včelích produktů.

Sektor včelařství bude každoročně financován celkovou částkou ve výši cca 110 mil. Kč, tj. 50% příspěvku EU a 50% příspěvku ČR. Výše podílu ze strany ČR bude v rámci dané podpory dodržena. Na základě usnesení vlády ČR ze dne 25. října 2021 č. 925 k návrhu rozpočtu strategického plánu SZP na období 2023–2027 a postupu zajištění dalších kroků

při jeho předkládání a schvalování EK byla schválena pod bodem 2. míra příspěvku pro národní spolufinancování sektoru včelařství ve výši 50 %.

3.3.2 Stav sektoru

V ČR včelařství patří k významným odvětvím v rámci zemědělství. K silným stránkám českého včelařství se řadí struktura chovatelů včel z hlediska v počtu chovaných včelstev (dlouhodobě převažují chovatelé do 15 včelstev, ale i poměrně rovnoměrné rozložení stanovišť včelstev na celém našem území). V roce 2022 se jednalo o 50 621 včelařů s počty včelstev do 15, a to z celkového počtu 65 042 včelařů. Celkový stav včelstev v roce 2022 byl 715 462. Včelařů nad 150 včelstev bylo v roce 2022 celkem 150.

ČR patří dlouhodobě mezi státy s největší organizovaností chovatelů včel na světě. Čeští včelaři jsou organizování zejména prostřednictvím největšího včelařského spolku, a to Českého svazu včelařů, z. s. (dále jen „ČSV“), ale i ostatních významných včelařských spolků, jako je např. Pracovní společnost nástavkových včelařů, Spolek pro rozvoj včelařství MÁJA, Včelařský spolek Moravy a Slezska, Včelí stráž, Asociace profesionálních včelařů ad.

V roce 2021 ČSV registroval 57 245 chovatelů včel, kteří obhospodařovali 664 645 včelstev a v roce 2022 sdružoval 56 474 členů, kteří obhospodařovali 610 209 včelstev. ČSV je největší organizací v ČR s organizační strukturou 77 okresních organizací a 1 090 základních organizací. V roce 2022 se ČSV podílí na celkovém počtu chovatelů včel 86 % s počtem chovaných včelstev 610 209.

Stabilita chovu v ČR závisí především na zdravotní kondici včelstev a zodpovědnost za svůj chov má především chovatel včel. Zásadním faktorem je však také dostupnost kvalitní včelí pastvy. Přesto dochází i ke značným úhynům, které v převážné části jsou postižené varroázou, včetně doprovodných nemocí, jako jsou např. virózy. Další okruh zvláště nebezpečných nákaz v chovech včel jsou bakteriální nákazy (mor včelího plodu a hniloba včelího plodu), jejichž výskyt a rozsah sleduje a řeší v rámci veterinárních opatření Státní veterinární správa. Aktuální zprávy o výskytu nemocí v chovech včel této situaci je možné získat na webových stránkách Státní veterinární správy. Současně podrobná statistika o stavu včelařství v ČR je detailně rozpracována v „Situační a výhledové zprávě Včely“, která vychází jako periodikum ve dvouletých intervalech a je zveřejněna na webových stránkách MZe.

3.3.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek

Významným faktorem, který zasahuje do současného včelařství, jeho rozvoje a rozvoje chovatelů včel, jsou finanční podpory realizované prostřednictvím nařízení vlády v rámci SZP 2023+. Zaměření podpor umožňuje realizovat nejen vzdělávání chovatelů včel, ale současně cílí na obnovu již zastaralých zařízení pro stáčení a zpracování medu a včelích produktů, kočování se včelstvy, což umožňuje využití včelí pastvy i ze vzdálenějších oblastí, současně i kvalitu medu, podporu nákupu léčiv v boji proti varroáze, ale i podporu kvalitního chovu včel prostřednictvím podpor na včelí matky ze schváleného šlechtitelského programu.

Finanční podpory cílené přímo do praktického chovu včel jsou především podporou samotného chovu, neboť silná a zdravá včelstva jsou základem pro opylovací činnost, současně však i podporou prosperity zemědělství a biodiverzity krajiny v rámci přírodních ekosystémů.

Proto finanční podpory podle nařízení vlády zrealizované MZe ve spolupráci s EU jsou zcela zásadní pro chovatele včel, a to nejen v současnosti, ale i pro následující včelařská období.

V rámci SZP 2023+, a to Agroenvironmentálně-klimatické opatření (AEKO) – Ošetřování extenzivních travních porostů a Podpora biodiverzity na orné půdě, cílí na komplexní systém hospodaření s minimalizací vstupů využívající šetrné postupy a technologie, kdy je pečováno o hodnotnější travní porosty zachováním ploch vhodných zejména pro rozmnožování a dokončení vývoje řady druhů živočichů (motýlů, opylovatelů), kteří jsou závislí na dostatku živných rostlin. V rámci intervence *AEKO – Ošetřování extenzivních travních porostů* jsou podmínky cíleny na podporu extenzivní údržby všech trvalých travních porostů včetně optimalizace hnojení. Od určité velikosti obhospodařovaného dílu půdního bloku je povinnost ponechávat nepokosené plochy, které také mohou sloužit opylovatelům jako možný úkryt a potravní základna. Intervence *AEKO – Podpora biodiverzity* na orné půdě směřuje k zakládání neprodukčních ploch na orné půdě s cílem podpořit biodiverzitu opylovatelů v zemědělské krajině prostřednictvím zajištění potravních zdrojů a poskytnutí úkrytů v období, kdy je jich v zemědělské krajině nedostatek, a to v titulu nektarodárné biopásy nebo v titulu druhově bohaté pokrytí orné půdy. Kromě biopásů je na opylovatele zaměřena i jedna ze dvou osevních směsí v titulu Ochrana čejky chocholaté.

Výše uvedená opatření mají nejen rozhodující význam pro zvýšení pestrosti bylinných společenstev a tím i rozšíření a zachování biodiverzity krajiny, ale především možnost realizace výsadeb medonosných bylin a směsí, které jsou významným zdrojem pylu a nektaru v průběhu fenologického období pro včelstva, ale i další opylovatele.

3.3.4 Stav a potenciál hlavních odvětví v sektoru

Silné stránky	• Vysoký stupeň organizovanosti ve spolcích, odborná úroveň podmíněná propracovaným jednotným systémem vzdělávání. • Organizované tlumení varroázy – sběr dat o nemocích včel i prostředky a metody boje s nimi přinášejí požadované výsledky pouze tehdy, jsou-li prováděny podle jednotné metodiky a ve stejnou dobu. • Kvalitní dostupná léčiva a diagnostické metody chorob včelstev s minimálními riziky pro zdraví včel a kontaminaci včelích produktů, odpovídající současnému stavu výzkumu. • Radikální tlumení moru včelího plodu a hniloby plodu podle stanovišť s klinickými příznaky zpomalující šíření těchto nebezpečných nákaz. • Povinná vyšetření včelstev chovatelů matek a včelstev kočovných včelařů. • Tradice chovatelství, existující síť aktivních chovatelů matek a dlouhodobé udržování kvalitního plemenného potenciálu včely medonosné kraňské. • Dlouholetá tradice výuky a silný rozvoj ve včelařském školství (SŠ, VŠ, specializované školství). • Vědomostní potenciál včelařských odborníků se zkušenostmi ze zahraničí. • Existence VúVč v Dole i dalších výzkumných pracovišť v ČR. • Přenos výsledků výzkumu do praxe prostřednictvím metodických pokynů, konání odborných přednášek, seminářů a publikování odborných článků v časopisech.
Slabé stránky	• Převažující typ drobného zájmového včelaře zahrnuje i skupinu chovatelů, kteří problémy zdravotního stavu nevnímají zodpovědně, nedodržují metodiku léčení a špatnou chovatelskou praxí způsobují včelám stresy. Jejich stanoviště se stávají mnohdy zdrojem nákaz pro okolí. • Ze strany profesionálních chovatelů včel je mnohdy podceňována biologická zákonitost chovu a vývoj včel, která může vést ke stresovým situacím v chovaných včelstvech s následky možného rozvoje onemocnění včel. • Konzervativní přístup k některým novým včelařským poznatkům a metodám. • Základní výzkum na akademických pracovištích je značně nákladný, aplikace poznatků do praxe je až ve vzdáleném časovém horizontu.

Příleži-tosti	• Získání profesních a odborných zkušeností ve včelařství, včetně příslušných certifikátů. • Realizace vlastního chovu včel. • Vybudování farmového chovu včel. • Rovnoměrné rozmístění včelstev v krajině. • Větší podpora pro vědecký výzkum. • Širší podpora pěstování medonosných (nektarodárných a pylodárných) rostlin, biopásů, zachování pestrých travních porostů a dalších míst významných z hlediska zdrojů nektaru a pylu.
Hrozby	• Bezprostřední rizika souvisí především se zdravotním stavem včel. • Používání nepovolených látek k léčení včelstev. • Znehodnocování kvality chovu včely medonosné kraňské a její přímé ohrožení v důsledku nekontrolovaného dovozu matek jiných agresivních plemen včel. • Pronikání invazivních druhů hmyzu. • Snižování biodiverzity krajiny a rizika spojená se škodlivými dopady nadměrného venkovního osvětlení na opylovatele. • Vývoj klimatických podmínek zkracující nezbytný čas na opylování plodin. • Používání látek v zemědělství včelám škodícím.

3.3.5 Strategické cíle a opatření

Posláním a hlavní strategickou prioritou včelařství je zajistit dostatečné stavy zdravých včelstev pro zajištění opylení zemědělských plodin a současně podporu biodiverzity přírodních ekosystémů, s dostatečnou a maximálně kvalitní produkcí medu a včelích produktů.

Strategický cíl

F.1 Stabilizovat počet včelstev na území ČR a podporovat rovnoměrné rozmístění včelstev v krajině k zajištění biologické rovnováhy v opylení kulturních a planě rostoucích rostlin a podporovat přísuny včelstev k zemědělským plodinám a za účelem podpory biodiverzity krajiny

Dílčí cíle

F.1.1 Zdokonalovat současný systém vzdělávání za účelem zvyšování odborné úrovně chovatelů včel.
F.1.2 Podporovat regionální vzdělávací aktivity, včetně center a vzdělávacích programů pro nevčelařskou a začínající včelařskou veřejnost.
F.1.3 Vytvářet podmínky pro udržitelný chov včel u jednotlivých chovatelů a podporovat rentabilitu chovu včel zejména:

- podporovat udržitelné hospodaření na zemědělské půdě pro zachování kvality a úrodnosti zemědělské půdy
- podporovat dostupnost kvalitní včelí pastvy a vhodného prostředí pro další opylovatele prostřednictvím podpory pěstování medonosných rostlin (zejm. len, svazenka, pohanka), vyšší míry využívání nektarodárných biopásů, výsadbou ovocných stromů (v rámci agrolesnictví aj.), obnovou a vhodnou údržbou krajinných prvků (remízků aj.) a zachováním či obnovou druhově pestrých travních porostů
- podporovat využívání v širší míře alternativních prostředků na ochranu rostlin a postupy k zajištění ochrany včelstev
- vytvářet podmínky a opatření pro rovnoměrné zavčelení se zohledněním dostupnosti zdrojů nektaru a pylu a potřebě podpory volně žijících opylovatelů, a to za podmínky odborných studií pro danou lokalitu či oblast, které tuto skutečnost zohlední
- podpořit vysokou úroveň kvality chovu včel z hlediska zajištění zdravotního stavu včelstev a řešení rizik souvisejících s šířením škodlivých organismů a invazních druhů

- podporovat budování kvalitního a moderního zázemí pro získávání včelích produktů (medárny)“.

F.1.4 Propagovat spotřebu českého medu a prodej tuzemských včelích produktů.
F.1.5 Podporovat výzkumné úkoly ve včelařství; řešit zásadní úkoly související se zdravotním stavem včel.
F.1.6 Podporovat šlechtitelskou práci v chovu včelích matek.

Opatření

- Využívaní dotačních podpor z evropských fondů a národních zdrojů pro začínající a stávající včelaře.
- Napomáhat opatřením, která povedou k rozšíření a zkvalitnění včelí pastvy, a současně ke zvyšování biodiverzity krajiny včetně omezování světelného znečištění.
- Kvalitním a zodpovědným chovem včel zajistit dostatečné stavy zdravých včelstev pro opylování zemědělských entomofilních plodin a zachování biodiverzity krajiny.

3.4 Myslivost

3.4.1 Úvod a východiska přístupu

Zvěř je považována za přírodní bohatství a stát v souladu s čl. 7 Ústavy naplňuje toto ustanovení: „Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.“

Mezi historicky základní dokumenty formující oblast myslivosti patří Zásady myslivecké politiky z roku 2002. Cílem bylo usměrnit vývoj myslivosti především pro období do vstupu ČR do struktur EU. Navazujícím dokumentem je Další vývoj myslivosti po vstupu ČR do EU – Současná myslivecká politika z roku 2006, jejíž platnost byla stanovena do roku 2016. Tyto dva dokumenty byly poplatné době vzniku. Myslivost však během následujících let prošla změnami, zejména ve vztahu k nárůstu početnosti spárkaté zvěře a vývoji moderních technologií.

EU nechává dostatečný prostor členským státům na úpravu národní legislativy při zohlednění jejich kulturních, hospodářských, sociálních požadavků a tradic. Při tvorbě zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, byly již zohledněny požadavky, které vyplývají z nařízení a směrnic Rady a přímo se dotýkají práva myslivosti, a tudíž ČR byla z pohledu myslivosti na vstup do EU připravena.

Myslivost má mezi ostatními oblastmi, pro které EU přijala svoji politiku, složité postavení. Myslivost není považována v Evropské komisi za samostatný obor. Je zařazena do gesce generálního ředitelství XI se zaměřením na ŽP, jadernou bezpečnost a civilní obranu. Z tohoto titulu není pro myslivost vypracována specializovaná společná politika a zájmy myslivosti musí být tedy složitě prosazovány cestou politik ŽP. Z 11 legislativních opatření Evropských společenství zaměřených na nejrůznější problematiku ochrany přírody, jsou pro myslivost nejdůležitější čtyři dokumenty: Nařízení Rady (EHS) 3254/91 zakazující používání pastí ve Společenství a zakazující zavádět kožešiny a zboží vyrobené z určitých druhů volně žijících živočichů pocházejících ze zemí, kde jsou k jejich odchytu používány pasti nebo jiné nehumánní metody odchytu, Nařízení Rady (ES) 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. Směrnice Rady 2009/147/ES o ochraně volně žijících ptáků. Směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť,

volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Dále pak také Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1143/2014 o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů.

Dále se myslivosti mimo jiné dotýkají zákony: č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 166/1999 Sb., veterinární zákon, zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, zákon č. 289/1995 Sb., o lesích, zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými druhy živočichů a další.

Myslivost v ČR je v porovnání s jinými státy unikátní a její podoba nemá téměř v celém světě s výjimkou Slovenska obdobu. Česká myslivost je zapsána na národním seznamu nehmotného kulturního dědictví ČR, přičemž sokolnictví, jako součást myslivosti, je i na mezinárodním seznamu UNESCO.

3.4.2 Stav sektoru

V ČR je již od roku 1966 vedena myslivecká statistika, která sleduje hlavní údaje za honitbu, počty a složení honiteb, počty lovecky upotřebitelných psů a další statistické údaje. Tyto údaje jsou jedny z pokladů při posuzování péče o zvěř a přípravu legislativních změn. V současné době má ČR celkovou výměru honební plochy 6 891 273 ha s následující specifikací (údaje za hospodářský rok 2022):

Tabulka 7 Honitby, MZe, 2022

Počet honiteb	5 782
Celková výměra obor (ha)	49 312
Počet obor	200
Celková výměra bažantnic (ha)	90 957
Celkový počet bažantnic	286
Průměrná výměra honitby (ha)	1 192

Tabulka 8 Využití honiteb, MZe, 2022

Ve vlastní režii	753
Pronajaté	5 029
Společenstevní	4 272
Vlastní	1 510

Vzhledem k významu myslivosti především na úsecích ochrany zvěře a přírody i veterinární medicíny je nezbytné periodické zjišťování vývoje početních stavů jednotlivých druhů zvěře, nejen jako ochrany před vyhubením, ale též z důvodu informace o nekontrolovatelném nárůstu početních stavů spárkaté zvěře, zvláště pak prasete divokého, se všemi negativními důsledky pro oblast RV, lesního hospodářství, přenášení nebezpečných nákazových onemocnění a v neposlední řadě též střetů zvěře s motorovými vozidly s rizikem materiálních škod a ohrožení zdraví občanů. Myslivosti zároveň plní velmi důležitou funkci ochrany přírody zejména při eradikaci invazních nepůvodních druhů živočichů.

Z níže uvedené tabulky jsou patrné poklesy výše lovu drobné zvěře vlivem velkoplošného hospodaření v krajině. Naopak je patrný nárůst lovu vybraných druhů spárkaté zvěře. Celoplošně se jedná o prase divoké, kterému velké polní celky s monokulturami řepky olejky,

obilovin a kukuřice poskytují dostatek potravních příležitostí, klidu a krytu v průběhu téměř celého roku. Neméně významné jsou pak nárůsty početních stavů jelena evropského, siky japonského, daňka skvrnitého a muflona, což se odráží i ve výši škod, zvláště pak v lesních porostech, ale částečně i v zemědělské výrobě. Sčítané početní stavy jednotlivých druhů zvěře nelze pro nejednotnou metodiku používat. Vhodnějším je využít výši lovu pro jednotlivé druhy zvěře, ačkoliv z důvodu nedostatečné kontroly prováděného lovu, i tato čísla jsou pouze orientačními ukazateli vývoje početních stavů jednotlivých druhů zvěře.

S nárůstem stavů zvěře a při pasečném lesnickém hospodaření s vysokým zastoupením smrku ztepilého ve stejnověkých porostech značně narůstaly také škody působené zvěří na lesích, a to do té míry, že se na některých lokalitách výrazně měnila i druhová skladba lesů, směrem k čistým smrčinám. Odstraněním podúrovně v porostech při pěstebních zásazích značně poklesla úživnost lesního prostředí pro zvěř za vzniku stejnověkých porostů a nárůstu škod působených zvěří. Prase divoké pak působí rozsáhlé škody na zemědělských plodinách a pozemcích. Výše škod však není doposud centrálně evidována.

Tabulka 9 Vývoj počtu ulovených kusů hlavních druhů zvěře, zdroj MZe

Lov a odchyt	1968	1988	2013	2022
Jelen evropský	6365	21177	23593	32899
Daněk skvrnitý	1308	3832	16570	38691
Muflon	946	7304	9446	10533
Srnec obecný	78292	76417	105686	114139
Prase divoké	3356	48033	152468	178461
Sika japonský	294	2380	12866	19738
Jelenec běloocasý	10	92	33	70
Kamzík horský	4	70	13	79
Zajíc polní	1110279	182261	37694	33859
Bažant obecný	910077	645258	459128	378473

3.4.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek

Současná zemědělská rostlinná, zpravidla velkoplošná, výroba je do značné míry ovlivněna nejen potřebami trhu, ale také převážně nastavenou dotační politikou orgánů EU a ČR. Způsob hospodaření pak přímo ovlivňuje ŽP volně žijících živočichů, zvěře i člověka. Rozčlenění ploch je nutné jak pro ochranu půdního pokryvu, tak pro biodiverzitu flory a fauny.

Nově připravovaný soubor priorit a vývoje zemědělství, a to jak v rostlinné, tak živočišné výrobě by mohl napomoci k lepšímu zajištění potřeb zvěře i volně žijících živočichů. Též by měl umožnit provádění kvalitnějšího managementu drobné a spárkaté zvěře, a umožnit tak optimalizaci početních stavů, věkového složení populace a poměru pohlaví těch druhů zvěře, které se v současnosti jeví jako problémové.

Ke zlepšování životních podmínek zvěře a volně žijících živočichů by samozřejmě měla přispět i realizace opatření pro zmírnění negativních dopadů sucha a nedostatku vody. Rovněž

zásahy do krajiny v rámci KoPú v podobě zakládání biocenter a biokoridorů by měly mít zlepšující efekt.

Zásadní změnou ovlivňující intenzitu poškození lesů zvěří je způsob lesnického hospodaření, který je stejně významný jako početní stavy zvěře. Posunem lesního hospodaření od holosečného se stejnověkými monokulturami obnovovanými uměle k podrostnímu či pokročilejším modelům nepasečného hospodaření v druhově, věkově a prostorově rozrůzněných porostech by mohlo dojít ke snížení míry poškození lesů zvěří v ČR. To vše za předpokladu splnění podmínky splněna podmínka výrazného snížení stavů zvěře, aby se současné porosty mohly dlouhodobě přirozeně obnovovat a probíhala v nich strukturní diferenciace.

3.4.4 Stav a potenciál hlavních odvětví v sektoru

Silné stránky	• Produkce dieteticky kvalitní potraviny. • Potenciál pro loveckou turistiku. • Kvalitní chovy lovecky vedených plemen loveckých psů. • Regionální a národní kulturní, sportovní a společenské aktivity spojené s myslivostí. • Strategický plán vývoje české myslivosti v dlouhodobém časovém horizontu. • Potenciál po chov kvalitní spárkaté zvěře spočívající ve velké početní základně. • Pro převážně městskou veřejnost atraktivní postupný návrat velkých šelem, jakožto přírodního regulátora stavů zvěře.
Slabé stránky	• Přezvěření a neúnosné škody působené spárkatou zvěří na značné části ČR. • Aktuální legislativa nedovoluje státu spolehlivě ovlivnit početnost zvěře, a tedy ani škod. • Neprobíhá dostatečné k myslivosti pozitivní ovlivňování veřejnosti. • Velký vliv lidské činnosti a přítomnosti na rušení volně žijících živočichů. • Zemědělská výroba v ČR je ve vazbě na pravidla EU v rámci SZP, proto nejsou výrazné změny v zemědělském hospodaření v legislativní kompetenci ČR. • Nedostatečné seznamování veřejnosti s problematikou myslivosti. Nedostatečný nebo v rámci držitele honitby neprosaditelný zájem a kontrola vlastníků honebních pozemků ve vztahu k mysliveckému hospodaření. • Vlastníci a nájemci pozemků často nevědí, že myslivci jsou hlavním regulátorem stavů zvěře. • Nedostatečná komunikace s myslivci ohledně lovu. • Abnormální pokles stavů drobné zvěře, jenž způsobuje až vyhynutí jejich populací na části území ČR v důsledku velkoplošného zemědělství a přílišné mechanizace a chemizace tohoto sektoru, ale i šíření predátorů jako jsou psík mývalovitý, mýval severní, norek, krkavec atd. • Na straně uživatelů honiteb je často nesprávně prováděn lov zvěře. • Trofejový lov nejsilnějších samců, a to i v mladém věku, jenž způsobuje nevyrovnanou věkovou i pohlavní strukturu populací většiny druhů spárkaté zvěře. • Nedostatečná výše lovu s ohledem na vznikající škody. • Nedostatek mladých zájemců o výkon myslivosti.
Příležitosti	• Úprava legislativy a zavedení plánování lovu zvěře státem na základě stavu poškození lesích ekosystémů, spolehlivá jednotná povinná kontrola jeho provedení a sankcionování nesplnění nebo hrazení škod zvěří vlastníky pozemků. • Využití nových poznatků z oblasti VaV. • Zohlednění zavádění agroenvironmentálních opatření. • Podpora zavádění inovovaných postupů ochrany a péče o zvěř jako o přírodní bohatství. • Prezentace spolupráce s širokou veřejností, environmentální výchova mládeže aj. • Využívání dotačních titulů do lesního hospodářství a zemědělství. • Přechod z pasečného lesního hospodaření na jemnější lesnické postupy s maximalizací využití přirozené obnovy v pestrých a strukturovaných lesích.

Hrozby	• Další nárůst početních stavů spárkaté zvěře a invazních druhů. • Zmenšující se počet myslivců a nezájem mládeže o myslivost. • Změny v početnosti zvěře v závislosti na kvalitě prostředí. • Problémy s financováním agroenvironmentálních opatření. • Snahy o převahu ryze soukromých zájmů nad veřejnými, jako např šíření populace siky japonské na území jelena evropského a další degradace jeho populací. • Trend přechodu od funkční myslivosti k pouhému komerčnímu lovu. • Úbytek honebních ploch v důsledku zástavby. • Nárůst fragmentace krajiny, dopravy a dalších antropogenních vlivů. • Nešetrné hospodaření v krajině.

3.4.5 Strategické cíle a opatření

Posláním a strategickou prioritou je zajistit zachování a trvalé využívání zvěře jako obnovitelného přírodního zdroje a přírodního bohatství státu podle Ústavy ČR. Součástí Koncepce státní lesnické politiky do roku 2035, která byla schválena usnesením vlády č. 116 ze dne 17. 2. 2020 je i myslivost, což představuje aktuální Koncepci myslivecké politiky. Samotný Aplikační dokument Koncepce byl vládou vzat na vědomí dne 25. 1. 2021. Aplikační dokument obsahuje několik mysliveckých opatření, které je potřeba přijmout pro budoucí zajištění správného fungování myslivosti ve vztahu zejména k lesnímu prostředí, zvěři, ale i jejímu ŽP.

Strategické cíle

G.1 Optimalizace početních stavů jednotlivých druhů zvěře podle věku a pohlaví v souladu se zájmy a požadavky vlastníků a nájemců honebních pozemků a přírodními podmínkami krajiny, které umožňují přirozený vývoj populací a ekosystémů bez škod zvěří.

Dílčí cíle

G.1.1 Státem řízená regulace početních stavů druhů zvěře umožňující širší využití přirozené obnovy lesních porostů a eliminaci škod zvěří v lesích a na zemědělských pozemcích.

Opatření

- Tvorba nové myslivecké koncepce, která pomůže překlenout nezadržitelně končící období lidové myslivosti a nastolení standardního prostředí, které bude více respektující vlastnická práva vlastníků zemědělské a lesní půdy a jejich pachtýřů (návrat k tradičnímu pojetí mysliveckého práva a také na území dnešní ČR platnému do roku 1948).
- Legislativa umožňující vyvážený stav lesa a zvěře a omezující příčiny vzniku neúměrných škod na zemědělských i lesních porostech.
- Dostatečný počet odborně připravených myslivců, umožnit větší zapojení vlastníků půdy do mysliveckého hospodaření.
- Rozmanitá krajina – jak les, tak i ostatní plochy.
- Větší vzájemné propojení myslivecké, zemědělské a lesnické činnosti.
- Odborná státní správa myslivosti.
- Vnímání myslivosti jako služby pro veřejnost.

G.2 Zvýšit obecné povědomí o funkci myslivosti v oblasti péče o přírodu, podporu komunikace s veřejností a vzdělávání.

Dílčí cíle

G.2.1 Administrativně nekomplikovanými státními podporami motivovat NNO k popularizaci myslivecké tradice a aktivity jako odborné a prospěšné služby nejen přírodě, ale i společnosti, a tím i rozšířit povědomí a prohloubit vědomosti o přírodě především u mladé generace. Obrátit tím trend úbytku myslivců jako hospodářů v krajině.
G.2.2 Zvýšení odbornosti myslivců i zaměstnanců státní správy myslivosti pro podpoření rozvoje myslivosti a respektování právních norem.

3.5 Indikativní ukazatele

Indikativním údajem je míra poškození lesa zvěří. Cílovým stavem je početnost spárkaté zvěře, která nezpůsobuje nepřiměřené poškození lesa. Míra přípustného maximálního poškození lesa bude stanovena prováděcím právním předpisem k zákonu o myslivosti. Nově navrhovaný indikátor bude údaj o zastoupení poškozených jedinců dřevin z NIL (všechny druhy poškození).

Podle platného zákona o myslivosti je míra naplnění tzv. jarní kmenového stavu objektivně nezjistitelná a reálná početnost zvěře se dovozuje podle provedeného lovu vykazovaného uživatelem honitby. Aktuálně zákon o myslivosti neobsahuje spolehlivý kontrolní mechanismus, který by potvrdil, že vykázaný počet ulovené zvěře byl z přírody skutečně odebrán, ani zda jarní kmenový stav zvěře byl objektivně zjištěn. Pro objektivní kontrolu ulovené zvěře musí být plošný povinný jednotný systém zajišťující spolehlivou kontrolu provedení lovu. V roce 2024 se do novely zákona o myslivosti takový nástroj připravuje. Bude tak možné spolehlivě upravovat plán lovu, aby byla populace zvěře snížena na stav, který nebude způsobovat nepřiměřené škody. Současně s tím se stanový vyhláškou přípustná míra poškození lesa. Indikátor počtu zvěře bude skutečné poškození lesa a jeho korelace s přípustným poškozením podle vyhlášky. Z tohoto důvodu je zaveden indikátor počtu ulovených kusů spárkaté zvěře, s tím, že tento indikátor obecně ukazuje výši počtu ulovených kusů všech druhů spárkaté zvěře (v ČR bez VLS a NP) a při vyhodnocování tohoto indikátoru bude možné v případě schválení novely zákona o myslivosti a nastavení kontroly ulovené zvěře objektivně posoudit výši ulovené spárkaté zvěře.

INDIKATIVNÍ UKAZATELE STRATEGICKÝCH CÍLŮ	Jednotka	Výchozí stav 2015	Indikativní hodnota 2020	Skutečný stav 2020	Skutečný stav 2023	Indikativní hodnota 2027	Indikativní hodnota 2033	Obsah plnění strategie a opatření vedoucí k žádoucímu rozměru a stavu
C. LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ[22]								
Výměra lesních pozemků	ha	2 666 376	2 684 000	2 677 329	2 681 764	2 700 000	2 710 000	Každoročně v návaznosti na schválení Zprávy o stavu lesa a lesního hospodářství v ČR.
Přeměna SM porostů, změna druhové skladby	ha	1 319 733	1 285 000	1 274 241	1 197 748	1 250 000	1 215 000	
Podpora zavádění melioračních a zpevňujících dřevin – biologická meliorace lesních půd	ha	695 000	770 000	766 000	892 952	854 000	947 000	Každoročně na základě informací o stavu lesa v ČR (webovým rozhraním ÚHÚL pro zpracování a zobrazení dat z lesních hospodářských plánů a osnov o ploše dřevin). Finanční podpora obnovy lesů lesními dřevinami s melioračním účinkem na lesní půdu.
Vývoz surového dříví	m^3	6 917 000	5 500 000	18 072 000	5 143 000	4 000 000	3 000 000	Každoročně v návaznosti na schválení Zprávy o stavu lesa a lesního hospodářství v ČR.
Spotřeba dřeva	%	100	110	122	103	125	130	Statistická data ČSÚ.
D. Rybářství								
Elektronická evidence rybářských revírů a evidence o hospodaření a o dosaženém hospodářském výsledku E.3.2.	%	10	15	15	50	60	80	Vytvoření jednotného elektronického systému evidence rybářských revírů, evidence o hospodaření a dosaženém hospodářském výsledku, a to od úrovně uživatele rybářského revíru přes jednotlivé orgány státní správy až po MZe. Předání plánované evidence 1 x ročně dle zákona č. 99/2004 Sb. a vyhlášky č. 197/2004 Sb.
Udržení objemu tradiční akvakulturní produkce E.1.1., E.1.3.	tis. t	20,1	20	20,4	19,3	20	20	Znamená udržet objem na stávající úrovni. K dispozici 1x ročně, zdroj: Rybářské sdružení ČR.

[22] Další indikativní ukazatelé v oblasti lesního hospodářství budou průběžně doplňovány na základě aktualizace dat z NIL II a zhodnocení jejich následného metodického zvládnutí.

Spotřeba sladkovodních ryb v kg/obyvatele a rok E.1.2., E.2.3.	kg/obyv. a rok	1, 34	1,44	1,2	1,1	1,48	1,48	Znamená mírně zvýšit spotřebu sladkovodních ryb. K dispozici 1x ročně, zdroj: Rybářské sdružení ČR.
E. Včelařství								
Početní stavy včelstev (vychází z cílového stavu 750 tis. Včelstev) F.1.1., F.1.6.	%	78	90	92,50	89,30	100	100	Využívání veškerých dotačních podpor z evropských fondů a prostředků MZe pro začínající a stávající včelaře. Zaměření na podporu práce s mládeží a vzdělávání včelařské veřejnosti. Sledování v rámci pravidelných hlášení 1 x ročně.
F. Myslivost								
Zastoupení jedinců poškozených zvěří – všechny druhy poškození (zdroj ÚHÚL NIL)	%	NIL II (2011-2015) 10,5	NIL III (2016-2020) 8,9			Na základě zjištění NIL k danému roku	Na základě zjištění NIL k danému roku	Vykázaný údaj zastoupení poškozených jedinců dřevin z NIL (všechny druhy poškození).
Výše lovu spárkaté zvěře (všechny druhy spárkaté zvěře) – indikátor zaveden v srpnu 2023	ks	334 879	NV (zavedeno v roce 2023)	339 757	NV (zavedeno v roce 2023 před finalizací			Součet počtu ks druhů spárkaté zvěře ulovené v ČR (bez VLS a NP). Nelze stanovit indikativní hodnoty pro rok 2027 a 2033 z důvodu nejistoty schválení novely zákona o myslivosti.

4 STRATEGIE VODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

4.1 Úvod a východiska přístupu

Strategie vodního hospodářství MZe navazuje na vizi uvedenou v předchozích koncepčních dokumentech: „Vytvářet podmínky pro rozhojnění vodních zdrojů a pro udržitelné hospodaření s omezeným vodním bohatstvím ČR tak, aby byly sladěny požadavky na užívání vodních zdrojů s požadavky ochrany vod a zároveň s realizací opatření na snížení škodlivých účinků vod vyvolaných hydrologickými extrémy – povodněmi a suchem“.

Součástí strategie udržitelných vodních zdrojů je rovněž posílení retence vody v krajině, zejména zadržení vody v půdě a omezování povrchového odtoku srážkových vod posílením členitosti krajiny a reformou zemědělského hospodaření, což konkrétněji obsahují předchozí kapitoly.

Zpracování Strategie s využitím předchozích koncepcí vodního hospodářství MZe, které byly jako střednědobé postupně přijaty pro léta 2000–2004; 2004–2010 a 2010–2015, reaguje na skutečnost, že disponibilní zdroje vody v ČR patří k nejnižším při přepočtu na jednoho obyvatele, což vyplývá z přehledu situace členských států EU (viz obr. 3).

Obrázek 3 Disponibilní zdroje v různých zemích. Jedná se o dlouhodobé průměrné roční hodnoty, a proto zůstávají v průběhu let stejné.

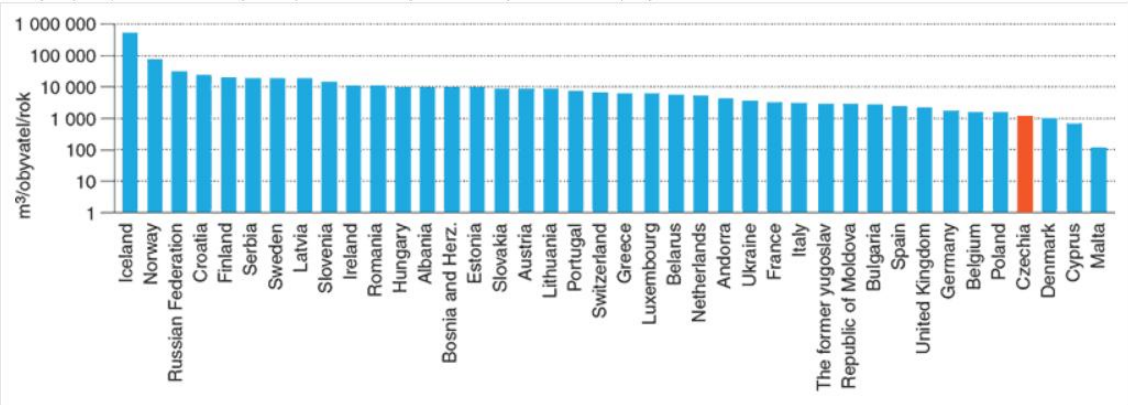

Zdroj: FAO, AQUASTAT

Tato situace se však, s ohledem na očekávaný vývoj klimatu, mění a hydrologické extrémy (povodně, sucha) s následnými negativními důsledky se začaly vyskytovat od roku 1997 častěji. Území ČR zasáhlo devět významných až katastrofických povodní (ztráta 135 lidských životů a škody ve výši cca 190 mld. Kč) a také čtyři výrazná sucha (2003, 2012, 2015 a 2018).

Z uvedených důvodů zabezpečení udržitelných vodních zdrojů, ochrana proti škodlivým účinkům vod, zajištění služeb v oblasti vodovodů a kanalizací stejně jako naplňování požadavků „acquis communautaire“, vytvářejí hlavní rámec pro vymezení cílů, které tato Strategie bude definovat, a následně budou prakticky naplňovány.

Kromě zmíněných koncepcí vodohospodářské politiky MZe jsou pro následující období platné další strategické dokumenty, především Strategie prevence před povodněmi pro území ČR (přijata vládou v roce 2000). Aktualizaci této obecně platné strategie přináší soubor úkolů Koncepce řešení problematiky ochrany před povodněmi v ČR s využitím technických a přírodě blízkých opatření (schválena usnesením vlády ČR v roce 2010).

Významný koncepční dlouhodobý dokument představoval Plán hlavních povodí ČR (dále jen „PHP“, schválen vládou v roce 2007, platný do 22. 12. 2015), který se stal klíčovou koncepcí první etapy plánování v oblasti vod (2009–2015) podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky (dále jen „Rámcová směrnice o vodách“), jenž doplňovalo osm plánů oblastí povodí (dále jen „POP“).

Ve druhé etapě plánování v oblasti vod byl PHP nahrazen třemi národními plány povodí a POP nahradilo deset plánů dílčích povodí. Plány povodí jsou od této plánovací etapy pořizovány ve třech úrovních – pro mezinárodní oblasti povodí (dále jen mezinárodní plány povodí – „MPP“), pro části mezinárodních oblastí povodí na území ČR (dále jen národní plány povodí – „NPP“) a pro dílčí oblasti povodí (dále jen plány dílčích povodí – „PDP“). Souběžně byly zpracovávány také plány pro zvládání povodňových rizik (dále jen „PpZPR“) podle požadavků směrnice Evropského parlamentu 2007/60/ES o vyhodnocování a zvládání povodňových rizik (dále jen „Povodňová směrnice“). Oba typy plánů byly vládou ČR schváleny k datu 21. 12. 2015 pro následující šestiletá plánovací období (2015–2027). V rámci přípravy návazné třetí etapy plánování v oblasti vod byly plány povodí a plány pro zvládání povodňových rizik přezkoumány a aktualizovány ve všech třech úrovních. NPP a plány pro zvládání povodňových rizik byly vládou ČR schváleny k datu 19. 1. 2022 pro následující šestileté období (2022–2027). Souběžně se připravuje přezkum a aktualizace plánů povodí a plánů povodňových rizik pro roky 2027 až 2033.

V návaznosti na pozorované dopady probíhající klimatické změny, na další vývoj klimatu a na jeho předpokládané dopady bylo nutné se zabývat adaptačními opatřeními. Vláda ČR schválila klíčový dokument Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR (tzv. „Adaptační strategii ČR“). Jejím implementačním dokumentem je Národní akční plán adaptace na změnu klimatu. První aktualizace Adaptační strategie a akčního plánu pro období 2021–2025 byla schválena usnesením vlády č. 785 ze dne 13. 9. 2021, předchozí verze byla schválena v lednu 2017 a byla určena pro období 2017–2020.

S probíhající změnou klimatu vznikly i strategické dokumenty řešící problematiku hydrologického sucha. V roce 2011 došlo ke schválení dokumentu Generel území chráněných pro akumulaci povrchových vod a základní zásady využití těchto území (dále jen Generel LAPV). Generel LAPV byl zpracován v návaznosti na předchozí dlouhodobé územní hájení výhledových vodních nádrží. U jednotlivých lokalit byly posouzeny majetkoprávní, socioekonomické a environmentální aspekty a Generel LAPV ve své finální podobě nakonec obsahoval 65 hájených lokalit. V roce 2020 došlo k zatím poslední aktualizaci Generelu LAPV a rozšíření počtu hájených lokalit na celkových 86.

Dne 24. 7. 2017 schválila vláda ČR usnesením č. 528 Koncepci ochrany před následky sucha pro území České republiky na pětileté období (do r. 2022). Naplňování opatření obsažených v Koncepci bylo vyhodnoceno v závěru r. 2022. Většina legislativních opatření byla splněna, ovšem nutnost pokračování naprosté většiny efektivních opatření v krajině, ve vodním hospodářství i v zemědělství vyústila v doporučení upravit Koncepci tak, aby pokračovala, a rovněž doplnit indikátory k vyhodnocení jejího plnění. Proto byla vypracována Koncepce ochrany před následky sucha pro území České republiky na období 2023–2027, kterou schválila vláda usnesením č. 354 ze dne 17. 5. 2023.

Do uvedené upravené Koncepce byly využity poznatky z málo vodného a suchého období 2014–2021. Upřesňování scénářů změny klimatu vede k nezbytnosti posílit realizaci opatření k omezení dopadů sucha a nedostatku vody, neboť se ukazuje, že předpokládané časové cíle

snížení emisí skleníkových plynů (mitigace změny klimatu) se zjevně nedaří plnit tak, aby v r. 2050 bylo dosaženo uhlíkové neutrality. Pokud by se tohoto cíle podařilo dosáhnout v Evropě, neovlivnilo by to významně globální situaci, protože celosvětové množství emisí by pokleslo pouze o cca 8–10 %. Je tedy nutné počítat s dalším růstem teplot vzduchu, na které se váže růst výparu (evapotranspirace) s negativními následky pro vodní zdroje. Proto adaptační opatření k omezení těchto důsledků mají rostoucí význam, kde zásadní je posílení disponibilních vodních zdrojů a efektivní zadržení vody na našem území.

Zákonem č. 544/2020 Sb. byla provedena tzv. „suchá novela“ vodního zákona, která nabyla účinnosti od 1. 2. 2021. Hlavní náplní byla právní úprava opatření zajišťujících ochranu před suchem, která jsou obsažena v nové Hlavě X vodního zákona. V souladu s požadavky § 87d vodního zákona pořídily MZe a Ministerstvo životního prostředí (MŽP) Plán pro zvládání sucha a stavu nedostatku vody (plán pro sucho) pro území České republiky. Hlavním cílem plánu pro sucho je navrhnout vhodná a potřebná opatření k zajištění dostatku vody k pokrytí základních společenských potřeb, minimalizaci negativních dopadů nakládání s vodami během sucha na ŽP a minimalizaci dopadů sucha a nedostatku vody na hospodářskou činnost. Plán pro sucho pro území České republiky je od 31. 1. 2024 zveřejněn způsobem umožňujícím dálkový přístup. Pro území krajů plány pro sucho pořizují a průběžně aktualizují krajské úřady ve spolupráci s příslušnými správci povodí a ČHMÚ. Krajské plány pro sucho byly schváleny na počátku roku 2023 a jsou zveřejněny na internetových stránkách jednotlivých krajských úřadů.

V souvislosti s Koncepcí ochrany před následky sucha pro území ČR byla z hlediska zásobování pitnou vodou v období sucha provedena a následně v roce 2021 schválena cílená aktualizace Plánu rozvoje vodovodů a kanalizací území ČR (PRVKÚ ČR – Sucho). V rámci této aktualizace byla specifikována území a oblasti zasažené suchem z hlediska zásobování pitnou vodou, a byla navržena konkrétní řešení společně s odhady investičních nákladů na navržená opatření zásobování pitnou vodou v období sucha.

Dopady sucha, jako v současné době těžko pojistitelného rizika s významným vlivem na podnikání zemědělských podnikatelů, budou řešeny také prostřednictvím fondu těžko pojistitelných rizik. Tento způsob řešení je primárně založen na spolupráci mezi zemědělskými podnikateli a státem. Má zabezpečit systémový a dlouhodobě garantovaný přístup k řešení ekonomických dopadů škod vzniklých v důsledku působení nepříznivých klimatických jevů.

Základními právními normami pro vodní hospodářství jsou zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, který je proveden 30 prováděcími právními předpisy, a zákon č. 274/2001Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích), ve znění pozdějších předpisů, jenž je proveden jedním prováděcím právním předpisem (vyhláškou č. 428/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

V rámci těchto právních norem jsou implementovány Evropské předpisy, které v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie naplňují věcná opatření, která je nutno realizovat k naplnění „acquis communautaire“. Jedná se o implementaci Směrnice Rady 91/271/EHS, o čištění městských odpadních vod, která stanovuje způsob odkanalizování měst a obcí (aglomerací) a úroveň čištění městských odpadních vod ve vztahu na velikost aglomerace a implementaci Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/2184 ze dne 16. prosince 2020, o jakosti vody určené k lidské spotřebě, která definuje podmínky dodávek pitné vody z hlediska zabezpečení její jakosti.

V roce 2024 byla přijata Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/3019 ze dne 27. listopadu 2024, o čištění městských odpadních vod, která významně upravuje a rozšiřuje podmínky v této oblasti. Je tedy nezbytné počítat s řadou nových opatření, která zpřísňují nároky na vyčištění a vypouštění městských odpadních vod. Pro postup pro implementaci požadavků v jednotlivých členských státech je stanovena povinnost připravit příslušné plány do konce roku 2027. Jednotlivá opatření vyplývající z této novelizované směrnice mají pevně stanovené termíny pro postupná plnění v období 2028–2045. Národní implementační plán bude schvalovat Vláda ČR.

Mezi klíčové změny patří zejména:

- rozšíření věcné působnosti směrnice, a to na všechny aglomerace produkující znečištění odpovídající množství 1 000 ekvivalentních obyvatel (EO) a více v případě požadavku na zajištění centralizovaného sběru, odvádění a čištění odpadních vod. Stávající hranice je nastavena na úrovni 2 000 PE, nově se bude v podmínkách ČR týkat dalších cca 750 aglomerací,
- zpřísnění emisních standardů pro celkový dusík a celkový fosfor, které jsou povinně odstraňovány v rámci tzv. terciárního čištění odpadních vod pro všechny aglomerace přesahující hranici 10 000 EO,
- zavádí zcela novou povinnost tzv. kvartérního stupně čištění, který se týká velkých ČOV nad 10 000 EO,
- zavádí i povinnosti spojené s energetickou neutralitou městských ČOV, kdy se tento požadavek bude týkat čistíren s produkovaným zatížením vyšším než 10 000 EO,
- řadu dalších povinností mezi které např. patří evidence individuálních zdrojů znečištění (IAS), rozšířená odpovědnost výrobců (EPR), Integrované plány hospodaření s vodu, rozšíření monitoringu, hodnocení a řízení rizik, přístup k sanitárním zařízením.

Směrnice rovněž zpřísňuje podmínky na výpustě odpadních vod ze stokových sítí (řešení odlehčovacích komor).

4.2 Stav sektoru

Mezi nejdůležitější úkoly vodního hospodářství patří zajištění zásobování obyvatelstva pitnou vodou, zásobování vodou průmyslu (zejména energetického) a zemědělství, zabezpečení vodních zdrojů, odvádění a čištění odpadních vod, zajištění dobrého stavu vodních útvarů, ochrana vodních poměrů, minimalizace odvádění srážkových vod kanalizacemi pro veřejnou potřebu zvýšení bezpečnosti vodních děl (zejména rybníků a přehrad) a zmírnění následků extrémních jevů počasí, jako jsou povodně a sucho.

Dlouhodobý program Prevence před povodněmi pokračuje v období 2019–2028 IV. etapou orientovanou na zvýšení retence vody v krajině a zadržení vody v povodích, a pro roky 2023–2030 pokračuje V. etapou realizace systémových protipovodňových opatření vedoucích k zvýšení ochrany obyvatel a majetku. Pro V. etapu byla schválena dokumentace programu s předpokládanými finančními prostředky státního rozpočtu ve výši 4 910 mil. Kč. Od doby jejího zahájení bylo pro období 2023–2024 oproti předpokladu 1 450 mil. Kč alokováno pouze 23 % plánovaných finančních prostředků státního rozpočtu, a to z důvodu nedostatku zdrojů státního rozpočtu. Přehled etap a počet realizovaných akcí obsahuje tab. 10.

Tabulka 10 Počet staveb protipovodňových opatření, MZe, 2024

	Počet PPO staveb			
	Prevence před povodněmi I. etapa (2002–2007)	Prevence před povodněmi II. etapa (2007–2014)	Prevence před povodněmi III. etapa (2014–2022)	Prevence před povodněmi IV. etapa (2019–2028)
Celkem	435	379	80	48

V roce 2015 skončil dotační program Podpora obnovy, odbahnění a rekonstrukce rybníků a výstavby vodních nádrží. Od roku 2016 je realizován program „Podpora retence vody v krajině – rybníky a vodní nádrže“, na který v roce 2024 navazuje jeho II. etapa. Program je cílen na obnovu, rekonstrukci, odbahnění a výstavbu rybníků a na jejich zabezpečení pro případ povodní. Rybníky přispívají k žádoucímu zpomalení odtoku vody z krajiny a mají pozitivní vliv na dobrý hydrologický a ekologický stav krajiny. Od roku 2017 je realizován program „Podpora konkurenceschopnosti agropotravinářského komplexu – závlahy – II. etapa“, jehož cílem je podpora rozvoje při současné modernizaci ke snížení potřeby vody na závlahy i energetické náročnosti závlah.

MZe rovněž administruje program Odstraňování povodňových škod na státním vodohospodářském majetku, který je formou podprogramů otevírán po každé velké povodni. V současnosti dobíhá odstranění škod z povodně v roce 2020.

Pokračují investiční podpory MZe z národních finančních zdrojů pro rozvoj vodohospodářské infrastruktury vodovodů a kanalizací s akcentem na malé obce a města. Národní finanční zdroje a fondy EU byly zajištěny zatím do konce roku 2023. Prioritou je podpořit výstavbu vodovodů pro veřejnou potřebu a výstavbu kanalizačních sítí a ČOV především v malých obcích do 2 000 ekvivalentních obyvatel (EO). Základní koncepce optimálního rozvoje je stanovena Plány rozvoje vodovodů a kanalizací (PRVKÚK), aktuální potřeby a nároky jsou začleněny do aktualizací plánů povodí.

Podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu v roce 2023 činil 94,5 % z celkového počtu obyvatel. Kvalita pitné vody splňuje stanovené standardy a také monitorovací systém Státního zdravotního ústavu svědčí o minimálním překročení hygienických limitů. Horší je ovšem situace u malých a individuálních vodárenských zdrojů (studny), kde frekvence překročení standardů je podstatně vyšší. Z hlediska efektivity vynakládaných finančních prostředků (investičních dotací), ale i provozních nákladů hrazených uživateli, se preferuje připojování malých aglomerací na velké vodárenské systémy, které mají vyšší míru zabezpečenosti z hlediska kvality i vydatnosti zdroje. Stávající menší připojované vodní zdroje je nutné udržovat v rezervě a musí být zajištěna jejich ochrana, aby existovala dostatečná bezpečnostní alternativa pro případ problémů u většího zdroje. Udržení dobrého stavu menších zdrojů vody dovolí flexibilitu managementu v období nedostatečnosti vodních zdrojů v málo vodném období a může být využita v Plánech na zvládání sucha.

Připojení obyvatel na kanalizaci pro veřejnou potřebu přispívá k omezení zátěže ŽP splaškovými vodami a intenzifikací stávajících ČOV se dosahuje plnění zpřísněných emisních limitů pro sloučeniny fosforu a dusíku. Počet obyvatel trvale bydlících v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu v roce 2023 činil 86,7 %.

Zajištění udržitelného rozvoje v sektoru vodovodů a kanalizací souvisí s problematikou regulace oboru vodovodů a kanalizací. Vláda přijala Návrh koncepčního řešení regulace ve vodárenství a v rámci jeho naplňování byl příkazem č. 7/2015 ministra zemědělství ČR zřízen v Sekci vodního hospodářství MZe nový Odbor dozoru a regulace vodárenství, dále vznikl Výbor pro koordinaci regulace oboru vodovodů a kanalizací. Od roku 2024 je na MZe agenda týkající se regulace oboru vodovodů a kanalizací zajišťována Odborem regulace oboru vodovodů a kanalizací.

MZe rovněž podporuje výstavbu, obnovu či rekonstrukci rybníků s omezenou intenzitou chovu ryb, za účelem zvýšení retence vody v krajině, odstranění havarijních a nevyhovujících technických stavů a také údržbu koryt drobných vodních toků. Realizace projektů může přispět ke stabilizaci průtoků v případě přívalových srážek na malých povodích anebo v období déletrvajícího sucha, kdy přispívá k udržení minimálního zůstatkového průtoku ve vodotečích pod rybníky. Péče o vodní toky a nádrže bude prováděna s důrazem na zlepšování hydromorfologického a ekologického stavu vodních toků v souladu s Rámcovou směrnicí o vodách a plány povodí.

Jakost povrchových vod se v posledních 25 letech velmi podstatně zlepšila především v důsledku omezení bodových zdrojů znečištění vod, zejména uzavřením celé řady výrobních podniků, rekonstrukcí a modernizací technologických postupů v průmyslu na základě nových legislativních požadavků a výstavbou, rekonstrukcí a modernizací kanalizací a ČOV. Připojení obyvatel na kanalizaci se v uvedeném období zvýšilo o 12,3 %. K omezení znečištění vodních zdrojů významně přispívá také pokles v odběrech vody – ze 401 l/osoba/den v roce 1989 na 147,2 l/osoba/den v roce 2023 (pokles v domácnostech ze 171 l/osoba/den na 86,7 l/osoba/den). Přes uvedené pozitivní změny vypouštěné znečištění v ČR stále přesahuje úroveň nutnou pro splnění cílů plánování v oblasti vod. Proto je nezbytné legislativně vyřešit mimo jiné vypouštění vod z odlehčovacích komor a stanovení přísnějších emisních limitů. Vody vypouštěné z odlehčovacích komor jsou považovány za vody odpadní a od 1. 1. 2023 může být vypouštění odpadních vod z odlehčovacích komor zpoplatněno v případě, že parametry odlehčovacích komor k uvedenému datu nebudou plnit požadavky novelizované vyhlášky č. 428/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Při výstavbě a rekonstrukcích kanalizací je ve vybraných lokalitách potřebné vyžadovat oddílné kanalizace a v takových případech podporovat jak splaškové, tak i dešťové části kanalizace a dále v obcích vyžadovat realizaci modrozelené infrastruktury pro hospodaření se srážkovými vodami.

Daří se výrazně kontrolovat omezení bodových zdrojů znečištění, avšak nesrovnatelně obtížnější je snížit zátěž z plošného znečištění – ze zemědělského hospodaření, atmosférické depozice a erozních splachů z terénu. Význam plošného znečištění a znečištění z podpovrchových vod (mělká zvodeň), které jsou podchyceny drenážními systémy, tak s pokračujícím poklesem znečištění z bodových zdrojů roste. Jeho podíl je podstatný především u dusičnanů, pesticidů a acidifikace, méně u fosforu.

Situaci zhoršuje zejména eroze zemědělské půdy. Podmínky pro výskyt vodní eroze jsou v ČR specifické – s ohledem na největší velikost půdních bloků v rámci států EU. Navíc intenzifikace zemědělské výroby v minulosti vedla k velkému rušení hydrografických a krajinných prvků (rozorání mezí, zatravněných údolnic, polních cest, likvidace rozptýlené zeleně apod.), které by zrychlené erozi účinně bránily. Eroze půdy je i významným spouštěčem eutrofizace vodních nádrží fosforem vázaným v půdě.

Obdobně je zvýšená eroze rovněž v lesních porostech, následkem využívání těžké techniky a je třeba věnovat zvýšenou pozornost především svážným cestám a vhodné úpravě půdních ploch po těžbě.

Hlavním projevem vodní eroze je ztráta humózní vrstvy půdy. Zanášení vodních toků a nádrží, způsobuje zmenšení průtočnosti koryt toků a snížení objemů akumulačních prostorů nádrží. Omezení eroze je nezbytné nejenom pro zvýšení ochrany vodních zdrojů, ale rovněž pro udržení příznivé struktury a skladby zemědělských půd.

Chemický stav a ekologický stav, resp. ekologický potenciál útvarů povrchových vod je z velké části nepříznivý, především s ohledem na rozsah v minulosti provedených úprav toků i vodního režimu v jednotlivých povodích a nastavení emisních limitů. Z dosud posledního hodnocení stavu útvarů povrchových vod za roky 2019 až 2021 vyplývá, že dobrého ekologického stavu nebo ekologického potenciálu dosahuje pouze 7,4 % vodních útvarů, zatímco dobrého chemického stavu 25,5 % vodních útvarů. Dalšími faktory, které ovlivňují stav vodních toků i stojatých vod (nádrží) je eutrofizace, erozní splachy a v některých případech intenzivní hospodářské využití vod. To se projevuje i na změně biologické rozmanitosti vod v ČR jak z hlediska struktury a početnosti původních rostlinných a živočišných druhů, tak přírodních stanovišť. Výrazně lepší není ani chemický stav útvarů podzemních vod, kde podle posledního hodnocení stavu útvarů podzemních vod dosahuje dobrého chemického stavu za roky 2013 až 2018 pouze, 26,4 % vodních útvarů. Lepší je situace u kvantitativního stavu, kde dobrého stavu dosahuje 93,1 % vodních útvarů. Jak u povrchových, tak u podzemních vod, požaduje Rámcová směrnice o vodách dosažení cíle v podobě 100 % vodních útvarů v dobrém stavu do roku 2027. K pomalému a nedostatečnému zlepšení situace velmi přispívá skutečnost, že pokud jeden (jakýkoliv) z mnoha monitorovaných ukazatelů nesplňuje stanovený limit, je hodnocení vodního útvaru nevyhovující (princip „one out – all out“ požadovaný EK), respektive nabývá hodnoty nejhůře hodnoceného ukazatele. Dochází tedy k situacím, kdy se většina monitorovaných charakteristik postupně významně zlepšuje, přesto hodnocení vodního útvaru zůstává nevyhovující.

Zlepšování ekologického stavu a ekologického potenciálu vodních útvarů a jejich biologické rozmanitosti je proto nezbytné věnovat patřičnou pozornost. V oblasti vodního hospodářství by mělo být nástrojem ke zlepšování stavu vodních útvarů plánování v oblasti vod – NPP a PDP obsahují mj. opatření ke zlepšení a obnově zejména narušené morfologie toků a tím i zlepšení dalších ekologických podmínek. Cíle plánování v oblasti vod by v této oblasti mělo dále podpořit Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1991 za dne 24. června 2024 o obnově přírody a o změně nařízení (EU) 2022/869, které se mimo jiné zabývá obnovou přirozeného propojení řek a přírodních funkcí souvisejících záplavových území. Plošně působící vlivy je nezbytné řešit v rámci protierozní ochrany a dalších opatření zejména při hospodaření v rámci povodí. Pro zlepšení stavu vodních útvarů je nezbytné zpřísnit emisní limity a snížit množství odpadních vod vypouštěných z odlehčovacích komor.

Významný pro vodní hospodářství je proces plánování v oblasti vod, jako soustavná koncepční činnost garantovaná státem. Cílem je vymezit a vzájemně harmonizovat veřejné zájmy v ochraně vod podle požadavků Rámcové směrnice o vodách a dosáhnout dobrého stavu vod pro udržitelné užívání vodních zdrojů. Proces plánování v oblasti vod je zajišťován MZe a MŽP (v rámci sdílených kompetencí) a za přímé spolupráce se s. p. Povodí a příslušnými krajskými úřady.

Pro zvládání povodní bylo v ČR přijato několik zásadních zákonů, které řeší záchranné práce a jejich koordinaci (zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 240/2000 Sb. o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů, a vodní zákon, jež zavádí rozhodující prvky k posílení prevence rizika povodní. Výrazně se zkvalitnil předpovědní a informační systém ČHMÚ i vybavení s. p. Povodí pro monitorování vodních stavů, srážek a dálkový přenos získávaných údajů k poskytování informací široké veřejnosti. Mezirezortní iniciativou MZe a MŽP byl zaveden do praxe informační systém ISVS-VODA (připravený resorty sdílených kompetencí pro vodu), který je zcela otevřený pro veřejnost nejenom v ČR, ale i v okolních státech (údaje o vodních stavech jsou uvedeny v šesti jazycích na adresách: www.voda.gov.cz a www.water.gov.cz). V současné době MZe vyvíjí aktivity k rozvoji informačního systému vodovodů a kanalizací (IS VaK). V reakci na probíhající vývoj klimatu, a na důsledky jeho očekávané změny, se celosvětově doporučuje zavádění vhodných adaptačních opatření. Z provedeného průzkumu možných následků změny klimatu (dle průměrného scénáře vývoje teplot) na jednotlivá hydrologická povodí vyplynulo, že by nebyly na většině našeho území ze 40–70 % pokryty povolené objemy odběrů povrchových vod.

Z průběhu suchých a málo vodných let 2014–2021 vyplynulo, že klimatická změna zásadně ohrožuje dostatek objemů podzemní vody. Její pomalé a nepravidelné doplňování vede k omezení dostupnosti a zejména udržitelnosti lokálních vodárenských zdrojů vody. Vzhledem k tomu, že 46 % pitné vody v ČR je připraveno ze zdrojů podzemní vody, vzniká nezbytná nutnost kvantifikovat zdroje podzemních vod a vytvořit strategii k ochraně jejich objemů a rovněž k zabezpečení chybějících objemů podzemní vody doplněním z povrchových vod, především z vodárenských nádrží a přistoupit k akumulaci povrchových vod v podzemních zdrojích řízenou/umělou infiltrací. Existujících 47 vodárenských nádrží vybudovaných v minulosti dosud vždy pokrylo potřebné objemy pro vodárenskou úpravu a zajistilo bezpečně potřebných 54 % objemu pitné vody. Vyšší využití akumulovaných zásobních objemů z těchto vodárenských nádrží je však nereálné k pokrytí chybějících objemů z nedostatečných zdrojů podzemní vody. Je třeba brát v úvahu meziroční kolísání srážkových úhrnů (až o 25–30 %), což by při opakování poklesu ve 2–3 za sebou jdoucích letech vedlo dokonce k nedostatečnosti objemů ve stávajících vodárenských nádržích. Je tedy pro strategii vodního hospodářství zásadní připravit výhledové posílení vodárenských zdrojů vody v dalších nádržích, a zároveň kalkulovat s propojováním vodárenských soustav a budováním přivaděčů k nedostatkovým lokalitám, aby byla potřeba pitné vody zabezpečena.

V této souvislosti je nutné připomenout zásadní význam snížení spotřeby pitné vody v posledních 30 letech na polovinu, což evidentně zabránilo krizovým situacím v nedostatku pitné vody v letech 2014–2021. Ovšem další poklesy spotřeby vody již nelze očekávat (spotřeba v ČR se čtyřmi dalšími státy Evropy patří k nejnižším v EU). Je tedy zřejmé, že k zabezpečení dostatku vody v budoucích letech při pokračujícím trendu změny klimatu je třeba posílit stávající zdroje vody, především pro vodárenství. Zmíněný Generel LAPV dovoluje rozhodování, ve kterých regionech to bude prioritou, pokud ani propojení existujících vodárenských systémů nebude dostatečně zajišťovat potřebné a udržitelné objemy vody. Rozhodování o jejich výstavbě ovšem musí proběhnout v nejbližších letech, protože scénáře změny klimatu svědčí o růstu teplot vzduchu, které způsobí výrazné poklesy zdrojů vody evapotranspirací a výparem v letech 2040–2050 natolik, že nelze s rozhodováním otálet až k výskytu krizových situací nedostatku pitné vody. Včasné rozhodnutí je nezbytné

s ohledem na to, že výstavba přehrad je dlouhodobý proces, a vyžaduje (zatím) 15–20 let. Proto je v rámci předběžné opatrnosti a ve veřejném zájmu nejenom nutno dále hájit soubor lokalit uvedených v Generelu LAPV, ale identifikovat prioritní lokality k posílení vodních zdrojů novou akumulací. Před samotnou výstavbou vodních nádrží v těchto lokalitách budou posouzena vhodná technická i přírodě blízká adaptační opatření ze strany MZe a MŽP.

Mezinárodní spolupráce ČR v oblasti vod je zajišťována MŽP ve spolupráci s MZe a dalšími subjekty. Zástupci MZe spolupracují na plnění *Úmluvy o ochraně a využívání hraničních vod a mezinárodních jezer,* dohod o ochraně mezinárodních povodí Labe, Odry a Dunaje a podílejí se na bilaterální spolupráci při ochraně hraničních vod a v rámci procesu Společné implementační strategie pro Rámcovou směrnici o vodách. Principy managementu vodních zdrojů jsou uplatňovány na bázi hydrologických povodí a hydrogeologických rajonů překračujících státní hranice v souladu s uplatňováním principů Rámcové směrnice o vodách. Sekce vodního hospodářství je rovněž zapojena do plnění „Protokolu o vodě a zdraví“, který je zastřešován Ministerstvem zdravotnictví. Od roku 2023 je ČR oficiálním členem Asociace evropských regulátorů v sektoru pitné vody a odpadních vod (WAREG), jejímž hlavním cílem je výměna společných postupů a informací, stejně jako společná analýza a srovnání stávajících regulačních modelů ve vodohospodářském sektoru a výkonnost vodárenských společností.

4.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek

S ohledem na omezené vodní bohatství území ČR je nutné trvale posilovat veřejné mínění pro chápání strategického významu vody jako nezbytné podmínky pro život obyvatel a hospodářský vývoj státu. Vzhledem k vývoji změny klimatu a ekonomické situace je třeba se primárně věnovat následujícím oblastem:

- podpoře přirozených retenčních schopností krajiny, zejména prostřednictvím revitalizací a renaturací koryt vodních toků a niv,
- strategii pro omezení následků půdního i hydrologického sucha a návrhem vhodných adaptačních opatření,
- výstavbě nových vodárenských nádrží, jakožto využitelným zdrojům vody,
- zajišťování zásobování kvalitní pitnou vodou i za podmínek suchých období a čištění odpadních vod intenzifikací technologií pro udržení a zlepšení kvality vod ve vodních zdrojích,
- zabezpečení udržitelnosti dostatečných finančních zdrojů pro správu a péči o vodní zdroje a pro kvalitní vodohospodářské služby,
- pokračování v realizaci protipovodňových opatření,
- posílení integrace státní správy vodního hospodářství,
- podpoře zřizování varovného systému na ochranu před přívalovými povodněmi zajišťovaného resortem MŽP (ČHMÚ),
- pro zajištění dostatečných vodních zdrojů v horizontu 2030 a dále je třeba vyhodnotit regionální stav zabezpečenosti vodních zdrojů (vlastníci a provozovatelé infrastruktury a ve spolupráci se s. p. Povodí) a zpracovat návrh na realizaci dalších možných zdrojů – přehradních nádrží, zejména s vodárenským využitím v bilančně nedostatečných lokalitách a regionech,
- zpracovat Národní prováděcí program pro implementaci revize Směrnice o čištění odpadních vod a zajistit její transpozici do národních předpisů.

K efektivnímu zabezpečení aktivit k omezení dopadů sucha a udržitelnosti vodních zdrojů budou na základě dosavadních zkušeností průběžně prováděny nezbytné změny příslušných právních předpisů, které zahrnou mimo jiné:

- nutnost legislativně a metodicky podpořit využívání srážkových vod,
- uplatňovat princip „uživatel platí“ a „znečišťovatel platí“ pro všechny typy nakládání s vodami a ošetřit případné nedostatky ve vodním zákoně,
- úpravou vodního zákona snižovat rozdíl mezi poplatky za odběry podzemních vod a platbami za odběr povrchové vody,
- legislativně podpořit zvyšování retenční schopnosti celého povodí, včetně pramenných oblastí toků (změna zemědělského hospodaření, zatravnění zdrojových oblastí, zatravnění údolnic a drah soustředěného odtoku vody, budování záchytných příkopů a záchytných průlehů na zemědělské půdě s regulací odtoku, zřizování tůní a nebeských rybníků, krajinných prvků s retenční funkcí, cestní sítě s retenční funkcí, revitalizace drenážních systémů s retardačními a regulačními technickými prvky, obnova lužních lesů, apod.),
- vytvoření legislativních podmínek pro zapojení vyčištěných odpadních vod do dalšího užití, např. užívání zabezpečených šedých vod u spotřebitele,
- věnovat pozornost racionálnímu hydroenergetickému využívání vodního bohatství v souladu s environmentálními požadavky Rámcové směrnice o vodách.

4.4 Stav a potenciál hlavních odvětví v sektoru

Vodní hospodářství v ČR (a dříve v Československu) má dlouhou tradici a kvalitní subjekty, které jsou schopny vodní zdroje a jejich udržitelné užívání zajišťovat. Svědčí o tom také provedená SWOT analýza.

Silné stránky	• Realizace komplexních protipovodňových opatření, tedy efektivních technických opatření a významných přírodě blízkých opatření. • Příprava vodních děl sloužících ke zmírnění dopadů sucha. • Integrovaná péče a správa vodních zdrojů na bázi hydrologických povodí zajištěná správci povodí (s. p. Povodí) a vodních toků (Lesy ČR, s. p.). • Stabilní odborné vodohospodářské a vzdělávací instituce (s. p. Povodí, ČHMÚ, výzkumné ústavy, vysoké školy). • Existence PRVKÚK, PRVKÚ ČR, NPP, PDP a PpZPR jako základních koncepčních materiálů. • Existence Informačního systému VODA ČR jako informačního systému veřejné správy. • Existence Informačního systému IS VaK jako významného informačního systému v oblasti vodovodů a kanalizací. • Úspěšně zavedený systém regulace v oboru vodovodů a kanalizací se osvědčuje. • Ověřená stabilní dotační politika z národních finančních zdrojů. • Zkušenost s administrací dotačních podpor ve vodním hospodářství. • Komplexní legislativa pro zvládání povodňových situací (vodní zákon, krizový zákon, zákon o integrovaném záchranném systému, zákon o hasičském záchranném sboru). • Stabilní a vyvážená personální skladba ústředního vodoprávního úřadu na MZe. • Realizace opatření obsažených v plánech povodí. • Legislativa pro operativní řízení při zvládání sucha a stavu nedostatku vody.

Slabé stránky	• Problémy s uložením odtěžených sedimentů dle nové legislativy nakládání “s odpady“. • Obtížné vyjednávání s EK o podporách vodního hospodářství při notifikaci návrhů dotačních podpor, zejména na opatření k posílení akumulace vod v území (např. pro zřizování a rekonstrukce malých nádrží a rybníků). • Velká fragmentace v oblasti vlastnictví a provozování infrastruktury VaK a problémy se zabezpečením obnovy a udržitelnosti infrastruktury. • Nedostatečná motivace pro odpojování srážkových vod od kanalizace pro veřejnou potřebu k zajištění snížení přepadů na odlehčovacích komorách a podporu udržitelného hospodaření se srážkovou vodou v obcích. • Nedostatek stabilních a dostatečně diverzifikovaných finančních zdrojů pro vodní hospodářství k zajištění integrované správy vodních děl a udržitelnosti vodních zdrojů prostřednictvím státních podniků Povodí. • Nedostatečné omezení hospodaření na zemědělské půdě tak, aby nemělo nepříznivý vliv na množství a kvalitu vod, aby se posílila retence vody v území a omezilo se plošné a difuzní znečištění vodních zdrojů, včetně omezení rozsahu nadměrné vodní eroze půdy. • Neúplné a neadekvátní uplatňování principu „uživatel platí“ za využívání vodních zdrojů, především zdrojů podzemních vod. • Nedostatečná možnost prosazení rychlé realizace projektů na ochranu před povodněmi následkem problémů s majetkoprávním vypořádáním pozemků ve vlastnictví privátních subjektů. • Zdlouhavá příprava vodních staveb na ochranu před povodněmi a pro odstraňování povodňových škod na vodních tocích v důsledku hledání (nutnosti nalezení) konsenzu u nadřazeného veřejného zájmu orgánů ochrany přírody a vlastníků pozemků. • Nedostatečná realizace revitalizačních opatření na zlepšení dobrého morfologického stavu vodních toků v důsledku nevypořádání vlastnických vztahů k pozemkům. • Nevyjasněné postupy v otázce vlastnictví některých vodních děl v důsledku rekodifikace občanského práva. • Nedostatečná evidence zemědělského plošného odvodnění, vlastníci pozemků nemohou kontrolovat stav melioračních detailů, chybí databáze v elektronické podobě (VÚMOP, spolupráce SPÚ). • Dále podporovat vzdělávací program o významu vody a vodního hospodářství pro veřejnost a navázat na předchozí zkušenosti se šířením základních informací o stavu našich vodních zdrojů. • Nedostatek finančních prostředků SR k realizaci konkrétních opatření (podpora vodohospodářské infrastruktury VaK, ochrana před povodněmi, opatření k omezení dopadů sucha…). • Finanční náročnost zajištění řádné péče o drobné vodní toky a meliorační zařízení v zemědělské krajině zanedbané v minulosti. • Chybějící legislativa pro stanovení podmínek pro použití závadných látek při nakládání s vodami za účelem chovu ryb nebo vodní drůbeže, popřípadě jiných vodních živočichů a vymezení kategorií rybníků z hlediska rybářského hospodaření.

Příležitosti	• Aplikace principu „uživatel platí“ a „znečišťovatel platí“, k vyrovnání vyvážených plateb za odběry povrchových a poplatků za odběry podzemních vod, k umožnění stabilizace zdrojů financování státních podniků Povodí. • Zlepšení komunikace MZe jako ústředního vodoprávního úřadu s veřejností při popularizaci problematiky vodního hospodářství, omezených vodních zdrojů, a to i v oblasti preventivních opatření k omezení následků sucha (lokality Generelu LAPV) nebo prevence povodní. • Zvýšení počtu obyvatel zásobovaných pitnou vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu s ČOV ke zkvalitnění jejich životní úrovně. • Prosazení zajištění a účinné ochrany vodních zdrojů a ochrany před povodněmi a suchem jako priority v hierarchii dalších veřejných zájmů. • Využít úkoly obsažené v materiálu „Příprava realizace opatření pro zmírnění negativních dopadů sucha a nedostatku vody“ a v Koncepci ochrany před následky sucha pro území ČR pro zvýšení odolnosti k následkům změny klimatu. • Rozčlenění velkoplošných půdních bloků k posílení retardace odtoku vody z území. • Využít ke zvýšení retence vody v údolních nivách „ozelenění“, zejména v horních částech povodí. • Ke snížení negativních dopadů změny klimatu, zejm. povodní a sucha, využít obnovu přirozených koryt vodních toků a jejich niv (revitalizací a renaturací). • Rozvoj informačního systému ISVS-VODA se všemi zapojenými subjekty k dalšímu zvýšení informovanosti obyvatelstva o stavu a situaci našich vodních zdrojů. • Rozvoj a podpora informačního systému IS VaK k posílení kontrolních činností a regulaci oboru. • Systematickou digitalizací archivů projektové dokumentace melioračního odvodnění po ZVHS vytvořit elektronickou, veřejně přístupnou databázi umístění melioračních detailů prostřednictvím VÚMOP ve spolupráci se SPU. • Zlepšení stavu vodních ekosystémů prostřednictvím plánů povodí a jejich vyhodnocování v pravidelných šestiletých cyklech. • Administrací dotačních podpor a jejich rozšířením naplnit požadavky „acquis communautaire“ v oblasti vod. • Dotační politiku OZE využívat k rekonstrukcím a modernizaci malých vodních elektráren provozovaných s. p. Povodí. • Posílení zdrojů zelené energie využitím hydroenergetického potenciálu vodních toků. • Zvýšit podporu hospodaření se srážkovou vodou v urbanizovaných územích zvýšenou ekonomickou motivací pro odpojování srážkové vody od kanalizací pro veřejnou potřebu.

Hrozby	• Neprosazení legislativní úpravy pro zavedení plného principu „uživatel platí“ za užívání vod. • Nevytvoření stabilních a dostatečně diverzifikovaných finančních zdrojů k zabezpečení správy udržitelných vodních zdrojů a ochrany před následky vodních extrémů. • Nerealizování účinných opatření ke zlepšení stavu vodních útvarů v oblasti difuzních a plošných zdrojů znečišťujících látek produkovaných zemědělskou činností. • Nedokončení dostavby kanalizací a ČOV dle požadavků směrnice 91/271/EHS o čištění městských odpadních vod a nezajištění implementace revize této směrnice a realizaci z toho vyplývajících příslušných opatření. • Absence podpory majitelů pozemků k realizaci opatření na omezení následků hydrologických extrémů. • Neprosazení priority vodohospodářských opatření k omezení povodní a sucha ve veřejném zájmu, zejména při vypořádání vlastnických vztahů k pozemkům a zájmům ochrany přírody. • Nezajištění dostatečných finančních prostředků k realizaci pozemkových úprav s protierozními a protipovodňovými účinky v rámci společných opatření. • Trvání nedostupnosti informací o vybudovaných melioračních stavbách v jednotné databázi, což ztěžuje racionální plánování a rozvoj území. • Nezajištění pokračování dotačního Programu rozvoje vodovodů a kanalizací orientovaného na investiční rozvoj především v malých obcích. • Nezajištění finančních zdrojů pro realizaci opatření z plánů povodí dalších etap plánování v oblasti vod. • Nezajištění obnovy udržitelnosti investic infrastruktury VaK při dodržování sociálně přijatelné ceny služeb (vodné, stočné). • Nezajištění finančních prostředků na výzkumné a rozvojové činnosti pro výkon vodního hospodářství. • Nezajištění finančních zdrojů k realizaci konkrétních opatření pro zabezpečení vodních zdrojů. • Pokles příjmů s. p. Povodí v důsledku ukončování provozu tepelných elektráren a dalších faktorů. • Velké odběry podzemních vod namísto jejich zachování a navýšení odběrů povrchových vod. • Postupné zasolování povrchových i podzemních vod vlivem sucha.

4.5 Strategické cíle a opatření

Posláním vodního hospodářství je vytvářet podmínky pro udržitelné hospodaření s omezeným vodním bohatstvím ČR tak, aby byly sladěny požadavky na užívání vodních zdrojů s požadavky ochrany vod a zároveň s realizací opatření na snížení škodlivých účinků vod vyvolaných hydrologickými extrémy – povodněmi a suchem.

Hlavní strategickou prioritou vodního hospodářství je zajištění zásobování obyvatelstva pitnou vodou, zásobování vodou průmyslu (zejména energetického) a zemědělství, zabezpečení dostatku kvalitních vodních zdrojů, zajištění bezpečnosti vodních děl, zmírnění následků extrémních jevů počasí, jako jsou povodně a sucho a dosažení dobrého stavu vod (NPP, PDP).

H.1 Zkvalitnění prevence před povodněmi

Dílčí cíle

H.1.1 Administrace IV. a V. etapy programu Prevence před povodněmi.
H.1.2 Projednat variantní možnosti pojištění na povodňové škody.
H.1.3 Zlepšování retenční schopnosti krajiny v souladu s cíli A.1.

Opatření

- Dílčí kroky k zabezpečení finančních prostředků na realizaci uvedených opatření v rámci programu Prevence před povodněmi.
- Realizace efektivních technických a přírodě blízkých protipovodňových opatření (upřednostňována opatření směřující ke zvýšení retence).
- Podporovat opatření v oblastech s významným povodňovým rizikem.
- Ve spolupráci s MŽP a se zapojením s. p. Povodí aktualizovat kvantifikaci počtů ohrožených obyvatel a majetku na základě map s významným povodňovým rizikem a ze znalosti záplavových území pro různé úrovně povodňových situací v souladu s naplňováním požadavků Povodňové směrnice.
- Realizace opatření směřujících ke zvýšení retenční schopnosti krajiny uvedených v kap. A.1.

H.2 Zmírnění následků hydrologického sucha v souvislosti se změnou klimatu

Dílčí cíle

H.2.1 Připravit návrh aktualizace Generelu LAPV v návaznosti na přípravu aktualizace NPP.
H.2.2 Zajistit rekonstrukce a rozvoj závlahových systémů v oblastech historicky nejpostihovanějších suchem, kde trvají vhodné podmínky pro zemědělskou produkci.
H.2.3 Podpořit realizaci opatření ke zlepšení stavu povodí z hlediska retence vody, včetně výstavby a rekonstrukce rybníků, malých vodních nádrží a obnovy zaniklých vodních děl (rybníků), tam, kde to bude z hlediska bilance (výpar) účelné.
H.2.4 Připravit návrh na způsob správy hlavního odvodňovacího zařízení, včetně regulace odtoků a rovněž správu závlahových systémů, včetně možností odstraňování nevyužívaných odvodňovacích systémů, kde to vlastníci půdy akceptují.
H.2.5 Spolupracovat s MŽP na NAP adaptace na změnu klimatu, který vychází z adaptační strategie.
H.2.6 Strategie zajištění vodních zdrojů pro budoucí období pro situaci nepříznivého vývoje změn klimatu.
H.2.7 Zajistit realizaci opatření ke zmírnění dopadů sucha, zejména urychlit rozhodování o řešení zabezpečenosti vodárenských zdrojů buď propojením soustav, anebo výstavbou další akumulace ve vodních nádržích, případně vhodným dočištěním vypouštěných odpadních vod k následnému využívání, např. pro závlahy.
H.2.8 Podpořit realizaci opatření ke zlepšení stavu urbanizovaných částí povodí s cílem zlepšit jejich vodní bilanci, zejména uplatňovat v plánech rozvoje měst a obcí zadržování srážkových vod.

Opatření

- Navrhnout zvýšení počtu lokalit s rezervou státní půdy v územích s identifikovanými problémy způsobovanými suchem.
- SPÚ bude vytvářet podmínky pro zachování a tvorbu rezervy státní půdy pro realizaci opatření v územích s identifikovanými problémy způsobovanými suchem.
- Zahájit přípravu realizace technických a přírodě blízkých opatření v suchem nejohroženějších lokalitách.
- Dokončit administraci současného dotačního titulu a připravit navazující dotační titul určený k podpoře rekonstrukcí, modernizací a rozvoje závlah.

- Připravit nový dotační titul, s okruhem příjemců dotace včetně SPÚ, jehož hlavním cílem bude podpora zvýšení retence vody v krajině prostřednictvím posílení retenčních schopností půdy, obnovy stávajících rybníků, výstavby nových rybníků a malých vodních nádrží, podpory obnovy historicky zaniklých rybníků a zachování mokřadů a odstraňování nevyužívaných odvodňovacích systémů.
- Zajistit vyhodnocení dostatečnosti vodních zdrojů v jednotlivých povodích a regionech na základě scénářů vývoje klimatu rozpracovat/navrhnout možnosti posílení a udržitelnost vodních zdrojů. Financování z NAZV (alternativně z TA ČR).
- Pokročit od vyhodnocení budoucí situace a technologických i ekonomických podmínek k praktickému řešení využitelnosti recyklace vyčištěné odpadní vody zejména pro zavlažování, jako užitkovou vodu atd.) v návaznosti na zpřísnění technologií k čištění městských odpadních vod při implementaci aktualizované Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/3019.
- Širší uplatnění a kontrola dodržování standardů DZES.
- Administrace programů ke zmírnění dopadů sucha – majetkoprávní vypořádání nemovitostí potřebných pro výstavbu předmětných VD, projektová příprava a realizace nezbytných investic.

H.3 Udržitelná péče o vodní zdroje ČR

Dílčí cíle

H.3.1 Zabezpečit změnu účetních předpisů tak, aby bylo opět možné stavby vybudované z dotací účetně odepisovat (zejména protipovodňová opatření), a tak je zahrnovat do ceny povrchové vody a vytvářet zdroje pro jejich obnovu.
H.3.2 Zajistit úpravu způsobu stanovení ceny za odběr povrchové vody za účelem zatápění umělých prohlubní terénu (zbytkových jam po těžbě nerostů).
H.3.3 Zařadit oddíl k podpoře opatření na ochranu před suchem do legislativy.

Opatření

- Iniciovat legislativní obnovení dotací na kapitálové dovybavení, které na rozdíl od stávajících investičních dotací umožňuje zahrnutí dotace do pořizovací ceny vzniklého majetku.
- V návaznosti na vládou schválený materiál (usnesení č. 620 z roku 2015) „Příprava realizace opatření pro zmírnění negativních dopadů sucha a nedostatku vody“ připravit dvě novely vodního zákona:
    - první novelizace (garantovaná MŽP) bude obsahovat úpravy v oblasti ekonomiky (zvýšení poplatků za odběry podzemních vod, zpoplatnění odběrů pro hydrickou rekultivaci),
    - druhá novelizace (garantovaná MZe) byla provedena zákonem č. 544/2020 Sb., nastavila operativní řízení při zvládání sucha a stavu nedostatku vody (na krajské a ústřední úrovni byly zřízeny komise pro sucho a zpracovány plány pro zvládání sucha a stavu nedostatku vody, stanoven postup při vydávání opatření při stavu nedostatku vody).

H.4 Podpora a regulace oboru vodovodů a kanalizací pro zabezpečení vodohospodářských služeb obyvatelstvu

Dílčí cíle

H.4.1 Posilovat regulaci a kontrolu v oboru vodovodů a kanalizací uplatněním benchmarkingu v rámci organizační struktury MZe.
H.4.2 Pokračovat v dotačních podporách pro infrastrukturu vodovodů, kanalizací, úpraven vody a ČOV.

Opatření

- Zvýšit dohled a kontrolní činnost s ohledem na vysoký počet vlastnických a provozovatelských subjektů. Tento dohled bude adresný. MZe vydá každoročně publikaci „Vodovody a kanalizace ČR – ekonomika, ceny, informace“, v rámci, které budou doplněny údaje benchmarkingu vodárenských subjektů.
- Zajistit koordinaci regulujících subjektů zřízením centralizovaného místa pro metodickou pomoc při vyřizování stížností, námětů a žádostí o vysvětlení v rámci problematiky VaK. Tato role bude doplněna „poradním orgánem“, který by obsahoval zástupce jak regulujících ministerstev, tak Svazu měst a obcí, sociálních partnerů a Sdružení oboru vodovodů a kanalizací.
- Především je nutné se zaměřit na snížení počtu vlastníků a provozovatelů VHI, bez tohoto kroku je efektivní dohled, kontrola a regulace oboru limitována. Je potřeba se dále zabývat otázkou vytváření větších vlastnických svazků a zvýšení odborných požadavků na provozovatele.
- Průběžná aktualizace PRVKÚ ČR podle průběžných aktualizací PRVKÚK v návaznosti na opatření vyplývajících z plánů povodí.
- Zajistit administraci současného dotačního titulu „Podpora výstavby a technického zhodnocení infrastruktury vodovodů a kanalizací“ a připravit nový dotační titul pro zajištění plynulého pokračování.
- Připravit navazující dotační titul k podpoře odstraňování případných povodňových škod na infrastruktuře VaK.
- Zajistit potřebné finanční prostředky na pokrytí nezbytných investičních nákladů na implementaci revidované Směrnice o čištění městských odpadních vod v souladu s Národním prováděcím programem, který bude po jeho zpracování schvalovat Vláda ČR.

H.5 Zlepšení stavu vodních ekosystémů prostřednictvím realizace opatření z plánů povodí

Dílčí cíle

H.5.1 Prověřit možnost financování provozního monitoringu povrchových vod z jiných zdrojů.
H.5.2 Zpracovat další etapu plánů povodí.
H.5.3 Zajišťovat naplňování opatření ke zlepšení stavu vodních zdrojů ČR obsažených v plánech povodí.
H.5.4 Příprava systému podpor pro pohotové odstranění povodňových škod na vodních dílech a vodních tocích pro případ výskytu povodní.

Opatření

- Prověřit možné způsoby financování provozního monitoringu z jiných zdrojů, než jsou výnosy s. p. Povodí.
- Zajistit aktualizaci národních plánů povodí pro další období (souběžně budou pořízeny plány dílčích povodí a plány mezinárodních povodí).
- V rámci realizace opatření využít programy opatření obsažené v plánech povodí.
- Zajistit realizaci opatření na zlepšení hydromorfologického stavu a k dosažení dobrého ekologického stavu prostřednictvím správců vodních toků.
- Akcelerovat provádění revitalizací a renaturací vodních toků a niv především u státních podniků Povodí a LČR formou zadání zřizovatele a prověření možností legislativního zjednodušení a posílení metodického vedení této oblasti.
- Připravit „spící“ dotační tituly, které bude možno otevřít bezprostředně po povodních tak, aby bylo možné v co nejkratším možném termínu započít s odstraňováním povodňových škod.

H.6 Zkvalitnění činnosti státní správy, zajištění veřejně dostupných informací o vodním hospodářství a rozvoj „public relations“

Dílčí cíle

H.6.1. Vytvořit trvalý vzdělávací a popularizační systém o významu, využívání a potřebě ochrany vody v ČR, zaměřený hlavně na širokou laickou veřejnost, a především děti a mládež.
H.6.2 Realizovat ve spolupráci s MŽP další rozvoj projektu „Rozvoj ISVS – VODA“ (společný meziresortní portál pro zákonné evidence v gesci MZe a MŽP).
H.6.3 Rozvoj informačního systému vodovodů a kanalizací (IS VaK).
H.6.4 Vytvořit a dále rozvíjet informační systém melioračních staveb (ISMS) propojený s LPIS.
H.6.5 Zabezpečit ve spolupráci s ČÚZK a MŽP sjednocení prezentace sítě vodních toků ve vazbě na výchozí datový zdroj geometrie – ZABAGED na informačních portálech (CEVT/DIBAVOD/ZABAGED).
H.6.6 Posílit chápání strategického významu vody jako nezbytného faktoru k přežití, dopravního komunikačního prostředku i faktoru možného ohrožení v souvislosti se sílícím napětím ve světě a hrozbám terorismu.
H.6.7 Průběžné vzdělávání pracovníků státní a veřejné správy.

Opatření

- Zajistit financování projektu k realizaci moderních informačních a komunikačních technologií (ICT).
- Zajistit ve spolupráci s MŽP jednotnou prezentaci všech výstupních dat prostřednictvím jednoho meziresortního systému.
- Zajistit další funkčnost, podporu, rozvoj a financování systému pro podporu vzájemného přenosu informací, evidencí a dokumentů mezi jednotlivými subjekty prostřednictvím moderních ICT.
- Zajistit realizaci požadavků stanovených zákonem o kybernetické bezpečnosti a jeho prováděcími právními předpisy.
- Zajistit ve spolupráci s ČÚZK a MŽP jednotnou prezentaci říční sítě vycházející z geometrie ZABAGED, která bude státem garantovaná a bude plnit úlohu jediného uznávaného datového zdroje a nastavit přesná pravidla spravování takové prezentace.
- Pokračovat v osvětě veřejnosti o nenahraditelném významu vody, vodních zdrojů a vodních děl, jejich ochraně, dostupnosti, zachování a využívání, a o opatřeních proti hydrologickým extrémům souvisejících se změnou klimatu.

- Problematiku rozpracovat do každoročních programů využitelných pro vzdělávání pracovníků vodoprávních úřadů a starostů a zastupitelů malých obcí.

H. 7 Udržitelné financování státních podniků Povodí

Dílčí cíle

H.7.1 Zařadit státní podniky Povodí mezi příjemce poplatku za odebrané množství podzemní vody.

Opatření

- Hledat politickou podporu pro novelizaci vodního zákona, která by upravila okruh příjemců poplatku za odebrané množství podzemní vody (v souvislosti se zvyšováním poplatků za odebrané množství podzemní vody, viz bod H.3.

4.6 Indikativní ukazatele

4.6.1 Zkvalitnění prevence před povodněmi

- Řešení protipovodňových opatření v souladu s usneseními vlády a etapami programu Prevence před povodněmi.
- Administrace V. etapy programu Prevence před povodněmi.
- Příprava VI. etapy programu Prevence před povodněmi.

Vyčíslení indikativních ukazatelů – Prevence před povodněmi								
	Jednotka	**Výchozí stav 2015**	**Indikativní hodnota 2020**	**Skutečný stav 2020**	**Skutečný stav 2023**	**Indikativní hodnota 2027**	**Indikativní hodnota 2033**	**Obsah plnění strategie a opatření vedoucí k žádoucímu rozměru a stavu vodního hospodářství 2033**
POVODŇOVÁ OCHRANA								
Realizace Programu PPO	%	100	115	123,9	140,9	167	187	Znamená navýšení podílu finančních prostředků o 87 % na realizaci PPO.

4.6.2 Zmírnění následků sucha v souvislosti se změnou klimatu

- Aktualizace Generelu LAPV – 2027.
- Podpora rozvoje závlah – od roku 2017 realizace dotačního programu.
- Program na podporu výstavby a rekonstrukce rybníků a malých nádrží – 2016, očekávané otevření navazujícího programu – od 2024 a příprava navazující etapy.
- Zadání projektu VaV pro strategii rozvoje vodních zdrojů – 2016, na základě analýzy historie výskytu sucha na území ČR.
- Administrace programu na podporu projektové přípravy a realizaci nezbytných investic nutných pro výstavbu vodního díla v oblastech postihovaných suchem.

Vyčíslení indikativních ukazatelů – problematika sucha								
	Jednotka	**Výchozí stav 2015**	**Indikativní hodnota 2020**	**Skutečný stav 2020**	**Skutečný stav 2023**	**Indikativní hodnota 2027**	**Indikativní hodnota 2033**	**Obsah plnění strategie a opatření vedoucí k žádoucímu rozměru a stavu vodního hospodářství 2033**
PROBLEMATIKA SUCHA								
Podpora rozvoje závlah	tis. ha	25	35	39,484	56,6	63	70	Znamená navýšení zavlažovaných ploch o cca 35 tis. ha (cca 140 %) oproti současnému stavu.
Program na podporu výstavby a rekonstrukce rybníků a malých nádrží	%	100	105	138,72	281,32	300	400	Znamená navýšení podílu finančních prostředků na realizaci a rekonstrukci rybníků a malých nádrží o cca 300 %.
Program na podporu projektové přípravy a realizaci nezbytných investic nutných pro výstavbu vodního díla v oblastech postihovaných suchem	ks	x	x	x	0	5	9	Znamená navýšení realizovaných přípravných prací.
Připravenost vodních děl ke snížení dopadů změny klimatu – výkupy	ks	x	x	x	0	5	5	Znamená majetkoprávní vypořádání nemovitostí potřebných pro realizaci VD Vlachovice, VD Kryry, VN Senomaty, VN Šanov, Přivaděč VD Kryry – Vidhostice

4.6.3 Udržitelná péče o vodní zdroje ČR

- Zabezpečenost každoročně v alokaci prostředků ze Státního fondu dopravní infrastruktury (po přijetí novely v r. 2015).

4.6.4 Podpora a regulace oboru VaK pro zabezpečení vodohospodářských služeb obyvatelstvu

- Podpora rozvoje infrastruktury vodovodů a kanalizací probíhá v etapách v příslušných dotačních programech a kontrola indikátorů je dostupná na eAgri.
- Implementace regulačních opatření probíhá dle usnesení vlády č. 86 z 9. února 2015.

Vyčíslení indikativních ukazatelů – VaK

	Jednotka	Výchozí stav 2015	Indikativní hodnota 2020	Skutečný stav 2020	Skutečný stav 2023	Indikativní hodnota 2027	Indikativní hodnota 2033	Obsah plnění strategie a opatření vedoucí k žádoucímu rozměru a stavu vodního hospodářství 2033
VODOVODY A KANALIZACE								
Rozvoj vodovodů	%	94,2	95	94,6	94,5	96,2	96,7	Znamená navýšení počtu obyvatel připojených na vodovodní síť o přibližně 2,5 %.
Rozvoj kanalizací	%	83,9	85,4	86,1	86,7	87,5	89,0	Znamená navýšení počtu obyvatel připojených na kanalizační síť o přibližně 5 %.
Rozvoj ČOV	ks	2382	2420	3288	3491	3550	3600	Navýšení počtu ČOV o 51,1 % oproti stavu v r. 2015 ovlivnila změna metodiky vykazování v r. 2020 – viz poznámka.
Rozvoj úpraven vody a zdrojů bez úpravy	ks	2231	2245	4168	4317	4400	4450	Navýšení počtu úpraven vody a zdrojů bez úpravy o 99,5 % oproti stavu v r. 2015 ovlivnila změna metodiky vykazování v r. 2020 – viz poznámka.

Pozn. Indikativní hodnoty vycházejí z majetkové evidence vodovodů a kanalizací MZe.

4.6.5 Opatření na zlepšení stavu vodních ekosystémů prostřednictvím plánů povodí

- Aktualizace NPP pro IV. plánovací období – prosinec 2027.
- Zpráva o plnění programů opatření a o stavu povrchových a podzemních vod a hospodaření s vodami v oblastech povodí každé tři roky a v rámci Zprávy o stavu vodního hospodářství ČR.
- V rámci Strategického plánu SZP pro příští programové období je navržena intervence AEKO – Omezení používání pesticidů v OPVZ na orné půdě, která je cílená v povodích vodních nádrží Švihov, Římov, Vrchlice, Opatovice a vede k omezení následků zemědělské činnosti a navazuje na pilotní zavedení v letech 2019–2023.

4.6.6 Zkvalitnění činnosti státní správy, zajištění veřejně dostupných informací o vodním hospodářství a rozvoj „public relations“

- Projekt rozvoje IT pro vodní hospodářství má obsaženy termíny plnění jednotlivých kroků. Osvětová činnost a PR akce průběžně v plánech vzdělávání a publikační činnosti MZe.

4.6.7 Udržitelné financování státních podniků Povodí

- Zabezpečenost každoročně na základě příjmů/výnosů z plateb za odběry povrchové vody, z výroby elektrické energie, za využívání vzdouvacích zařízení aj.

5. STRATEGIE VĚDY, VÝZKUMU A VZDĚLÁVÁNÍ

5.1 Úvod a východiska přístupu

Aktuální strategie zemědělského aplikovaného výzkumu vychází z Koncepce výzkumu vývoje a inovací Ministerstva zemědělství na léta 2023–2032 (dále jen „Koncepce VaVaI MZe 2023+“), která byla schválena vládou ČR usnesením č. 724 ze dne 24. 8. 2022. Koncepce VaVaI MZe 2023+ vytváří základní rámec pro směřování resortního výzkumu v období let 2023–2032 v souladu s aktuálními společenskými výzvami, globálními trendy a směry intervencí ve strategických dokumentech jak na evropské, tak národní úrovni. V letech předcházejících Koncepci VaVaI MZe 2023+ byla strategie zemědělského výzkumu řízena Koncepcí výzkumu, vývoje a inovací Ministerstva zemědělství na léta 2016–2022, jež byla schválena usnesením vlády ČR dne 3.2.2016 č. 82. Pro úplnost je vhodné uvést i Koncepci zemědělského aplikovaného výzkumu a vývoje do roku 2015.

Klíčovým nástrojem pro naplňování Koncepce VaVaI MZe 2023+ je Program aplikovaného výzkumu Ministerstva zemědělství na období 2024–2032, ZEMĚ II schválený usnesením vlády ČR ze dne 1. února 2023 č. 83. V předchozím období tuto funkci plnil Program aplikovaného výzkumu Ministerstva zemědělství na období 2017–2025, ZEMĚ schválený usnesením vlády ČR ze dne 11. dubna 2016 č. 313.

Má-li být výzkum funkční, musí rozvíjet všechny jeho části – základní výzkum, aplikovaný výzkum, inovace a poradenskou činnost i vzdělávání. Tyto formy se v jednotlivých výzkumných institucích zpravidla prolínají.

Základní výzkum odpovídá na vědecky stanovené hypotézy, přináší nové, dosud lidstvu neznámé poznatky, které jsou publikovány a volně přístupné celé společnosti. Jeho cílem je porozumět procesům. Je financován většinově z veřejných zdrojů zpravidla smíšenou formou (institucionální podpora na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace + grantové agentury). Základní výzkum má také aplikační potenciál, protože nové poznatky mohou být předmětem ochrany duševního vlastnictví (např. patenty).

Aplikovaný výzkum zahrnující i experimentální vývoj v návaznosti na základní výzkum hledá vědeckými metodami odpovědi na otázky, které mu klade praxe. Výsledky aplikovaného výzkumu, které jsou využitelné pro celé odvětví, mohou být ve větší míře financovány z veřejných zdrojů.

Inovace vyjadřují změnu a novinky, např. zavádění vědeckého a technického pokroku, nových druhů výrobků, procesů a systémů hospodaření. Navazují na výsledky základního a aplikovaného výzkumu a rozvíjí je. V důsledku inovací dochází k úsporám práce a přírodních zdrojů, avšak s ohledem na celospolečenské zájmy a podnikatelské aktivity.

Poradenská činnost a vzdělávání jsou prodlouženou rukou základního a aplikovaného výzkumu, rozšiřují poznatky do praxe a mohou aktivně přispívat k podpoře inovací.

Zemědělský výzkum vychází z následujících národních strategických a právních dokumentů pro oblast výzkumu, vývoje a inovací:

Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+ (schválená usnesením vlády ze dne 20. července 2020 č. 759); Národní priority orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací (schválené usnesením vlády č. 552) a Implementace Národních priorit orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací (schválené

usnesením vlády č. 569). Národní výzkumná a inovační strategie pro inteligentní specializaci České republiky 2021–2027 (schválena Vládou ČR dne 25. ledna 2021).

Základním dokumentem pro realizaci zemědělského aplikovaného výzkumu je především zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací) v platném znění.

Z evropských dokumentů se v rámci zemědělského výzkumu uplatní především tyto dokumenty: Nařízení komise (EU) 2022/2472 ze dne 14. prosince 2022, kterým se v souladu s články 107 a 108 Smlouvy o fungování EU prohlašují určité kategorie podpory v odvětvích zemědělství a lesnictví a ve venkovských oblastech za slučitelné s vnitřním trhem; Nařízení Komise (EU) 2023/1315 ze dne 23. června 2023, o změně nařízení (EU) č. 651/2014, kterým se v souladu s články 107 a 108 Smlouvy prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné s vnitřním trhem, a nařízení (EU) 2022/2473, kterým se určité kategorie podpory pro podniky působící v oblasti produkce, zpracování a uvádění produktů rybolovu a akvakultury na trh prohlašují za slučitelné s vnitřním trhem podle článků 107 a 108 Smlouvy; Rámec pro státní podporu výzkumu, vývoje a inovací (2022/C 414/01) – Ústřední věstník Evropské unie C 414/01 („Rámec“).

Oblast resortního vzdělávání vymezuje strategický materiál: Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+.

Pro resort bude i nadále velmi důležité vzdělávání dospělých zaměřené především na informace vyplývající z platné legislativy ale i odborné vzdělávání a transfer poznatků vědy a výzkumu do praxe. Neopomenutelné jsou rovněž vzdělávací aktivity spojené s resortní tématikou a zaměřené na mimoškolní vzdělávání dětí a mládeže.

Zemědělský poradenský systém musí především naplňovat podmínky stanovené v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115 ze dne 2. prosince 2021, kterým se stanoví pravidla podpory pro strategické plány, jež mají být vypracovány členskými státy v rámci společné zemědělské politiky (strategické plány SZP) a financovány z EZZF a EZFRV, a kterým se zrušují nařízení (EU) č. 1305/2013 a (EU) č. 1307/2013, ve kterém je nařízeno zavedení poradenského systému a jeho základní zaměření.

Poradenství se musí více zaměřit na transfer vědeckých poznatků do praxe, podporu inovací a poradenskou podporu podnikatelům. Dne 12. prosince 2016 byla Poradou vedení MZe č. 42/2016 schválena Koncepce poradenského systému Ministerstva zemědělství na období 2017–2025.

5.2 Stav sektoru

V oblasti výzkumu, vzdělávání a poradenství je v gesci MZe zejména koncepční a metodická činnost a dále rovněž poskytování podpory z veřejných prostředků na zemědělský výzkum výzkumným organizacím. Podpora se realizuje jednak prostřednictvím institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumných organizací, jednak prostřednictvím účelové podpory projektů vybraných na základě veřejných soutěží. Zachování národního zemědělského aplikovaného výzkumu se v kontextu globalizace stává zásadním cílem každého státu, kterému nejsou lhostejná jeho národní a historická specifika. Pozornost, kterou stát věnuje vlastnímu výzkumu jako základnímu zdroji informací, je dokladem jeho vyspělosti a dosvědčuje jeho vědomou snahu o dosahování vnitřní stability.

Aplikovaný výzkum a vývoj je nezbytnou podmínkou k zachování udržitelnosti a rozvoji českého zemědělství, potravinářství a lesnictví v kontextu evropských a světových trendů v podmínkách očekávaných globálních změn (sucha, povodně, degradace půdy, změny klimatu aj.).

Výsledky aplikovaného výzkumu, vzdělávání a poradenství se dlouhodobě promítají do praxe (např. ve formě zvyšování hektarových výnosů hospodářských plodin, zvyšování denních přírůstků hmotnosti a zlepšování konverze krmiva hospodářských zvířat, včetně zlepšení jejich zdraví i životní pohody a v neposlední řadě ke zlepšení kvality potravin, ale i půdy a stavu ŽP a tím i kvality života společnosti). Většina veřejnosti, včetně zemědělské, považuje tuto skutečnost za samozřejmou a vůbec si neuvědomuje, že za novými poznatky promítnutými do každodenní praxe stojí mnoho let usilovné práce výzkumných pracovníků. Bez jejich výsledků se moderní zemědělství nikde ve světě neobejde.

5.3 Očekávaný vývoj vnějších podmínek

Při hledání nových směrů výzkumu a inovací je třeba rozvíjet efektivní český výzkum, zejména technologický, s širokým potenciálem výsledků, které budou nabízeny hlavně menším a středním podnikům bez vlastního výzkumu. Pozitivní příklady provázanosti výzkumu (při zapojení SŠ i VŠ) s domácími podniky již existují.

Pokračující změna klimatu, jejíž dopady jsou v současnosti regionálně významné, se v dlouhodobějším horizontu může projevovat zvyšováním četnosti sucha a intenzitou povětrnostních výkyvů v průběhu roku spojeného také s vyššími riziky sucha a záplav. S ohledem na probíhající změny klimatu je nutné zaměřit výzkum na systémy hospodaření, tvorbu a udržení úrodné, funkční, stabilní a estetické krajiny, nové druhy a odrůdy odolnější vůči změně klimatu, a s tím spojené inovace zpracovatelských postupů, funkční a spravedlivé formy organizace trhu a kontroly bezpečnosti a kvality produktů, pozitivního marketingu a rozvoje monitoringu a informačních systémů.

5.3.1 Očekávaný technologický rozvoj a inovace

Technologický rozvoj a inovační aktivity v agrárním sektoru ČR jsou podmíněny efektivitou v řetězci výzkum – vzdělávání – poradenství/informační služby – praxe, včetně schopností iniciovat, adaptovat a využívat výsledky výzkumu a technologického vývoje ze zahraničí, resp. v zajištění dodávek vstupů do výroby (technika, technologie, osiva, sadba, plemenný materiál atd.).

Pro zvýšení efektivnosti resortního výzkumu a navazujících článků jsou zpracovávány a postupně realizovány koncepce zemědělského aplikovaného výzkumu. V současnosti je základní rámec pro směřování rezortního výzkumu do roku 2030, respektive 2032, popsán v Koncepci VaVaI MZe 2023+, která byla vytvořena s ohledem na aktuální společenské výzvy, globálními trendy a zároveň zohledňuje výzvy definované ve strategických dokumentech jak na evropské, tak národní úrovni, mezi kterými vyniká Zelená dohoda pro Evropu, a z ní odvozená strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“: pro spravedlivé, zdravé a ekologické potravinové systémy.

V zájmu zlepšení efektivnosti v oblasti výzkumu a technologického rozvoje bude ČR i nadále vytvářet vhodné podmínky proaktivní participaci českého zemědělství a potravinářství v rámci EIP.

To předpokládá zdokonalení výzkumných, poradenských a informačních činností v resortu a podstatné zlepšení vazeb mezi domácím výzkumem a transferem jeho výstupů do praxe. Pro účely zlepšení přenosu informací je průběžně implementován zemědělský znalostní a informační systém (AKIS), jež slouží jako prostředek ke zlepšení funkcí již existujících prvků systému.

Lze očekávat následující technologický rozvoj a inovace[23] se vztahem k domácímu zemědělství a potravinářství, bez ohledu na zdroje a původ (provenienci) tohoto rozvoje:

Výzkum a inovace v oblasti způsobů hospodaření a technologií
• Precizní systémy environmentálně šetrného obhospodařování půdy, také na bázi geografických informačních systémů (GIS), dálkového průzkumu země (DPZ) a pozičních systémů (GPS, Galileo). • Technologie vedoucí k úspoře energie a vody. • Technologie snižující ztráty v řetězci, včetně skladovacích technologií, včetně omezení plýtvání potravinami. • Nové odrůdy plodin a plemena hospodářských zvířat adaptované na změnu klimatu (sucho). • Příspěvek ČR ke světové biodiverzitě (konzervace a využití genetických zdrojů, podpora širšího uplatnění domácích odrůd plodin a plemen zvířat). • Rozvoj uplatnění pokročilých biopaliv. • Nové a šetrné technologické postupy při hospodaření v lesních ekosystémech. • Nanotechnologie v potravinářství. • Rozvoj recyklace a oběhového hospodářství, resp. bezodpadových technologií, a technologií ke snižování náhražek. • Robotizace v živočišné, rostlinné a potravinářské výrobě, a to včetně autonomních technologií. • Rozvoj a uplatnění umělé inteligence v zemědělství. • Čištění odpadních vod včetně znovuvyužití živin z odpadních vod. • Rozvoj uplatnění prvků integrované ochrany rostlin. • Zavedení progresivních technologií a techniky do RV a ŽV. • Technologická modernizace ke zvyšování pohody pracovníků. • Testování alternativ k používání antimikrobik a antiparazitik v živočišné výrobě. • Testování lokálních zdrojů bílkovin pro výživu hospodářských zvířat.
Výzkum a inovace výrobkové
• Zvyšování bezpečnosti, kvality a jakosti potravinářských výrobků. • Rozvoj molekulárně genetických a buněčných metod. • Nové odrůdy plodin pro potravinářské speciality. • Nové odrůdy plodin se zvýšenou technologickou kvalitou (výtěžností). • Širší (regulované) uplatnění genetické modifikace v pěstování vybraných plodin a využití nových geonomických technik ve šlechtění rostlin.

[23] Inovace, které jsou realizovány v oblasti procesní (technologické), výrobkové, marketingové a organizační.

• Rozvoj v oblasti zemědělských vstupů (např. nanopesticidy, biologické a nízkorizikové prostředky ochrany rostlin). • Rozvoj využití zemědělské a lesní biomasy ve farmaceutickém, stavebním, textilním a obalovém průmyslu. • Nové materiály a technologie na bázi dřeva. • Nová plemena, linie, resp. kříženec hospodářských zvířat se zvýšenou technologickou kvalitou produkce. • Genomika a pokročilé přístupy k plemenářské práci, včetně genových manipulací. • Nové pokročilé přístupy při zpracování dat (tzv. big data management). • Vývoj nových přípravků k pasivní a aktivní imunizaci hospodářských zvířat
Výzkum a inovace marketingové
• Systémy monitorování a hodnocení bezpečnosti a kvality zemědělské produkce a potravinářských výrobků. • Širší zapojení zemědělských a potravinářských podniků do (privátních) systémů kvality. • Rozvoj marketingových systémů typu „Česká potravina“. • Propagace lokální dřevovýroby. • Nové formy realizace „krátkých řetězců“. • Propagace plemenářské práce se zaměřením na kontrolu užitkovosti, výkonnosti, testování, odhad plemenných hodnot atd.
Výzkum a inovace organizační a procesní
• Zdokonalení systémů včasného varování před abiotickými a biotickými riziky. • Orientace resortních zdrojů na výzkum zaměřit také na inovace. • Realizace zemědělského znalostního a informačního systému (AKIS). • Prioritní orientace resortních systémů poradenství a vzdělávání na inovace.

5.3.2 Vzdělávací a poradenská podpora

MZe dlouhodobě podporuje resortní vzdělávání v oblastech zemědělství, lesnictví, potravinářství a vodního hospodářství spolu s péčí o krajinu.

Hlavní cíle jsou zaměřeny na oblast dalšího vzdělávání, transfer z oblasti vědy a výzkumu do praxe, dále na zlepšení vnímání zemědělství jako významného a perspektivního oboru a také na optimalizaci počtu a zvýšení kvality absolventů škol. Velmi důležitá je oblast zvyšování odborné úrovně resortních podnikatelů a podpora transferu poznatků VaVaI do praxe. Dílčí cíl „Přenos informací z výzkumných institucí a VŠ podnikatelům s resortní působností“ obsahuje aktivity ke zlepšení oblasti vzdělání, kterými vzdělávání disponuje, především semináře, kurzy, tréninkové programy, burzy výzkumu atd.

Zařazování vzdělávacích a osvětových aktivit určených pro širokou i odbornou veřejnost, včetně aktivit mimoškolního vzdělávání dětí a mládeže zajistí zlepšení vnímání zemědělství, lesnictví, potravinářství a vodního hospodářství jako významného a perspektivního oboru.

V souladu se Strategií vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ v oblasti odborného vzdělávání a zní vyplývající nutnost inovace oborové soustavy středního a vyššího odborného vzdělávání a revizi Rámcových vzdělávacích programů (RVP) je zásadní aktivní spolupráce MZe s MŠMT. Klíčové je kladení důrazu na témata spojená s digitalizací (automatizací, robotizací), potažmo s precizním a „smart zemědělstvím“. Podporováno bude zavedení modularizace kurikula a většího podílu vyučování realizovaného ve spolupráci se zaměstnavateli včetně specifikace požadavků na odborné kompetence absolventů a požadavků praxe.

V rámci zvýšení kvality vzdělávání je rovněž nezbytná podpora modernizace učebních pomůcek včetně podpory nových forem výuky prostřednictvím digitálního vzdělávání.

Další vzdělávání v resortu zemědělství zahrnuje oblast vzdělávání dospělých k získávání profesních kvalifikací dle zákona č. 179/2006 Sb., nebo k získání či zvýšení kvalifikace nutné pro výkon regulovaných povolání, což odborným pracovníkům umožňuje vykonávání činností s požadovanými kompetencemi. Pro správnou funkci procesu administrace a identifikaci využitelnosti profesních kvalifikací a jejich potenciálu do budoucna je nezbytná úzká spolupráce s MŠMT. Tento cíl je rovněž zaměřen na vzdělávání odborné veřejnosti k přenosu znalostí a témat nezbytných pro naplnění klíčových cílů SZP. Součástí dalšího vzdělávání v resortu zemědělství je též vzdělávání pracovníků státní a veřejné správy pro splnění zvláštní odborné způsobilosti v kompetenci MZe, tj. kvalifikačního předpokladu pro výkon státní správy v přenesené působnosti.

Poradenství je podporované jak z národních zdrojů, tak z prostředků na tuto oblast vyčleněných v rámci Společné zemědělské politiky.

Koncepce poradenského systému Ministerstva zemědělství na období 2017–2025 byla schválená dne 12. 12. 2016 Poradou vedení MZe č. 42/2016. Hlavní pilíře koncepce jsou složeny z konzultačního, individuálního a odborného poradenství, které na sebe vzájemně navazují a prolínají se. Konzultační poradenství zahrnuje vstupní konzultace, odborné konzultace, program „Speciálního poradenství pro rostlinnou a živočišnou výrobu“ a hromadné konzultace. Individuální poradenství je zaměřeno na širokou oblast od technologického poradenství přes poradenství k podmínkám hospodaření po ekonomické poradenství. Odborné poradenství má za úkol především podpořit přenos výsledků výzkumu a inovace do praxe.

Pro podporu přenosu znalostí a informací je nezbytné kladení důrazu na vzdělávání poradců a zapojení poradců do zemědělského znalostního a inovačního systému AKIS, které zajistí podporu sdílení zkušeností a příkladů dobré/špatné praxe.

Důležitou roli plní systém odborných konzultací poskytovaných resortně orientovanými výzkumnými organizacemi, vysokými školami a resortně orientovanými odbornými sdruženími. Současný stav v oblasti resortního vzdělávání a poradenství je posouzen v následující SWOT analýze:

Silné stránky	• Obecně funkční komerční systém transferu znalostí. • Nabídka technologického poradenství s poradenstvím ke podmíněnosti a školení na základě výsledků kontrol podmíněnosti k nejčastěji se vyskytujícím chybám. • Relativně vysoké vzdělání manažerů zemědělských podniků. • Participace všech aktérů prostřednictvím Národní rady poradenství a vzdělávání pro zemědělství a rozvoj venkova. • Příklady dobré praxe, poradenství k přípravě projektu, vyřizování žádostí a realizaci projektů. • Zvyšování produktivity práce. • Zvyšování produktivity využití zemědělského půdního fondu. • Existující systém dalšího vzdělávání v resortu zemědělství. • Existující zemědělský poradenský systém.
Slabé	• Nepropojené a nekooperující informační systémy. • Nestabilní finanční podpora poradenství z národních zdrojů. • Poradenství pro implementaci AEKO není dostatečně rozvinuto.

	• Teritoriálně i odborně nerovnoměrné rozložení poradců akreditovaných MZe. • Malý počet poradců akreditovaných v oblasti lesnictví. • Jednorázovost (podporovaných) poradenských služeb – není kontinuita. • Absence platformy pro transfer znalostí a výsledků výzkumu. • Roztříštěnost stávajících systémů transferu znalostí. • Poradenství i vzdělávací systém je úzkým hrdlem v transferu znalostí a inovací (vzhledem k potřebám). • Nepružnost zpětné vazby u stávajících systémů transferu znalostí. • Náročný a nedostatečně fungující podpůrný systém administrace dotací. • Slabá provázanost výzkumu s praxí a nedostatečný socioekonomický výzkum. • Neochota zemědělců platit za poradenství a vzdělávání a nedostatečná schopnost přebírat znalosti, zkušenosti a nejnovější poznatky z výzkumu. Nesoulad mezi nabídkou poradenství a vzdělávání a poptávkou zemědělských podniků. • Chybí funkční mechanismus kontroly kvality vzdělávání a poradenství. • Zaostávání v produktivitě výrobních faktorů vůči EU a světu. • Poradenství pro EZ (přechod do EZ i rozvoj stávající činnosti) není dostatečně rozvinuto.
Příležitosti	• Využití strukturálních fondů jako zdroj podpory. • Zájem odborné veřejnosti (poradců) o poradenskou akreditaci MZe. • Poptávka po dalším rozvoji odborného, nezávislého poradenství využívající všech relevantních aktérů v souladu s výzvami vyplývajících ze strategických dokumentů (například strategie F2F.
Hrozby	• Aktualizace metodiky M17+ (24+) nebude dostatečně zohledňovat specifika zemědělského výzkumu. • Nedostatečná finanční podpora transferu znalostí. • Malý příliv mladých kvalifikovaných lidí do zemědělství. • Demografický propad v oblasti zemědělského středního školství.

5.4 Stav a potenciál

Bezprostřední potřebou sektoru je zlepšení transferu znalostí a výsledků technologického rozvoje do zemědělsko-potravinářské praxe. Na základě analýz byla definována hlavní východiska (silné a slabé stránky), potenciál (příležitosti) a omezení (rizika), byla provedena SWOT analýza současného zemědělského aplikovaného výzkumu.

Silné stránky	• Funkční struktura výzkumné základny tvořená výzkumnými organizacemi typu v. v. i., příspěvkovými a privátními VÚ, různého oborového zaměření, provádějících činnost VaVaI jako svoji hlavní činnost. • MZe jako dlouholetý poskytovatel institucionální a účelové podpory na VaVaI v oblasti agrárního sektoru. • Otevřenost veřejných soutěží VaVaI a rovné podmínky podporují zájem jednotlivých subjektů podílet se na výzkumné činnosti v oblasti agrárního sektoru. • Výzkumné týmy ve výzkumných organizacích provádějící excelentní výzkum se svými výsledky řadí mezi nejlepší ve svém oboru v Evropě i ve světě. • Existence dlouhodobě rozvíjených a průběžně aktualizovaných databází s cennými informacemi o situaci v agrárním sektoru. • Vhodné regionální rozložení výzkumných institucí (veřejných a privátních). • Podpora ze strany MZe pro větší zapojení českých výzkumných týmů do řešení mezinárodních projektů se zajištěnou podporou při spolufinancování.
Slabé stránky	• Nevyrovnaná úroveň výzkumu v dílčích oborech. • V oblasti agrárního VaVaI přetrvává roztříštěnost, rozmělnění výzkumných řešení a nižší koordinovanost u problémových okruhů. • Zastaralá materiálně technická základna resortní VVZ, nízká obměna investičních celků. • Nízký zájem uživatelských subjektů na řešení projektů VaVaI a nízká podpora řešení projektů z neveřejných zdrojů, zejména ze zdrojů potencionálních uživatelů. • Velká rozmanitost a malá ekonomická síla uživatelů výsledků resortního VaVaI, vysoký počet subjektů. • Chybějící inovační prvek, který by přinesl požadovanou přidanou hodnotu při užití výsledků VaVaI (znamená to nedostatečné zaměření výzkumu na inovace). • Nedostatečné zapojení českých týmů do mezinárodních programů. • Nedostatečně zabezpečený podpůrný systém administrace veřejných soutěží z časového i programového (software) hlediska. • Slabší motivace zemědělských podniků k uplatňování výsledků vědy a výzkumu v důsledku extrémně vysokých důchodových podpor. • Nižší podíl institucionální podpory oproti podílu účelové podpory v rozpočtové kapitole MZe. • Nízký podíl podpory z neveřejných prostředků ze strany budoucích uživatelů výsledků výzkumu.
Příležitosti	• Efektivnější využití strukturálních fondů EU a dalších státních zdrojů k modernizaci infrastruktury výzkumných organizací a vysokých škol zaměřených na zemědělství a lesnictví, což může vést ke zlepšení kvality výzkumných týmů, vzdělávání výzkumných pracovníků a efektivnějšímu přenosu výsledků do praxe. • Zlepšení koordinace výzkumných priorit mezi resortními výzkumnými organizacemi, což by mohlo zvýšit efektivitu výzkumu a jeho přínos pro sektor. • Efektivnější naplňování výzkumných potřeb státní správy, což by mohlo vést k lepšímu využití výsledků výzkumu v legislativě a strategických dokumentech. • Zvýšení dostupnosti finanční podpory od různých poskytovatelů, jako jsou MŠMT, TA ČR, GA ČR a další, pro projekty zaměřené na agrární sektor, což rozšiřuje možnosti financování a spolupráce. • Podmínit motivaci budoucích uživatelů výsledků výzkumu o podporu projektů, například prostřednictvím daňových úlev nebo jiných motivačních nástrojů, což může podpořit implementaci inovací a nových technologií v praxi. • Přesné zadání definované ze strany praxe směrem k výzkumným institucím.

Hrozby	• Nepřijetí a nedostatečná realizace Koncepce VaVaI MZe 2023+znamená nižší efektivitu vynakládaných prostředků, podporu slabých výzkumných týmů, dosahování průměrných, ve větší míře publikačních výsledků s nízkým stupněm jejich využívání nedostatečná podpora resortně zaměřeného výzkumu, stagnace nebo snižování podpory znamenající nedostatečný rozvoj výzkumných pracovišť. • Současný systém hodnocení výsledků výzkumu neposkytuje objektivní rámec pro zhodnocení výsledků všech aktivit na pracovištích aplikovaného výzkumu. • Nedostatečné společenské ocenění výzkumné práce způsobuje nedostatek mladých kvalitních výzkumných pracovníků, kteří by dokázali dosahovat výborných výsledků v širším spektru oborů. • Nízká politická podpora agrárního sektoru, včetně jeho aplikovaného výzkumu, která není v zemích EU obvyklá.

5.5 Strategické cíle a opatření

Hlavním posláním je efektivní využití veřejných prostředků investovaných do aplikovaného výzkumu agrárního sektoru pro dosažení ekonomických a společenských přínosů z realizace výsledků výzkumu přinášejících nové poznatky srovnatelné se světem, potřebné a využitelné pro rozvoj českého agrárního sektoru.

Strategické priority

- Vytvoření a zachování trvale udržitelného zemědělství, potravinářství, lesního a vodního hospodářství v ČR, jako systém chránící a zachovávající půdu, vodu, genové zdroje, nedegradující ŽP, systém, který je ekonomicky udržitelný a sociálně akceptovatelný.
- Zajištění biotechnického a technologického pokroku udržitelným způsobem, v němž jsou vyvážené proporce mezi zemědělstvím ovlivňovaným změnami klimatu a požadavky na řešení energetiky z obnovitelných zdrojů.
- Získání prakticky využitelných poznatků pro efektivní zemědělskou a lesnickou produkci v ekonomicky a ekologicky dlouhodobě udržitelných systémech hospodaření na půdě v rámci tvorby a rozvoje funkční a estetické krajiny, prakticky využitelných poznatků pro chovy hospodářských zvířat, zajištění potravinového zabezpečení státu, kvalitu a bezpečnost surovin a potravin, včetně zavedení inovovaných bezpečných a zdravotně nezávadných, nutričně a energeticky vyvážených potravin.
- Posílení konkurenceschopnosti českého zemědělství s důrazem na ŽV a speciální plodiny.
- Podpora zvyšování soběstačnosti ČR v základních zemědělských komoditách s přihlédnutím k dopadům změny klimatu.
- Optimalizace vztahu zemědělství a ŽP – posílení ochrany přírodních zdrojů při zemědělském a lesnickém hospodaření.
- Zvýšit efektivnost využívání veřejných prostředků investovaných do výzkumu v agrárním sektoru.
- Rozvoj precizního zemědělství, které je chápáno jako strategie řízení založené na sběru a analýze prostorových, klimatických, biologických a fyzikálně-chemických parametrů, a to s ohledem na jejich variabilitu v čase a prostoru, na jejichž základě jsou stanoveny

optimální agrotechnická, zootechnická či manažerská opatření, vedoucí k zajištění ekonomicky a environmentálně udržitelných systémů zemědělského hospodaření.

- Zajištění kontinuálního rozvoje odborného nestranného poradenství v oblastech působnosti Ministerstva zemědělství.

5.5.1 Oblasti prioritního zaměření výzkumu

V Koncepci VaVaI MZe 2023+ jsou s ohledem na společenské a technologické trendy posledních let definovány tři tematické klíčové oblasti. Jedná se o:

I) Bioekonomiku: klimatická změna jako globální i regionální problém je základem pro formulování nové strategie růstu EU, Zelené dohody, založené na základních pilířích zachování vysoké konkurenceschopnosti, dosažení uhlíkové neutrality a efektivního, udržitelného využívání přírodních zdrojů. Členské státy EU by měly nyní integrovat tyto cíle do svých socio-ekonomických plánů rozvoje. Bioekonomická témata jsou ve velmi úzké vazbě i k dalším národním strategickým dokumentům, jako např. Strategický rámec cirkulární ekonomiky České republiky 2040 (Cirkulární Česko 2040) v gesci MŽP. Odhaduje se, že bioekonomika ve spojení s cirkulární ekonomikou může v Evropě vytvořit až 400 000 nových zelených pracovních míst do roku 2035.

II) Smart zemědělství: tato klíčová oblast se týká všech zemědělských, lesnických a potravinářských činností, kde jsou uplatňovány prvky digitalizace, automatizace, robotizace, precizního zemědělství, technologií dálkového průzkumu Země a dalších moderních technologií. Prioritou Koncepce VaVaI MZe 2023+ je v tomto kontextu podpora rozvoje precizního zemědělství. Role zemědělce, lesníka, rybáře či potravináře bude bezesporu vyžadovat více znalostí v oblasti informačních technologií a analýzy dat. S tím poroste role zemědělského výzkumu, jemuž se otevírá nová dimenze i v oborech, které byly vlastní průmyslové činnosti. Tato klíčová oblast silně reflektuje cíle Strategie koordinované a komplexní digitalizace České republiky 2018+ (Digitální Česko), resp. její 3. pilíř Digitální ekonomika a společnost.

III) Globální změny v biosféře: Globální změny v biosféře ve stále větší míře ovlivňují a do jisté míry až ohrožují další rozvoj globální lidské společnosti. Zemědělský sektor včetně lesního hospodářství a oblast přírodních zdrojů (biodiverzita, voda, půda) patří přitom k nejohroženějším sférám. Zemědělsko-lesnický sektor je v první linii vystaven důsledkům globálních změn, na druhé straně má značný potenciál pro adaptaci i mitigaci jejích projevů. Problematice řešení následků klimatické změny a jejich předcházení je proto věnován prostor i na poli výzkumu. V ČR předpokládají přední odborníci na danou problematiku, že naše zeměpisná oblast bude změnou klimatu výrazně ovlivněna. Předpokládají se negativní dopady na hospodaření na zemědělské i lesní půdě kvůli častějším výskytům všech druhů sucha (meteorologického, zemědělského, hydrologického a socio-ekonomického). Bude proto třeba předcházet negativním dopadům klimatické změny v rámci zemědělského hospodaření, které se projevují zejména nárůstem teplot v průběhu všech ročních období a vyšším počtem meteorologických extrémů. V důsledku toho bude třeba přistoupit např. k přehodnocení výskytu výrobních typů v celorepublikovém měřítku. To se týká i změn v lesních ekosystémech s následnou potřebou změny druhové skladby i postupů lesního hospodářství

Výše uvedené klíčové oblasti jsou pak prezentované formou celkem jedenácti tematických výzkumných směrů, zásadních pro zemědělsko-lesnicko-potravinářský sektor. Jejich přehled je uveden níže.

Rostlinná produkce

Rostlinná produkce je základním odvětvím celého zemědělství, přímo či nepřímo zabezpečuje lidskou výživu, krmiva pro hospodářská zvířata a suroviny pro další průmyslové zpracování. Na rostlinnou produkci jsou kladeny nemalé požadavky, které se týkají dostatečného množství kvalitních potravin i krmiv, ale i uplatňování udržitelných systémů hospodaření. Významný vliv přináší i změny podnebí s delšími periodami sucha a nerovnoměrnými srážkami. Prioritními cíli výzkumu v této oblasti je reagovat na známé nedostatky, najít řešení k jejich nápravě, zabezpečit technologický rozvoj při respektování zásad udržitelnosti, kvality produkce, biodiverzity a ochrany ŽP.

Rostlinolékařství

Rostlinolékařství je nedílnou součástí pěstování rostlin. Přináší, vyvíjí a zdokonaluje metody k regulaci škodlivých organismů, tj. původců chorob, škůdců a plevelů polních plodin, sadů, vinic, lesů, skladovaných komodit, a to jak na zemědělské, tak i nezemědělské půdě. Výzkum v oblasti rostlinolékařství se zaměřuje na nové environmentálně přijatelné metody omezování výskytu a škodlivosti škodlivých organismů biologickými a chemickými přípravky, výzkum bionomie a metod monitoringu a diagnostiky jednotlivých škodlivých organismů vedoucí ke zdokonalování systémů integrované ochrany rostlin a udržitelnému používání prostředků na ochranu rostlin.

Živočišná produkce

Chov hospodářských zvířat, včetně ryb a včel, hraje významnou roli v českém zemědělství. Optimalizované a správně řízené produkční systémy chovu přispívají k bezpečné a zdravé výživě lidí, zlepšení kvality jejich života a rozvoji jak venkovských komunit, tak celé společnosti. Výzkum a vývoj významně přispívají ke zvýšení konkurenceschopnosti a efektivity v celé oblasti ŽV. Výsledkem výzkumu a vývoje jsou nejenom zdravá zvířata v chovech, ale rovněž s tím související bezpečnost a kvalita živočišných produktů a ekonomická prosperita chovů, která je v souladu se zkvalitněním ŽP a rozvojem života na venkově. Výzkum a vývoj by měl být zaměřen nejen na nejčastěji chované druhy zvířat, ale i na problematiku ryb, včel, králíků, zvěře ve farmových chovech i dalších druhů hospodářských zvířat a také na mimoprodukční funkce chovu nebo na chov zvířat pro sport či asistenční aktivity.

Veterinární medicína

Veterinární medicína je klíčovou oblastí pro udržitelné zemědělství a intenzivní produkci kvalitních a zdravotně nezávadných potravin živočišného původu. Výzkum v oblasti diagnostiky a profylaxe závažných infekčních onemocnění a ochrany území před zavlečením těchto chorob patří mezi nejvýznamnější oblasti veterinárního výzkumu. Velká pozornost se věnuje problémům kontaminace potravin a potravních řetězců chemickými látkami, mykotoxiny, alimentárním chorobám bakteriálního a virového původu, potravinovým alergiím a falšování potravin. Výzkum je připraven na řešení náročných vědeckovýzkumných projektů cílených na budoucí hrozby nových a znovu se objevujících infekčních onemocnění s dopadem do veterinární i humánní sféry, zejména o jde zoonózy a nákazy spojené s velkými hospodářskými škodami. Klimatická změna může ovlivnit pravděpodobnost uvedených hrozeb, proto je nutné věnovat pozornost i této oblasti. Současně bude nutné zaměřit výzkum i do oblasti produkčního zdraví zvířat, přijatelného welfare a zoohygienických podmínek ve velkovýrobě. Bez intenzivního výzkumu v této oblasti bude obtížné produkovat dostatečné množství kvalitních a bezpečných potravin.

Produkce potravin

Produkce potravin je vždy závislá na kvalitě a množství vstupních surovin a musí být v souladu s požadavky na zlepšení životního stylu, zdraví a ŽP. Lidé se stále více zajímají o otázky ŽP, zdraví, společnosti a etiky a více než kdykoli předtím hledají hodnoty i v potravinách, původu surovin, způsobu jejich zpracování a ve způsobu stravování. Potenciál existence a růstu českého potravinářství je nezbytně spojen s intenzivním výzkumem a vývojem nových typů potravin s vysokým podílem přidané hodnoty. Tato přidaná hodnota je pro spotřebitele spojena např. s přínosy v oblasti zdraví, s pohodlím při konzumaci, s rychlostí přípravy pokrmů apod. Vzhledem k tomu, že všechny obory potravinářské výroby se zabývají především zpracováním příslušných zemědělských komodit, je potravinářský výzkum neoddělitelný od výzkumu zemědělského. V souvislosti s cirkulárním hospodářstvím bude kladen důraz na bezodpadové technologie, zpracování a využitelnost odpadů a vedlejších produktů potravinářského průmyslu v celém životním řetězci potravin a zejména pak snižování množství potravinového odpadu a prevence jeho vzniku napříč potravinovým řetězcem.

Lesnictví a navazující odvětví

Cílem státní lesnické politiky je udržitelné využívání produkční funkce lesů i souboru ekologických a environmentálních funkcí lesních ekosystémů v krajině. Les a jeho ekoton jsou rovněž významným nositelem biologické rozmanitosti s přesahem do okolní krajiny. V kontextu současné situace, tedy probíhající klimatické změny, nutnosti podílet se na uhlíkové neutralitě a zaměření společnosti na obnovitelné zdroje, je aktuálnost stability, vitality, ale i produkční schopnosti lesních ekosystémů stále důležitější. Technologický rozvoj lesnických disciplín a návazných odvětví se přitom uskutečňuje v silně globalizovaném prostředí. Výzvou je probíhající rozpad porostů, v první řadě smrkových, jako základny dřevozpracujícího průmyslu. Dřevo jako obnovitelná surovina hraje nezastupitelnou roli v cirkulární ekonomice, představuje hospodářskou základnu pro venkovský prostor a nepostradatelný zdroj pro návazná zpracovatelská odvětví.

Lesy nabývají na významu nejen jako produkční zdroj, ale také jako nositelé ekologických a environmentálních funkcí. Výzkum v oblasti lesnictví a navazujících odvětví by měl reflektovat potřeby daného souboru oborů lidské činnosti. V první řadě by měl být zaměřen na relevantní hodnocení stavu a dynamiky lesních ekosystémů a sektoru a monitorovat trendy v oblasti přírodních, ekonomických a společenských podmínek. Aktivity spojené s monitoringem a inventarizací jsou nezbytné pro jakékoli kompetentní rozhodování. Požadavky kladené na sektor jsou splnitelné pouze v případě zachování stabilních a odolných lesních ekosystémů, proto je výzkum dynamiky zdravotního stavu lesa a jeho ekologické stability v měnících se podmínkách logickým návazným krokem. Turbulentně se měnící podmínky v biosféře vyžadují zvýšenou pozornost věnovanou ochraně lesů a adaptačním i mitigačním aspektům péče o lesní bohatství a naplňování všestranných, mnohdy konfliktních požadavků společnosti. Využívání produkční funkce lesů vyžaduje inovativní přístup k jejich pěstování, k využívání těžebních a dopravních technologií a rovněž k celému komplexu využívání vyprodukované dřevní suroviny.

Zemědělská technika

Mechanizace zemědělské výroby je považována za jeden z největších úspěchů 20. století. Jedná se o technologie, které zdokonalují postupy zemědělské výroby díky efektivnějšímu využívání pracovní síly, včasnosti operací a efektivnějšímu řízení vstupů i výstupů

se zaměřením na celkovou udržitelnost systémů s vysokou produktivitou. V podmínkách 21. století se vývoj v oblasti technologií a techniky promítá do všech odvětví lidské činnosti včetně zemědělství. Aktuálním trendem je využívání prvků automatizace a robotizace. Pouze provázanost celého zemědělského systému a uplatňování nejnovějších vědecko-výzkumných poznatků může posílit rozvoj technologií šetrných k ŽP, zajistit potravinovou udržitelnost a soběstačnost, posílit omezování spotřeby nerostných surovin a fosilních paliv při současném zachování tempa hospodářského růstu. Zemědělská technika bude bezesporu i nadále klíčovým faktorem k zajištění udržitelné zemědělské produkce, zejména v podmínkách měnícího se klimatu. Systémy pro snímání a monitorování množství různorodých dat nejenom o samotné činnosti stroje, ale také o vlastnostech okolního prostředí (půda, rostliny atd.) jsou již k dispozici. Tato data mohou sloužit nejenom ke zkvalitnění práce samotných zemědělských strojů, ale také ke zkvalitnění celého procesu výroby v zemědělském podniku. Aby byl tento potenciál využit, musejí technologie integrované do zemědělské techniky bez problémů komunikovat s ostatními systémy, což v současné době platí velmi omezeně.

Půda

Výzkum v oblasti využívání a ochrany půdy je pro zemědělství a lesní hospodářství klíčovým tématem. V ČR má dlouhou tradici a pozornost mu byla věnována i v posledním období Jsou známy hlavní příčiny degradace půd v ČR a dosavadní výzkumná témata cílila na tyto problémy (vodní a větrná eroze, organická hmota v půdě, technogenní zhutnění, kontaminace, acidifikace, struktura krajiny, klimatická změna atd.). Růst oblastí postižených suchem a desertifikací, expanze sídel do volné krajiny zejména v rychle rostoucích rozvojových zemích i rostoucí nároky obyvatel na spotřebu potravin z pohledu kvantity i kvality (vyšší zastoupení živočišných produktů ve výživě), pokračující znečištění prostředí stávajícími, ale i novými typy polutantů, včetně mikroplastů, budou vytvářet sílící tlak na půdu i další přírodní zdroje.

ČR patří tradičně k zemím s výkonným zemědělstvím a hospodářsky orientovaným lesnictvím. Tyto obory se v současné době stále potýkají s výše definovanými problémy, které se odrážejí přímo na zemědělském hospodaření na půdě. Lesnímu hospodářství pak v posledních letech dominovala kůrovcová kalamita, jejíž důsledky významně ovlivní i stav lesní půdy a její funkce, jako je např. ukládání uhlíku. Na řešení uvedených problémů se pracuje nejen v oblasti výzkumu, ale byla zavedena již některá konkrétní opatření v praxi. Zvýšené úsilí bylo věnováno v posledních letech problematice sucha, které se promítlo do vývoje nové metodiky pozemkových úprav, revitalizaci odvodňovacích a závlahových systémů atd. Dostupnost vody pro rostliny v průběhu vegetačního období se stává jedním z nejvíce limitujících faktorů výnosu a kvality produkce zemědělských plodin i určujícím faktorem zdravotního stavu a produkce lesních porostů.

Voda

Změna klimatu spojená s vyšší globální teplotou má zásadní vliv na zvýšení výparu, evapotranspirace vegetačního pokryvu, vysychání krajiny a snížení kapacity vodních zdrojů, což omezí možnosti jejich dosavadního využívání. Současně se zvyšuje frekvenci výskytu hydrologických extrémů povodní a sucha, přináší nebezpečí vlny veder s neblahými účinky na lidské zdraví. Nejsou výjimkou roky, kdy se na našem území vyskytnou oba extrémy. Z pohledu vodohospodářů mitigaci klimatické změny a omezení jejího dopadu podpořit vědecko-výzkumnými projekty směřujícími především k adaptačním opatřením včetně optimalizace produkčních a mimoprodukčních funkcí krajiny s akcentem na retenci a akumulaci vody pomocí přírodě blízkých i technických opatření, dále na možnost využívání

vyčištěných odpadních vod a podporu vývoje výzkumu v oblasti čištění městských odpadních vod.

Biodiverzita

Biodiverzita v ČR je díky její geografické poloze a mírnému klimatickému pásmu relativně vysoká, ale v současné době se rychle mění. Ochrana a obnova biodiverzity a dobře a přirozeně fungující ekosystémy jsou klíčem k udržitelné zemědělské a lesnické produkci. Zemědělci a lesníci jako správci naší krajiny hrají prostřednictvím hospodářských aktivit zásadní roli při zachování biologické rozmanitosti. Analýza biodiverzity a její dynamiky v návaznosti na využívání území je základem k ochraně a tvorbě produkční části krajiny.

Vlivem dlouhodobého působení člověka je v současné době pozměněna genetická, druhová, věková a prostorová skladba lesů s kladným dopadem na výši lesnické a dřevařské produkce a technologické vlastnosti dřevní suroviny, ale zároveň se záporným dopadem na jejich stabilitu a vitalitu i na celkovou diverzitu lesních stanovišť. Udržení jejich funkcí a ekosystémových služeb vyžaduje inovativní modifikaci technologií včetně přístupů k živé složce, jako nositelce biodiverzity.

Lesnická a zemědělská ekonomika a politika

Česká lesnická a zemědělská ekonomika ovlivňuje zpracovatelský průmysl, infrastrukturu celého vertikálního řetězce agrárního trhu a chování spotřebitelů. Výzkum v této oblasti se bude soustředit na principy a rostoucí požadavky bioekonomiky a cirkulární ekonomiky, které se budou zaměřovat na očekávané vývojové trendy a problémy na světové, regionální i národní úrovni, a to zejména s ohledem na růst světové populace a s ním spojený růst poptávky po potravinách v protikladu s postupující klimatickou změnou a s požadavky společnosti na šetrné zacházení s přírodními zdroji. V podmínkách EU se bude prosazovat zelená dohoda pro Evropu, která se bude zaměřovat na strategické cíle spojené s výraznějším snižováním vybraných vstupů do produkce a s prosazováním environmentálně příznivých systémů produkce. Tyto způsoby výroby mohou být navíc zajišťovány tvrdšími zákonnými podmínkami a prosazováním principu „znečišťovatel platí“. Ekonomický výzkum v agrárním sektoru musí být připraven na řešení ekonomických, sociálních a institucionálních podmínek a dopadů všech nezbytných změn vyplývajících z nových požadavků.

5.5.2 Strategické cíle ke zvýšení kvality, efektivnosti a zrychlení aplikace výsledků výzkumů do praxe

I.1 Zajistit dostatek talentů pro výzkum ve výzkumných organizacích podporovaných MZe

Dílčí cíle

I.1.1 Podpořit zapojení mladých vědců a vědkyň do výzkumu.
I.1.2 Pro hodnocení výstupů aplikovaného VaVaI využívat kritéria společenské relevance jako je inovativnost, přínosy pro společnost a potenciál uplatnění výsledku.
I.1.3 Podpořit excelenci v resortním VaVaI a zajistit využití jejich výsledků pro praxi.
I.1.4 Podpořit vydavatelskou činnost a využívání informačních médií.

Opatření

- Finančně podporovat instituce podle kvality dosažených výsledků a jejich přínosů.

- MZe ve spolupráci s Českou akademií zemědělských věd organizuje dvě veřejné soutěže a to: „Cena ministra zemědělství pro mladé vědkyně a vědce“ a „Cena ministra zemědělství za nejlepší realizovaný výsledek výzkumu a experimentálního vývoje.“
- Uplatňovat systém hodnocení výsledků aplikovaného výzkumu podle kritérií společenské relevance.
- Zajistit další rozvoj IS NAZV MZe, ve kterém jsou technicky zajišťovány veřejné soutěže ve výzkumu a vývoji a hodnocení periodických a závěrečných zpráv řešených výzkumných projektů.

I.2 Podpořit spolupráci mezi výzkumnými organizacemi a aplikační sférou

Dílčí cíle

I.2.1 Podpořit komunikaci a popularizaci výsledků zemědělského výzkumu a jeho potřebnosti pro ČR.
I.2.2 Podpořit interdisciplinaritu a komplexní řešení problémů a spolupráci výzkumných týmů, propojení vzniklých platforem, inkubátorů a oborových center transferu technologií.
I.2.3 Podpořit zapojení českých institucí VaVaI do mezinárodních struktur a programů, zvýšit podíl mezinárodní spolupráce ve výzkumu, vývoji a inovacích a ve větší míře využít finančních prostředků poskytovaných ze strukturálních fondů EU.
I.2.4 Programovou podporou VaVaI podmínit spoluprací výzkumných organizací a soukromého sektoru a uživatelů výsledků VaVaI.
I.2.5 Podporovat podniky k budování vazeb na střední školy s cílem zajistit jejich studentům kvalitní praxi.

Opatření

- Zabezpečení předávání údajů stanovených zákonem č. 130/2002 Sb. Do Informačního systému VaVaI Rady pro výzkum a vývoj Úřadu vlády ČR.
- Ustanovit platformu aktivní spolupráce všech resortních stakeholderů, kteří by jasně formulovali aktuální a reálné problémy, na které je nutné obrátit pozornost resortního výzkumu.
- Maximálně využít potenciálu EIP.

I.3 Zvýšit komerční využití výsledků VaVaI a znalostí výzkumných organizací

Dílčí cíle

I.3.1 Zvýšit úroveň koordinace při řízení VaVaI v oblasti agrárního sektoru.
I.3.2 Využít poradenský systém k informovanosti veřejnosti o výsledcích.

Opatření

- Vytvořit Infobanku výzkumu MZe.

5.6 Indikativní ukazatele

INDIKATIVNÍ UKAZATELE STRATEGICKÝCH CÍLŮ VĚDY A VÝZKUMU	Jednotka	Výchozí stav 2015	Indikativní hodnota 2020	Skutečný stav 2020	Skutečný stav 2023	Indikativní hodnota 2027	Indikativní hodnota 2033	Poznámka
Podíl mladých výzkumných pracovníků do 35 let zapojených do výzkumné činnosti	%	100	105	98	74	110	115	Zájem o výzkum je velmi variabilní, např. výzkum v oblasti welfare má mladých pracovníků dostatek, výživa hospodářských zvířat naopak nedostatek.
Finanční objem a počet zahraničních grantových projektů (vč. Horizon 2020)	%	100	105	53	71	120	130	V současné době roční průměr činí 27 144 tis. Kč u 12 projektů.
Počet českých výzkumných pracovníků zaměstnaných v zahraničních výzkumných organizacích (stáže delší jak 14 dnů)	%	100	105	8,6	37	115	120	V současné době se jedná v průměru o 60 pracovníků za rok.
Počet zahraničních výzkumných pracovníků zaměstnaných v českých výzkumných organizacích (stáže delší jak 14 dnů)	%	100	105	204	79	115	120	V současné době se jedná v průměru o 45 pracovníků za rok.
Počet výsledků s právní ochranou.	%	100	105	66	86	110	115	Dlouhá doby vyřizování, a mnohdy dlouhá doba od přiznání právní ochrany k realizaci v praxi v průměru 21 za rok, ale počet kolísá.
Počty inovací, využívaných výsledků výzkumu (metodik, poloprovozů, ověřených technologií, odrůd, plemen) aplikovaných v praxi	%	100	105	81	107	115	120	V současné době v průměru 160 výsledků.

6 SPOLEČENSKY ODPOVĚDNÉ ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK

6.1 Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek

6.1.1 Úvod a východiska přístupu

Společensky odpovědné zadávání je důležitým nástrojem hospodářské a sociální politiky státu, který využívá ekonomické zájmy podniků k prosazování celospolečenských, zejména sociálních a environmentálních, cílů. Základním principem odpovědného veřejného zadávání je zohlednění více hledisek najednou – vedle běžně užívané nejnižší ceny lze zahrnout konkrétní společenské téma, které chce daná instituce rovněž řešit (např. podpora malých a středních firem, zaměstnání znevýhodněných osob, důstojné pracovní podmínky, dodržování sociálních a pracovních práv, podpora vzdělávání, důraz na snížení zátěže na ŽP, podpory krátkého dodavatelského řetězce u nákupu potravin či podpory využití dřeva ve stavebních veřejných zakázkách apod.). Zadavatel tak de facto za stejné prostředky získává přidanou hodnotu. Jedná se o strategický přístup k problematice veřejného investování, který ale je úspěšně aplikován nejen v jiných členských státech EU, ale i na mnoha projektech v ČR.

Nová evropská směrnice o zadávání veřejných zakázek (dále jen „Směrnice 2014/24/EU), klade vedle inovací důraz i na efektivitu veřejných výdajů a možnost zadavatelů využívat veřejné zakázky na podporu společných společenských cílů. Směrnice 2014/24/EU akcentuje několik konkrétních oblastí, které se mají stát nedílnou součástí politiky zadávání veřejných zakázek:

Konkrétní oblasti politiky zadávání veřejných zakázek
• Zajištění dodržování povinností v oblasti sociálního, pracovního a environmentálního práva, zejména v případě stavebních prací, vč. pečlivé kontroly ve všech fázích zadávacího řízení. • Podpora zaměstnávání s ohledem na začlenění do společnosti a zajištění rovných příležitostí, vč. role chráněných dílen a sociálních podniků, které pomáhají začlenění znevýhodněných skupin osob (vč. osob zdravotně znevýhodněných) na trhu práce a do společnosti. • Podpora udržitelného rozvoje – při zohlednění nejlepšího poměru ceny a kvality. • Podpora přístupu malých a středních podniků. • Podpora sociálních inovací.

Veřejné zakázky jsou nástrojem veřejné politiky k ovlivňování trhu a vedou k posilování ekonomiky směrem k udržitelnému rozvoji s kladným dopadem na hospodářskou prosperitu. Společensky odpovědné zadávání je proces, při kterém zadavatel nakupuje produkty, služby a stavební práce, které potřebuje, přičemž získává maximální hodnotu za peníze vytvářením prospěchu pro společnost a ekonomiku, a minimalizací negativních dopadů na ŽP. S ohledem na odpovědné zadávání byla vládou v roce 2024 přijata Národní strategie veřejného zadávání v České republice pro období let 2024 až 2028. Jde o koncepční materiál v oblasti zadávání veřejných zakázek, který reaguje na výzvy v oblasti ekonomické, sociální, digitální, environmentální a na energeticko-klimatickou transformaci a využívá veřejné zadávaní jako páky pro naplnění vizí a cílů v prioritních oblastech národní politiky.

6.1.2 Stav v sektoru

MZe a jeho resortní organizace zadávají každoročně veřejné zakázky v řádu několika mld. Kč. Při dobře promyšleném veřejném zadávání můžou tyto organizace zcela legálně zohledňovat v rámci svých nákupů vybraná společenská a environmentální témata a odpovědným veřejným zadáváním tak přispět ke zvýšení kvality veřejných zakázek.

V současné době je přístup společensky odpovědného zadávání v resortu MZe představován jako alternativa k tradičním čistě ekonomicky motivovaným přístupům k zadávání veřejných zakázek formou metodických doporučení, koordinačních setkání a sdílením dobré praxe. Přístup byl pilotně testován na vybraných veřejných zakázkách státního podniku Lesy ČR a státních podniků správy povodí.

6.1.3 Strategické cíle a opatření

V návaznosti na výše uvedené legislativní a koncepční dokumenty bude MZe ve vhodných případech uplatňovat prvky společensky odpovědného zadávání v rámci svých veřejných zakázek s cílem získat v rámci zadávání veřejných zakázek další přidanou hodnotu s celospolečenským dopadem, a to v souladu se zásadou hospodárnosti vynakládání veřejných prostředků. Stejný přístup bude vyžadovat i od svých resortních organizací.

V rámci plnění úkolů svěřených platnými právními předpisy MZe a jeho resortním organizacím budou při zadávání veřejných zakázek vyhledávány příležitosti pro přispění k naplňování celospolečensky odůvodněných veřejných potřeb.

J.1 Uplatňování společensky odpovědného zadávání

Dílčí cíle

- Pro přispění k naplňování celospolečensky odůvodněných veřejných potřeb bude důraz kladen zejména na tato celospolečenská témata:
    - **Zaměstnanost** – zejména u větších stavebních projektů (nejen) v regionech postižených vyšší nezaměstnaností, a kde je předpoklad, že dodavatel bude v souvislosti s realizací zakázky nabírat nové pracovníky, bude zvažována vhodnost požadavku, aby určité procento pracovníků dodavatele podílejících se na zakázce pocházelo z řad dlouhodobě nezaměstnaných, evidovaných na příslušném úřadu práce.
    - **Podpora osob zdravotně postižených a osob znevýhodněných na trhu práce** – při přípravě veřejných zakázek bude zvažována možnost vyhradit zakázku pouze pro chráněné dílny nebo jiné sociálně zaměřené podniky, jejichž hlavním cílem je podpora sociálního a profesního začlenění nebo opětovného začlenění zdravotně postižených a znevýhodněných osob, jako jsou nezaměstnaní, příslušníci znevýhodněných menšin nebo jinak sociálně vyloučených skupin (např. osoby léčící se ze závislosti, osoby vracející se z výkonu trestu, lidé bez domova apod.).
    - **Pracovní podmínky** – u všech veřejných zakázek zadávaných v resortu zemědělství bude pečlivě kontrolováno a ověřováno dodržování podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a dalších požadavků zákoníku práce a jiných přepisů, ze strany dodavatelů.

- **Podpora malého a středního podnikání** – veřejné zakázky budou plánovány a děleny tak, aby rozsah předmětu plnění a další zadávací podmínky nevylučovaly ze soutěže malé a střední podniky, a to za předpokladu, že tímto způsobem nebude docházet k porušování nebo obcházení zákona o veřejných zakázkách.
- **Podpora vzdělávání a přípravy na zaměstnání** – u projektů, kde povaha poskytovaných služeb umožní získat praktické zkušenosti studentům vysokých nebo středních škol, bude požadováno, aby dodavatel v rámci realizace veřejné zakázky umožnil určitému počtu studentů vykonat odbornou praxi v daném časovém rozsahu, která bude relevantní vzhledem k oboru jejich studia a případně i uznatelná ze strany školy.
- **Podpora nákupu místních, kvalitních a bio potravin** – v rámci dodávek potravin bude zvažována možnost stanovit jako podmínku účasti v zadávacím řízení místní nebo regionální potraviny z krátkého dodavatelského řetězce, potraviny splňující certifikovaná schémata kvality nebo potraviny produkované v systému EZ.
- **Životní prostředí** – v rámci dodávek, služeb i stavebních prací se bude zohledňovat uplatnění ekologicky šetrných postupů, materiálů a technologií, minimalizace tvorby a recyklovatelnost odpadu, omezování světelného znečištění, vytvořená uhlíková stopa apod. tak, aby docházelo k postupnému snižování ekologické zátěže při všech činnostech realizovaných v resortu zemědělství.
- **Podpora využití podílu dřeva ve stavebních zakázkách** – v rámci realizace stavebních prací bude dosaženo minimální míry využití 20 % podílu dřeva nebo jiných obnovitelných materiálů ve stavebních zakázkách na budovy a jejich rekonstrukce zadávaných MZe a jeho resortními organizacemi v odkaze na plnění nástrojů pro realizaci Surovinové politiky pro dřevo přijaté Vládou ČR v roce 2024, jejíž je MZe předkladatelem.

Opatření

- Za účelem postupného prosazení, řízení a vyhodnocování uplatňování principů společensky odpovědného zadávání zavede MZe propracovaný systém koordinace veřejných zakázek v resortu, včetně centrálního zadávání veřejných zakázek v případě komodit, kde je to výhodné vzhledem k hospodárnosti procesu.
- Cílem systému koordinace a kontroly veřejných zakázek v resortu bude v rámci širší supervize a metodické podpory veřejných zakázek i dohled nad uplatňování výše uvedených principů, koordinace a sdílení dobré praxe.
- V maximální míře bude podporován princip transparentnosti a zveřejňování informací o veřejných zakázkách v širokém významu, včetně resortního multiprofilu, jakož i elektronizace a maximální rychlost zadávacího řízení.
- S odkazem na cíle týkající se ŽP a podpory využití podílu dřeva ve stavebních zakázkách resort MZe zrealizuje školení a workshopy pro organizační jednotky MZe a resortních organizací, které zajišťují zadávání projektů staveb budov a jejich rekonstrukcí (stavební konstrukce, fasády, interiéry atp.) ve smyslu preference využití dřeva a jiných obnovitelných materiálů alespoň ve výši 20 %. K dosažení cíle budou využity strategie resortních organizací a nastavení KPI těchto organizací.

7 IMPLEMENTACE STRATEGIE

7.1 Způsob implementace Strategie

Strategie je koncipována jako otevřený živý dokument a základní podklad pro strategické řídící procesy v rámci resortu MZe, na jejíž tvorbě se spolupodílely i zainteresované odborné organizace. Priority, cíle a jednotlivá opatření Strategie budou implementovány v rámci příslušných programů a jejich aktualizací v souladu s jejich přirozenými implementačními a aktualizačními horizonty (opatření v rámci SZP, národních dotačních programů, programů PGRLF a dalších) a v rámci strategických dokumentů jednotlivých dílčích oblastí a resortních organizací (Koncepce výzkumu, vývoje a inovací MZe, Plány povodí apod.) a rovněž dalších projektů a dílčích opatření, v rámci kterých budou také pro odpovídající rozpočtové horizonty stanoveny a dojednány příslušné rozpočtové rámce.

7.2 Plán implementace Strategie

Po schválení Strategie ve vládě bude zpracován detailní plán (včetně rozpočtu a komunikace Strategie) a časový harmonogram implementace Strategie včetně nastavení příslušných řídících a komunikačních struktur pro implementaci, nastavení procesu řízení implementace Strategie a zajištění systému pro monitorování a vyhodnocování implementace Strategie včetně zajištění vazeb na ostatní systémy plánování a řízení v rámci resortu MZe a v rámci širší meziresortní spolupráce.

7.3 Řídicí struktura a systém řízení implementace Strategie

Pro zajištění úspěšné implementace Strategie budou nastaveny řídící struktury pro její řízení, koordinaci, monitorování a vyhodnocování priorit, cílů, jednotlivých opatření a trendů indikátorů. V rámci této řídící struktury budou hrát klíčovou roli stanoveni garanti jednotlivých cílů a opatření na úrovni příslušných útvarů MZe a resortních organizací.

Stanovení garanti odpovídají za konkrétní plnění cílů, za realizaci jednotlivých opatření, sledují příslušné trendy indikátorů a rovněž plnění souvisejících cílů a opatření a trendů souvisejících indikátorů. V rámci principů strategického řízení a uplatnění zpětnovazební strategické kontroly a vyhodnocování monitoringu „v jednoduché“ a „dvojité smyčce“, tedy identifikují a vyhodnocují případné odchylky od dosahování strategických cílů, ale i kontinuální ověřování správnosti těchto cílů vzhledem k dynamice celkového vývoje vnějších i vnitřních podmínek. V případě potřeby iniciují realizaci odpovídajících změnových opatření i konkrétní aktualizace a změny v rámci Strategie.

7.4 Monitoring a hodnocení realizace Strategie

Proces monitoringu a hodnocení realizace Strategie logicky navazuje na proces implementace Strategie, nicméně z časového hlediska řízení implementace Strategie tyto procesy probíhají do značné míry současně a kontinuálně. Výstupem jsou především standardní publikace každoročně předkládaných zpráv o stavu jednotlivých oblastí resortu (Zprávy o stavu zemědělství, Zprávy o stavu lesa a lesního hospodářství, Zprávy o stavu vodního hospodářství) a dalších monitorovacích zpráv jednotlivých programů a hodnotících zpráv jednotlivých dílčích oblastí a organizací.

Dalším výstupem mohou být reakce na identifikovanou potřebu změnových opatření, která podle své povahy budou představovat buď realizaci změnových opatření v rámci schválené Strategie (opatření na úrovni procesů a běžných organizačních změn, jednotlivých programů, strategických projektů apod.), nebo může vyústit v potřebu aktualizace příslušných dílčích strategií nebo případně celkové aktualizace této strategie – včetně odpovídajících změn nebo úprav jednotlivých cílů, trendů a hodnot indikátorů i příslušných opatření.

Celkový rámec procesu tvorby a implementace strategie resortu je zachycen na následujícím schématu.

Obrázek 4 Celkový rámec procesu tvorby a implementace Strategie

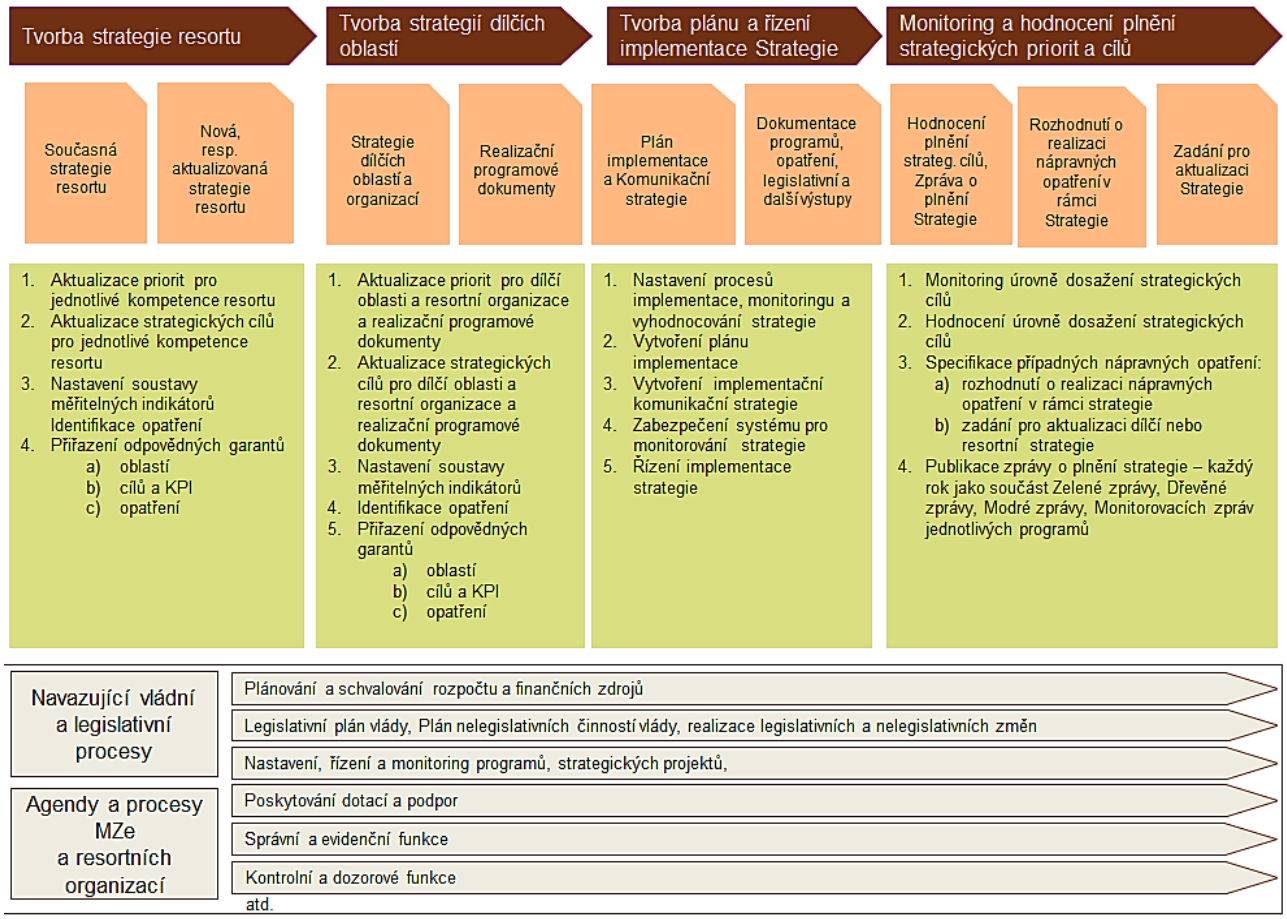

8 VYHODNOCENÍ PLNĚNÍ STRATEGIE RESORTU MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ V OBDOBÍ 2016–2023

8.1 Zemědělství

Oblast Zemědělství byla v hodnocení obsažena jako nejpočetnější oblast, v rámci které bylo sledováno a vyhodnocováno 8 strategických cílů (A.1 – A.8) s celkovým počtem 125 aktivit. Sledovaným cílem této oblasti Zemědělství bylo podílení se na trvalém zajištění potravinového zabezpečení na národní a evropské úrovni s přispěním k energetické a potravinové soběstačnosti České republiky, dále s cílem zvýšit efektivnost a konkurenceschopnost českého zemědělství, zlepšit vztahy k užívaným přírodním zdrojům, k tvorbě krajiny, rozvoji venkova a zvyšování rekreačního potenciálu, a to vše s ohledem na probíhající změny klimatu.

Jedním z důležitých a sledovaných cílů bylo zajištění ekonomické stability a životaschopnosti zemědělských podniků, na které byly v období 2016–2022 poskytovány přímé platby z Evropského zemědělského záručního fondu. Jednalo se o Jednotnou platbu na plochu zemědělské půdy (SAPS), platbu na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (tzv. greening), platby dobrovolné podpory vázané na produkci a platbu pro mladé zemědělce. Na tyto přímé platby pro zemědělce bylo dohromady ročně vyčleněno přes 22 mld. Kč.

Konkrétně, prostřednictvím jednotné platby na plochu zemědělské půdy, která tvořila nejvýznamnější část přímých plateb, bylo každý rok vyplaceno přes 11,5 mld. Kč na přibližně 3,5 mil. hektarů zemědělské půdy. Na stejný počet hektarů zemědělské půdy byla poskytnuta platba za tzv. greening, jehož cílem bylo snížit negativní dopady zemědělské činnosti na životní prostředí. Pokud žadatel požádal o SAPS, byl povinen na všech svých způsobilých hektarech zemědělské půdy dodržovat greening, tj. zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí. Na toto opatření bylo ročně vyplaceno přes 6 mld. Kč. Generační obměna byla pak podporována platbou pro mladé zemědělce do 40 let, která byla ročně poskytnuta zhruba 5 tis. žadatelům.

Další platby, které byly poskytovány na pěstování konkrétních plodin či chov určité kategorie zvířat, patřily pod dobrovolnou podporu vázanou na produkci. Prostřednictvím těchto plateb směřovaly finanční prostředky ve výši 15 % roční obálky na přímé platby (průměrná roční částka cca 3,4 mld. Kč) na tzv. citlivé sektory, mezi které patřily komodity ovoce, zelenina, konzumní a škrobové brambory, cukrová řepa, chmel, bílkovinné plodiny, chov skotu a ovcí a koz. Ročně tak bylo podpořeno přes 19 tis. ha ovoce a zeleniny, přes 16 tis. ha brambor, 5 tis. ha chmele, 60 tis. ha cukrové řepy, přes 130 tis. ha bílkovinných plodin, 360 tis. dojnic, 180 tis. masných telat či 140 tis. ovcí a koz.

Poskytování přímých plateb pokračovalo i v dalším období Společné zemědělské polity EU 2023–2027, a bylo tak páteří českého zemědělství.

Ve vyhodnocovaném období pokračovala v rámci Programu rozvoje venkova 2014-2020 převážně formou víceletých závazků podpora udržitelných způsobů hospodaření šetrných ke složkám životního prostředí (voda, půda, biodiverzita). Jednalo se zejména o agroenvironmentálně-klimatická opatření a opatření ekologického zemědělství, v rámci kterých bylo částkou cca 16 mld. podporováno hospodaření na více než 967 tis. ha z. p. Hospodaření způsoby redukujícími erozi bylo podporováno na cca 563 tis. ha z. p. Realizovaná opatření rovněž přispěla k řešení problematiky vody a sucha. Udržitelné

hospodaření v horských oblastech a oblastech s přírodními omezeními (ANC) na výměře téměř 2 mil. ha bylo podpořeno částkou 16,6 mld. Kč. Při poskytování podpory byly zohledněny úspory z rozsahu formou uplatnění postupného snižování plateb ANC od obhospodařované výměry 300 ha. Objem finančních prostředků, které nebyly v důsledku toho vyplaceny byla cca 1,4 mld. Kč, tyto finanční prostředky byly opět využity v rámci podpory ANC oblastí. Při poskytování plateb ANC bylo od roku 2018 zavedeno rozlišení výše sazby dotace dle příslušnosti k faremnímu systému, přičemž faremní systém živočišná výroba byl podporován vyššími sazbami dotace než faremní systém rostlinná výroba. Součástí podpor poskytovaných v rámci PRV 2014–2020 byla rovněž podpora dobrých životních podmínek zvířat, která byla nedílnou součástí celé koncepce Strategie s cílem zlepšit životní pohodou hospodářských zvířat.

Investiční část Programu rozvoje venkova zastupují zejména podpory poskytované na investice do zemědělských podniků zvyšování konkurenceschopnosti a efektivnosti výroby, investic do pozemkových úprav, podpory na zahájení činnosti mladých zemědělců.

Dalším, neméně důležitým cílem byla daňová podpora čistých a vysokoprocentních udržitelných biopaliv v dopravě, která pomohla v roce 2020 dosáhnout povinného cíle snížení emisí skleníkových plynů v dopravě o 6 %. Tato podpora byla ke dni 31. 12. 2020 ukončena.

Každoročně byly poskytovány národní dotační programy na celé spektrum podporovaných aktivit. Dotace na vybudování kapkové závlahy v trvalých kulturách 1.I. byl jedním z důležitých opatření v boji se suchem, počet pěstitelů trvalých kultur využívajících kapkovou závlahu se každoročně zvyšuje. Dotace na výsadbu ovocných sadů 1.R. reflektuje skutečnost, že ovocné sady tvoří nezastupitelný ekosystém v krajině s mnoha pozitivními funkcemi, významným přínosem dotačního programu byl také podpora produkce ovoce v režimu integrovaného zemědělství.

Účelem dotace na použití uznaného osiva lnu, konopí a pícnin 3.i. bylo předcházet zavlečení nežádoucích chorob a škůdců nejen do porostu, ale také do půdy. Dotace měla pozitivní vliv na rozšíření ploch těchto komodit, porosty byly kvalitnější, vitálnější a mají vyšší produkci. Účelem dotace 9.A.b.1-3 Speciální poradenství pro rostlinnou výrobu bylo zvýšení odborných znalostí pěstitelů, pořádání výstav, seminářů a školení. Zajišťovalo se tak zkvalitnění a rozšíření odborných znalostí a informovanost o novinkách v sektoru, které byly důležité pro rozvoj zemědělství.

Cílem podpory zaměřené na prevenci šíření virových a bakteriálních chorob chmele 3.h. bylo zvýšení kvality rostlinné produkce cestou náhrady chemického ošetření a prevence šíření závažných virových a bakteriálních chorob přenosných sadbou. Používání certifikované sadby chmele bylo prevencí ke zlepšení zdravotního stavu českých chmelnic a předcházelo se tak zavlečení nežádoucích viroidů, virových onemocnění a půdních patogenů. Dále dotace sadby chmelových sazenic podporovalo obnovení starých, již málo produktivních porostů ve chmelnicích. Věková struktura porostů chmele byla jedním z významných faktorů ovlivňující výnosovou stabilitu a kvalitu chmele.

Ke snížení dopadů a stabilizaci zemědělských příjmů významně přispívali přímé platby a dále podpora diverzifikace činností zemědělských podniků (viz i cíl A.3).

Podpora rozvoje nezemědělských činností v zem. podnicích, tj. diverzifikace, podpora agroturistiky a podpora využívání OZE vedlo přímo k ekonomickému rozvoji a životaschopnosti

zemědělských podniků díky diverzifikaci činností a tím i diverzifikaci příjmů, a tedy zvyšování stability podniků a snižování rizikovosti podnikání. Realizované projekty napomáhali rozvoji lokalit díky navýšení zaměstnanosti, příjmům z turismu, komunitnímu rozvoji a posílení spolupráce mezi zemědělci a místními samosprávami.

Jedním z důležitých stabilizačních nástrojů, který pomáhá zemědělským podnikům vyrovnávat výkyvy trhu a přispívá k zajištění ekonomické stability a životaschopnosti zemědělských podniků, byly přímé platby poskytované z Evropského zemědělského záručního fondu. Konkrétně byly tyto podpory poskytovány na plochu zemědělské půdy (tzv. SAPS), platbu na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (tzv. greening), platby dobrovolné podpory vázané na produkci a platbu pro mladé zemědělce. Na přímé platby bylo ročně pro zemědělce vyčleněno přes 22 mld. Kč a ročně o ně podávalo žádost přes 30 tisíc zemědělců.

V roce 2020 byla dokončena kompletní digitalizace a vektorizace dat Komplexního průzkumu půd, který byl realizován v období 1961–1971. Vyhodnocené trendy poukazují na utužení půdy, erozi půdy, zastavování území, půdní reakce v souvislosti mírného snížení pH půdy, což mělo za následek sice rychlejší výměnu živin, ale zároveň vyčerpává sorpční komplex – důsledek intenzifikace zemědělství a v neposlední řadě na stav celkové organické hmoty v orniční vrstvě.

Výsledky výzkumu ukazovaly, že zcela nepochybně a statisticky významně docházelo k výraznému utužování zemědělských půd ČR, které postupně vede k rapidnímu snížení zasakovací (infiltrační) schopnosti půd, zrychleným projevům eroze a snížení zásob podzemní vody. V rámci udržitelnosti kvality půdy bude žádoucí střídat osevní postupy mělkého zpracování půdy s hloubkovým kypřením, dodávat kompost nebo statková hnojiva do půdy a zařadit víceleté pícniny do osevního postupu.

V roce 2019 došlo k významnému rozšíření působnosti podmínek standardu DZES 5 z necelých 11 % na přibližně 25 % výměry standardní orné půdy. S ohledem na protierozní vyhlášku a nový Strategický plán společné zemědělské politiky 2023–2027 došlo od roku 2025 k úpravě erozní ochrany půdy tak, aby lépe odpovídala specifickým vlastnostem jednotlivých kategorií erozního ohrožení.

Zásadní změny v protierozní ochraně si vyžádala zejména protierozní vyhláška, kterou bylo nezbytné zohlednit v novém Strategickém plánu Společné zemědělské politiky 2023–2027 (SP SZP). Jednalo se zejména o velmi významné rozšíření výměry erozně ohrožených ploch vyvolané zpřísněním přípustné ztráty půdy ze současných 17 tun z hektaru za rok na hlubokých a středně hlubokých půdách na 9 tun a změna ze 4 tun z hektaru za rok na mělkých půdách na 2 tuny. V Poslanecké sněmovně byla projednána novela zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů (sněmovní tisk 579), která se vztahovala k řadě oblastí v oblasti půdního fondu.

Docházelo ke stanovení návrhu zákazu odnímání zemědělské půdy I. a II. třídy ochrany pro záměry pro obchod nebo skladování přesahující svým rozsahem výměru 1 ha. Uvedené záměry by měly být umisťovány mimo ZPF, popřípadě na půdách méně kvalitních, tak aby byla zajištěna ochrana nejkvalitnější půdy zařazené do I. či II. třídy ochrany dle BPEJ.

Z výše uvedených důvodů bylo účelné v těchto dotačních programech a vybraných aktivitách pokračovat i v dalších letech.

8.2 Potravinářství

Další neméně důležitou oblastí resortu Ministerstva zemědělství je oblast Potravinářství, v rámci které je sledováno a vyhodnocováno 5 strategických cílů (B.1–B.5) s celkovým počtem 32 aktivit. Dlouhodobou prioritou resortu zemědělství byla konkurenceschopnost a udržitelnost zemědělství a návazné potravinářské výroby. Jako klíčovou byla vnímána produkce dostatku bezpečných a kvalitních potravin, které byly cenově dostupné spotřebitelům.

Ministerstvo zemědělství dlouhodobě podporuje modernizaci výrobních kapacit, zvýšení kvality zpracování zemědělských produktů, zvyšování konkurenceschopnosti potravinářských podniků na evropském trhu, hlavně s ohledem na jakost a zdravotní nezávadnost potravinářských výrobků, ať už prostřednictvím Programu rozvoje venkova pro malé a střední podniky, tam prostřednictvím národních dotačních programů (např. dotační program 13. Podpora zpracování zemědělských produktů a zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu). V uplynulém období se průběžně dařilo tyto aktivity realizovat.

Rovněž v oblasti legislativní byly přijaty úpravy, které snížily administrativní zátěž zejména malým producentům, byla přijata vymezující pravidla pro označování českého původu potravin a úprava pro oblast dvojí kvality potravin. Rovněž byla připravena úprava pro oblast nekalých obchodních praktik v potravinovém řetězci s cílem budování důvěry spotřebitelů, která se v současné době stále projednává. Byly podporovány regionální a kvalitní potraviny prostřednictvím marketingové kampaně na podporu kvalitních potravin. Uplatňují se jak systémy specificky chráněných potravin na úrovni EU (CHZO, CHOP, ZTS), tak na národní úrovni byly podporovány marketingové systémy “KLASA a Regionální potravina“.

Základním cílem v oblasti bezpečnosti potravin bylo umožnění výroby a uvádění pouze bezpečných potravin na trh, poskytování ověřených informací z oblasti bezpečnosti a kvality potravin a tím posílení ochrany spotřebitelů a jejich oprávněných zájmů. Dozorové orgány (Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Státní veterinární správa) provádí úřední kontrolu na základě analýzy rizika v souladu s Jednotným integrovaným víceletým vnitrostátním plánem kontrol ČR. České potraviny byly dlouhodobě ze strany dozorových orgánů vyhodnocovány jako bezpečné a kvalitní ve srovnání s produkty z dovozu. Rovněž byly pořádány vzdělávací akce pro odbornou a laickou veřejnost a k dispozici bylo také Informační centrum bezpečnosti potravin (ICBP), které bylo zaměřené na poskytování informací z problematiky bezpečnosti potravin a výživy.

8.3 Agrární zahraniční obchod

Na sektor zemědělství a potravinářství plynule navazuje agrární zahraniční obchod. V rámci této oblasti byl sledován a vyhodnocován 1 strategický cíl (C.1) s celkovým počtem 13 aktivit. Z důvodu existence jednotného trhu EU s danými pravidly hospodářské soutěže a vzhledem k vyššímu stupni nasycení trhu EU bylo hlavním strategickým posláním a stěžejní strategickou prioritou podporovat exportní dynamiku českých vývozců zejména do třetích zemí. Cílem je tak postupné snižování závislosti na jednotném trhu EU a vývoz produkce s vyšší přidanou hodnotou.

Za účelem podpory českých producentů se schopností dodávat na zahraniční trhy vytvořilo MZe nástroje na podporu exportu do třetích zemí. Jednalo se o zřízení pozic zemědělských

diplomatů, místních sil pro zemědělství, realizaci projektů na podporu ekonomické diplomacie, podporu účasti českých firem na zahraničních výstavách a veletrzích, organizaci podnikatelských misí vedení MZe do třetích zemí apod. Výsledky realizace těchto aktivit ve sledovaném období měly vést k dosažení 4 stanovených indikátorů. Dva indikátory byly splněny a jeden splněn částečně. U indikátoru snížení záporného salda bilance AZO ČR se splnit cíl nepodařilo zejména s ohledem na omezení související s pandemii covid-19 a rovněž z důvodu nereálně ambiciózně stanovené hodnoty cíle nezohledňující reálné možnosti vývoje zahraničního obchodu ČR. Bylo proto doporučeno jej v dalším období aktualizovat.

Mezi úspěchy patří sjednání protokolů a vývozních osvědčení umožňujících zlepšení přístupu na trh třetích zemí – Čína (slad, krmiva a krmné směsi), Hongkong (vepřové maso), Japonsko (mléko a mléčné výrobky, vepřové maso), Libanon (skot). I díky realizovaným aktivitám zaměřeným na podporu exportu piva (projekty na podporu ekonomické diplomacie, marketingové projekty, podpora v rámci veletrhů) vyrostl export piva do třetích zemí mezi lety 2015–2020 o 67 %. Nejvíce proexportních aktivit bylo realizováno v zemích, kde působí zemědělští diplomaté a místní síly pro zemědělství, což se pozitivně projevuje na rostoucím exportu do těchto zemí. Vývoz agrárního zboží do zemí zemědělských diplomatů se v letech 2016 až 2020 zvýšil ze 6,5 mld. Kč na 8,2 mld. Kč (o 27 %), zejména v Číně (o 71 %), v Ruské federaci a Srbsku (u obou nárůst o 48 %) a v USA (o 21 %). V zemích místních sil (Ukrajina, Kazachstán) vzrostl agrární export v letech 2018 až 2020 z 585 mil. Kč na 1.030 mil. Kč, což představuje 76% nárůst.

8.4 Lesní hospodářství

V oblasti lesního hospodářství byly sledovány a vyhodnocovány 2 strategické cíle (D.1–D.2) s celkovým počtem 49 aktivit, v rámci kterých se cílilo na samotné poslání lesního hospodářství jako udržitelného obhospodařování lesů a jeho multifunkční úlohy, poskytování různých lesních produktů, výrobků a služeb způsobem, který nepovede ke zhoršení stavu lesů, účinné využívání zdrojů, optimalizace přínosu lesů a lesnického sektoru k rozvoji venkova, růstu a vytváření pracovních míst se současnou podporou udržitelné výroby a spotřeby lesních produktů a výrobků.

Z obecného pohledu Ministerstvo zemědělství poskytuje finanční podpory ze dvou zdrojů. Prvním byly národní zdroje v rámci finanční kapitoly Ministerstva zemědělství z každoročně vládou schvalovaného státního rozpočtu a druhý zdroj bylo podílové spolufinancování z prostředků rozpočtu České republiky a z prostředků Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV), ze kterého byl financován Program pro rozvoj venkova.

V rámci legislativních procedur docházelo k plnění dlouhodobých a kontinuálních cílů stanovených strategickými dokumenty v období let 2016–2020 k několika novelizacím nařízení vlády č. 30/2014 Sb., o stanovení závazných pravidel poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích a na vybrané myslivecké činnosti, které jednak zefektivnily administraci finančních příspěvků a převedením jejich vyplácení z rozpočtu Ministerstva zemědělství došlo i k navýšení a stabilizaci objemu financí disponibilních pro žádosti vlastníků lesů v rámci celé ČR. V roce 2018 a v roce 2020 došlo ke dvěma novelizacím, které reagovaly na aktuální kalamitní situaci v lesním hospodářství rozšířením předmětů finančních příspěvků a adekvátním navýšení sazeb za výkony podporující zejména používání šetrných technologií při

hospodaření v lesích, ochranu lesa a obnovu lesa stanovištně vhodnými a zejména melioračními a zpevňujícími dřevinami v provázání s novou vyhláškou č. 298/2018 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů. Rozšiřování těchto příspěvků a navyšování sazeb s ohledem na složitou situaci v lesích se výrazně napříč několika řády projevilo ve vývoji rozpočtu poskytnutých příspěvků, kdy na počátku platnosti této strategie v roce 2016 bylo vyplaceno v úhrnu těchto příspěvků necelých 100 mil. Kč za rok a v průběhu každoročních skokových nárůstů se tato částka v roce 2020 v úhrnu vyšplhala až na 2 200 mil. Kč. Za tento rok.

V rámci zachování cílů stanovených Strategií resortu MZe 2030+ byly kontinuálně k dispozici služby vlastníkům lesů, které byly vlastníky průběžně využívány dle aktuální situace a potřeb. Jednalo se například o poradenské služby prostřednictvím Lesní ochranné služby, rekognoskační lety v rámci monitoringu zdravotního stavu lesů, letecké hnojení a vápnění, Letecká protipožární a hasičská služba apod. Tyto služby byly plně hrazeny státním rozpočtem. Každoročně dochází k úhradě těchto služeb v přibližně kontinuální výši cca 80–90 mil. Kč za rok.

V roce 2018 byl vyhlášen nový navazující Národní program ochrany a reprodukce genofondu lesních dřevin na období 2019–2027, čímž byla zajištěna kontinuita jím zavedených opatření a dotačních podpor v souladu s naplňováním cílů Strategie resortu MZe2030+. Nový Národní program zachovává dlouhodobě nastavené stejné cíle jako program předešlý, avšak s vyšším důrazem na současnou kalamitní situaci. Jeho cílem bylo podporovat udržení množství kvalitních zdrojů reprodukčního materiálu jednotlivých dřevin. Obhospodařování zdrojů reprodukčního materiálu přináší vlastníkům jisté komplikace a zvýšené náklady, které musí vlastník vynaložit, aby byl zdroj zachován v odpovídající kvalitě. Národní program byl nástrojem, který tyto zvýšené náklady alespoň částečně kompenzuje a motivuje vlastníky lesů k uznávání dalších zdrojů reprodukčního materiálu. Roční finanční pokrytí tohoto dotačního programu se za dobu existence nového Národního programu mírně navýšilo od dosavadních cca 15 mil. Kč ročně na cca 17 mil. Kč ročně.

Na základě zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon), byly stanoveny mandatorní výdaje, které byly dlouhodobě garantovány zákonem po dobu jeho platnosti a četnost jejich vyplácení se nedá příliš strategicky korigovat, přesto byly efektivní součástí v naplňování cílů Strategie resortu MZe2030+. Vývoj klimatických projevů posledních let vedl k nárůstu využívání tohoto nástroje prostřednictvím uplatňování nároku vlastníků lesů na částečnou náhradu za obnovu lesa melioračními a zpevňujícími dřevinami každoročními náklady cca 7 – 9 mil. Kč a dále zejména v oblastech zadržování vody v krajině prostřednictvím hrazení bystřin a budování malých vodních nádrží, kde za období platnosti Strategie narostly nárokové náklady na realizované stavby z cca 20 mil. kč za rok 2016 na 70 mil. Kč za rok 2020, přičemž předpoklad do dalších let je úhrada 100 mil. Kč. ročně.

Do oblasti lesního hospodářství byly též poskytovány podpory prostřednictvím Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, a.s. (PGRLF), který v úzké koordinaci s Ministerstvem zemědělství a ostatními zainteresovanými subjekty gestoruje programy s cílem zvýšit konkurenceschopnost mimo jiné i českého lesnictví a přispět k rozvoji venkova. Od roku 2014 do roku 2019 došlo k rozšíření programů podpor PGRLF i o podporu úroků a o podporu garance investičních úvěrů v lesním hospodářství v souladu s cíli Strategie resortu

MZe 2030+. Zejména program investiční úvěry v lesním hospodářství byly plně využívaným nástrojem s velkým potenciálem na efektivní rozšíření alokací.

Současně v rámci Programu rozvoje venkova dochází k rozsáhlé monitorovací a vykazovací povinnosti vůči Evropské komisi a v rámci tohoto nastaveného procesu probíhá pravidelné vyhodnocování účelu a cíle směřování stanovených podpor v porovnání s nastavenými indikativními hodnotami v několikaletých horizontech u oblasti lesního hospodářství.

Prezentace lesního hospodářství a s tím spojené téma využívání dřeva – materiálu z trvale udržitelných zdrojů probíhala prostřednictvím účasti na výstavách a veletrzích s tématikou lesnictví a stavebnictví (Silva Regina, Země živitelka atd.). Akce byly zaměřeny na laickou i odbornou veřejnost. Dřevo a jeho využití v běžném životě bylo prezentováno v rámci programů lesní pedagogiky také cílové skupině dětí a mládeže.

8.5 Rybářství

Další sledovanou a vyhodnocovanou oblastí byla oblast Rybářství se sledovanými a vyhodnocovanými 5 strategickými cíli (E.1–E.5) s celkovými 44 aktivitami. V rámci českého rybářství bylo nutné rozlišovat rybníkářství (akvakulturu) a výkon rybářského práva v rybářských revírech. Strategickou prioritou českého rybníkářství (české akvakultury) je dlouhodobě konkurenceschopné tradiční rybářství, především rybníkářství, které bylo založeno na chovu ryb, zejména kapra obecného v rybnících. České rybníkářství provozované v rybnících naplňuje požadavky strategie Green Deal, protože poskytuje jak produkční, tak mimoprodukční funkce a lze jej tak považovat za environmentálně přátelské k životnímu prostředí. Budoucnost českého rybářství bude nadále založena na využívání tradičních způsobů chovu ryb v rybnících a zavádění nových moderních a inovativních metod pro produkci sladkovodních ryb (např. recirkulační systémy).

Roční produkce tržních ryb v ČR v posledních deseti letech dosahuje hodnota 20,4 – 21,8 tisíc tun, lze tedy konstatovat, že produkce ryb v ČR byla dlouhodobě stabilní. Hodnoty objemu výlovu ryb byly značnou měrou ovlivňovány možnostmi prodeje ryb na domácím a zahraničním trhu.

V ČR byla v současné době produkce ryb zabezpečována z více než 93,5 % v rybnících, nejvíce zastoupenou rybou byl kapr obecný (přes 82 %). Hospodaření na rybnících bylo významnou specifickou formou akvakultury a základem českého produkčního rybářství. Mimo produkce tržních ryb však rybníkářství sehrává mimořádně důležitou celospolečenskou roli. Jednalo se zejména o roli vodohospodářskou, kulturní a ochrannou – retenční funkce rybníků je nezastupitelná. Aktuálně je pouze malý podíl celkové produkce ryb zajišťován na specializovaných farmách s intenzivním chovem. Jednalo se zejména o chov lososovitých ryb ve venkovních průtočných nádržích a náhonech převážně s chovem lososovitých ryb a keříčkovce červenolemého.

Spotřeba ryb v ČR se v čase příliš nemění a byla velmi nízká (2018: 5,5 kg na osobu a rok, resp. spotřeba sladkovodních ryb jen 1,3 kg/osobu/rok) a v porovnání se světovým průměrem (20,2 kg na osobu a rok) nebo průměrem EU (25,1 kg na osobu a rok) dává poměrně velký prostor ke zvýšení. Do průměrné spotřeby ryb na obyvatele za rok se započítává i konzumace ryb odlovených na udici. V podstatně celá produkce ryb (zejména kapra) byla spotřebována,

tzn. prodána na domácím nebo zahraničním trhu jako konzumní ryby, případně jako násadový materiál.

Strategickou prioritou českého sportovního rybářství (výkonu rybářského práva v rybářských revírech) bylo zejména zajištění dlouhodobě udržitelných rybích populací v rybářských revírech, a to prostřednictvím uživatelů rybářských revírů. Hospodaření v rybářských revírech neboli výkon rybářského práva, spočívá v obhospodařování říčních systémů a udržování rybích společenstev v lokalitách, kde byl rekreační rybolov prováděn lovem na udici. V České republice bylo vyhlášeno více než 2000 rybářských revírů o výměře přibližně 42 tisíc ha. Rekreačním rybolovem se zabývá zhruba 320 tisíc registrovaných členů dvou největších uživatelů rybářských revírů, tj. Českého rybářského svazu, z. s., a Moravského rybářského svazu, z. s. Sportovní rybáři z rybářských revírech na území České republiky každoročně vyloví zhruba 3500 tun ryb, přičemž majoritní většinu tvoří kapr obecný.

Základním národním legislativním dokumentem v oblasti rybářství byl zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráži, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství) ve znění pozdějších předpisů.

8.6 Včelařství

V oblasti Včelařství byl sledován a vyhodnocován 1 strategický cíl (F.1) s celkovými 3 aktivitami, v rámci kterých se cílilo na podporu zajištění kvalitních stavů zdravých včelstev pro dostatečné a kontinuální opylení zemědělských kultur a dostatečnou a maximálně kvalitní produkci medu. Ministerstvo zemědělství podporuje již dlouhodobě a cíleně včelařství, a to prostřednictvím jednak národních, ale i evropských podpor. Součástí systému podpor byly podpory zaměřené na technické vybavení, léčiva, kočování včelstev, ale především i na vzdělávání včelařů.

Podpory poskytované chovatelům včel prostřednictvím Českého včelařského programu, a to na období 2017–2019 a 2020–2022 (dále jen “ČVP 2017–2019" a “ČVP 2020–2022”) byly pro chovatele včel významným přínosem. Jednalo se o tříleté programy realizované ve spolupráci s EU, na kterých se podílí ČR 50 % z národních zdrojů a EU také 50 % finančních prostředků. Z hlediska plnění cílů Strategie byly tyto podpory pro rozvoj včelařství zcela zásadní k podpoře chovu včel a včelařů. Od 1. 1. 2021 bylo včelařství zahrnuto do Společné zemědělské politiky 2021–2027.

V období platnosti ČVP 2017–2019 bylo za včelařský rok 2017 čerpáno celkem 67 577 461 Kč, za včelařský rok 2018 celkem 63 863 350 Kč a za včelařský rok 2019 celkem 64 334 174 Kč. Za současně platného ČVP 2020–2022 bylo za včelařský rok 2020 celkem čerpáno 49 666 729 Kč. Snížené čerpání za včelařský rok 2020 oproti minulým rokům bylo způsobeno opatřeními z důvodu nákazy covid-19, ale současně i nově nastavenými podmínkami pro další období v nařízení vlády pro čerpání finančních prostředků na jednotlivá opatření.

Oblast podpor podle nařízení vlády zahrnutých do technické pomoci zastřešuje současně i podpory na vzdělávací akce pro chovatele včel, včelařské kroužky pro děti a mládež, pořízení nových zařízení a podporu výstavnictví. Vzdělávání včelařské veřejnosti bylo jednou z priorit podpor, které byly realizovány prostřednictvím nařízení vlády a bylo nutné si uvědomit, že bez odborných a praktických znalostí chovu včel není možné zajistit stabilitu včelstev v ČR,

zdravotní stav včelstev, vytváření profesionálního zázemí pro chov včel atd. Zaměření podpory na boj proti varroáze byla jednou z dalších prioritních oblastí realizovaných podpor do včelařství. Podpora nákupu léčiv pro chovatele včel má zcela praktický význam, a to především pro zdravotní stav včelstev v ČR a jejich stabilitu. Podpora zaměřená na rozbory medu byla hodnocením kvality medu v ČR. V současné době, kdy dochází k falšování medu, ale i včelího vosku byly rozbory zaměřené na kvalitu medu vítané, a to především ze strany spotřebitelů. Současně kvalita chovaných včel se neobejde bez hodnotného genetického materiálu a podpora šlechtitelského chovu formou odchovu včelích matek byla pro chovatele včel významným přínosem, ale především i pro stabilitu chovaných včelstev.

Hodnota indikátoru vypovídá o celkovém stavu oboru. Od roku 2017 do roku 2020 došlo k navýšení počtu včelstev v ČR o 23 538. Do celkového hodnocení indikátoru se promítají především vynaložené dotační prostředky v systému realizovaných podpor, které pomáhají chovatelům včel realizovat úspěšný a stabilní chov včel, odborná a praktická úroveň včelařů a rozvoj oboru, podpořený zájmem ze strany občanské společnosti.

8.7 Myslivost

V oblasti myslivosti byly sledovány a vyhodnocovány 3 strategické cíle (G.1–G.3) s celkovými 18 aktivitami s cílem zajistit zachování a trvalé využívání zvěře jako obnovitelného přírodního zdroje a přírodního bohatství státu podle Ústavy ČR. Ministerstvo zemědělství se dlouhodobě zabývá optimalizací početních stavů druhů zvěře podle zákona č. 449/2001 Sb. o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů.

Krajina a obecně prostředí, v němž zvěř žije se za poslední desítky let významným způsobem změnila. Fragmentace krajiny vzrůstá, druhová pestrost pěstovaných plodin na velkých polních celcích ubývá, predační tlak z pohledu myslivosti setrvává a zájem člověka o ekosystémovou činnost, jakou byla myslivost, se postupně vytrácí z každodenního života.

U skupiny drobné zvěře (zejm. zajíc polní, bažant obecný, koroptev polní) bylo nutné konstatovat, že početní stavy této zvěře dlouhodobě klesají. Bohužel tento trend se jeví jako dlouhodobý a neměnný, neboť hlavní příčina úbytku spočívá právě v kvalitě a různorodosti prostředí, v němž zvěř žije a paství se. Indikátor v průběhu let 2017–2019 klesal, a to i přes snahu o umělé navyšování stavů drobné zvěře, které bylo i částečně finančně podporováno Ministerstvem zemědělství.

Početní stavy spárkaté zvěře (bez prasete divokého) za sledované období mírně vzrostly. Příčina lze spatřit v dostatku energeticky bohatých plodin, které zároveň poskytují dostatek krytových příležitostí.

Početnost prasete divokého byla snížena. Tuto skutečnost jistě ovlivnil výskyt afrického moru prasat na území České republiky v roce 2018. V souvislosti s tím byla rovněž činěna celá řada opatření na podporu snižování početnosti tohoto druhu zvěře. Jmenujme například příspěvek na odchytová zařízení, příspěvek na podporu snižovaní početních stavů prasete divokého, metodické pokyny Ministerstva zemědělství pro orgány státní správy myslivosti a další. Liška obecná a její početnost má vzrůstající tendenci. Příčinu lze spatřovat ve skutečnosti, že Česká republika byla zemí vztekliny prostou a liška obecná nemá u nás přirozeného nepřítele – predátora. Její početnost se reguluje pouze lovem. Vzhledem ke klesajícímu počtu aktivních

myslivců a sílícím snahám o zavádění jistých forem ochrany lze předpokládat další nárůst početnosti.

8.8 Vodní hospodářství

Vodní hospodářství bylo další důležitou oblastí sektoru MZe, ve které je sledováno a vyhodnocováno celkem 6 strategických cílů (H.1–H.6) s celkovými 49 aktivitami s cílem vytvářet podmínky pro udržitelné hospodaření s omezeným vodním bohatstvím ČR tak, aby byly sladěny požadavky na užívání vodních zdrojů s požadavky ochrany vod a zároveň s realizací opatření na snížení škodlivých účinků vod vyvolaných hydrologickými extrémy, tj. povodněmi a suchem.

Za oblast týkající se vodovodů a kanalizací byla příslušná opatření již zcela splněna nebo byla plněna průběžně. Byla zajištěna plynulá a průběžná aktualizace koncepce rozvoje oboru vodovodů a kanalizací (PRVKÚ ČR), který je podkladem pro politiku dalšího rozvoje oboru. Na tuto koncepci navazují dotační programy, které průběžně zajišťují a plánují zajišťovat finanční prostředky pro rozvoj této infrastruktury do budoucna.

V rámci oblasti modernizace závlah byla opatření splněna (Program 129 160) a průběžně plněna (Program 129 310). Zmíněný program 129 310 má naplánovanou realizaci do roku 2022 a začíná příprava nového navazujícího dotačního programu, který bude po notifikaci EK spuštěn s překryvem programu 129 310 tak, aby se plynule navázalo s podporou konkrétních opatření. Od roku 2016 do konce roku 2020 byla vyplacena podpora ve výši 250,94 mil. Kč.

Opatření pro zvýšení retence vody v krajině byly reprezentovány zejména programy, které cílí na rybníky a malé vodní nádrže ve správě obcí, státních podniků Povodí a Lesy ČR a dále na rybníky rybochovné. Opatření byla průběžně plněna, v letech 2016–2020 bylo profinancováno 2 437,127 mil. Kč. Opatření na odstraňování povodňových škod na rybnících nebylo ve sledovaném období nutné spouštět.

Dále se v rámci projektu ISVS–VODA povedlo nastartovat konstruktivní spolupráci všech účastníků mezirezortního projektu, realizovat první verzi vodohospodářského portálu a vzájemně sjednotit cca 40 % mapových pokladů MZe, MŽP a ČÚZK. V rámci protipovodňové ochrany byly téměř dokončeny výkupy pro vodní dílo Nové Heřminovy a probíhaly výkupy dotčených nemovitých věcí pro vodní díla Skalička. U opatření boje proti suchu byla schválena realizace vodních nádrží Vlachovice a Kryry, Senomaty a Šanov na Rakovnicku. U všech vodních děl byly zajištěny potřebné finanční prostředky na majetkoprávní vypořádání a byly zahájeny výkupy.

Osvětová činnost ve vodním hospodářství probíhala v souladu se schváleným Plánem publikační a informační činnosti MZe a s Ročním vzdělávacím plánem MZe vyjma roku 2020, kdy byly z důvodu pandemie covidu-19 zrušeny prezenční akce, tj. semináře a výstavy.

8.9 Výzkum, vzdělávání a poradenství

Na předešlé oblasti plynule navazuje neméně důležitá oblast výzkumu, vzdělávání a poradenství, v rámci které byly sledovány a vyhodnocovány tři strategické cíle (I.1–I.3) s celkovými sedmi aktivitami s cílem efektivního využití veřejných prostředků investovaných

do aplikovaného výzkumu, agrárního sektoru pro dosažení ekonomických a společenských přínosů, z realizace výsledků výzkumu přinášejících nové poznatky srovnatelné se světem, které byly potřebné a využitelné pro rozvoj českého agrárního sektoru.

MZe klade velký důraz na oblast resortního vzdělávání. Pro dosažení cílů každoročně realizuje, zaštiťuje a administruje četné semináře, konference, soutěže, ale i dotační programy, zabezpečuje prezentaci středních škol resortního zaměření, vzdělávání pedagogů atd. MZe v oblasti dalšího vzdělávání klade důraz na kvalitu kurzů, které byly v jeho gesci a byly nezbytné pro získání odborné způsobilosti případně pro splnění zemědělské kvalifikace. V rámci mimoškolního vzdělávaní dětí a mládeže bylo mnoho různorodých aktivit od podpory kroužků, výukových programů, lesní pedagogiky až po studentské soutěže. Současné resortní vzdělávání bylo ovlivněno moderními změnami v podobě nových technologií. MZe se na výzvy nových technologií zaměří i v budoucnu, a i nadále bude prezentovat zemědělství u veřejnosti.

Zemědělský poradenský systém MZe, ukotvený v Koncepci poradenského systému Ministerstva zemědělství na léta 2017–2025, byl realizován prostřednictvím třech pilířů poradenského systému, kterými byly konzultační, individuální a odborné poradenství.

MZe odpovídá také za výzkum, vývoj a inovace v rámci agrárního sektoru ČR, na který poskytuje účelovou a institucionální podporu a koncepčně a metodicky řídí resortní výzkumné organizace. MZe tak napomáhá plnění a realizaci Národní politiky výzkumu a Národní inovační strategie v resortu, národní i evropské trendy ve výzkumu aktuálně sumarizuje i v nově připravované Koncepci výzkumu a vývoje v působnosti ministerstva, na které participuje řada uznávaných expertů a odborníků z vědeckého i akademického prostředí.

Aktuálnost agrárního výzkumu byla zajištěna resortními výzkumnými programy, které se promítají ve veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji, či každoročně pořádané soutěži na ocenění za mimořádných výsledků ve výzkumu a vývoji. Ve sledovaném období 2016–2020 bylo přijato celkem 197 návrhů na ocenění mimořádných výsledků ve výzkumu (např. v roce 2020 to bylo 15 návrhů v kategorii mladých vědeckých pracovníků a 19 v kategorii realizovaných výsledků výzkumu a experimentálního vývoje).

Za resort poskytuje MZe údaje do Informačního systému výzkumu a vývoje (databáze CEA, VES, CEP a RIV), na jehož základě lze porovnávat kvalitu výzkumu i výzkumných organizací působících v ČR.

Svou roli hraje i MZe v mezinárodním výzkumu – z titulu jednoho ze zakládajících států mezinárodní iniciativy BIOEAST se podílí na tvorbě strategické výzkumné a inovační agendy států střední a východní Evropy. V období 1. 7. 2019 – 30. 6. 2020 iniciativu MZe spolu s generálním tajemníkem iniciativy i řídilo. V roce 2022 se MZe jako člen Stálého výboru pro zemědělský výzkum při Evropské komisi zasadí i o prezentaci národních výzkumných priorit v rámci předsednictví Evropské rady.

Řada aktivit a opatření plánovaných ve Strategii resortu pro rozvoj agrárního výzkumu však podléhá iniciativě samotných resortních výzkumných organizací, a přestože MZe tyto aktivity podporuje skrze institucionální podporu na plnění dlouhodobých koncepcí rozvoje výzkumných organizací, které mají tyto aktivity v plánu, MZe již nemá přímý nástroj na ovlivnění např. počtu úspěšných zahraničních grantů, počtu podaných výsledků s právní ochranou či počtu výzkumných pracovníků na stážích v zahraničí - to bylo zcela v kompetenci výzkumných organizací.

9 SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ

9.1 Seznam tabulek

Tabulka 1 Změny ve struktuře výroby po vstupu do EU 24
Tabulka 2 Stav provádění pozemkových úprav k 31. 12. 2023 30
Tabulka 3 Použití finančních prostředků v pozemkových úpravách v roce 2023 (v tis. Kč.) 31
Tabulka 4 Finanční zdroje v pozemkových úpravách v roce 2023 (v tis. Kč.) 31
Tabulka 5 Podíly potravinářských oborů na vybraných ukazatelích v % 34
Tabulka 6 Vývoj plochy lesních pozemků (v ha) 127
Tabulka 7 Honitby, MZe, 2022 150
Tabulka 8 Využití honiteb, MZe, 2022 150
Tabulka 9 Vývoj počtu ulovených kusů hlavních druhů zvěře, zdroj MZe 151
Tabulka 10 Počet staveb protipovodňových opatření, MZe, 2024 161

9.2 Seznam grafů

Graf 1 Vývoj míry soběstačnosti hlavních rostlinných komodit v ČR v % 21
Graf 2 Vývoj míry soběstačnosti hlavních živočišných komodit v ČR v % 21
Graf 3 Podpory zemědělským podnikům (mil. Kč, b. c.) 22
Graf 4 Porovnání souhrnné rentability vybraných komodit RV a ŽV u 1/3 nadprůměrných a 1/3 podprůměrných podniků (průměr za roky 2018–2021) 23
Graf 5 Podíl jednotlivých oborů dle tržeb 33
Graf 6 Ekonomické ukazatele potravinářského průmyslu ve vybraných zemích EU (rok 2020, CZ-NACE 10) 35
Graf 7 Vývoj podpor zpracovatelského/potravinářského průmyslu (mil. Kč, b. c.) 37
Graf 8 Porovnání cenových hladin potravin a ekonomické výkonnosti (vztaženo v každém období k EU27=100) 37
Graf 9 Celková zásoba dřeva, MZe, 2024 128

9.3 Seznam obrázků

Obrázek 1 Rámec Strategie dle metody BSC 13
Obrázek 2 Schéma celkového rámce Strategie 14
Obrázek 3 Disponibilní zdroje v různých zemích. Jedná se o dlouhodobé průměrné roční hodnoty, a proto zůstávají v průběhu let stejné. 157
Obrázek 4 Celkový rámec procesu tvorby a implementace Strategie 198

10 SEZNAM ZKRATEK

AEKO	agroenvironmentálně – klimatická opatření
AKIS	zemědělský znalostní a informační systém (z angl. Agricultural Knowledge and Information System)
AMP	africký mor prasat
ANC	oblasti s přírodními a jinými omezeními
a. s.	akciová společnost
AWU	přepočítaný pracovník na roční úhrn pracovní doby (z angl. Annual Working Unit)
AZO	agrární zahraniční obchod
b. c.	běžné ceny
BAT	nejlepší dostupná technika (z angl. Best AvailableTtechniques)
BSC	systém měření výkonu organizace (z angl. Balanced Scorecard)
BPEJ	bonitovaná půdně ekologická jednotka
BPS	bioplynová stanice
(K)BTPM	(krávy) bez tržní produkce mléka
CIS	Podpora příjmu vázaná na produkci (z angl. Coupled Income Support)
CLLD	komunitně vedený místní rozvoj (z angl. The Center for Life Long Development)
CZV	ceny zemědělských výrobců
CZ-NACE	klasifikace ekonomických činností dle ČSÚ
ČEB	Česká exportní banka
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
ČOV	čistírna odpadních vod
ČPH	čistá přidaná hodnota
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČTPEZ	Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
ČVP	Český včelařský program
DDA-WTO	Rozvojová agenda z Dohá světové obchodní organizace (z angl. Doha Development Agenda)
DZES	Dobrý zemědělský a environmentální stav (dříve též GAEC)
EAF	Evropská rybářská federace
EFA	plochy využívané v ekologickém zájmu (z angl. Ecological focus area)
EGAP	Exportní garanční a pojišťovací společnost
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIP	Evropské inovační partnerství
EP	Evropský parlament
ETS1, ETS2	Evropský systém obchodování s emisními povolenkami (z angl. EU Emissions Trading System)
EU	Evropská unie
Eurostat	Statistický úřad Evropské unie
EZ	ekologické zemědělství
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

EZZF	Evropský zemědělský záruční fond
FADN	Zemědělská účetní datová síť (z angl. The Farm Accountancy Data Network)
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství (z angl. The Food and Agriculture Organization)
GA ČR	Grantová agentura České republiky
Generel LAPV	Generel území chráněných pro akumulaci povrchových vod
GHG	emise skleníkových plynů (z angl. Green House Gasses)
HDP	hrubý domácí produkt
CHOP	chráněné označení původu
CHZO	chráněné zeměpisné označení
ICBP	Informační centrum bezpečnosti potravin
ICT	informační a komunikační technologie (z angl. Information and Communication Technologies)
ISVS-VODA	Informační systém veřejné správy – voda České republiky
IPZ	Integrovaná produkce zeleniny
JPÚ	jednoduché pozemkové úpravy
KoPÚ	komplexní pozemkové úpravy
LAKR	léčivé, aromatické, kořeninové rostliny
LAPV	lokalita pro akumulaci povrchových vod
LFA	znevýhodněné oblasti (z angl. Less Favoured Areas)
LH	lesní hospodářství
LHP	lesní hospodářský plán
LPIS	Systém pro identifikaci zemědělských pozemků (z angl. Land Parcel Identification System)
LULUCF	Sektor využívání půdy, změn ve využívání půdy a lesnictví (Land Use, Land Use Change and Forestry
MERCOSUR	Sdružení volného obchodu jihoamerických států
MJ	měrná jednotka
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPP	mezinárodní plány povodí
MRL	maximální limity reziduí (z angl. Maximum Residue Levels)
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MVE	malá vodní elektrárna
MVPM	míra volných pracovních míst
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NATO	Severoatlantická aliance (z angl. North Atlantic Treaty Organisation)
NAZV	Národní agentura pro zemědělský výzkum
NGT	nové genomické techniky
NIL	Národní inventarizace lesů
NNI	neonikotinoidy
NNO	nevládní nezisková organizace
NPP	národní plány povodí
o. p.	orná půda

OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (z angl. Organisation for Economic Co-operation and Development)
OZE	obnovitelné zdroje energie
PDP	plány dílčích povodí
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a. s.
PHP	Plán hlavních povodí ČR
PJ	petajoul (jednotka množství energie)
POP	plány oblastí povodí
POR	prostředky na ochranu rostlin
PPO	protipovodňové opatření
PRV	Program rozvoje venkova
PRVKÚ ČR	Plány rozvoje vodovodů a kanalizací pro území České republiky
PRVKÚK	Plány rozvoje vodovodů a kanalizací pro území jednotlivých krajů
PUZČ	předčasné ukončení zemědělské činnosti
PpZPR	plány pro zvládání povodňových rizik
RV	rostlinná výroba
ŘSD	Ředitelství silnic a dálnic s. p.
SAPS	jednotná platba na plochu zemědělské půdy
SEO	silně erozně ohrožený
SISPO	Ovoce a zelenina s rodokmenem
SOT	společná organizace trhů
s. o.	státní organizace
s. p.	státní podnik
s. p. o.	státní příspěvková organizace
SP SZP	Strategický plán SZP
SPÚ	Státní pozemkový úřad
SR	státní rozpočet
s. r. o.	společnost s ručením omezeným
SŠ/VŠ	střední školy/vysoké školy
SZP	Společná zemědělská politika
SŽ	Správa železnic, s. o.
TA ČR	Technologická agentura České republiky
TTIP	Transatlantické investiční a obchodní partnerství
TTP	trvalé travní porosty
TÚ	tématický úkol
UNESCO	Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (z angl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací, s. p. o.
VaK	vodovody a kanalizace
VaV	výzkum a vývoj
VaVaI	věda, výzkum a inovace
VCS	dobrovolná podpora vázaná na produkci (z angl. voluntary income support)
VNSPA	Víceletý národní strategický plán pro akvakulturu
VPS	Všeobecná pokladní správa
VúVč	Výzkumný ústav včelařský, s. r. o.

WTO	Světová obchodní organizace (z angl. World Trade Organization)
z. p.	zemědělská půda
z. s.	zapsaný spolek
ZPF	zemědělský půdní fond
ŽP	životní prostředí
ŽV	živočišná výroba